BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA
8
33 O
2

M

Digitized by Google

8.33.0.2

3.27.E.93

Digitized by Google

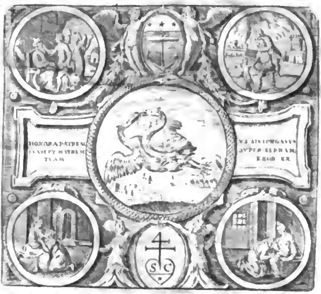
Digitized by Google

8.33.0.2

DIONYSII PETAVII AVRELIANENSIS

E SOCIETATE IESV

DE LEGE ET GRATIA LIBRI DVO.

PARISIIS,

Apud { SEBASTIANVM CRAMOISY, Regis & Reginæ Regentis Architypographum : ET GABRIELEM CRAMOISY. } viâ Iacobæâ, ſub Ciconiis

M. DC. XLVIII.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

ILLVSTRISSIMO,

ac Reuerendiſſimo Præſuli

ISAACIO
HABERTO
EPISCOPO
ET COMITI VABRENSI.

NVNQVAM *anteà fore putaueram* (Illuſtriſſime Præſul) *vt pro tuenda Moſaïca lege contra criminatores illius litteram vllam facerem. Non enim proditurum rebar his temporibus quempiam, qui hanc opinionis labem conciperet animo: multo verò minùs, qui eam ſcriptis auderet attingere. Quòd ſi vereri hoc in mentem mihi veniſſet, haud equidem emerſurum ex Eccleſiæ ſinu tale*

ã ij

Digitized by Google

portentum arbitrarer: ſed ex illa fæce Manichæorum, & ſimilium peſtium; quarum hodie vel nullæ, vel exiguæ admodum reliquiæ ſuperſunt. Nunc quoniam ita caſus tulit, ſiue potiùs offenſi criminibus noſtris Numinis indignatio, vt id gementibus bonis omnibus eueniret: ego neque laboranti Eccleſiæ pro virili parte deeſſe volui; & te, cuius hoc auſpiciis capeſſerem potiſſimùm delegi. Quod cur inſtituerim, etſi argumentari nihil hîc cuiuſquam intereſt, cauſſas tamen afferre poſſum maximas, & iuſtiſſimas. Imprimis excellentem cùm in doctrinis ceteris; tum in hac, vnde controuerſia iſta nata eſt, vſum, ac peritiam. Cuius rei indicio ſunt, præter magiſterij, quem priuatus adeptus es, Theologici gradum; tua illa præſtantiſſimi ingenij monimenta; quibus immortale apud eruditos nominis tibi decus; Eccleſiæ ſingularem opem, ac præſidium comparaſti. Accedit par doctrinæ magnitudini laus & commendatio virtutum: per quas Eccleſiaſtico dignas homine tua ſic omnis anteacta decurrit ætas, vt eius integritatem nulla, ne falſæ quidem, nedum dubiæ ſuſpicionis aura perſtrinxerit. Quibus ſanè meritis, & honeſtarum rerum ſtudiis expolitum, & excultum diuina te prouidentia ad principatum Or-

Digitized by Google

dinis illius euexit: vt quæ in te animi decora, & ornamenta congeſſerat, ea manarent latius; ac ſe, tanquam ex eminenti loco, communem ad ſalutem dilapſa, vſu, exemplóque diffunderent. His tertius adiungatur licet, & ad huius quidem illecebram officij præpotens, priuatus in me tuus, ac meus in te viciſſim amor, earumdem communione artium conciliatus ac deuinctus; cuius publicè extare teſtimonium aliquod optaui. Verùm nulla me tam ex omnibus, vt hanc nomini tuo lucubrationem dicarem, ratio perpulit, quàm quòd in eâdem te iactatum eſſe contentione memineram, & contra eoſdem aduerſarios non minùs ſtrenuè, quàm glorioſè dimicaſſe. Cùm tu quidem nondum ad infulas vocatus, & Pariſienſis adhuc Eccleſiæ Theologus; ſed iam famâ vbique notus; tum celeberrimis concionibus, tum refertis omni doctrinarum copia, & grauitate libris graſſantem opinionis nouæ licentiam retunderes. Quò ex tuo facto illa te merces ab improbis eſt conſecuta, quæ eiuſmodi, qualis tu es, ab hominum genere iſto proponitur; vt ab Eccleſiæ pernicie per te depulſus illorum furor, in teipſum redundaret. Extiterunt enim ab eo tempore libri ab illis editi complures impuri, ac maledici: quibus &

Digitized by Google

ſe priſtini in erroris obſirmarunt inſaniâ; & in te contumelioſè, ac petulanter inuecti ſunt. Nam de me, quem tecum allatrarunt, leuior eſt querela; cui quidem gloriandum etiam eſt, vti cauſſa tibi coniunctus fueram, ſic iniuriæ, tolerantiæque conſortem fieri.

Horum librorum vnus eſt, quem iſti ſecundum Apologeticum inſcripſerunt Iprenſis Auguſtini, in quo iracundiæ, ac maledicentiæ ſuæ vela pleniùs explicarunt: & nominatim infanda illa contra veterem legem; quæ à te præſertim, ſed & à meipſo notata erant & conuicta; maiore fiducia reſumpſerunt. Quamobrem cùm hæc ab illis inſtaurata in auctorem legis Deum contumelia ferri vltrà non poſſet; atque ad illius propugnationem omninò aggredi decreuiſſem; ſelegi ex Apologetico iſto capita quædam ad propoſitum mihi argumentum ſpectantia, quæ refellerem. Ex quibus confectam hanc diſputationem aliquanto apud me tempore continui: experiri volens, ecquid interquieſcentibus nobis tacere poſſent, ac flatus remitterent: cùm quidem intelligerem, perinde atque ferrum attritu cotis acuitur, aut flatu ventilatus ignis accreſcit; ita confligendi perpetuitate, litis, & rixæ

Digitized by Google

cupidos homines implacabiles reddi.

Sed cùm me ſpes iſta mea fefelliſſet, ac frequentes ab illis ſpargi libros interim animaduerterem, quibus dogmatis ſui particulam ſemper aliquam vendibiliorem facerent, haud ampliùs cunctandum putaui, quin ea proferrem, quæ repoſita, & parata iam habebam. Ad id verò præcipuè me inſulſi, & illepidi ſcriptoris indignitas excitauit: qui longiore, vt apparet, impunitate confidentior factus, irrumpere eſt auſus in medium; & ſectæ communis iniuriam, odio, ac peſtilentia libri cuiuſdam nuper eſt vltus; quem ſub ementito Vincentij Lenis nomine diuulgauit: vt non tam ad ſectæ labantis ruinas fulciendas; quàm ad ſeculi huius infelicitatem nobilitandam iſte cumulus accederet. Ab hac ergo velitatione recens, & in procinctu adhuc poſitus (ſiquidem & iſte frangendus, ac leui certamine conficiendus obiter fuit) verti me ad eam, quam dixi, contra Armacanos accurandam Diſſertationem de Lege Moſaïca, & Gratia. Quod opus anteà tibi & amico, & Doctori Theologo deſtinatum, nunc etiam Epiſcopo nuncupaui. Tu hoc verò, qualecumque eſt oblatum tibi munus vel vt amicus (nam & in eo perſeuerare te

Digitized by Google

ſcio) propenſo ac beneuolo animo capies: vel, vt Theologorum arbiter & magiſter, de eo (quod nec ipſe recuſo) iudicium feres: vel vt Epiſcopus, idipſum meæ in te perpetuæ, ac ſingularis obſeruantiæ monimentum, & pignus æqui, boníque conſules.

Illuſtriſſimæ ac Reuerendiſſimæ A.T.

Deuotiſſimus DIONYSIVS PETAVIVS.

INDEX

Digitized by Google

Summa Priuilegij Regis Chriſtianiſſimi.

CAVTVM eſt auctoritate Regis, ne quis in Regno ſuo aliiſve locis ſuæ ditioni ſubditis, intra decem proximos annos, librum qui ſic inſcribitur, DIONYSII PETAVII *Aurelianenſis è Societate* IESV *De Lege & Gratia libri duo*, abſque SEBASTIANI CRAMOISY Regis & Reginæ Regentis Architypographi permiſſu imprimat aut diuendat, à die publicationis horum exemplarium: qui ſecùs fecerit multa indicta, prout ampliùs in diplomate Regio continetur, mulctabitur. Datum Pariſiis die 4. Nouembris 1647. Sic ſignatum, De mandato Regis,

CEBERET.

Digitized by Google

APPROBATIO PROVINCIALIS.

EGO STEPHANVS CHARLETVS Societatis IESV, in Prouincia Franciæ Prouincialis, facultatem concedo, vt liber cui titulus eſt, De Lege & Gratia, libri duo, à P. Dionyſio Petauio compoſitus, & trium eiuſdem Societatis eruditorum virorum iudicio approbatus typis mandetur: in quorum fidem has literas manu mea ſubſcriptas méique officij ſigillo munitas dedi. Flexiæ 20. Octobris 1647.

STEPHANVS CHARLETVS.

Digitized by Google

INDEX CAPITVM
LIBRI PRIMI.

BIBLIOTECA VAT. ROMA

CAPVT I. EXPONITVR *illorum opinio, qui legi Moſaïcæ præceptum attribuunt illicitæ rei ac nefariæ. Cuius erroris ſumma ad certa capita reuocatur.* pag. 1

II. *Vetus Teſtamentum, ex nuperorum Dogmatiſtarum opinione, omni gratia, & auxilio ad bene viuendum, & ad ſalutem neceſſario caruiſſe: idque non Iudæorum, ſed Legis ipſius vitio atque culpa.* 7

III. 1. *Apologetici nuperi χρῶψις & fucus* 2. *in propugnando Moſaïcæ Legis aduerſario.* 3. *Legem per ſe eſſe bonam; ex accidenti verò cauſam peccati.* 4. *Dogmatiſtæ nuperi falſa opinio.* 5. *Auguſtini auctoritate damnata.* 6. *Manichæorum & Marcionitarum affinis hæreſi.* 12

IV. 1. *Legis antiquæ vituperatores, eorúmque principem contra ſe ſentire, ac vera interdum opinioni ſuffragari. Quid ſit ex profeſſo aliquid facere, & ex accidenti.* 2. *Declaratur medicorum exemplo, quomodo Lex vetus ex accidenti peccatum augebat.* 3. *Refelluntur ex Auguſtino Legis obtrectatores.* 4. *Tum ex vſu communi loquendi, & abſurdo, quod ex illorum ſententia ſequitur.* 18

V. 1. *Anomorum erroris capita tria; quæ ſingillatim refutantur.* 2. *Primum, Synagogam non fuiſſe veram Eccleſiam, ſed colluuionem quandam hominum carnalium ex genere ſuo damnabilem:* 3. *Atque hoc non ex eo factum eſſe, quòd mali eſſent, ſed quòd ex legis præſcripto viuerent.* 4. *Secundum caput; in Eccleſia tam quæ ante Chriſtum extitit, quàm quæ poſtea ſecuta eſt, ſolos cenſeri iuſtos.* 5. *Tertium caput, Iudæos eo ipſo, quòd legi obtemperarent, ſcelus feciſſe, ac damnationem meruiſſe.* 24

VI. 1. *Digreſſio ad explicandum legis, ac Teſtamenti veteris ſtatum, ex Apoſtoli ad Romanos epiſtolæ doctrina ab Auguſtino declarata.* 2. *Iudæorum, ac gentilium de iuſtitia contentio.* 3. *Quid*

Digitized by Google

Lex propriè egerit. 4. *Cur eam à gratia ſeiunxerit Apoſtolus.* 5. *Legis veteris ratio potiſſimùm in ſanctione, ſiue pœna inflictione ſpectatur. Quid ſit ſub lege eſſe.* 6. *Finis, ac ſcopus in data lege Deo propoſitus, iſque triplex.* 7. *Qui ſigillatim probatur.* 32

VII *Conſectaria ex ratione legis ſuperiori capite confecta.* 1. *Refellitur error Anomorum negantium Iudæos ad ſeruandam legem ſibi diuinitus traditam, vllis gratiæ fuiſſe præſidiis instructos.* 2. *Gratiæ genus duplex, initialis, & adulta.* 3. *Hanc caritatis, illam fidei nomine Auguſtinus appellat: & vtramque rurſus caritatem nominat.* 4. *Legis quoque vocabulum interdum mandata, interdum cœtum ſignificat populi lege deuincti.* 5. *Vtroque modo lex vetus à noua diſtat, vt figura à veritate.* 6. *Ex eo vetus eſt dictum prius Teſtamentum, quòd in promiſſis temporalibus figuraret ſpiritalia, & æterna.* 7. *Præcepta legis nouæ, quod ad ſubſtantiam attinet, eadem quæ veteris, aut pæne eadem eſſe veterum aliqui dixerunt.* 8. *Finis in quo diuerſus: & an promiſſum in lege veteri regnum cælorum.* 42

VIII. 1. *Nulla lex, quæ præceptis conſtat, gratiã ac vires ad agendum ſufficit.* 2. *Lex noua, non vt lex, ſed vt ſtatum, auctorem, & opes noui Teſtamenti complectitur, auxilia gratiæ ſubminiſtrat.* 3. *Ita Spiritus S. noua lex digito Dei cordibus inſcripta dicitur.* 4. *Christi gratia non ſic eſt propria noui Teſtamenti, vt in vetus porrecta non fuerit.* 5. *Finis proximus legis veteris temporalis, conſentaneis gratiæ acceſſionibus rudem populum ad ſpiritalia, & æterna deſideranda prouexit.* 6. *Status iſte veteris proprius legis imperfectus fuit, malus non fuit.* 7. *Medicorum hoc exemplo declaratur.* 8. 9. *Et ex Auguſtino, aliiſque probatur.* 52

IX. 1. *Ex dictis lux admouetur Anomorum dogmati.* 2. *Quid ſit Synagoga, vt Synagoga, & quæ vis reduplicatiui termini.* 3. *Synagogæ* χαρακτηριστικὸν ἰδίωμα, *fœdus antiquum, & Moſaica lex erat.* 4. *Conſentaneis gratiæ per Christum auxiliis non caruit.* 61

X. 1. *Inſcita Anomi conuicia in ipſum recidunt.* 2. *Sua in legem calumniæ patronum falsò inſcribit Auguſtinum.* 3. *Cuius teſti-*

Digitized by Google

moniis conuincitur iiſdem, quæ pro ſe laudat. 4. Synagoga, vt Synagoga, verè fuit Dei Eccleſia. 65

XI. *Explicatur fons & origo illius erroris, quo Legis & Teſtamenti veteris ſtatus vitioſus ab Anomis ſtatuitur. Duo in vetere Teſtamento genera hominum, bonorum, & malorum: è quibus longè plures iſti fuerunt. ac ſic interdum de Iudæis ſcripturæ loquuntur, quaſi nemo in illis iuſtus eſſet. 2. Quod imitatus eſt Apoſtolus. 3. Ex quo regulam interpretandæ Scripturæ Patres conſtituunt. 4. Vnde commodè loca multa conciliantur. 5. Anomorum improbum dictum. 6. Perperam in Apologia defenſum: cuius auctor adeo occæcatus fuit, vt conflictum ſententiæ ſuæ cum iis teſtimoniis, quibus eam fulcire conatus eſt, non animaduerteret.* 70

XII. *De cauſis, propter quas Deus cum Iudaico populo fœdus antiquum iniit. 1. Falſa Anomorum ratio, qui fœdus illud in crimen vocant. 2. Refelluntur quæ ex Auguſtino perperam colligunt contra ſtatum antiquæ legis. 3. Abſurda illorum opinio, & falſa Auguſtini loci interpretatio, in quo Teſtamentum vetus comœdiæ inſtar fuiſſe dicitur.* 77

XIII. *1. De Anomorum errore, qui hominibus ſub lege, non* ſufficientem, *ſed* impedientem *gratiam affuiſſe dicit. Hanc meritò ab Illuſtriſſ. D. Haberto Vabrenſi Epiſcopo fuiſſe reprehenſam. 2. Qui aduerſus illorum calumnias defenditur. 3. Duobus modis impedire aliquid poteſt, per ſe, aut ex accidenti. 4. Vtro modo in Teſtamento veteri impedientem dicas affuiſſe gratiam, nihil Anomorum opinioni commodare. Quo ſenſu lex peccatum dici intelligitur: déque eo ſacrilegus Anomœrum error. 5. Eodem atque illi modo legem veterem accuſant, Chriſtianam quoque damnari poſſe: nec-non quæ in ea ſunt ſanctiſſima.* 83

XIV. *1. Excutitur altera calumnia Anomorum Apologiſtæ, qui ex Pelagiana hæreſi inuidiam facit veteris Teſtamenti defenſoribus. 2. Anomos abhorrere ab Auguſtini ſententia. 3. Qua ratione Pelagiani veteris Teſtamenti ſanctos laudare inſtituerint. 4. Longè ab his diuerſum fuiſſe propoſitum Illuſtr. D. Vabrenſis Epiſcopi. 5. Sub lege eſſe, & ſub lege viuere, diuerſa ſunt. 6. Quid ſit ſub lege eſſe. 8. Non id ſemper in malam partem accipi, vt*

Digitized by Google

Apologiſta credidit. 10. *Idipſum de noua etiam vſurpari lege, quod de antiqua dicitur.* 11. *Hinc Anomorum fallacia, & fucus diſcutitur.* 90

XV. *Hominibus ſub lege degentibus, & infidelibus affuiſſe gratiam Chriſti demonſtratur argumento longè validiſſimo, & Anomorum inſcita hallucinatio conuincitur.* 101

LIBRI SECVNDI.

CAP. I. 1. EXPLICATVR *nouorum Dogmatiſtarum opinio de gratia Chriſti.* 2. *Quam illi ſolam eſſe caritatis inſpirationem aſſerunt.* 3. *Apologetici auctor huic doctrinæ conſentaneus.* 4. *Nullum eſſe opus bonum ex illorum ſententia, niſi fiat ex amore iuſtitiæ.* 5. *Iidem virtutes omnes ſola caritate metiuntur.* 109

II. *Explicantur nonnulla ad hanc controuerſiam diſceptandam neceſſaria.* 1. *Amorem generalem affectum eſſe fuſum per omnes virtutes: quem & caritatis nomine afficit Auguſtinus.* 2. *Duplex gratia, ſiue caritas; inchoata, & robuſta. Vtriuſque varios eſſe gradus: quod in priori ſpecie monſtratur.* 3. *Hos ipſos gradus in Tridentino Concilio deſcribi.* 4. *Qui quidem iuſtificationem antecedunt, vt eadem Synodus declarat.* 114

III. *Motum omnem gratiæ ex Chriſti prouenire meritis latè ex Auguſtino probatur.* 119

IV. *Auguſtinum ſæpe, cùm de gratia Chriſti medicinali loquitur, ſolam intelligere robuſtam & actuoſam, non autem initialem, & rudem. Ex quo Anomorum ingens ortus eſt error.* 125

V. *Armacanos nullam Chriſti gratiam medicinalem agnoſcere aliam quàm caritatem, hoc eſt perfectam, demonſtratur ex quinque argumentorum locis, quos in eam rem afferunt.* 130

VI. 1. *Repetuntur ſummatim quæ in prioribus capitibus diſputata ſunt, ac peſſimè de gratia Chriſti ſentire Anomos oſtenditur, qui eam perfecta caritate circunſcribunt.* 2. *Idque perperam Auguſtini auctoritate defendere.* 3. *Quod vt probetur, explicatur paucis Pelagiana hæreſis.* 4. *Tum Semipelagiana.* 5. *Contra*

Digitized by Google

priorem diſputans Auguſtinus gratiam eâ notione ſumpſit, quâ eſt operum effectrix. 6. Contenduntur inter ſe gratia ab Auguſtino tradita, & Pelagiana. 7. Et illuſtrantur. 138

VII. *De metu gehennæ, quem bonum eſſe Catholica fides docet in Tridentino Concilio ſtatuta. 2. Armacanorum varia, & hæretica de illo ſententia. 3. Quam negant ex Chriſti eſſe gratia. 4. Sed ex Tridentino ipſo decreto refelluntur. 5. Eorumdem aſtus & perplexa ratio. 6. Lutheri de eodem metu, & ex eo ſuſcepto dolore damnata opinio. 7. Planè eadem quam inſtaurarunt Armacani.* 147

VIII. 1. *De Pœnitentia ex metu gehennæ ſuſcepta, Armacanorum error, quo ita bonam illam eſſe fateri videntur, vt tamen non ſit ex Chriſti gratia. 3. De metu gehennæ, Auguſtini ſententiæ in ſpeciem contrariæ: ac primùm eæ commemorantur, quæ illum commendare videntur. 6. Tum quæ damnare. 7. Quadruplex in vniuerſum timor à S. Thoma conſtituitur. 8. Triplex ab aliis. Eiuſdem cauſa duplex. 9. De illo timore apud Auguſtinum obſeruanda duo. Primum, loqui ipſum de eo timore, qui ex natura ortus cum affectu peccandi coniungitur, cùm eum condemnat. 10. Alterum obſeruandum de duplici gratia rudi, & perfectiore. Hinc Armacanorum fucus detegitur.* 155

IX. 1. *Ex dictis colligitur, dolorem ob peccata ex metu gehennæ ſuſceptum bonum eſſe, & ad iuſtificationem præparare. 3. Præcipuum aduerſariorum firmamentum illam eſſe ſententiam, quæ nullam aliam putant eſſe gratiam Chriſti præter caritatem veram, & propriè dictam. 4. Fucus illorum in conſtituendo amore ſui, qui quatenus in vitio ponatur, aut ſit honeſtus, & ad inſtitutum noſtrum attineat, exponitur. 5. Amorem hunc ſui non ſe tanquam vltimum finem ſibi proponere, ſed peccandi voluntatem excludere. 6. Vt hoc meliùs intelligatur, duplex ex Auguſtino radix operum ponitur, caritas, & cupiditas. Sed illa non eſt ſola vera & propriè dicta. 7. Quod ex Auguſtino demonſtratur; qui & fidem ex caritate, & tamen ex fide caritatem prouenire dicit. 8. Vnde concluditur, caritatem aliàs latè, aliàs propriè, & ſtrictè accipi. 9. Quomodo ex hac diſtinctione Auguſtinus interpretandus ſit.* 169

Digitized by Google

X. *De Iuſtitia, & amore iuſtitiæ, quam vnicam Chriſti eſſe gratiam noui Dogmatiſtæ ſtatuunt. 1. Explicatur ratio iuſtitiæ communis. 2. Quæ eadem cum honeſto, decoro, & legi conſentaneo, vel legitimo. 3. Duplex decorum, ſiue honeſtum. 4. Amorem iuſtitiæ, quam caritatem vocat Auguſtinus, non eſſe propriè dictam caritatem, ſed cuiuſcumque dilectionem honeſtatis. 5. Nec iuſtitiam eiuſmodi eſſe, quæ Deo ineſt: Tum verò reperiri in iis etiam voluntatis motionibus, quæ amorem ſui adiunctum habent, necnon timorem gehennæ. 6. In his verò affectionibus, quæ ex fide proficiſcuntur, reperiri piam in Deum propenſionem. 7. Item referri ad Deum ipſum vi, non tamen expreſſe. 8. Nec eſſe iuſtitiam noſtram, ſed Dei, & ex gratia oriri. 9. Et honeſtatis amorem propter ſe continere. 10. Duplex ex Auguſtino iuſtitia.* 178

XI. *De Tridentini Concilij ſententia, & decreto ſuper Contritione. 1. Nouorum Dogmatiſtarum falſa illius expoſitio. 2. Contritio vniuersè propoſita, & definita primùm à Synodo, tum in duas ſpecies diuiſa. 3. Deſcribitur caput quartum Seſsionis* XIV *illius Synodi. 4. Tum nouæ ſectæ in eo explicando flagitia deſcribuntur. 5. Quæ quidem refelluntur. 6. Maximè auctoritate Doctorum, qui Tridentino Concilio interfuerunt; vt Dominici Soti. 7. Tum Andreæ Vegæ, 8. necnon aliorum.* 188

DIO-

DIONYSII
PETAVII
AVRELIANENSIS,
E SOCIETATE IESV
DE LEGE ET GRATIA,
LIBER PRIMVS.

CAPVT I.

Exponitur illorum opinio, qui legi Moſaïcæ præceptum attribuunt illicitæ rei ac nefariæ. Cuius erroris ſumma ad certa capita reuocatur.

I. OMNIVM hæreſum, quæ Eccleſiam hactenus infeſtam habuerunt, antiquiſſimæ ac teterrimæ fuerunt illæ, quæ auctori boni, vero & ſempiterno Deo, mali auctorem oppoſuerunt alterum, ac peræquè ſempiternum. Quo in genere Cerdones, Valentini, Marciones, Manichæi, Priſcillianiſtæ, ac poſtremò Vualdenſes, celebre ſibi apud poſteros nomen impieta-

Digitized by Google

te pepererunt. At iſtorum omnium vtcumque grauis, ac deteſtandus error, fuit hac vna re tolerabilis, quòd eundem intellexerunt boni ac mali auctorem eſſe non poſſe Deum: itaque in duos potiùs officia iſta partiti ſunt natura, efficientiáque contrarios, quàm vt vnum amborum vtique meliorem, immo ſolum bonum, mali quippiam aut velle per ſeſe, aut efficere, aut imperare dicerent. De hoc mali genere loquor, quod propriè malum eſt, hoc eſt infectum vitij, ac turpitudinis macula, & ab regula rationis rectæ, atque honeſtatis abhorret. Huius erroris conſectarium illud fuit, vt quia veterem, ac Moſaicam legem impiam, ac ſceleratam eſſe iudicabant, latorem illius, & conditorem fuiſſe iactarent eius ſimilem, hoc eſt malum, malique principem Deum.

II. Tunc eſt autem mala lex, & legis ipſe malus, ac vituperandus auctor, cùm & illa ſcelus & flagitium facere per ſeſe, ac rectâ imperat; & iſte, quam eiuſmodi eſſe nouit, iis, quibus præeſt, pro iure ſuo, ac poteſtate conſtituit. Ergo & illi, quos nominaui, antiquiores hæretici Moſaicæ legis capita pleraque reprehendere ſolebant, iiſque vitium ac peccatum præcipi dicere; vt eo conceſſo, quod reliquum erat, obtinerent; alium quendam, præter Bonum, & confeſſum Deum, parem huic æternitate ac poteſtate ſtatuendum eſſe, malum, ac mali principem. Adeo vel in tanto ſtupore, ac tam horribili cæcitate, cuiuſmodi illorum animos obſederat, tamen illud videbant; idem boni ac mali principium eſſe non poſſe. Nec dum ſcilicet Lutheri, Caluini, & nuperæ aliæ labes extiterant, quæ hoc poſtremum profiteri non dubitarent, non minus peccati, ac ſceleris auctorem ac deſtinatorem eſſe Deum, quàm rectè honeſtéque facti.

Cuius erroris fautores, & propugnatores non ſoli ſunt hæretici: ſed etiam Catholicarum partium aliqui; contra quos hanc diſputationem ſuſcepimus. Qui tum veterem legem, itidem vt illi, quos paullo antè dixi, ſuperiores hæretici, impuram ac nefariam eſſe reipſa do-

Digitized by Google

cent: tum eiuſdem inſtitutorem, quod iſti eloqui timuerunt, vnicum, eúmque bonum nihilominus, Deum eſſe prædicant.

III. Hanc eſſe Nouorum Theologorum ſententiam, quantumuis negent, ac tergiuerſentur, ex eorum verbis ac decretis, quæ in Apologia ſecunda ſcriptor Anonymus nuperrimè recoxit, hoc modo demonſtratur.

Malam & iniuſtam legem cùm dicimus, nulla dicti huius, opinor, alia nobis occurrit notio, quàm vt ea talis intelligatur, quæ turpe aliquod, & vitioſum facere ex profeſſo iubet. At huiuſmodi per illa tempora Moſaïcam fuiſſe legem, ſectæ illius eſt opinio, vt in Tomo primo Theologicorum Dogmatum, libro decimo demonſtrauimus: ex quo illorum verba repetemus. Etenim [a] *propter carnalia diligere Deum, non gratuitus, ſed mercenarius amor eſt* (inquiunt) *ideóque impurus, carnalis, vitioſus.* Huius itaque vitioſi amoris, & impuri, *puritatíque* [b] *cæleſtis regni adipiſcendi neceſſariæ ex diametro contrarij*, ſiue [c] *terrenæ cupiditatis, fomentum ac præmium lex illa ex profeſſo promittebat*, ait ille, ac mox ex Auguſtino [d] probat, inter Iudæos fuiſſe quoſdam bonos, *qui Deum ibi piè colebant, ſed tamen propter terrenas res, propter iſta præſentia. Sunt enim impij, qui præſentium rerum bona à dæmonibus quærunt. Hic autem populus ideo melior erat gentibus, quòd quamuis præſentia bona, & temporalia, tamen ab vno Deo quærebat, qui eſt creator omnium & ſpiritalium, & corporalium.*

[a] Theol. dogmatum tom. 1. lib. 10. cap. 23. parag. 1 ex tom. 3. lib 13 cap. 6. p. 115. A. 1.
[b] Ib. D. 2.
[c] Ib. p 116. E 2.
[d] In Pſ 72. p. 322. A. B.

Ad quæ Auguſtini verba Dogmatiſtes hæc adnotat: *Quo* [e] *fit, vt quamuis cordis interni cardo per huius mundi dilectionem à Deo vero, ſicut & gentium, recederet, non tamen couſque vt in dæmonia, aut idola laberentur.* Quod & ex alio loco eiuſdem [f] Auguſtini probat. *Iſte ergo receſſit à Deo, ſed non longè, quia quaſi pecus factus ſum, & ego ſemper tecum. Illi verò longè receſſerunt: quia non ſolùm terrena deſiderauerunt, ſed ea à dæmonibus, & à diabolo petiuerunt.*

[e] Vide To. 1. Theolog. Dogm. l. 10. cap 23. paragrapho 4.
[f] Aug. ibid. pag 326. A. 2.

Itaque [g] *Synagoga*, ait idem, *conſiderata vt Synagoga, non*

[g] Vide Theol. dog. locum cit.

erat aliud, quàm terreni populi turba, hominúmque carnalium congregatio ſolis terrenis, & carnalibus incubantium, & propter illa ſola colentium vnum Deum. Tum paullo antè, *Teſtamentum vetus, in quo ſola terrena promitterentur, congruis hominibus datum eſſe, non ea de cauſa, vt per huiuſmodi Teſtamenti promiſsiones, & obſeruationem eorum ſalus æterna in tuto locaretur, vel etiam de propinquo curaretur: ſed ne res illas, quas carnali vitioſóque amore diligebant, à dæmonibus quærerent.*

Item in titulo capitis nono: *Status veteris Teſtamenti, vt talis, non erat iuſtitia, & ſalutis, ſed potiùs peccati, & mortis.*

IV. Hæc verba, ceteráque illius Operis ac dogmatis eôdem ſpectantia, venenum illud continent opinionis impuræ, Legem Moſaïcam per ſe, & ex inſtituto, ac voluntate Legiſlatoris Dei, ſcelus imperaſſe; hoc eſt vitioſum, & damnabile quiddam non ſolùm permiſiſſe; ſed etiam præcepiſſe; ac minis, & præmiorum illecebris ad rem turpem, & flagitioſam incitaſſe. Etenim ſi Deum propter carnalia, & terrena diligere, peccatum eſt; & à Deo vero defectio: cùm vetus Lex hoc ipſum per ſeſe, & ex profeſſo ageret, vt ad Dei cultum, & obſequium terrenorum ſpe commodorum alliceret; eámque cupiditatem non aliis, quàm iſtis, propoſitis bonis inflammare ſtuderet, mali hortatrix ac præceptrix ſine controuerſia fuit. Vt ſi quis legum lator, veritus ne ciues nuptarum pudicitiæ inſidias faciant, edicto caueat, vt qui vxorem nullam habent, aut cauſariam, & nuptiali officio inutilem habent, concubinam adſciſcant; ac detrectantes quà propoſito ſupplicio, quà præmiis ad obſequendum impellat; improba ſit, & flagitioſa lex illa, tametſi bonum ad finem referatur.

V. Tria ſunt igitur in nouo iſto Dogmate, perinde ab communi hominum, atque ab Chriſtiano remota ſenſu, & citra controuerſiam hæretica. Alterum, quòd legem veterem, *terrenæ cupiditatis*, quam *vitioſam, impuram, &*

Digitized by Google

carnalem dilectionem vocat, quia *non gratuita, ſed mercenaria eſt*, illius, inquam, *cupiditatis fomentum ac præmium ex profeſſo promiſiſſe dicit*. Hoc enim eſt, prouocare ex profeſſo homines ad peccandum: nempe ad illud exequendum quod ex profeſſo Lex, immò Legis auctor Deus imperat. Alterum eſt, quòd *Synagogam, conſideratam vt Synagogam, non aliud fuiſſe dicit, quàm terreni populi turbam, hominúmque carnalium congregationem*, vitioſo illo amore, & cupiditate colentium Deum. Vel, quod eodem relabitur, *Statum veteris Teſtamenti, vt talis eſt, non fuiſſe iuſtitiæ, & ſalutis, ſed potiùs peccati, & mortis*. Quod quid aliud eſt, quàm in Deum ipſum refundere vitium illud, & turpitudinem probroſæ, ac nefariæ cupiditatis? Etenim *Synagoga, conſiderata vt Synagoga*, Dei opus eſt, ac vera eius Eccleſia, vti tunc tempora ferebāt. quam quidem coëgit, ac congregauit ex inſtituto Deus; & quibus voluit, atque expedire cenſuit, officiorum legibus, præceptíſque temperauit. Quocirca ſi Synagoga, quà Synagoga eſt, mala, & vitio eſt oblita, mali per ſe eſt auctor, artifex, & inſtitutor Deus. Vt qui hominem, conſideratum vt hominem, vitioſum eſſe dicat; turpiter mētiatur, & illius creatori Deo contumeliam faciat; tametſi reipſa peſſimos eſſe fingas homines vniuerſos. [a] *Siquidem homines opus ſunt Dei, in quantum homines ſunt: ſed ſub diabolo ſunt in quantum peccatores ſunt*, vt ait Auguſtinus. [b] Qui & alio loco, *Quaſi duæ res ſunt*, inquit, *homo, & peccator. Quod audis homo, Deus fecit: quod audis peccator, ipſe homo fecit*. Tertium, quòd *Teſtamentum vetus*, ac Legem Moſaïcam, non ea de cauſa datam eſſe Iudæis adſtruit, vt eorum ſaluti conſuleretur; ſed vt ne terrena bona, quæ vitioſo amore diligebant, à dæmonibus potiùs quàm à Deo peterent.

a Aug. lib. 1. con. 2. epiſt. Pel. c. 18.

b Id. Tract. 12. in Ioan.

VI. Quod ſi verum eſt, eò vis tota Legis ac fructus redigitur, vt tolerabiliùs duntaxat peccare doceat, & vitandi grauioris delicti gratia, leuius alterum admittere. Quanquam leuius, tolerabiliúſque dici non poteſt,

Digitized by Google

peccandi copiam à Deo petere, quàm à dæmone. Immo grauius, atrociúſque crimen eſt, orare Deum, vti fallere, peierare, aut ſcelus aliud facere per illum liceat, quàm hoc idem à diabolo, vel falſo aliquo numine poſtulare; vt qui apud Horatium ita precabatur,

Pulcra Lauerna,
Da mihi fallere: da ſanctum rectúmque videri,
Noctem peccatis, & fraudibus obiice nubem.

Atqui illud ipſum, quod eſt turpius, & flagitioſius, quàm hoc, cuius vitandi cauſa ſuſceptum dicitur, ſuadente; immo imperante, cogente; auctore denique Deo, ab Iudæis vſurpatum eſſe docuit recentis conditor ſectæ: & ne vitioſæ, improbæque cupiditatis lenonem, & conciliatorem faceret diabolum, facere non dubitauit Deum. Quid enim aliud eſt, Legem à Deo datam dicere, quæ *vitioſa cupiditatis fomentum, ac præmium ex profeſſo promittebat*, ne illud idem promittere diabolus occuparet, niſi affirmare Deum abs ſe vitij adiumenta illa, & fomenta capi, ac ſperari, quàm ab diabolo, maluiſſe? Quanto prudentiùs, ac religioſiùs ethnici illi veteres, qui ſtuprorum, latrociniorum, cædium auctoritatem Veneri, Baccho, Mercurio, Marti, ac profanis Diis ceteris, hoc eſt dæmonibus, mandabant; quàm nuperi iſti Theologi, qui Deo vero, ac ſummo partes allegant fouendæ, promouendæque nequitiæ?

Digitized by Google

CAPVT II.

Vetus Teſtamentum, ex nuperorum Dogmatiſtarum opinione, omni gratia, & auxilio ad bene viuendum, & ad ſalutem neceſſario caruiſſe: idque non Iudæorum, ſed Legis ipſius vitio atque culpa.

I. EIVSDEM indolis eſt, quod illius auctor ſectæ Iudæis aſſerit in ſtatu illo Teſtamenti veteris, nullam prorſus affuiſſe gratiam. Quod non ſic ab iſtis affirmari putandum eſt, vt hoc tantummodo velint; Moſaïcam Legem, vetúſque Teſtamentum nihil ex ſeſe, ac ſuapte vi, & indole, gratiæ contuliſſe. (Hoc enim Catholici omnes fatentur; Legem nihil omnino gratiæ tribuiſſe per ſeſe, interioris, & propriè dictæ: ſed eius auctorem, & largitorem vnicum intelligunt eſſe Chriſtum; cuius meritis per omnia & antecedentia, & conſequentia tempora iuſti, ac ſalui facti ſunt; quicumque iuſtitiæ, ac ſalutis compotes fuerunt.) Sed illud hoc ſenſu aſſerunt; omni vt auxilio gratiæ Chriſti ad rectè agendum, & ad vitanda peccata, atque ad damnationem effugiendam, & ad ſalutem conſequendam neceſſario funditus deſtituti fuerint: idque non vlla præcipuâ culpâ ſuâ, ſed ex natura Legis ipſius, & ſtatus antiqui Teſtamenti: qui poſtulabat, vti nulla Iſraëlitico populo, qui ſub illo verſabatur, gratia ſuppeteret. Atque hoc prioris illius decreti conſectarium eſt, quo Legis Moſaïcæ ſtatum impurum, vitioſum, & damnabilem fuiſſe pronuntiant.

II. PRINCIPIO nullam ex Chriſti meritis affuiſſe gratiam Teſtamenti veteris alumnis,[a] Apologetici ſcriptor ex Antiſtitis ſui verbis ita demonſtrat. Qui cùm ſcripſiſ-

[a] Lib.1.c.15. pag.160 ex To. 3 lib.3. cap.6.p.116

ſet, *Teſtamentum vetus magnam quandam quaſi comœdiam fuiſſe, quæ non tam propter ſeipſam, quàm propter id, cui præfigurando ſeruiebat, hoc eſt propter Teſtamentum nouum, eiúſque principem, & heredem Eccleſiam, ab illa gente, tanquam ad hoc idoneâ ageretur;* cauſam reddit illius dicti ſui: *Quandoquidem enim* (ait) *carnalibus implicata ſtudiis, & amoribus, terrenæque felicitati venandæ dedita, cæleſtium, atque ſpiritualium incapax eſſet cogitationum, quid congruentius, quàm vt illa, quæ inutilis eſſet ſaluti ſuæ, ſaltem alienæ figurandæ procurandæque ſeruiret?* Ac *totam Teſtamenti iſtius obſeruantiam veteris hominis ſeruitutem nominat.* Eſt autem *homo vetus*, eo ſenſu, quem Apoſtolus vſurpare ſolet, ex eóque nuperus Apologiſta; nihil aliud, quàm peccato corrupta, deprauatáque natura, ſiue peccati ſtatus, aut *corpus peccati:* De quo ſic in [a] Epiſtola ad Romanos, *Hoc ſcientes*, inquit, *quia vetus homo noſter ſimul crucifixus eſt, vt deſtruatur corpus peccati, & vltrà non ſeruiamus peccato*. Chryſoſtomus *hominem veterem interpretatur*, ὁλόκληρον κακίαν, hoc eſt *integram prauitatem, ac ſuis omnibus partibus abſolutam*: quam [b] & *corpus* ait eſſe *peccati*: nimirum, *nequitiam ex diuerſis prauitatis partibus conſtatam*; vti corpus ex ſuis membris componitur.

a Rom. 6.

b Chryſoſt. homil. 11. pag. 80 τὴν ἀπὸ διαφόρων μερῶν πονηρίας συγκειμένην πάλιν κακίαν.

III. HANC ipſam gratiæ Chriſti Teſtamenti veteris alumnis negatæ funditus hæreſim, reliqua detegunt illorum dicta partim à nobis prolata in Tomo primo Theologicorum Dogmatum: partim ab Apologiſta repetita pariter, ac defenſa. [c] *Cardinem*, aiunt, *voluntatis eorum*, qui ſub lege viuebant, *rapiebat non fides, quæ per veram Dei dilectionem operatur; ſed terrena cupiditas, cuius fomentum, ac præmium lex illa ex profeſſo promittebat*, &c.

c Cit. à nobis Tom. 1. lib. 10 c. 23. parag. 5. ex pag. 116 E. 2

d Ib. p 117. B

[d] *Quo fit vt quamuis cordis interni cardo per huius mundi dilectionem, à Deo vero, ſicut & gentium, recederet, non tamen euſque, vt in dæmonia, aut idola laberentur.* Quamobrem eandem Iudæorum & gentilium, quod ad gratiæ præſidia pertinet, fuiſſe rationem, natio iſta nouorum Theologorum exiſtimat; hoc eſt ambos illâ ex æquo caruiſſe.

Digitized by Google

ruiſſe, quod prorſus initio ſeptimi capitis eius libri, vnde ſuperiora ſumpſimus, aſſeuerat, *Idem videlicet de gratia ſufficiente Teſtamenti veteris heredibus data arbitrandum eſſe, quod de illâ eâdem gratia in gentiles effuſa ſtatui debet.* Porro de infidelibus hæc illorum ſententia eſt, quam titulus vndecimi capitis libri eiuſdem tertij præ ſe fert: *Infideles carent gratia ſufficiente ad ſalutem, tam proxima, quàm remota, & omnibus principiis eius.* Et initio capitis, ne eiuſmodi quidem ſufficiens auxilium infidelibus aſſignari patitur, quale Theologi quidam attribuunt; cogitationem quampiam ad peccatum impediendum vtilem, & vtrumque præparantem ad excipiendam gratiam. Hac igitur, & omni adeò ſufficiente gratiâ deſtitutos fuiſſe Iudæos, aſſerunt iſti: ac paſſim illud inculcant.

IV. IMPRIMIS autem ille ipſe locus, quem [a] Apologetici ſecundi ſcriptor ex Magiſtri ſui Opere deſignat, titulo illo declarat, qui [b] ſeptimo capiti inſcriptus eſt: *Non affuiſſe hominibus ſub lege viuentibus gratiam ſufficientem ſeruandi legem, vel vllum præceptum eius.* Porro in eodem capite poſtquam gratiam illam, ſine qua præcepta ſeruari nequeunt, [c] docuit eſſe *dilectionem ipſam iuſtitiæ, quæ non eſt alia, niſi illa vera, pura, legitima, laudatáque charitas Dei* [d], *quæ ſola legem implet, quia plenitudo legis eſt dilectio.* & abſque illa [e], *non ſolùm totam legem ſeruari non poſſe, nec ſolùm ſupernaturaliter, & meritoriè: ſed nec vllum præceptum eius ita poſſe ſeruari, vt peccatum vitetur.* poſteà concludit ſic: [f] *Quæ cùm ita ſe habeant, iam conſequenter liquet, quàm incongruè dicatur tam carnalibus animis gratiam affuiſſe ſufficientem, præcepta morum ex iſta ſublimi, & ſpirituali iuſtitiæ dilectione ſeruandi, quibus ideò hoc ipſum vetus Teſtamentum, terrenáque ipſius præmia promiſſa, ac data ſunt, quòd (vt ſupra vidimus) ſpiritualium rerum incapaces eſſent.* Ac paucis interpoſitis: *Quomodo igitur ſufficientem gratiam habebant implendi legem, & , quod multo mirabilius, adipiſcendæ ſalutis, qui meliora temporalibus capere, immo cogitare non poterant?* Ad hæc, [g] *ab ipſa gratia non ſolùm*

[a] Lib. 1. cap. 3. & ſeq.
[b] Pag. ead. 117.
[c] Pag. 117. E.
[d] Ibid. pag. 118. B. 2.
[e] Ib. p. 117. A. B.
[f] Ib. p. 118. B. 2.
[g] Id. cap. 8. pag. 120. D.

Digitized by Google

inuocanda, ſed etiam agnoſcenda longo interuallo omnes heredes veteris Teſtamenti diſtitiſſe ſcribit idem capite ſequenti: ídque ſæpius inculcat: vt cùm inter alia ſcribit ſic in eo-
a Ib. p. 121. C. 2. dem capite: [a] *Tales erant omnes omninò veteris Teſtamenti filij, gratiæ prorſus ignari: immò contemptores.*

V. Denique totum illud caput ſextum libri ter-
b Apol. lib. 2. cap. 8. p. 181. tij, ex quo [b] Apologetici ſcriptor infanda illa decerpſit, quæ in antecedenti capite deſcripſimus, diſertè hoc ipſum aſſeuerat; nullam penitus gratiam illuxiſſe Teſta-
c Pag. 114. menti veteris heredibus. Nam [c] duplicem vitam hominis eſſe dicit: *alteram carnalibus ſenſibus implicitam, gaudiis carnalibus deditam, quæ carnalem fugitat offenſam, voluptatémque ſectatur. Huius vitæ felicitas temporalis eſt: à qua vita incipere, neceſſitatis eſt, quamuis in ea perſiſtere, voluntatis. alteram, cuius in mente gaudium eſt, cuius interna, & æterna felicitas.* Vtramque deinde vitam aſſerit Deum cura ſua, & prouidentia dignatum eſſe; ita vt priori bona illa tantùm adſpergeret, quæ capere ac concupiſcere poterat; hoc eſt caduca, & carnalia: poſteriori verò, ſpiritalia & cæleſtia. *Itaque oſtendere volens,* ait, *Deus terrenam, temporalémque felicitatem donum ſuum eſſe, nec aliunde niſi ab ipſo, non à dæmonibus, falſiſve diis ſperari oportere, prioribus præſentis ſeculi temporibus diſpenſandum iudicauit Teſtamentum vetus, quod pertineret ad hominem veterem, hoc eſt carnalem, carnalibus voluptatibus inhærentem, à quo iſta vita neceſſe eſt incipiat; poſterioribus nouum reſeruauit, quo bona ſpiritualia largiretur.* Tum iſta pertexit: *Propter hanc igitur cauſam, & hanc vtriuſque Teſtamenti differentiam, nihil omninò ſpiritale in veteri Teſtamento promittitur; ſed ſola carnalia, quæ veteri homini, ac vitæ congruunt, diuitiæ, opulentia, victoria, pax temporalis, regnum, gloria,* &c. Addit, *Hoc Teſtamentum, in quo ſola terrena promitterentur, congruis hominibus dediſſe Deum; hoc eſt carnalibus, ſola terrena diligentibus, qui ſpiritualium rerum incapaces, nondum poſſent ad ea magni pendenda, ac diligenda traduci: ídque non ea de cauſa, vt per huiuſmodi Teſtamenti promiſſiones, & obſeruationem, eorum ſa-*

Digitized by Google

lus æterna in tuto locaretur, vel etiam de propinquo curaretur. Et à paullo pòſt, *Tota itaque ſpes, tota charitas erga Deum,* [a] Pag. 115. *totúſque cultus erat carnalis, ideóque vitioſus. Nam & auari ſtrenuè Deum diligunt, velut ſatellitem ſuæ cupiditatis,* &c. *Nec verò iſta omnia, quæ de carnalibus iſtis animis filiorum veteris Teſtamenti diximus, de improbis intelligenda ſunt; ſed potiùs de illis, qui probiores eſſe videbantur.* Vnde ita conclùdit, vt [b] ſuperiori capite monſtrauimus: *ſynago-* [b] §. 3. *gam conſideratam vt ſynagogam, non eſſe aliud, quàm terreni populi turbam, hominúmque carnalium congregationem,* &c. [c] Tum *legem illam* veterem *terrenæ cupiditatis,* adeóque [c] Pag. 116. E. 2. *vitioſæ, fomentum, ac præmium ex profeſſo promiſiſſe.*

VI. IAM verò Teſtamentum illud antiquum, ſiue Moſaicæ legis ſtatum, omnis prorſus expertem gratiæ fuiſſe, hoc eſt nullam eius alumnis, & heredibus impertitam eſſe, ſic nuperis iſtis Theologis placet, vt hoc conditioni ipſi ſtatus illius, ac naturæ Teſtamenti veteris aſſignent, non eorum vitio, ac culpæ, qui bona Lege male ſunt vſi, ac peccatis ſuis hanc ſibi gratiæ, & ad bene viuendum neceſſarij auxilij copiam intercluſerunt. Sic enim in eiuſdem libri capite ſeptimo legitur: [d] *Ex qua* [d] Pag. 117. C. *ſanè conditione, & interiori ſtatu ſynagogæ, naturáque veteris Teſtamenti facilè liquet, quid de gratia ſufficienti Teſtamenti illius heredibus data ad cuſtodiendum decalogum, ac legem Dei, ſalutémque ſpiritalem animæ conſequendam, arbitrandum ſit.* Nimirum non plus gratiæ in Iudæos, quàm in gentiles effuſum fuiſſe; hoc eſt omninò nihil; vt ſubinde pluribus explanat, idque *ex conditione, interiori ſtatu, & natura Teſtamenti veteris.* & [e] in capite nono, ait *naturam* [e] Pag. 121. B. 2. *Teſtamenti illius, ac ſtatum populi & conditionem temporis illius talem fuiſſe.* Idem ſignificant illa verba, quæ paullo antè commemoraui, *ſynagogam conſideratam vt ſynagogam.* &c. Et *ex profeſſo carnali cupiditati fomenta promiſiſſe.* Tum iſta, Non ea de cauſa Teſtamentum illud datum fuiſſe, *vt Iudæorum ſalus æterna in tuto locaretur, vel etiam de propinquo curaretur.* Ac ne longum faciam, quæ ſunt à

nobis ex illorum ſcriptis hoc in capite ſelecta; necnon cetera omnia, quæ in eorum libris ad idem argumentum vberrimè diſputantur, præ ſe iſtud ferunt; Legi ac Teſtamento veteri ex natura ſua, & propria conditione ac ſtatu conueniſſe, vt impedimento eſſet gratiæ; & eam funditus interciperet, atque ab ſynagoga per ſeſe, ac ſuapte vi, & indole prohiberet.

Capvt III.

1. *Apologetici nuperi κρύψις & fucus, in propugnando Moſaicæ Legis aduerſario.* 3. *Legem per ſe eſſe bonam; ex accidenti verò cauſam peccati.* 4. *Dogmatiſtæ nuperi falſa opinio.* 5. *Auguſtini auctoritate damnata.* 6. *Manichæorum & Marcionitarum affinis hæreſi.*

I. CVM & adeo ſint horrenda nouæ factionis architecti dogmata, quæ capite vtroque ſuperiori perſtrinxi: & tam apertè conuicta; vt celari, aut excuſari tergiuerſatione vlla nequeant: eum vel quid agat neſcientem, vel pudoris expertem oportet eſſe, qui ad iſta ſeriò tuenda, & propugnanda ſtilum, ac mentem adiiciat. Fecit hoc Armacanorũ ille ſymmyſta; qui Apologeticum nuper edidit aduerſus Illuſtriſſimum ac Reuerendiſſimum D. Habertum ex inſignis Eccleſiæ Pariſienſis Theologo Vaurenſem factum antiſtitem. Quo in libro, inter alia flagitia, illud ipſum de Lege veteri à me reprehenſum, & confutatum alio in loco, deſignauit ad defenſionis pompam aliquam, & ſpeciem. Nam quod illîc oppugnaueram, de eo diſputare ſe, & quæ in inuidiam erant vocata, purgare, ac tueri velle præ ſe tulit.

Digitized by Google

Sed vbi ad rem ventum eſt, alia egit omnia; pérque ludificationem, eo, quod controuerſiæ caput erat, omiſſo, ad ea, quæ neceſſaria non erant, nec in quæſtionem adducta, deflexit.

II. VETERIS Teſtamenti ſtatum, quo *Synagoga conſiderata vt Synagoga*, conſtabat; & in quo tota illius ſita ratio erat, & eſſentia; per ſeſe bonum, & laudabilem fuiſſe, tanquam ab auctore, inſtitutoréque Deo profectum, dixi fauentibus Catholicis omnibus; ex accidente tamen, & propter malè vtentium bona lege prauitatem, & ſocordiam, in eorum damnum ac perniciem vertiſſe, pręter indolem ſuam, prætérque Conditoris mentem, ac propoſitum. Ex quo ſequitur, falſum eſſe nouæ Sectæ commentum, quod antecedens vtrumque caput expoſuit: cùm Legem ipſam vitioſæ cupiditati ex profeſſo fomenta miniſtraſſe docet, ac peccandi magiſtram fuiſſe.

At[a] Apologetici Scriptor, diſſimulato eo, quod in cauſa præcipuum erat, & in quo iuſtiſſima querelæ, accuſationíſque ſumma vertebatur, partim frigida exceptione cauillari & eludere magis, quàm purgare crimen inſtituit: partim in iis, quæ confeſſa, neque dubia erant, explicandis ſuperuacaneam operam inſumpſit.

[a] Lib. 1. Apol. c. 8. p. 178. & ſeq.

III. LEGIS antiquæ beneficio nulli veram conſtitiſſe iuſtitiam: nec, quantum in illa fuit, à peccatis extricatum eſſe quenquam; ſed hoc ſola Chriſti gratia homines aſſecutos eſſe, longo ſermone ac crebris Auguſtini ſententiis approbat: quaſi de eo quæſtio inter nos vlla verſata fuerit. Atqui nemo hoc prorſus diffitetur. Verùm aliud in cauſa eſt, & in opinione Dogmatiſtæ nuperi: quod illi pro hæretico à nobis obiectum, ne littera quidem attigit iſte; ſed comiter diſſimulando præteriit.

Sanè Apoſtolus Paulus in ea, quam ad Romanos ſcripſit, vbi de Lege Moſaïca, eiúſque vi, ac fructu, accuratiſſimè diſputat, Legem aſſerit, non gratiam, ac iuſtitiam, aut peccatorum veniam hominibus attuliſſe, ſed iræ potiùs, ac delicti, & damnationis incrementum, [b] *Lex enim*

[b] Rom. 4. 15.

a Rom. 5. 20. *iram operatur*. Et, [a] *Lex ſubintrauit, vt abundaret delictum.*
b Rom. 7. 8. Item, [b] *ſine lege peccatum mortuum erat*, &c. *Sed cùm veniſſet mandatum, peccatum reuixit*. At idem vim illam maleficam, & ad peccatum impellentem, non legi per ſe, propriéque conuenire docet: ſed ex accidenti, & per occaſionem duntaxat: quemadmodum bonæ res interdum noxiæ ac detrimentoſæ fiunt; cùm male bonis vtimur.
c Rom. 7. 12. Itaque [c] *Lex*, inquit, *ſancta, & mandatum ſanctum, & iu-*
d Ib. ver. 14. *ſtum, & bonum*. Tum, [d] *ſcimus quia lex ſpiritualis eſt, ego autem carnalis ſum*. Iam qua ratione lex illa bona, & ſan-
e Ib. ver. 8. cta, mali, & peccati cauſa fuerit, declarat ibidem. [e] *Quid ergo dicemus? Lex peccatum eſt? Abſit. Sed peccatum non cognoui niſi per legem. Nam concupiſcentiam neſciebam, niſi lex diceret, Non concupiſces. Occaſione autem accepta, peccatum per mandatum operatum eſt in me omnem concupiſcentiam*. Item,
f Ib. ver. 10. *inuentum* [f] *eſt mihi mandatum, quod erat ad vitam, hoc eſſe ad mortem. Nam peccatum occaſione accepta per mandatum, ſeduxit me, & per illud occidit.*

Erat itaque Lex per ſeſe *bona*, & *ſancta*, & *ſpiritualis*, & *ad vitam*; ſed ex accidenti, morum perniciem, ac peccan-
g Aug. de ſpir. & lit. cap. 4. di libidinem incitauit. [g] *Sciri enim fecit peccatum potiùs* (ait Auguſtinus) *quàm caueri: & ideò magis augeri, quàm minui, quia mala concupiſcentia, etiam prævaricatio legis acceſſit.*
h Lib. de Grat. & lib. Arb. c. 10. Vide & lib. 13. de Ciuit. Dei, c. 5. [h] Item alibi, *Quando cognoſcit homo peccatum, ſi non adiuuat gratia, vt cognitum caueatur, ſine dubio lex iram operatur*. At iſta minimè culpa Legis eſt, nec eius vitio factum, vt fraudi eſſet hominibus: ſed horum importunitati potiùs, & corruptæ ac deprauatæ indoli, morbóque tribuendum eſt, quòd in damnum, & exitium ſalutaris medicina ceſſerit.

IV. Recte hoc animaduertit Origenes, Homilia
i Ezech. 20. 25. ſeptima in Exodum, vbi illud Ezechielis: [i] *Ego dedi eis præcepta non bona, & iudicia, in quibus non viuent*, hæc adnotat, *Tentati enim in præceptis Domini non inueniuntur fideles. Ideò enim inuentum eſt eis mandatum, quod erat ad vitam, hoc eſſe ad mortem; quia vnum, atque idem mandatum, ſi ſer-*

uetur, vitam: ſi non ſeruetur, generat mortem, *dicuntur mandata non bona*. Et [a] Chryſoſtomus in Homilia LIV Tomi quinti. *Data lex eſt*, inquit, *vt peccatorum impetum reprimeret; & vt meliores faceret eos, qui illam acciperent. Verùm contrà euênit, propter illorum ſocordiam. Peccata enim auxerunt.* Et alia plura addit eiuſdemmodi, vt illam ſcripturæ interpretandæ regulam approbet: Quod interdum τὰς ἐκβάσεις, id eſt euenta pro cauſſis diuinorum conſiliorum habere videatur: vt cùm [b] Chriſtus iccirco veniſſe ſe ait in mundum, vt Iudæi occæcentur.

Vide Methodium apud Epiphanium hæreſi LXIV. vbi latiſſimè de lege diſputat, & quemadmodum in malum conuerſa videatur.

V. QVAMOBREM irreligioſa vox eſt Dogmatiſtæ recentioris illa, quam ſuperiori capite memoraui: & ab Apoſtoli, eiúſque interpretis Auguſtini, ac fidei Catholicæ decretis, ipſóque adeo communi hominum ſenſu diſſidens; cuius patrocinium temerè Apologia nupera ſibi ſumpſit. Etenim quî poteſt bona, iuſta & ſancta eſſe Lex, quæ per ſe flagitium imperat: quæ ex profeſſo vitioſæ cupiditati fomenta præbet: quæ ad hoc data ex inſtituto dicitur, vt terreno, prauo, ac vitioſo amori velificetur? An verò ſpiritalis ea Lex erit, & carnalibus aduerſa Iudæis, quæ nihil niſi carnale præcipit; hoc eſt Deo propter terrena ſeruire commoda iubet: quod non mediocre eſſe delictum notio iſta Theologorum exiſtimat? An *ad vitam mandatum erit* illud, quod concupiſcentiam, ac terrenarum rerum cupiditatem per ſe, ac dedita opera fouere, alere, ac promouere ſtudet: qua peſtis capitalior eſt nulla; neque magis inimica dilectioni: [c] *Qui autem non diligit, manet in morte.*

VI. IAM quod ad Auguſtinum, ceteróſque Patres attinet, omnium voce ac ſententia recens illud dogma iugulatur. Neque verò neceſſe eſt, ſingulorum dicta proferre. Vnus eſt locus, in quem plurimorum auctoritates, ac teſtimonia collecta confluunt. Dixi primi capitis ini-

[a] Chryſoſt. Hom. 54. To 5. Sauil. p. 363. ver. 10. Πάλιν ὁ νόμος ἐδόθη, ἵνα κολάσῃ τὴν τῶν ἁμαρτημάτων φορὰν, ἵνα ἐπιεικεστέρους ποιήσῃ τοὺς δεχομένους. ἀλλὰ τοὐναντίον ἐξέβη παρὰ τὴν ῥᾳθυμίαν ἐκείνων. ηὔξησαν γὰρ τὰ ἁμαρτήματα.

[b] Ioan. 9. 39

[c] 1. Ioan. 3. 14.

Digitized by Google

tio, commune hoc habuiſſe priſcas, & obſoletas hæreſes, velut Marcioniſtarum & Manichæorum, vti Teſtamento veteri Legique Iudaïcæ bellum indicerent. Hoc vt cum ratione facere ſe probarent, illud potiſſimum pugnabant, quæ ab Lege præſcripta erant, & imperata, mala eſſe pleraque, & ad vitium ac flagitium implicata: adeóque Legis nouæ, ac mandatorum Chriſti ſanctitati contraria. Vt, exempli gratia, præceptum illud, taliqnis, quo *oculus pro oculo, dens pro dente* reddi iubetur, ſceleratum eſſe dicebant, & abrogatum à Chriſto, damnatúmque Matthæi quinto: vt & alia in eodem capite comprehenſa, quale eſt odium inimicorum, & vxoris dimiſſio.

At viciſſim Catholici Patres, illam Legis infamiam, & calumniam non alia ratione propulſabant, quàm vt oſtenderent, nihil eiuſmodi, quale peſtes iſtæ iactabant, hoc eſt turpe, ac vitioſum, antiqua lege præcipi: & quæ illi reprehendebant, honeſta, & legitima fuiſſe, ac per id tempus Hebræorum populo, eiúſque moribus, & ingeniis accommodata, planéque neceſſaria. Sic aduerſus Manichæos, & eorum principem Fauſtum luculenta diſputatione contendit Auguſtinus multis libris, ac præſertim decimo-nono, & viceſimo ſecundo, & in libro contra Adimantum. Contra Marcionem quoque Tertullianus, legis patrocinium, maximè [a] in quarto libro ſuſcepit. [b] Irenæus item aduerſus ſimiles hæreticos pro eâdem lege decertat. Tum Epiphanius [c] contra Ptolemæum, [d] Marcionem, Manichæum, alióſque nonnullos. [f] Qui quidem nominatim ob id incuſatam à Manichæo legem Moſaicam refert, quòd ab illa cupiditas, cædes, aliáque flagitia profecta, mandatáque fuiſſent.

[a] Vide cap. 4. & ſeq.
[b] Vt lib. 4. cap. 29. & cap. 12.
[c] Hær. 33.
[d] Hær. 42.
[e] Hær. 66.
[f] Epiph. Hær. 66. §. 70. pag. 691. B. καί φησιν, ὅτι ἀπ' αὐτοῦ ἐπιθυμίαι, ὅτι ἀπ' αὐτοῦ φόνοι, καὶ τὰ ἄλλα πάντα.

VI. Est hoc nuperæ, quam oppugnamus, ſectæ germanum ac proprium dogma. Nam *fomenta terrena, vitioſa*, & charitatis inimicæ cupiditatis *ex profeſſo promiſiſſe* Legem veterem affirmant. Quamobrem licèt iſtos eodem quo Manichæos arguit Epiphanius, argumento refel-

refellere. a *Si ab Legis*, inquit, *auctore eſt cupiditas, & eam operatur, cur vbique contra cupiditatem præcepta dat, qui cupiditatem immittit. Qui quidem ita præſcribit: Ne concupiſcas res proximi tui, neque bouem ipſius; neque iumentum, neque ancillam, neque agrum; nec vxorem illius, nec alia quæcumque ſunt proximi tui. Si cupiditatem tollit è medio, non eius præbitor eſt dicendus.* Num aliter inſtaret, ac diſputaret Epiphanius, ſi hodie viueret, ac cum rediuiuis iſtis legis Moſaïcæ reprehenſoribus pro eâdem tuenda Lege certaret?

Hoc igitur ipſum controuerſiæ caput, & totius diſputationis locus erat præcipuus, in quo hærere, ac pedem conferre decuit illum, qui Apologeticum alterum dedolauit: vt quod ſectæ ſuæ conditori obiectum fuerat, de eo potiſſimùm ageret, reſponderétque, ſi poſſet; & niſi cauillari, ac fucum facere mallet.

Quamobrem nugari deinceps deſinat, quiſquis ille eſt, & iſtic ſit. Doceat nos quemadmodum ab Legis antiquæ, & auctoris eius Dei contumelia, Patriarchæ ſui decreta vindicet. Oſtendat vel non eſſe flagitium, lenocinari vitiis, ac peccatis, eáque variis illecebris & irritamentis ex profeſſo fouere: vel non iſtud egiſſe Moſaïcam Legem, ex nouæ Sectæ ſententia, & impuræ libidini, cupiditatique dedita opera ſeruiiſſe.

Hæc in Apologia ſua purgare; aut præſtare certè, ac palam tueri, patronum illius attinebat: non ſuperuacanea illa, & ad rem minimè ſpectantia commemorare; quemadmodum Lex gratiæ nihil ex ſeſe contulerit; nec peccatum curauerit, ſed confirmarit potiùs, ac vires ſuffecerit: & id genus alia; quæ nec ad litem faciunt; & ignota vulgò non erant, etiam antequam Theognis naſceretur.

a Epiph. ib. Εἰ γὰρ ἀπ' αὐτοῦ ἡ ἐπιθυμία, καὶ ἐπιθυμίας ἐνεργεῖ, πῶς ἄνω καὶ κάτω κατ' ἐπιθυμίας κελεύει ὁ τὴν ἐπιθυμίαν ἐμβάλλων; ὁ λέγων, μὴ ἐπιθυμήσῃς τὰ τοῦ πλησίον, μήτε τὸν βοῦν αὐτοῦ, μηδὲ τὸ ὑποζύγιον αὐτοῦ, μηδὲ τὴν παιδίσκην αὐτοῦ, μηδὲ τὸν ἀγρὸν αὐτοῦ, μηδὲ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, μηδὲ ὅσα ἐστὶ τοῦ πλησίον σου. εἰ ἀναιρεῖ τὴν ἐπιθυμίαν, ἐκ αὐτὸς τῆς ἐπιθυμίας ἐστὶ χορηγός.

Digitized by Google

CAPVT IV.

1. Legis antiquæ vituperatores, eorúmque principem contra ſe ſentire, ac veræ interdum opinioni ſuffragari. Quid ſit ex profeſſo aliquid facere, & ex accidenti. 2. Declaratur medicorum exemplo, quomodo Lex vetus ex accidenti peccatum augebat. 3. Refelluntur ex Auguſtino Legis obtrectatores. 4. Tum ex vſu communi loquendi, & abſurdo, quod ex illorum ſententia ſequitur.

I. SED quid ad Legis obtrectatores retundendos, aliunde teſtimonia, & argumenta conquirimus? Dabo iſtos ipſos contra ſe, pro eâdem, quam criminari auſi ſunt, Lege pugnantes. Auguſtini æmulus iſte, qui nuper inſcitam illam fabulam recoxit, poſtquam Legis effecta, & importata per eam maleficia declamauit; [a] demum *explicare modum* inſtituit, *quo lex peccatum abundare fecit, & iram operata eſt.* Verba ſunt hæc illius: *Quapropter & modus explicandus eſt, quo præuaricationis gratia, ſeu propter præuaricationem, Lex poſita fuit: & quo tandem conſilio lex talis hominibus infirmis data, qua peccatis afflicti grauiùs adhuc affligerentur. Hoc enim à diuina miſericordia, atque benignitate prima fronte videtur abhorrere.* Huic verò quæſtioni reſpondet ſic: *Hoc per accidens contingere ex parte Dei: per ſe ex innato, & conſuetudine roborato hominis vitio,* &c. *Legis ergo acceſſus per ſe quidem tendit ad reſtringendum cupiditatis impetum, quatenus frenandum eſſe docet: ſed propter inſitam viſceribus hominis libidinem, ſit vt inde ardentiùs inflammetur,* &c. *Lex enim per ſe non fomes, ſed limes ardoris*

[a] To. 3 lib. 1. cap. 10.

eſt: quamuis propter vitium, ex limite exardeſcat magis, ac magis.

Hæc vt veriſſima ſunt; ſic ab aliis diſcrepant eiuſdem ſententiis, quas ſuperioribus capitibus expoſui. Ibi enim Legem aiebat, peccatis, ac vitiis, hoc eſt *rerum terrenarum cupiditati*, quam *carnalem* ac *vitioſam* eſſe ſtatuit, *fomentum, ac præmium ex profeſſo promittere.* Quod autem *ex profeſſo* facit Lex, id *per ſe* facit, non *per accidens.* Itaque *per ſe fomes eſt ardoris*, & amoris impuri, ac vitioſi: quod iſtîc negat. Quid eſt aliud *profiteri*, quàm *apertè, ac palam præ ſe ferre, ac polliceri?* Sic medicinam profiteri, aut philoſophiam, eſt per ſe, & ex inſtituto diſciplinas iſtas docere velle.

II. Et vt ab re medica nondum recedam, opus eius artis, hoc eſt corporum ſanatio, duobus exerceri modis poteſt; aut ex profeſſo; aut ex accidenti. Ex profeſſo medetur, qui ſponte, ac de induſtria, in auxilium vulnerum morborúmque, idonea remedia ex artis ſuæ præceptis adhibet. Siquidem *vt alimenta ſanis corporibus agricultura; ſic ſanitatem ægris medicina promittit*, ait [a] Cornelius Celſus. (a Init. lib. 1.) Vbi *promittendi* verbo eſt vſus, quod Græcis eſt ἐπαγγέλλεσθαι, & idem ac *profiteri.* Ex accidenti verò ſanitatem affert, qui aliud agens, & imprudens eam reſtituit, dum aliquid facit, vnde præter ipſius mentem, ac conſilium, illa conſequitur. Sic de Iaſone Pheręo proditum eſt, hunc ab inimico vitam eripere volente ea parte corporis percuſſum, quæ interiore & inſanabili vomica laborabat, repente apertâ illâ conualuiſſe. Sic quæ apud Auſonium

Toxica zelotypo dedit vxor mœcha marito,
Nec ſatis ad mortem credidit eſſe datum,
Miſcuit argenti letalia pondera vini,
Cogeret vt celerem vis geminata necem.

Quæ res illi ſaluti fuit. Nam hydrargyrum viam ſibi ac veneno, per inferiorem aluum fecit, cum eóque deiectum eſt. Iſti ambo non ex profeſſo, ſed ingratiis, & ex accidenti vitam ac ſanitatem iis, quibus nolebant, reddiderunt.

Digitized by Google

Hoc modo Lex Moſaïca, ſi *per accidens* tantùm peccatum augebat, & fomes erat amoris vitioſi, non id ex profeſſo faciebat. Atqui *fomentum ex profeſſo, ac præmium promittebat* obſcenæ illi, & vituperandæ cupiditati, vt ſectæ magiſter docet. Non igitur *per accidens*, ſed *per ſe*, hoc eſt directè, ac deſtinato conſilio id agebat. Hoc conflictu ſermonis, & repugnantia conſtricta tenetur noua hæc opinio. Cuius ſi ſenſum non habuit Apologetici Scriptor, multùm pinguis homo eſt, & parum acutus. ſin videns ſciénſque diſſimulauit, verſutus eſt & callidus, qui deſperatæ cauſæ latebram captauit in loco illo communi, de quo nulla inter nos erat quæſtio; id verò prætermiſit, cuius gratiâ poſtulatus à nobis ac reprehenſus fuerat.

III. Vt autem temerarij dicti, & abſoni magis illos pudeat, age quod de Lege veteri illîc eſt dictum, in aliam transferamus. Auguſtini ex libro primo ad Simplicianum locum quendam affert ὁ Ανομος (ſic enim oppugnatorem Legis appellare licebit eodem iure, quo Αλόγους Epiphanius[a] hæreticos illos vocat, qui Euãgelium Ioannis reiicientes, etiam prædicatum, & nobilitatum ab eo τὸν λόγον, id eſt *Verbum* abnegabant.) Ille ergo vituperator Legis, Auguſtinum citat interpretem Apoſtolicæ illius ſententiæ,[b] *quæ miniſtrationem mortis* legem nominat: & alterius,[c] in qua *legem ſubintraſſe* dicit, *vt abundaret delictum*, & eiuſdemmodi cæterarum, in quibus ὀξύμωρον aliquid apparet.[d] *Nec mireris*, ait Auguſtinus, *cùm de ipſa prædicatione Euangelij dictum ſit*,[e] *Chriſti odor bonus ſumus Deo, in iis, qui ſalui fiunt, & in iis qui pereunt: aliis quidem odor vitæ in vitam: aliis autem odor mortis in mortem.*

a Epiphan. Hær. 51. parag. 3.
b 2. Cor. 3. 7.
c Rom. 5. 20
d Aug. lib. 1. qu. 2. ad Simp. Tom. 4. p. 266. D. 2. cit. To. 3. cap. 10. p. 17 ab Aduer. Legis.
e 2. Cor. 2. 15

Eandem igitur hac in parte rationem eſſe cenſet Auguſtinus veteris ac nouæ Legis; quatenus vtraque per ſe bona eſt, & ad bonum hortatur, & impellit: ad malum verò, non per ſe, ſed ex accidenti. Vtrobique enim[f] *per bonum factum eſt malum, dum malè accipitur bonum*, ait idem

f Tract. 62. in Ioan.

Digitized by Google

Auguſtinus alio in loco. Et, [a] *Quis neſcit non legis, ſed hominum vitio, lege ſubintrante, abundaſſe peccatum.* Idem & Chryſoſtomus [b] affirmat Homilia XII in Epiſtolam ad Romanos, vbi Apoſtolum excuſat, quòd Legem Moſaïcam nimium depretiaſſe videatur minùs attentè cogitantibus, & quaſi auctorem peccati facere. *Si enim*, inquit, *crimen hoc Legis eſt, quod peccatum per eam occaſionem ceperit, idipſum etiam in nouo Teſtamento reperies. Quippe in nouo Teſtamento innumeræ ſunt etiam leges, & de maioribus plurimis rebus editæ. In his ergo non minus, quàm in illa, idem euenire videas: nec ſolùm in concupiſcentia, ſed in omni prorſus prauitate.*

IV. QVAMOBREM quod de Lege veteri ὁ Ἄνομος dixit, audeat etiam de Euangelio profiteri ſic: Euangelica lex *ex profeſſo* data eſt, vt *mortem miniſtraret* hominibus, & vt *abundaret delictum*: quis eam vocem Chriſtianus æquis auribus admittat? quis non exhorreſcat? Atqui par eſt pro ſuo modulo ſcelus in illa altera, quam de Lege Moſaïca pronuntiauit Anomorum princeps, & huius manipularis editor Apologetici tuetur.

[c] Sane Chriſtum ipſum, id eſt Meſſiam *poſitum eſſe* dicit, adeóque *miſſum* ſignificat per Simeonem Spiritus ſanctus, *in ruinam multorum.* Tum de ſe [d] Chriſtus idem profitetur, *ſe in iudicium in hunc mundum veniſſe*, hoc eſt in maiorem condemnationem, ac pœnam eorum, à quibus repudiatus, & contemptus eſt, maximè Iudæorum; vt Chryſoſtomus, eodem iſto in loco, & ad illum Euangelicum tam ipſe, quàm Cyrillus, Auguſtinus, Theophylactus, aliique docent: quatenus ad improbos eadem illa verba referuntur: quorum propria ſunt iſta, quæ ſequuntur: *vt qui vident, cæci fiant;* hoc eſt *grauiùs excæcentur*, vt ait Auguſtinus.

Audiamus hac de re pulcherrimè diſputantem Ambroſium in libro primo de Iacobo & vita beata, capite quarto. *Quid miraris igitur*, inquit, *ſi lex quibuſdam morti ſit, cùm morti ſit & Domini ſalutaris aduentus, per quem re-*

[a] Aug. lib. 2. Oper. Imp. cont. Iul. p. 436.

[b] Chryſoſt. To. 3. p. 93. Εἰ γὰρ ἔγκλημα τοῦ νόμου, τὸ διʼ αὐτοῦ τὴν ἁμαρτίαν ἀφορμὴν λαβεῖν, εὑρεθήσεται καὶ ἐν τῇ καινῇ τοῦτο συμβαῖνον. καὶ γὰρ καὶ ἐν τῇ καινῇ νόμοι μυρίοι, καὶ περὶ πολλῶν μειζόνων πραγμάτων. καὶ τὸ αὐτὸ ἴδοι τις ἂν ἐκβαῖνον κἀκεῖ, οὐκ ἐπὶ τῆς ἐπιθυμίας μόνον, ἀλλʼ ἐπὶ πάσης ἁπλῶς κακίας.

[c] Luc. 2. 34.

[d] Ioan. 9. 39.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA

Digitized by Google

dempti ſumus? Infidelis enim mortem ſibi quærit ex gratia: manet autem mandati gratia. Etenim ſicut cognitio venenatorum poculorum conſummatur ad diſciplinam medicinæ: ſic diuinum mandatum ad vitam æternam, &c. Mox iſta pertexit: *ſicut ergo bonum eſt antidotum, etiamſi imprudenti, aut intemperanti non bonum:* ſic bonum mandatum, etiamſi *intemperanti non bonum eſt.*

Eximius eſt de eodem argumento locus Aug. in lib. 1. contra Creſconium Grammaticum, cap. XXIII, & ſequentibus; vbi non ſolùm res omnes, quæ ad naturalem vſum hominũ à Deo conditæ ſunt, *non omnibus tamen habentibus vtiles eſſe* probat; *ſed tantummodo bene vtentibus*, vt lucem, vt cibum, vt medicamentum, arma, veſtes: verumetiam Baptiſmum, & *illa bona, quæ ad legem Dei pertinent:* ac præſertim legem ipſam veterem: cuius occaſione peccatum operatum eſſe concupiſcentiam omnem teſtatur Apoſtolus. Inde ad Baptiſmum rediens, præclarè demonſtrat, eandem huius ac legis Moſaïcæ rationem eſſe, quod ad bonum, vel prauum illius vſum attinet; ac Donatiſtas aliter exiſtimantes, & baptiſmo ſuo plus æquo tribuentes acerrima oratione conuincit.

Quæ cùm ita ſint, an quiſquam vecors adeò ſit, qui Chriſtum aſſerat *ex profeſſo* à Patre eſſe miſſum, & in hunc mundum veniſſe, vt Iudæi maiori damnatione plecterentur; aut vt peruicaciam eorum, ac cæcitatem augeret?

V. Hæc ſunt portenta Lutheranæ, Caluinianæque hæreſis, quam Manichæâ, ex hac parte, contaminatiorem eſſe ſuprà demonſtrauimus: Quî enim minùs de Chriſto, & Euangelio vſurpare tale aliquid audeant, quàm de Lege Moſaïca; cuius auctor, conditor, & lator idem ipſe Chriſtus fuit? Quippe [a] *Ieſus populum de terra Ægypti ſaluaſſe, & eos qui non crediderunt perdidiſſe*, ab Apoſtolo Iuda dicitur. Quamobrem deteſtanda vtrobique vox eſt, ſiue Chriſtum *ex profeſſo* ad cuiuſquam hominis veniſſe perniciem dixeris: ſiue Legem antiquam fouendis *ex profeſſo* vitiis fuiſſe conceſſam.

[a] Iud. 5.

Quanquam quid hîc Chriſtum, ac Deum, vel ab eo traditam peræquè veterem ac nouam Legem cōmemorare attinet? Ecce tibi creatæ rēs omnes, quamuis & à bono creatore conditæ, & bonæ ipſæ ſint; mali tamen plus ferè, quàm boni afferunt iis, quorum gratia productæ ſunt: pluribus certè nocent, quàm proſunt; quia plures electis mali ſunt, ac reprobi; quibus exitioſæ iſtæ ſunt. [a] *Quoniam creaturæ Dei in odium factæ ſunt*, vt ait Sapiens; *& in tentationem animabus hominum, & in muſcipulam inſipientium*; quorum vtique maior, quàm aliorum; immo *infinitus eſt numerus*. Quod ſi [b] quis ideo creaturas à Deo factas *ex profeſſo*, dicat, vt hominum ſceleribus obſecundent, & ad ea perpetranda, fomentis ac præmiis illos acuant, profanus meritò, ac ſceleſtus habeatur. a Sap. 14. 11. b Eccl. 1. 15.

V. ATQVE vt maioribus iſtis commodis illarum, & incommodis omiſſis, quæ ad animorum ſalutem pertinent, in minoribus, & propriis corporis inſiſtam; licet aduerſus Caluinum, & Lutherum, eo argumenti genere contendere, quod ad Manichæorum ſimilem; immo, vt dixi, tolerabiliorem conuincendam inſaniam, adhibere ſolet Auguſtinus. Vt in [c] libro XV contra Fauſtum, de locis illis diſputans, quibus Legi detrahi videtur; negat in illis reprehendi legem: *ſicut non reprehenditur ſcientia, cùm dicitur; ſcientia inflat, charitas verò ædificat*. Et paullo pòſt. *Ergo Lex ſemper eſt bona: ſiue obſit inanibus gratia, ſiue proſit plenis gratia; ſemper eſt bona: ſicut Sol ſemper eſt bonus, quia omnis creatura Dei bona eſt, ſiue dolentibus oculis noceat, ſiue ſanos mulceat*. Expecto quàm mox iſti frontem perfricent; & ſcientiam, quam Dei eſſe munus, impij ſint ſi dubitant; ex profeſſo datam aſſerant, vt faſtu, & gloriolæ vento ſufflati homines intumeſcant. Aut vt Solem à Deo creatum, & expoſitum oculis dicant *ex profeſſo*, vti malè ſit contuentibus illum ægris luminibus. [d] *Iſto*, inquit, *modo*, de illis loquens Auguſtinus, *poſſunt & Solem vituperare, quoniam quidam peccantes, vel debita non reddentes, poni à Iudicibus iubentur ad Solem*. Cur enim eloqui talia c cap. 18. d Aug. 12. de Ciuit. cap. 4.

Digitized by Google

vereantur, ſi Legem *ex profeſſo* fouendis, & excitandis cupiditatibus, ac vitiis inſeruiiſſe docent? Mille ſunt ad manum exemplorum ſimilium, quibus traduci Anomorum error, vel frangi peruicacia poſſit.

CAPVT V.

1. *Anomorum erroris capita tria; quæ ſingillatim refutantur.* 2. *Primum, Synagogam non fuiſſe veram Eccleſiam, ſed colluuionem quandam hominum carnalium ex genere ſuo damnabilem:* 3. *Atque hoc non ex eo factum eſſe, quòd mali eſſent, ſed quòd ex legis præſcripto viuerent.* 4. *Secundum caput; in Eccleſia tam quæ ante Chriſtum extitit, quàm quæ poſtea ſecuta eſt, ſolos cenſeri iuſtos.* 5. *Tertium caput, Iudæos eo ipſo, quòd legi obtemperarent, ſcelus feciſſe ac damnationem meruiſſe.*

1. ATQVE vt ordine, ac via diſputatio noſtra curſum ſuum teneat; tria conſtituam Anomorum doctrinæ capita, ſic tanquam myſtica dogmata: quę cùm in illorum Patriarchæ libris partim diſertè tradita ſunt; partim ex claris, & apertè poſitis neceſſariò ſequuntur; tùm ab Apologetici Scriptore manifeſtiùs, & diſtinctiùs, quàm ab illo ipſo, cuius cauſam tuetur, explicata ſunt.

Horum primum eſt, Synagogam, ſiue Iudæorum congregationem, quæ ſub lege Moſaïca, & veteri Teſtamento merebat, quantumuis Legi ac Teſtamento iſti ex eius ſpiritu ſeruiret, Dei Eccleſiam minimè fuiſſe. Sed nullam præter Chriſtianam, extitiſſe vnquam Eccleſiam: Iudaïcam autem, ac veterem Synagogam, nonniſi collu-

uionem

Digitized by Google

uionem quandam fuiſſe hominum carnalium ex genere ſuo vitioſam, ac damnabilem.

Alterum eſt, ſolos iuſtos & ſanctos in vera, & vnica Dei Eccleſia, quæ ante natum Chriſtum extitit, comprehenſos fuiſſe: ex quo idem colligitur de hodiernâ neceſſariò conſequens.

Tertium, Iudæos in veteri Teſtamento Legi Moſaïcæ ex eius præſcripto, & imperio parentes, hoc eſt eo modo, & affectu, quem Lex, auctórve Legis Deus apertè præſcribebat, eius mandata ſeruantes, eo ipſo peccaſſe, & damnationis reos fuiſſe.

Tria hæc nuperæ decreta ſectæ, quà illorum ex placitis & principiis efflorescere; quà diſertis etiam verbis, ac ſententiis affirmari in eorum libris, ante omnia demonſtrandum eſt: maximè ex Apologetico: cuius auctor calliditatis ad diſſimulandum, & verſutiæ minus attulit.

II. IMPRIMIS igitur, Synagogam Iudaïcam, quę Chriſti anteceſſit aduentum, & ad vetus Teſtamentum pertinuit, Dei Eccleſiam non fuiſſe, docet Apologeticus ſecundus, capite ſexto libri ſecundi: in quo probare nititur id, quod in lemmate capitis præfixum legitur, *perperam ab D. Haberto Synagogam cum Eccleſia confundi; & Teſtamenti veteris alumnos, quique ad Teſtamentum illud attinebant, cum iuſtis, & ſanctis, qui eiuſdem veteris Teſtamenti tempore viuebant, & ad nouum ſpectabant, promiſcuè haberi.*

Quamobrem [a] cùm D. Habertus ita ſcripſiſſet; Auguſtinum ſentire, *nonniſi vnam fuiſſe vnquam Eccleſiam, vnamque Religionem, tametſi triplex fuerit Lex, Naturalis, Moſaïca, & Euangelica: tum eandem Eccleſiam, in qua hodie cenſemur, ſub Moſaïcâ lege vixiſſe, & eam obſeruaſſe, ac ſanctificaſſe, hoc eſt ſanctè, ac religioſè coluiſſe*: ad hæc [b] Apologeticus, verum id quidem fatetur, quod ex Auguſtino ſumptum eſt, vnam ab initio, ad hoc tempus Eccleſiam decurriſſe, *quæ iuſtos omnes, & electos ab Abele, ad nouiſſimum omnium futurum amplectitur*: verùm negat, *Synagogam Iudaïcam eiuſmodi Eccleſiam fuiſſe: quippe Iudæorum religionem nihil*

[a] Apolog. pag. 170.

[b] Pag. 171.

D

aliud niſi figuram Chriſtianæ fuiſſe: ac Teſtamenti veteris alumnos, de quibus Dominus Iprenſis loquitur, vnicæ iſtius Eccleſiæ partem nullam conſtituiſſe. Addit, *iuſtos illos omnes, qui ante legem editam, & deinceps ea iam latâ floruerunt, in eâdem, in qua nunc ſumus, Eccleſia verſatos eſſe; ſed in veteri Teſtamento non cenſeri; quamuis illius tempore vixerint. Nimirum quod de Apoſtolis ſuis Dominus dixit, eos in mundo eſſe, ſed non eſſe de mundo; idipſum & de priſcis illis Patribus viris ſanctis vſurpari licere: ſic eos in veteri fuiſſe Teſtamento, vt de veteri Teſtamento non fuerint:* quod totidem verbis explicat Auguſtinus in Expoſitione Epiſtolæ ad Galatas. Qui & [a] alio in loco, *Veteris quidem Teſtamenti diſpenſatores, & geſtatores, ſed noui heredes illos* vocat: & *nondum nomine, ſed reipſâ Chriſtianos* ait *fuiſſe*. Hæc Apologeticus; quorum iſte ſenſus, atque hæc ſumma videtur eſſe: Vnam duntaxat ab orbe condito, per omnes ætates, Eccleſiam extitiſſe, eámque Chriſtianam: quæ iuſtos omnes amplexa ſit, qui Teſtamenti veteris tempore vixerunt: Synagogam verò, ſiue Iudaici populi cœtum, qui Moſaicæ Legi, & Teſtamento veteri ſeruiebat, extra veram Eccleſiam fuiſſe.

a Lib. 3. ad Bonif. con. ep. Pel. cap. 4.

III. Neque verò dum alumnos Moſaicæ legis extra veræ fines Eccleſię relegat, eos ſolos intelligit, qui origine tantùm & carne Iudæi, aut etiam externa profeſſione, & commercio Sacramentorum implicati, innexique ceteris, nullum in animo retinebant fidei, qualem ætas illa ferebat, vel caritatis veſtigium, ſed prorſus infideles, & exleges erant: cuiuſmodi hominum ingens per id tempus multitudo fuit: qui vicinarum vſu gentium, & conſuetudine deprauati, ad earum mores, ſuperſtitionéſque quà palam, quà occultè deflectere ſolebant. Non illos, inquam, Apologia ſolos extorres ab Eccleſia vera fuiſſe ſciſcit: verùm Iudæos vniuerſos: qui in vetere Teſtamento profitebantur, ac Moſaicæ Legi obſequebantur. Quorum extra veram illam, & vnicam Eccleſiam deportandorum cauſam hanc idoneam fuiſſe cenſet, quòd Legi ex præſcripto eius obtemperarent, hoc eſt, quòd ab

Digitized by Google

Lege imperata eo fine, ac ſcopo propoſito facerent, quem Lex ipſa monſtrabat, ac præ ſe ferebat.

Hanc illius ſectæ mentem eſſe, tum Apologiæ verba illa declarant, quæ hîc exſcripſi, ac cetera capitis eiuſdem; tum iſta capitis noni; [a] *An quiſquam dubitare poterit, quin filiorum Teſtamenti veteris ſtatus eiuſmodi ex Auguſtini mente fuerit, qualem D. Iprenſis deſcripſit? hoc eſt multitudo carnalium hominum, qui Deo non aliter obtemperabant, quàm bonorum deſiderio terrenorum, & amittendorum metu: qui neque fidem, neque ſpem, neque charitatem habebant; &, quod conſequens eſt, vitam æternam aſſequi nullo modo poterant; quò nonniſi per illas virtutes peruenitur.* Igitur qui Deum colebant, eiúſque præceptis obediebant terrenorum ſpe, ac deſiderio bonorum, & iiſdem carendi metu; extra veram, & vnicam Eccleſiam habebantur; erátque damnabilis illorum ſtatus, vtpote qui ex infidelibus, ac deſperatis, & omni peccatorum genere contaminatis hominibus conſtabat. Atqui Moſaica Lex, vt iidem Anomi ſentiunt, illam terrenorum bonorum cupiditatem, & affectum colendi numinis, ex ſolo commodorum iſtorum deſiderio, ex profeſſo fouebat, quod [b] ſuprà demonſtrauimus. Ex quo id ſequitur, quod probandum ſumpſimus, Synagogam Iudaicam, ſiue populum Hebræorum, quo cum Deus Teſtamentum vetus, ac fœdus ſuum pepigerat, quatenus eidem Teſtamento, ac Legi Moſaicæ, ex præſcripto legis ipſius, & eo, quem Deus ingenerare volebat, affectu ſeruiebat, non fuiſſe Dei Eccleſiam; ſed quandam hominum infidelium, & ſceleratorum colluuiem. In hunc ſenſum Anomorum [c] principis effatum illud apertè cōſpirat, cui Apologia [d] patrocinatur: *Synagogam conſideratam vt Synagogam non fuiſſe aliud, quàm terreni populi turbam, hominúmque carnalium, ſolis terrenis, & carnalibus incubantium, & propter illa ſola colentium vnum Deum:* de quo vide quæ capite primo & ſecundo dicta ſunt, & quæ paullo pòſt vberiùs exponentur. Denique cùm ſolos iuſtos veteris tempore Teſtamenti, in vera Eccleſia numeratos eſſe putet Apolo-

a Apol. p. 186.

b cap. 1.

c To. 3 lib. 3. cap. 6. p. 115. C. D. 2.

d Apol lib. 2. cap. 8. p. 181.

Digitized by Google

geticus; & eoſdem neget ad Synagogam, aut vetus Teſtamentum pertinuiſſe; ſed in nouo Teſtamento, Eccleſiáque Chriſtiana recenſendos velit, quod ſubinde monſtrabimus; euidens eſt, Teſtamenti veteris ſtatum, Legiſque Moſaicæ, ab Eccleſiæ veræ communione ſegregari.

IV. Qvod igitur de tribus nouitiæ illius ſectæ dogmatibus ſecundo eſt à nobis loco poſitum; ſolos iuſtos & ſanctos tempore veteris legis, in vera Eccleſia numeratos fuiſſe, id ex Apologetici verbis hunc in modum colligitur. Etenim ſi nulli, præterquam iuſti, & ſancti, extra vetus Teſtamentum erant, aut in vera Eccleſia, id eſt Chriſtiana, reponebantur, ceteris qui iuſtitia carebant, ſub lege, ac Teſtamento veteri relictis (quod affirmari in [a] Apologetico, huius initio capitis oſtendimus) ac ſi omnes illi, qui ſub Teſtamento erant vetere, alieni erant ab veræ Eccleſiæ ſocietate, vtpote fidei, ſpei, & charitatis funditus expertes, vt ex eodem Apologetico paullo antè memorauimus; profectò nemo, niſi iuſtus, & ſanctus, Eccleſiæ veræ pars fuit.

a Cap. 6. lib. 2. p. 169. 170. 171.

Quinetiam Apologeticus, libri eiuſdem ſecundi [b] capite octauo, Eccleſiam illam vnicam, & veram, ad quam Synagoga non pertinebat, ait *per illud tempus in exiguo iuſtorum numero reſediſſe*. Quicumque ergo iuſti non erant, & ab ſola charitate, ac ſanctitate, letali quopiam admiſſo peccato deciderant, in Eccleſiæ corpore non manebant. Quod alterutro modo factum eſſe ex Apologetici rationibus oportuit. Aut enim vnà cum charitatè, ac iuſtitia, neceſſariò fidem amittebant, quicumque letale aliquod crimen incurrerant; aut ſi fides in illis hærebat adhuc, ea minimè ſufficiebat, vt in Eccleſiæ parte aliqua numerarentur. Horum vtrum dixerint, nihil ad hæreſim, & Catholicæ fidei labem intereſt. Nam vtrumque pro hæretico damnatum, & inter cetera Lutheri, Caluinique, & ante hos Vuiclefi, nefaria dogmata iampridem Eccleſiaſtica cenſura notatum eſt. Quod ſi vna, eademque Teſta-

b Pag. 181. lin. 25.

Digitized by Google

menti veteris tempore fuit Eccleſia, quæ nunc eſt; nec alia præter Chriſtianam vnquam extitit; vt Apologetico placet; idem & in hodierna conſequens erit, nemo vt in illa cenſeatur, qui ſolam fidem reliquam habeat, poſt-quam charitatis, & ſanctitatis iacturam grauiore aliqua ſua culpa fecerit.

V. TERTIVM nuperæ Anomorum ſectæ παράδοξον illud erat; Iudæos Teſtamenti veteris alumnos, in eo ipſo, quod Legi obtemperabant, hoc eſt dum ea, quæ imperata ſibi erant, eo fine, animóque præſtabant, quem Lex ipſa præſcripſerat, ſcelus feciſſe, ac ſempiternã damnationem meruiſſe. Id adeo illorum ex dictis ac decretis ita conficitur. Quorum hoc eſt primum: [a] *Diligere Deum propter carnalia, impurus, carnalis, & vitioſus amor eſt, eíque propter ſola terrena inhærere*, hoc eſt illi ſeruire, & eius præceptis obſequi, *valde vitioſum eſt, puritatíque cæleſtis regni adipiſcendi neceſſariæ ex diametro contrarium*: aiunt noui iſti Theologi, ex Patriarchæ ſui ſententia: cuius verba ſunt illa, quæ retuli. Nam & vniuersè amorem illum, quem vocant, concupiſcentiæ, quo Deo non propter ſe ſolùm, ſed propter qualiacumque bona ab illo promiſſa ſeruitur, & obtemperatur, malum vitioſúmque eſſe ſentiunt eodem illo præeunte. *Concupiſcentia*, [b] inquit, *reſpectu Dei amor vitioſus eſt*. Quo nomine affectum illum intelligit, qui ex mera, & perfecta charitate non oritur, vt ex ſequentibus; adeóque tota ex illa diſputatione conſtat: maximè autem ex [c] eo quòd amorem illum Dei, quo *propter retributionem operamur*; dum *aliquid à Deo extra ipſum; vel ipſum etiam, tanquam mercedem ſibi vilem, expectant* homines, vitioſum, & Chriſtiano indignum eſſe dicit.

a To. 3. lib. 5. cap. 6. p. 115 A 1. & D 2.

b Ibid. lib. 5. cap. 9. p. 122. B 2.

c Ib. cap. 10 pag. 124. E 2.

VI. ATQVI Moſaica lex (quod alterum eſt iſtorum dogma) illam ipſam concupiſcentiam cupiditatémque terrenarum rerum, & mercenarium obſequium *ex profeſſo* alebat, & incitabat, fomentis adhibitis, ac præmiis, vti capite primo ex illorum verbis oſtendimus. Quiſquis igitur eo animo, & affectu, quem Lex, immò Legis auctor,

Digitized by Google

latórque Deus, elicere cupiebat, & omnimodis ſtudebat, Dei præcepta ſeruaret; & ab eo imperata faceret, hoc eſt eorum ſpe bonorum, ac præmiorum deſiderio, quæ ſola tum ad exigendum obſequium oſtendebat Deus; eo ipſo grauiter peccabat; & æterni ſupplicij reus erat, non illiberali tantùm, ſed etiam vitioſa, & impura cupiditate, iram illius in ſeſe prouocans. Hoc verò inſuper inopinatum, & abhorrens indidem ſequitur, non eum modò deliquiſſe, qui Legis iuſſis obtemperaret, ſed etiam quo vehementiùs, & alacriùs obſequi ſtuderet, eo ipſo grauiore in culpa fuiſſe. Nam cùm peccet is, qui turpi, & vitioſa cupiditate ad agendum, aut appetendum aliquid trahitur, quanto ardentior eſt illa, vt totam in ſeſe conuerſam, & occupatam voluntatem habeat, tanto ſcilicet maius, atrociùſque crimen exiſtit. Quamobrem ſi legi parêre, eo, quem Lex propriè ingenerare ſtudebat, amore terrenorum bonorum, ac ſpe, in vitio, ac delicto numerabatur; quo illud cupidiùs eſt actum, eo peccatum eſt magis. Hæc ſunt conſectaria doctrinæ illius, quam ab antiſtitibus ſuis traditam Apologetici auctor pro Catholica, & Apoſtolica tuendam, explicandámque ſuſcepit.

VII. Neqve verò ſubleuandæ peſſimæ ſuæ cauſſæ tutum ſatis perfugium in illa Pauli ſententia conſtituunt, quæ Iudæis veteribus [a] *in figura omnia contigiſſe* dicit: vel in eo quod [b] Auguſtinus legis antiquę ceremonias & ſacramenta cum *ludicris puerilibus*, & crepundiis comparat, *quibus puerilis animus auocatur; quæ grandeſcentis excutiuntur è manibus*. Ex quo Armacanus illepidi cuiuſdam dicti occaſionem ſumpſit, *Nihil aliud fuiſſe Teſtamentum illud, niſi magnam quandam quaſi comœdiam, qua non tam propter ſeipſam, quàm propter id, cui præfigurando ſeruiebat, hoc eſt propter Teſtamentum nouum, eiúſque principem & heredem Eccleſiam, ab illa gente, tanquam ad hoc idonea ageretur.* Hæc, & generis eiuſdem alia, quæ contra Illuſtriſſimum D. Habertum Vabrenſem Antiſtitem odioſè [d] cumulat

[a] 1. Cor. 10. 11.
[b] Auguſt. in Pſ. 73 pag. 327. C 2.
[c] Apud Apolog. Tom. 3. lib. 3. c 6. p. 116. A 2.
[d] Lib. 2. Ap. parag. 1. c. 5.

Apologetici Scriptor, nihilo vendibiliorem Anomorum cauſſam faciunt. Non enim ſanctarum rerum per ſcelera, & flagitia ſignificationes inſtituendæ ſunt: nec ad eas adumbrandas id quod per ſe criminoſum eſt, fas ſit vlla lege, ac mandato præſcribere. Immò verò, quo res eſt aliqua ſacratior, quæ impurę geſtioni, fabulæque ſubiicitur, eo minus eſt illa tolerabilis. Addit enim ad inſitam ſibi turpitudinem etiam violatæ ſanctitatis, & ſacrilegij notam.

VIII. [a] EVRIPIDI Poëtæ vitio datum eſt ab antiquis, quòd in docendis fabulis obſcenarum palàm in ſcena rerum actiones, ſpectatorum oculis obiiceret,

Γάμους ἀνοσίους εἰσφέρων εἰς τὴν τέχνην,

Velut[b] *ſanctam Paſiphaen Dictæo tauro*; cuiuſmodi ſpectaculum Neronem exhibuiſſe teſtis eſt [c] Suetonius. Hoc verò per ſeſe nefarium, ſi ad ſacrum, & religioſum aliquid ſignificandum adhiberetur, quis non deteſtando perhorreſceret: [d] *Siquidem rem bonam & honeſtam ſub re turpi ſubiicere, & quæ vtilia ſunt per ea quæ detrimentoſa ſunt oſtentare, non eſt eius qui prodeſſe velit (quippe vtilitas ibi latens eſt, & obſcura) ſed potiùs obeſſe cupientis. Hoc enim eſt in promptu*: vt prudenter ſcriptum eſt à Maximo Tyrio. Atqui fabulam, & comœdiam eiuſmodi Teſtamenti veteris, Apologetici ſcriptor cum Armacano ſuo conſtituit, & illius auctorem, ac comœdodidaſcalum facit eiuſdem Teſtamenti conditorem Deum. Quid enim aliud iſtos moliri cenſeas, qui impurum, & flagitioſum diuinitatis cultum, ac λατρείας Iſraëlitico populo mandaſſe Deum aſſerunt; & propoſitis præmiis ac pœnis, velut irritamentis, promouere ſtuduiſſe? Non capiunt Chriſtianæ aures, ac piæ tam apertam blaſphemiam: quam vitare prorſus Armacani, ſalua magiſtri ſui, & antiſtitis auctoritate nequeunt. Sed de hoc argumento ſcriptum eſt à nobis [e] alibi copioſiùs.

a Ariſtoph. in Ranis & Schol.

b Mart. de Spect. Epig. 5.

c Suet. Ner. cap. 11

d Maximus Tyrius Or. 8. τὸ γὰρ ὑποβαλεῖν αἰσχρῷ καλὸν, καὶ τὰ ὠφελοῦντα διὰ τῶν βλαβερῶν ἐπιδείκνυσθαι, οὐκ ὠφελεῖν βουλομένου ἔργον (τὸ γὰρ ὠφελοῦν ἀφανὲς) ἀλλὰ βλάπτειν. πρόχειρον γάρ.

e Lib. 10. To. 1. c. 23.

Capvt VI.

1. *Digreſſio ad explicandum legis, ac Teſtamenti veteris ſtatum, ex Apoſtoli ad Romanos epiſtolæ doctrina ab Auguſtino declarata.* 2. *Iudæorum, ac gentilium de iuſtitia contentio.* 3. *Quid Lex propriè egerit.* 4. *Cur eam à gratia ſeiunxerit Apoſtolus.* 5. *Legis veteris ratio potiſſimum in ſanctione, ſiue pœnæ inflictione ſpectatur. Quid ſit ſub lege eſſe.* 6. *Finis, ac ſcopus in danda lege, Deo propoſitus, iſque triplex.* 7. *Qui ſigillatim probatur.*

I. QVo & expeditior ſit controuerſiæ huius exitus; & Anomorum fallaciæ ſuis ex latebris euolutæ, magis appareant, atque extent, viſum mihi eſt hoc loco nonnulla proponere de Moſaicæ legis, ac Teſtamenti veteris ſtatu, & efficientia; quæ lucem nobis præferant ad eam caliginem diſcutiendam, quam natio iſta rebus alioqui non vt ex ſeſe certis, ita perſpicuis offudit. Et quoniam omnia ferè, quæ de Lege, ac gratia explicantur à Theologis, ad Apoſtoli doctrinam, quæ in Epiſtola præſertim ad Romanos tradita eſt, tanquam ad regulam, diriguntur; inde nobis faciendum eſt initium, vt de illius epiſtolæ primario fine, ac ſumma inſtitutæ illic diſputationis agamus. Nec aliunde repetenda eſt iſtius ratio, quàm ex Auguſtino ipſo, qui luculentiſſimè ex omnibus de hoc argumento diſſeruit, & verò præcipuam quæſtioni huic occaſionem dedit.

Ex [a] Auguſtini proinde ſententia conſtat, id quod alioqui ipſa per ſeſe lectio docere poteſt, ibi Apoſtoli conſilium

[a] Aug. lib. 1. ad Simpl. qu 2. p. 267 To. 4 & lib. de Spir. & lit. c. 7. & 8.

ſium eſſe, contra oblatrantes vtrimque, hinc gentiles, inde Iudæos, déque principatu meritorum, & prærogatiua litigantes, Chriſti redemptoris, & illatæ per eum gratiæ partes ſuſcipere. Nam cùm ex ambobus populis, Iudæis, & ethnicis, Chriſtiana coaluiſſet Eccleſia; quædam, vt humanitus euenit, inter illos contentiones, & ſimultates extiterunt. Ac primi quidem Chriſto nomen dederant Iudæi: qui cùm ob legem diuinitus traditam maioribus ſuis, ac Prophetas, & Sacramenta, fœdúſque ſecum à Deo percuſſum, reliquis ſe mortalibus anteferrent, meritis hoc ſuis, & dignitati tribuebant, quòd Chriſtus è cœlo deſcenderat, & Euangelium, ac cœleſte adeò regnum hominibus apportarat.

II. QVAMOBREM gentiles, & præputio præditos, tanquam impares, & indignos beneficio tanto, ab communione primùm illius arcebant. Hinc illæ orientis Eccleſiæ turbæ, ab Iudæis fidelibus contra principes Apoſtolos nec leues, nec rarò concitatæ; quòd ethnicis iter fidei, & ſalutis aperiri, nondum æquo animo paterentur. Quorum etiam querelas, & offenſionem veriti Chriſti diſcipuli cum ſolis ferè Iudæis initiò rationem habebant. Pòſt autem diuino monitu, ac prodigiis ad impertiendas Euangelio nationes impulſi, popularium in ſe ſuorum inuidiam acuerunt: qui tam parabilem illis reddi ſalutis, æternitatíſque ſpem indignè ferentes, eò demùm lapſi ſunt, vt ea lege gentiles admittendos ad Euangelij communionem dicerent, ſi antè Moſaicis ritibus, ac cæremoniis initiati præputium ponerent. Quod & pleriſque perſuaſerunt. Sed hic error Apoſtolici interdicti gladio in Ieroſolymitano Concilio ſuccìſus identidem tamen pullulare non deſiit: vt ad eum opprimendum non mediocri contentione, neque paucis, ac vulgaribus hortationibus opus Apoſtolo Paulo deinceps fuerit. At gentiles ipſi mutuo in Iudæos odio, & contemptu ſe viciſſim vlciſcebantur: quorum & ſacramenta, ac myſteria parui pendebant, & de ſapientibus ſuis, ac philoſophis, doctri-

Digitized by Google

narúmque omnium poſſeſſione gloriabantur.

Hanc rerum in Eccleſia perturbationem nactus Apoſtolus; quod vel Romæ, vt eſt credibile, potiſſimùm inualuerat, vel doceri maximè Romanos orbis principes, per eóſque propagari in reliquos Chriſtianæ fidei ſalubritatem intererat, hoc ſibi ad illos ſcribendi ſumpſit argumentum epiſtolâ iſtâ; cuius ea primaria quæſtio eſt, vt ait Auguſtinus in expoſitione ad eandem epiſtolam, *vtrum Iudæis ſolis Euangelium Domini noſtri venerit propter merita operum Legis, an verò nullis operum meritis præcedentibus, omnibus gentibus venerit iuſtificatio fidei, quæ eſt in Chriſto Ieſu. Vt non quia iuſti erant homines, crederent, ſed credendo iuſtificati, deinceps iuſtè viuere inciperent. Hoc ergo docere intendit Apoſtolus, omnibus veniſſe gratiam Euangelij Domini noſtri Ieſu Chriſti, quam propterea etiam gratiam vocari oſtendit, quia non quaſi debitum iuſtitiæ redditum eſt, ſed gratuitò datum.*

Atque vt amborum animos opinione ſui, & gloriolæ cupiditate ad contemptum aliorum, & odium incitatos compeſceret, neutris eam, quam affectabant, virtutis, & ſanctitatis laudem obtigiſſe demonſtrat. Nam quod ad Gentiles attinet, qui de ſapientia, & exquiſita rerum notitia ſibi placebant, adeo nihil hac re profeciſſe docet, vt illorum præſtantiſſimi quique, quos Sapientes, & Philoſophos appellabant, omnium mortalium deterrimi, & inquinatiſſimi fuerint. Sed nec Iudæos, qui legem diuinitus acceptam oſtentare ſolebant, multum ex eo conſequutos oſtendit. Non enim meliores inde eſſe factos, nec ex illa, vti par erat, ſeruata, decus ac laudem: ſed violata potiùs, delicti, ac damnationis incrementum acquiſiſſe.
a Rom. 2. 21 Siquidem peſſimos, ac deprauatiſſimos fuiſſe dicit. [a] *Qui cùm alios docerent, ſeipſos non docerent; qui prædicarent non furandum, & furarentur*, &c. *Qui cùm in Lege gloriarentur, per præuaricationem Legis Deum inhonorarent*, adeo vt *nomen Dei per illos blaſphemaretur inter gentes.*

III. Qvoniam verò tum Iudæi plerique, qui

Chriſto nomen dederant, iuſtificatos ſe legis beneficio credebant, eiúſque merito iuſtitiæ, Chriſti fide, & Euangelio donatos; tum cæteri, quorum animus ab Euangelio adhuc abhorrebat, nihil ſe huius indigere ad promerendam iuſtitiam putabant, ſolâ lege contenti; icirco de efficientia legis, & fructu accuratè diſſerit Apoſtolus, vt minimè illam ad iuſtitiam, & ſalutem ſatis eſſe doceat. Quod vt perſuadeat, duo illa componit inter ſe, legem Moſaïcam, & gratiam: ac quid cuique per ſe, & ex cenſu proprio conueniat, æſtimare pergit; non quid ex alterius conſortio, & communione in ſe tranſlatum obtineat.

Lex igitur, ſi per ſe ſpectetur, hoc vnum habet officium, vt quid faciendum, quid cauendum ſit, præſcribat. Præſertim verò vt pœnarum comminatione ab infringendo mandato homines abſterreat. Inde eſt, quod Apoſtolus ait, *iram operari legem*, quoniam *hoc actum eſt per legem*, vt ait a Auguſtinus, *vt peccatum agnoſceretur, & prauaricatione augeretur.* quippe *per legem*, inquit Apoſtolus, b cognitio peccati, quod ita lex velut latens oſtendit, vt ad illud cauendum, aut ſuperandum, neutiquam vires ſufficiat. Nam ſeruilem animum per ſe duntaxat affert hominibus, & mali, ac ſupplicij metum oſtentat. Vt autem cognitum ex lege peccatum vitari poſſit, ac lex impleri, non lex ipſa tribuit, nec iuſtitia legis, ſed ſola Chriſti fides, & gratia.

a Ep. 95. p. 123.

b Rom. 3. 21

Quocirca quando cognoſcit homo peccatum, ait c Auguſtinus, *ſi non adiuuat gratia, vt cognitum caueatur; ſine dubio lex iram operatur*, &c. *quia ira Dei maior eſt in prauaricatore, qui per legem cognoſcit peccatum, & tamen facit.*

c Lib. de Grat. & lib. Arb. c. 10.

IV. QVOD autem d Apoſtolus legem ſeiunxit à gratia, & quid ex ſe quæque conferret, ſeorſum conſiderauit, cauſa fuit Iudæorum, quos contra diſputabat, importunitas, & inſolentia; *qui ignorantes Dei iuſtitiam, & ſuam quærentes ſtatuere, iuſtitiæ Dei non ſunt ſubiecti*: ac ſibi ad iuſtitiam aſſequendam ſufficere legem exiſtimabant:

d Rom. 10. 3

Digitized by Google

Ideo neceſſe fuit Apoſtolo duo illa ſeparatim intueri, & quid ſingulorũ proprium eſſet, ac quid per ſe nauaret exponere. Quod non ſic intelligendum eſt, quemadmodum Anomorum habet non ſatis conſiderata ratio, vt à Lege prorſus diuulſa fuerit gratia, hoc eſt nullum cum lege adiumentum gratiæ Deus olim Iudæis conceſſerit. Ita enim ſeſe res habet, quod alibi diximus, vt ſi quis Philoſophos neſcio quos refellere cupiens, qui efficientes cauſas à Deo creatas per ſe deinceps, & ſine concurſu illius moueri ad agendum, ac niti ſuapte vi & ingenita ſentiunt; eam rationem teneat, vt quid creatæ cauſæ proprium ſit, quid item creatoris, ſeparatim explicet. Qui ſic diſputabit, non eo ſentire iudicabitur, interiectam cauſam ſine principalis ope, & concurſu aliquid efficere: ſed ea potiùs, quæ in re, & vſu coniuncta ſunt, natura & cogitatione ſeparaſſe. Sed de hac re poſtea. Nunc quod cœpimus, de Apoſtoli doctrina pergamus dicere.

V. Animadverti paullo antè, in lege Moſaïca potiſſimum illud ab Apoſtolo ſpectari, quòd pœnam, & capitalem noxiam contra ſe committentibus infligit. Etenim duo ſunt in omni lege, alterum mandatum ipſum, quo iubetur, vel prohibetur aliquid: alterum, pœna, quæ contra legem facientibus irrogatur, quam Iuriſconſulti *ſanctionem* vocant. Quæ poſterior ratio potiſſimum in lege ſpectatur ab Apoſtolo, cum de lege diſputat. Vt cùm *miniſtrationem mortis* vocat [a] *literis deformatam in lapidibus, & miniſtrationem damnationis*. Aut cùm ita ſcribit, [b] *Lex iram operatur*. Item [c] *quicunque ex operibus legis ſunt, ſub maledicto ſunt*. Propterea & [d] Lex mortis nominatur, eo quòd præcepta ſic à Deo data ſunt, vt aduerſus delinquentes pœnæ, ac ſupplicia denuntiarentur. [e] *Vt populus cui terror vtilis erat, ſeueriſſimo imperio domaretur*, ait Auguſtinus: *Et quemadmodum videbant dari in manus ſuas interficiendos inimicos impios, cultoréſque ſimulacrorum; ſic ipſi formidarent in manus inimicorum ſuorum dari, ſi Dei veri iuſſa contemnerent, & ad cultum idolorum, atque impietates*

a 2.Cor.3.8.
b Rom.4.15
c Gal.3.10.
d Rom.7.6.
e Lib. cont. Adim.c.17.

Digitized by Google

gentium laberentur. Sic in libro primo ad Simplicianum, [a] quæſtione ſecunda, *Vſitatius*, inquit, *vocatur lex, quando minatur, & terret, & vindicat.* Quam etiam ob cauſam ſub Lege eſſe propriè dicuntur apud Auguſtinum, qui Legem non implentes, rei ab illa conſtituuntur, ac morti, quam illa minatur, obnoxij. *Qui legem implet*, [b] ait Auguſtinus, *non eſt ſub Lege, ſed cum lege; qui autem ſub lege eſt, non iuuatur, ſed premitur lege.* & [c] alibi, *ſub illa eſſe dicuntur, quibus dominatur; eis autem dominatur, quos punit. Punit autem præuaricatores omnes.* Et paullo pòſt, *Vſitatius enim vocatur lex, quando minatur, & terret. & vindicat.* Sic Ambroſio tributus commentarius in epiſtolam ad Romanos hæc Apoſtoli verba declarans, *Peccatum [d] enim veſtri non dominabitur. Non enim ſub lege eſtis, ſed ſub gratia*, luculentam hac de re orationem explicat. [e] *Si ſecundùm præcepta, quæ dat, ambulemus*, inquit, *peccatum nobis dicit non poſſe dominari. Iis enim dominatur, qui peccant. Non enim ita ambulantes vt præcipit, ſub lege ſumus: ſi verò non peccemus, non ſumus ſub lege, ſed ſub gratia. Si autem peccemus, verſamur ſub lege, & incipiet noſtri dominari peccatum: quia qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati: & neceſſe eſt quòd ſit ſub lege quamdiu remiſſam non accipit. Peccatum enim auctoritate legis reum facit peccatorem: ac per hoc cui data remiſſio eſt, & cuſtodit ſe ne de cetero peccet, neque peccatum ei dominabitur, neque ſub lege eſt. Ceſſat enim circa eum auctoritas legis, qui liberatus eſt à peccato. Quos enim reos tenet lex, traditi ſunt illi à peccato. Qui ergo peccatis exutus eſt, non poteſt eſſe ſub lege.*

[a] Aug. lib. 1. Simpl. qu. 2. p. 167. A 1.

[b] Tract. 3. in Ioan. p. 10.

[c] Lib. 1. ad Simplic. qu. 1. p. 166.

[d] Rom. 6. 14

[e] Ambr. To. 5. 276.

VI. PRÆTER hæc verò, ac præ omnibus illud in Apoſtoli diſputatione de Lege conſiderari volo, quem finem, ac ſcopum in edenda Lege Iudæis Deus ſibi præſcripſerit. Non enim vniuſmodi reperitur. Nam interdum ſic de ea loquitur, vt ob hoc datam ſignificet, vt abundaret delictum. [f] *Lex*, inquit, *ſubintrauit, vt abundaret delictum.* Et [g] *concluſit ſcriptura omnia ſub peccato.* Hoc eſt concludi permiſit, ac velut arctari omnes in peccatum, ait Photius apud Oecumenium. & ſiqua ſunt alia eiuſdemmodi loca.

[f] Rom. 5. 20

[g] Gal. 3. 22.

Digitized by Google

Nonnunquam aduerſus peccata, & ad ea comprimenda,
a Gal. 3. 19. & amputanda *poſita eſſe* dicitur, *propter*[a] *tranſgreſſiones*, inquit, *poſita eſt*. Hoc eſt *eas prohibitura*, vt ait Hieronymus in commentario ad illum locum, quod & alij plerique Interpretes, maximè Græci ſequuti ſunt. Nonnunquam legis fructus ille monſtratur, vti peccatorum ſuorum, ac meritorum conſcij homines ad gratiam, & Dei auxilium
b Epiſt. 95. confugerent. Ita enim Auguſtinus [b] verba illa Apoſtoli quæ ſuprà memorata ſunt, *concluſit omnia ſub peccato*, intelligenda putat: nempe *hoc actum eſſe per legem, vt peccatum agnoſceretur, & praeuaricatione augeretur, & ſic aduerſus victoriam peccati, ad diuinam gratiam, quæ in promiſſionibus eſt, confugeretur.*

c Hom. 17. in epiſt. ad Rom. p. 148. τί γὰρ ἐβούλετο ὁ νόμος; δίκαιον ποιῆσαι τὸν ἄνθρωπον, &c. τοῦτο οὖν τέλος ἦν τοῦ νόμου, καὶ εἰς τοῦτο πάντα ἔβλεπε, καὶ διὰ τοῦτο πάντα ἐγένετο· καὶ αἱ ἑορταὶ, καὶ αἱ ἐντολαὶ, καὶ θυσίαι, καὶ τὰ λοιπὰ πάντα, ἵνα δικαιωθῇ ὁ ἄνθρωπος.

Ex quibus omnibus triplicem veluti gradum diuinæ prouidentiæ, ac finem diſcernere oportet, quem in danda lege propoſitum habuit. Primus eſt, ac directus, vt à peccando deterreret homines. *Quid enim volebat Lex?* ait [c] Chryſoſtomus, *nempe iuſtum facere hominem, &c. hic igitur finis erat Legis, & ad hoc omnia ſpectabant, & huius rei gratia omnia facta ſunt: & feſta, præcepta, ſacrificia, ac cetera omnia eò pertinebant, vt homo iuſtificaretur.* Quam eandem de legiſlatione ſententiam innumeris in locis repetit idem Chryſoſtomus, quo ſenſu plerique Patres verba illa Iſaiæ, vt apud Septuaginta leguntur, interpretati ſunt, [d] *Lex in auxilium data eſt.* Hinc Dorotheus in doctrina prima. [e] *Dedit*, inquit, *Legem bonus Deus ad auxilium, ad conuerſionem, ad emendationem prauitatis.* Eodem quoque pertinet, quod plerique veteres, cùm de cauſis Incarnationis, & aduentus Chriſti diſſerunt, vnam hanc ante alias adducunt, quòd cùm ſanandis humani generis peccatis, ſic tanquam morbis, varia adhibuiſſet remedia, & in irritum cuncta ceſſiſſent, poſtremò quod erat omnium præſtantiſſimum, excogitauit. Inter illa verò medicamenta Legem, ac prophetas enumerant. Sic Athanaſius in [f] libro de Incarnatione Ioannes Damaſcenus, Dorotheus in illo quem paullo antè citauimus

d Iſ. 8. v. 20.
e Doroth. To. 11. Bibl. PP. p. 749. B.
f Pag. 46. c.

Digitized by Google

loco, [a] Andreas Cretenſis; & alij bene multi. Philo Carpathius in Cantica: *Poſt omnia*, inquit, *condita decem præcepta legis data ſunt homini, vt qui natura legem abiecerat, diuina ſaltem frenaretur.* a Hom: de Annunt. p. 15.

Verùm cùm perexiguum fore fructum illum legis præuideret Deus, neque virium ſatis habiturum legis terrorem, aut præmiorum illecebram, ad continendos in officio mortales; alterum veluti effectum legis deſtinauit; vti peſſimos homines ſineret occaſione ex lege ſumpta, in maiora prouolui ſcelera: vt hæc pœna antecedentium eſſet criminum, præceps in grauiora lapſus, ac cæcitas, & obduratio mentis, quam nec effici, nec directè à Deo procurari, pia & ſana fides agnoſcit, nec niſi iuſto iudicio permitti.

Sed quia diuinæ bonitatis peculiare illud eſt, vt mala non alia de cauſa fieri permittat, quàm vt ex illis bona procuret; *nec vlla cuiuſquam ruina ex diuina diſpoſitione conſtituta eſt*, [b] vt ait Proſper; hinc alius porrò, idémque tertius finis obiectus eſt diuinæ ſapientiæ, quem ex illa permiſſi mali labe traheret, vt homines peccatorum ſuorum tædio, ac legis, & pœnarum terrore fracti, ac domiti, cùm ſe debiliores eſſe cernerent, quàm vt paria cum lege, diuináque iuſtitia facere poſſent, humiles fierent, & ad meliora reuerti cupientes, liberatoris gratiam, & miſericordiam elicerent. Hic triplex in lege ſtatuenda finis legiſlatoris Dei, ac Moſaici mandati fructus, Auguſtini, ac Patrum quamplurimorum auctoritate nititur. b Lib. 1. de voc gent. c. 11.

VII. PRIMVM de tribus ſcopum Auguſtinus indicat in Tractatu ad Pſalmum CXXIII ſub finem, *Solent*, inquit, *omnes hæretici, maximè Manichæi, reprehendere Legem, & dicere, quia Deus illam non dedit. Exponendus eſt locus iſte, vt cognoſcatur, quia & Legem Deus dedit, & Lex per Moyſem data eſt, vt nos ſaluaret* (nimirum quantùm erat ex ſeſe, & ex dantis conſilio, ac voluntate.) Et in [c] epiſtola LXXXIX, *Nam & ipſa Lex in hoc adiutorium data est iis, qui ea legi-* c Pag. 150.

Digitized by Google

timè vtuntur, vt per illam ſciant, vel quid iuſtitiæ iam acceperint, vnde gratias agant, vel quid adhuc eis deſit, quod inſtanter petant.

Ioannes item Damaſcenus libro tertio de Fide, capite primo ſub initium; in lege danda, vt & Prophetis, id Deum ſtuduiſſe, & aſſequi voluiſſe ſcribit, vt peccatum deleret, latè diffuſum, & vt ad bonum ſtatum reuocaret hominem.

De ſecundo Legis fine paſſim idem Auguſtinus meminit, vt in eadem epiſtola LXXXIX. *Lex*, inquit, *ſubintrauit, vt abundaret delictum; ſiue cùm homines negligunt, quod Deus iubet, ſiue cùm de ſuis viribus præſumentes, adiutorium gratiæ non implorant, & addunt infirmitati ſuperbiam.*
a Pag. 166. Item in a primo ad Simplicianum, quæſtione prima. *Lex auget concupiſcentiam*, inquit, *ex prohibitione, & reum obligat ex præuaricatione, iubendo, quæ implere homines ex infirmitate non poſſunt, niſi ſe ad Dei gratiam pietate conuertant.* Vide & librum de ſpiritu, & littera, capite quarto. Et
b Qu. 166. Tom 4. in b libro quæſtionum ſuper Exodum: *Lex poſita eſt in veteri Teſtamento, quæ conuinceret tranſgreſſores, quæ ſubintrauit, vt abundaret delictum.*

VIII. Tertius denique fructus legis iiſdem ferè ſententiis Auguſtini comprehenditur, vt ad Pſalmum
c Pag. 570 d 572. CXVIII. c *Lex ad hoc prodeſt, vt mittat ad gratiam.* Et paullo pòſt. d *Oportebat ergo vt ſuperbis, & de libertate ſui arbitrij præſumentibus Lex daretur, quâ præuaricata, quicumque compuncti humiliarentur, non iam per legem, ſed per fidem, ad ſubuenientem currerent gratiam.* Rurſus ad pſalmum CII. *Ad hoc data eſt lex, vt conuinceretur languidus, & medicum imploraret.* Et in libro tertio contra duas epiſtolas Pelagianorum, capite IV. *Per Moyſem*, inquit, *reuelatum eſt Teſtamentum vetus, per quem data eſt lex ſancta, & iuſta, & bona, per quam fieret non abolitio, ſed cognitio peccati, quâ conuincerentur ſuperbi ſuam iuſtitiam volentes conſtituere, quaſi diuino adiutorio non egentes; & rei facti litteræ, confugerent ad gratiæ ſpiritum, non ſua iuſtitia iuſtificandi, ſed Dei, hoc eſt,*

Digitized by Google

eſt, quæ illis eſſet ex Deo. Denique libro 1. de Gratia Chriſti, capite octauo, hanc eſſe legis vtilitatem demonſtrat, *Quoniam quos facit præuaricationis reos, cogit confugere ad gratiam liberandos, & vt concupiſcentias malas ſuperent adiuuandos. Iubet enim magis, quàm iuuat; docet morbum eſſe, non ſanat. Immo ab eo potiùs quod non ſanatur augetur, vt attentiùs, & ſollicitiùs gratiæ medicina quæratur.*

Verùm innumera ſunt Auguſtini de hoc argumento teſtimonia, quæ ab Armacanis magno numero collecta ſunt, vt abſonum dogma, & ſponte ſua ruiturum, hac fultura ſuſtentarent.

Poſtremò de legis inſtituto, & effecto, quod ex accidente, ac præter latoris voluntatem extitit, eruditè diſputat tributus[a] Ambroſio commentarius in epiſtolam ad Romanos. *Planè*, inquit, *neceſſaria fuit lex, vt oſtenderet imputari apud Deum peccata, quæ impunè fieri credebantur: vt de cetero ſcirent quid euitare deberent.* Vnde Eſaias Propheta; [b] *Lex*, inquit, *in adiutorium data eſt. Vt quia ipſi naturæ quodammodo inſerta ſunt iuſtitiæ ſemina, addita lex eſt, cuius auctoritate & magiſterio ingenium naturæ proficeret ad fructum iuſtitiæ faciendum*, &c. *Prouidenter ergo data eſt lex in adiutorium, ſicut teſtatur Propheta: ſed populus veterem conſuetudinem ſequens, multiplicauit peccata. Ipſo enim vſu plus cœpit peccare, quàm anteà peccauerat: & ſic factum eſt, vt data lege non minuerentur, ſed abundarent peccata.*

[a] Apud Amb. 272. M.

[b] Eſa. 8.

Digitized by Google

Capvt VII.

Conſectaria ex ratione legis ſuperiori capite confecta. 1. Refellitur error Anomorum negantium Iudæos, ad ſeruandam legem ſibi diuinitus traditam, vllis gratiæ fuiſſe præſidiis inſtructos. 2. Gratiæ genus duplex, initialis, & adultæ. 3. Hanc caritatis, illam fidei nomine Auguſtinus appellat: & vtramque rurſus caritatem nominat. 4. Legis quoque vocabulum interdum mandata, interdum cœtum ſignificat populi lege deuincti. 5. Vtroque modo lex vetus à noua diſtat, vt figura à veritate. 6. Ex eo vetus eſt dictum prius Teſtamentum, quod in promiſſis temporalibus, figuraret ſpiritalia, & æterna. 7. Præcepta legis nouæ, quod ad ſubſtantiam attinet, eadem quæ veteris, aut pæne eadem eſſe veterum aliqui dixerunt. 8. Finis in quo diuerſus: & an promiſſum in lege veteri regnum cælorum.

I. OMNIS illa ſuperiori expoſita capite, atque ex ſacrorum librorum, & Auguſtini auctoritate confecta ratio Legis, quædam nobis conſectaria, & velut πορίσματα pariet, ad inſequentem opportuna diſputationem, & magno deinceps vſui futura. Quorum primum eſt, in quod tota ferè moles diſputationis huius incumbit: & vnde occaſionem nacta recens Anomorum opinio, ad contumeliam legis erupit. Etenim quia neceſſariam ad bene agendum gratiam, quam *ſufficientem* vulgò nominant, funditus è medio tollere in-

Digitized by Google

ſtituerunt, nullam omninò legi comitem adiunctam fuiſſe docent; nec Iudæos, quibus illa diuinitùs eſt data, vllis ad eam *ſeruandam* auxiliis eſſe gratiæ ſubornatos, ac ſuffultos. Quod minimè tolerandum genus erroris, ex iis, quæ capite antecedente notata ſunt, arguitur, ac refellitur: dum ita conſtat; legem eo fine latam à Deo, [a] *vt,* quod luculenter, ac paſſim inculcat Auguſtinus, *cùm implere non poſſent legem datam, præuaricatores inuenirentur, & facti rei ſub lege, peterent miſericordiam à legis conditore.* Vel, *vt* [b] *gratiæ medicinam non ſanata per legem, ſed conuicta infirmitas quæreret.* Et in epiſtola LXXXIX. *Nam & ipſa lex,* ait, *in adiutorium data eſt illis, qui ea legitimè vtuntur, vt per illam ſciant vel quid iuſtitiæ iam acceperint, vnde gratias agant, vel quid adhuc eis deſit, quod inſtanter petant. Qui autem ſic audiunt, quod ait Lex, Non concupiſces, vt hoc quia didicerint, ſufficere ſibi arbitrentur, nec adiutorio gratiæ Dei ad faciendum quod iuſſum eſt, dari ſibi virtutem credant, & petant, ad hoc eis lex ſubintrauit, vt abundaret delictum.* Si igitur hunc in edenda lege veteri finem propoſuit ſibi Deus; ſi huiuſmodi ex illa fructum capere voluit, vt ſuperbi peccatores delictorum ſuorum conſcientia fracti, & attoniti, ſibi primùm diſplicerent; tum ſe peccatores confeſſi, humiles coram Deo fierent, atque eius opem poſtremò implorarent, & gratiam: ſi hoc ſexcentis in locis affirmat, & vberrima oratione declarat Auguſtinus: & illis adeo in locis & ſententiis, quibus magni & minuti ex Anomorum grege ſcriptores librorum ſuorum margines impleuerunt; ac ſi effecta illa omnia, gratiæ propria ſunt eius, quæ per Chriſtum, & Chriſti meritis parta tribuitur: profectò legi Moſaïcæ gratiæ præſidium annexum fuit; nec ea prorſus exanguis, & exſucca ſiti cœleſtis illius roris exaruit.

Ad hoc data lex eſt, ait [c] Auguſtinus, *vt de magno paruum faceret, vt te ad faciendum legem vires de tuo non habere monſtraret: ac ſic opis indigens, & egenus ad gratiam confugeres, & clamares, Miſerere mei Domine.* Atqui *peccatorem*

[a] Lib. 1. de Act. cum Fel. c. 11.

[b] Id. ep. 157

[c] In Pſ. 118. Conc. 27. p. 573.

ſe agnoſcere, ac confiteri, humiliare ſeipſum Deo; ad remiſſionem peccatorum currere, planè opera ſunt gratiæ: vt [a] alibi tradit Auguſt. idem. Cuius & iſta ſunt: [b] *Cùm autem cœperit tibi diſplicere quod feciſti, tunc incipiunt bona opera tua, quia accuſas mala opera tua. Initium bonorum operum confeſſio eſt operum malorum, &c. Quia & hoc ipſum, quod tibi diſplicuit peccatum tuum, nō tibi diſpliceret, niſi Deus tibi luceret, & eius veritas tibi oſtenderet.* Sed nec ipſa rei iſtius cogitatio, nec initium voluntatis exterritæ, ac ſupplicis, aliunde quàm ex Chriſti gratia ſuppetit: vt Arauſicana ſecunda Synodus, canone IV decreuit, & VI, & VII. & Tridentinum Concilium Seſſione ſexta, capite quinto, & canone tertio.

a Tract. in Pſ 41. p. 154. b Id. Tract. 12. in Ioan.

II. Præterea duplex ex iiſdem fontibus Synodalium decretorum, & Auguſtini, gratiæ diſcernendum eſt genus: Nam alia eſt rudis, & inchoata, quam initialem vocant, & eſt bonæ voluntatis initium, ac quidam velut conatus reſipiſcendi, promerendique gratiam. Altera eſt tanquam adulta, ac robuſta gratia, quæ robur ac neruos habet, ad operis effectum. Vtramque gratiam liquidò, ac diſertè Auguſtinus exprimit multis in locis, in quibus gratiam, & diuinum adiutorium ad opera bona, per antecedentem fidem, & bonam voluntatem, & orationem impetrari dicit. Vt in epiſtola LXXXIX. Vbi gratiam diſtinguit ab conatu obtemperandi, infirmitatis propriæ confeſſione, & adiutorij poſtulatione. *Valet* (inquit paullo poſt initium) *liberum arbitrium ad opera bona, ſi diuinitus adiuuetur, quod fit humiliter petendo, & faciendo.* Tum in locis illis paullò antè allatis Legem aſſerit ideo datam, vt per eam territi homines, & humiliati, gratiæ adiutorium poſtularent. Vt cùm ait, *Iubet ideo, vt facere iuſſa conati, & noſtra infirmitate fatigati, adiutorium gratiæ poſcere nouerimus.* Et libro quarto contra duas epiſtolas Pelagianorum, capite quinto, *Ideo quippe lex iram operatur*, inquit, *vt territo atque conuerſo, ad iuſtitiam legis implendam, Dei miſericordiam gratia largiatur, per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum.* Cui ſuffragatur Ambroſius in libro primo de

Digitized by Google

Iacob, & vitâ beata, capite ſexto: Vbi cùm percontatus eſſet, *Quod opus erat, vt lex promulgaretur, ſi profutura non erat?* ſibi ita reſpondet: *Profuit tamen mihi; cœpi confiteri, quod negabam; cœpi delictum meum cognoſcere, & iuſtitiam non operire; cœpi pronuntiare aduerſum me iniuſtitiam meam Domino, & tu remiſiſti impietates cordis mei.* Quibus in locis & innumeris aliis, Auguſtini præſertim, lucet duplex illud gratiæ genus. Nam altera eſt imbecilla, & inchoata, velut adumbratio quædam, ac delineatio prima: cuiuſmodi ſunt diſpoſitiones ad emerendam gratiam iuſtificationis: altera eſt iam adulta, & prouecta, ad quam obtinendam præparant nos priora, quæ diximus, auxilia, ſiue primi voluntatis affectus, & impetus, *quam inchoationem fidei, quæ conceptioni ſimilis eſt*, Auguſtinus appellat libro primo ad Simplicianum, quæſtione ſecunda.

III. NONNVNQVAM verò Auguſtinus idem poſterius illud gratiæ genus *caritatem* vocat, ſicut prius, *fidem*. Vt in [a] Epiſtola CXVI. *Si quis autem dixerit, quod gratiam bene operandi fides mereatur, negare non poſſumus, immo verò gratiſſimè confitemur: hanc enim fidem volumus habeant, qua impetrent caritatem.* a Pag. 182.

Immo verò, quod imprimis obſeruatione dignum eſt, ambo illa gratiæ præſidia, omnémque adeo motum animi, quo & peccatores conuertuntur, & conuerſi iuſtificantur, *caritatem* nominat: vt in libro de Natura & Gratia, capite LXX. *Caritas ergo inchoata*, inquit, *inchoata iuſtitia eſt: Caritas prouecta, prouecta iuſtitia eſt: Caritas magna, magna iuſtitia eſt: Caritas perfecta, perfecta iuſtitia eſt.* Tum in libro de Gratia, & libero arbitrio, capite XVIII, *Præcepto dilectionis, vt inuicem diligamus, admonitum* ait *eſſe liberum arbitrium, vt quæreret Dei donum. Quod quidem ſine ſuo fructu prorſus admoneretur, niſi priùs acciperet aliquid dilectionis, vt addi ſibi quæreret, vnde quod iubebatur impleret.* Ergo dilectionem, ſiue caritatem, vocat motum, & affectum bonæ voluntatis, quo eandem dilectionem, ſed validiorem, hoc eſt, vt [b] alibi loquitur, *incrementum cari-* b Lib. de Corr. & Grat. c. 5.

Digitized by Google

tatis, meretur. Atque hoc conſentaneum eſt eiuſdem Auguſtini definitioni, qua [a] *bonam voluntatem* nihil aliud eſſe dicit, quàm *caritatem*. Ex quo illud ſequitur, quod [b] alio loco docuit: *qui ergo vult facere Dei mandatum, & non poteſt, iam quidem habet voluntatem bonam, ſed adhuc paruam, & inualidam: poterit autem, cùm magnam habuerit, & robuſtam. Quando enim martyres magna illa mandata fecerunt, magna vtique voluntate, hoc eſt magna caritate fecerunt, &c.* Tum ſubinde: *Et quis iſtam, etſi paruam, dare cœperat caritatem, niſi ille, qui præparat voluntatem, & cooperando perficit, quod operando incipit?* Hæc ſunt idonea ad illius, quod propoſui, faciendam fidem, caritatis vocabulo apud Auguſtinum, plerumque cenſeri motus omnes, & affectus piæ voluntatis, tam qui iuſtificationem antecedunt, quàm qui ſunt ea poſteriores. Cuius rei inſcitia valde peccarunt noui Legis aduerſarij.

a Lib. 1. de Gra. Chriſti cap. 21.
b Lib. de Grat. & lib. arb. c. 17.

IV. Rvrsvs haud in poſtremis tenenda eſt notatio illa vocabuli *Legis*, cùm ad veterem, aut nouam ſignificãdam adhibetur. Habet enim duplicem vſum ac poteſtatem: & primùm pro mandato, præceptóque ſumitur, quo iubetur, aut prohibetur quippiam: ex quo vulgaris orta eſt præcepti diuiſio in *negatiuum*, & *affirmatiuum*. Deinde ſtatum ipſum communitatis ac cœtus ſignificat, tum lege deuincti, & obligati: tum eiuſdem profeſſione fidei, ac ſacramentorum communione in vnum aggregati Eccleſiæ corpus. Sic cùm Legem Moſaicam dicimus, interdum ad mandata ipſa reſpicimus, quæ in monte Sinaï Iudæis edita ſunt: atque ea præſertim ratione, vt iam animaduertimus, quâ pœnas & præmia, vitæ vtraque præſentis, ſed illas potiſſimùm, intentant. Aliàs ſtatum ipſum intelligimus Iſraëlitici populi; quem Leges ab Moyſe latæ, & viuendi inſtituta ſic obſtrictum, & obligatum tenebant; vt ſiue illa ſeruaret, mercedem ibi propoſitam, & à Deo promiſſa commoda caperet: ſiue ab illis recederet, pœnas committeret iiſdem legibus conſtitutas.

Digitized by Google

Totidem modis noua Lex, quæ & *gratia* vocatur, vſurpari poteſt. Siquidem vel præcepta ipſa ſignificat, quæ partim Eccleſiæ cum Synagoga veteri communia; partim exquiſita magis, & ad perfectum officium limatiora, & expreſſiora ſunt. Vel ſtatus ipſe demonſtratur Chriſtiani populi, & Eccleſiæ Deo ſeruientis eo ritu, atque cultu, quem Chriſtus Dei filius conſtituit, ac præſcripſit.

V. VTRIVSQVE porrò diſcrimen, cùm ſit multiplex, tùm quod præſentis tractationis intereſt, ea in re cernitur, quòd prius Teſtamentum, figura quædam, & imago poſterioris, ac noui fuit: hoc verò, rem illius ſignis, ac figuris adumbratam exhibuit. Huius fidem facit in pleriſque, ac ſanè præcipuis Apoſtolus ad Corinthios ſcribens.[a] *Hæc autem*, ait, *in figura facta ſunt noſtri, vt non ſimus concupiſcentes malorum, ſicut & illi concupierunt*, &c. Item,[b] *hæc autem omnia in figura contingebant illis: ſcripta ſunt autem ad correptionem noſtram, in quos fines ſeculorum deuenerunt.* Et[c] alibi generatim ſic; *vmbram enim habens lex futurorum bonorum, non ipſam imaginem rerum*, &c. atque hoc paſſim in illa, vnde ſumptum iſtud eſt, ad Hebræos epiſtola, teſtatur, ac declarat Apoſtolus.

a 1. Cor. 10. 6.

b Ib. ver. 11.

c Heb. 10. 1.

Eæ figuræ, adumbrationéſque noui in vetere Teſtamento, quâ cæremoniis, & ſacramentis; quâ præceptis ipſis continebantur. Sic in priori genere, [d] *circunciſio manu facta, circunciſionem Chriſti* per baptiſmum; vel [e] *circunciſionem cordis in ſpiritu* ſignificabat, quam lex noua repræſentauit. Paſchalis agnus Chriſtum adumbrabat pro ſalute hominum occiſum, & fidelis populi pabulo deſtinatum. Sic cetera eiuſdem epuli certis futurorum ſignificationibus ſeruiebant, quas euoluit Apoſtolus in priore ad Corinthios epiſtola.

d Col. 2. 11.

e 1. Cor. 2. 29.

In poſteriori genere, hoc eſt in præceptis, non minùs figuræ locum habebant: maximè verò, quòd in illis terrena bona, vitæque præſentis commoda proponebantur, tanquam præmia rectè factorum: ac ſimiliter pœnæ om-

Digitized by Google

nes temporales indicebantur, egeſtas, orbitas, ſeruitus, captiuitas, morbi, ceteráque vitæ huius incommoda, mors ipſa denique, ſi quis contrà mandata committeret. Quo duplici genere, præmiorum videlicet, ac pœnarum, temporalium, ſpiritalia, & ſempiterna, adeóque futura bona, maláque ſignificabantur, quæ in nouo Teſtamento palam denuntiata ſunt.

VI. Hanc Teſtamenti veteris, legíſque, propriam eſſe notam, ac velut χαρακτῆρα, poſt Apoſtolum Auguſtinus paſſim prędicat. Qui & *Vetus* ob id appellatum eſſe dicit: a *quòd in figuris rerum ſpiritalium habere viderentur promiſſa carnalia.* Et alibi: b *Educto autem populo in monte Sina diuinitus acceptam tradidit legem; quod vetus dicitur Teſtamentum, quia promiſſiones terrenas habet; & per Ieſum Chriſtum futurum fuerat Teſtamentum nouum, in quo regnum cælorum promitteretur.*

a Aug. 10. de Ciuit. c. 25.
b Lib. 18. de Ciu. cap. 11

Tum alio in loco disertè; c *Eadem*, inquit, *ſunt in veteri, & nouo, ibi obumbrata, hîc reuelata: ibi præfigurata, hîc manifeſtata. Nam non ſolùm ſacramenta diuerſa ſunt, verumetiam promiſſa ibi videntur temporalia proponi, quibus ſpiritale præmium occultè ſignificetur: hîc autem manifeſtiſſimè ſpiritalia promittuntur, & æterna.* Et in libro d contra Adimantum, *Omnia illa præcepta carnali populo impoſita, futuram diſciplinam ſpiritalis populi prophetabant.* Ideo vetus Teſtamentum e alio loco, *nihil aliud eſſe* dicit; *quàm imaginem noui populi, & noui Teſtamenti pollicentis regnum cælorum.* Denique in libro quarto contra Fauſtum; *Temporalium*, inquit, *rerum promiſſiones Teſtamento veteri contineri, & ideo vetus Teſtamentum appellari, nemo noſtrûm ambigit, & quòd æternæ vitæ promiſſio, regnúmque cælorum ad nouum pertinet Teſtamentum: ſed in illis temporalibus figuras fuiſſe futurorum, quæ implerentur in nobis, in quos finis ſeculorum obuenit, non ſuſpicio mea, ſed Apoſtolicus intellectus eſt,* &c. Ita f Primaſius, *Illud*, inquit, *terrena promittebat, ac temporalia, & præcipiebat carnalia: iſtud verò æterna, & cæleſtia promittit, præcipiens ſpiritualia.* Vide inter alios g Iuonis Carno-

c Lib. 4. qu. ſuper Num. 33. To. 4. pag. 106.
d Cap. 15. pag. 81.
e Lib. de vera Relig. ca. 27.
f In cap. 8. ep. ad Heb. To. 1. Bib. col. 1309.
g To. 10. Bibl. PP. col. 790.

Carnotenſis Opuſculum de conuenientia veteris, & noui ſacrificij. [a] Et rectè Ambroſio tributus commentarius: *Lex vetus* (inquit) *non criminis vtique nomen eſt, ſed temporis, vel ætatis. Senuit enim, quia ceſſauit.*

a Commēt. in cap. 7. ad Rom. 280.

VII. QVOD ad legem nouam attinet, hoc eſt præcepta ipſa Chriſtianæ religionis, ac noui Teſtamenti, illa, ſi per ſeſe, &, vt loqui ſolent, *ſubſtantiæ* ſuæ ratione ſpectetur, non multum diſtat ab Moſaïca. Etenim complures antiquorum Patrum aſſerunt, eadem in vtrâque lege data fuiſſe præcepta: vt alibi [b] docuimus. Quanquam in libro primo Retractationum, capite XXII, id abſolutè, generatimque dici non probat Auguſtinus: & quod [c] in libro contra Adimantum ſcripſerat, *nulla in Euangelica, atque Apoſtolica doctrina reperiri, quamuis ardua & diuina præcepta, & promiſſa, quæ illis etiam libris veteribus deſint*, emendat ſic, *vt addendum ſit pene, atque dicendum, vt pene nulla in Euangelica atque Apoſtolica doctrina*, &c. Quippe noua quædam ab Chriſto edita fuiſſe præcepta, quæ in vetere Teſtamento nondum promulgata fuerant; vt in ſermone Euangelico in monte habito: vbi non erat cur *Dominus diceret, audiſtis quia dictum eſt antiquis hoc: ego autem dico vobis hoc: ſi nihil ipſe amplius præciperet, quàm præceptum eſt in illis veteribus libris.* Sed vtcumque ſe habeant noua iſta præcepta, & ſiue nulla in veteri Teſtamento illorum facta ſit mentio; ſiue ne iſta quidem illic prætermiſſa fuerint; de quo paullo pòſt aliquid dicam; omnia certè veteris præcepta Legis, quæ ad mores pertinent, eadem & in nouo Teſtamento præſcripta ſunt, iiſque Chriſtiani etiamnum populi tenentur. In his ergo ſaltem, quod ad ſubſtantiam ipſam attinet, nullum veteris eſt ab lege noua diſcrimen.

b To. 1 lib. 10. de Deo, c. 14 parag. 10. & ſeq.

c Cap. 3. To. 6. p. 74. Idē docet Chryſoſt. Hom. 11. in Epiſt. ad Rom. pag. 133.

VIII. SED intereſt finis, qui in vtrâque proponitur; ac præmij, vel pœnæ, quibus illæ ſanciuntur. Nam vetus lex, vt terrenorum ac temporalium mercede bonorum obſequium eliciebat: ſic temporalibus pœnis,

Digitized by Google

aꝰtum bonorum illorum, tum vitæ iactura, ab delictis abſterrebat. Noua verò lex, minimum bonis iſtis, maliſque tribuens, ſempiterna pronuntiat præmia, pœnáſque ſempiternas, vt paullo antè ſignificaui. Nam *regnum cælorum* clarè, ac disertè in nouo Teſtamento, nouáque lege concipitur. Itaque Chriſtus in illo ſermone, quem in monte habuit, *mirum principium doctrina cælestis* adhibens, vt obſeruat [a] Chromatius, *non à terrore incipit, ſed à beatitudine, non terrorem faciens, ſed potiùs deſiderium. Vice enim agonothetæ, vel munerarij, certatoribus in hoc ſtadio ſpiritali præmium grande proponit; vt dum aſpiciunt præmium, nec labores timeant, nec pericula perhorreſcant.*

a Serm. 1. de octo Beatit. To. 2. Bibl. PP. 153.

Hûc illud pertinet, quod Auguſtinus imprimis, aliique tradunt, *regnum cælorum* omninò in veteri lege non eſſe promiſſum. Sic enim ille in capite XXII primi libri Retractationum, quod paullo antè citauimus: *Deinde regnum cælorum*, inquit, *illi populo fuiſſe promiſſum non legimus in iis, quæ promiſſa ſunt lege data per Moſen in monte Sina, quod propriè vetus dicitur Teſtamentum: quod præfiguratum dicit Apoſtolus per ancillam Saræ, & filium eius. Sed & ibi figuratum eſt & nouum per ipſam Saram, & filium eius.*

IX. QVEM ad Auguſtini locum animaduertes id, quod [b] alibi obſeruauit idem; vetus Teſtamentum, ſiue legem veterem, duobus modis vſurpari ſolere: primus eſt *ſecundùm diuinarum ſcripturarum auctoritatem*, inquit ille; hoc eſt quatenus ſcripturas omnes amplectitur, quæ Teſtamenti veteris vocabulo cenſentur: alter eſt, cùm pro lege ſumitur, quæ in monte Sina data eſt: quam [c] Apoſtolus *generaſſe* dicit *in ſeruitutem*: cuique nouum Teſtamentum, & lex gratiæ, ac libertatis opponitur ab eodem Apoſtolo. In Teſtamento igitur vetere poſteriore hoc modo ſumpto, ſiue lege in Sina Iudæis edita, *non inuenitur promitti* (ait Auguſtinus) *apertiſſimè niſi terrena felicitas*: quo tamen promiſſo, noui Teſtamenti vera, & ſpiritalia, & homine digniora bona ſignificata,

b Lib. de Geſt. Pelag. cap. 5.

c Gal. 4. 24.

ſunt. At in eodem Teſtamento vetere prioris modi; hoc eſt in pleriſque Propheticis, & aliis canonicis libris, regnum cælorum, & ſpiritalia, nouíque propria Teſtamenti præmia demonſtrantur: tametſi rariùs, quàm in nouo, nec ita diſertè, manifeſtéque declarata ſunt. Hilarius certè legem aſſerit, non modò *Chriſtum annuntiaſſe*, ſed etiam *remiſſionem peccatorum prædicaſſe, & regnum cælorum ſpopondiſſe*.

Denique nemini eſt illud ignotum, [a] legis vocabulum interdum totum vetus ſignificare Teſtamentum, vnà cum Propheticis, & Hiſtoricis libris; vti perpetuò Apoſtolum vſurpare ſcribit Chryſoſtomus. Ex quo intelliges, Iudæos qui ſub lege, ac veteri Teſtamento erant, non adeò immerſos in curas, cogitationéſque carnis fuiſſe, vt æternæ vitæ, ac promiſſorum ſpiritalium ſenſu prorſus omni carerent: vt Armacani ſomniant; quos ambigua notio vocis iſtius, *Legis*, ac bonæ mentis inopia, in eam labem opinionis induxit.

[a] Chryſoſt. Hom. 16. ad epiſt. 1. ad Cor. ad cap. 14. verſ. 21. Ἀλλ' ὅπερ ἔϑην εἰπὼν, πᾶσαν τὴν παλαιὰν ἀεὶ νόμον καλεῖ, καὶ τοὺς Προφήτας, καὶ τὰς ἱστορίας.

Digitized by Google

Caput VIII.

1. Nulla lex, quá præceptis conſtat, gratiam ac vires ad agendum ſufficit. 2. Lex noua, non vt lex, ſed vt ſtatum, auctorem, & opes noui Teſtamenti complectitur, auxilia gratiæ ſubminiſtrat. 3. Ita Spiritus S. noua lex digito Dei cordibus inſcripta dicitur. 4. Chriſti gratia non ſic eſt propria noui Teſtamenti vt in vetus porrecta non fuerit. 5. Finis proximus legis veteris temporalis, conſentaneis gratiæ acceſſionibus rudem populum ad ſpiritalia, & æterna deſideranda prouexit. 6. Status iſte veteris proprius legis imperfectus fuit, malus non fuit. 7. Medicorum hoc exemplo declaratur. 8. 9. Et ex Auguſtino, aliiſque probatur.

1. DE adiutorio gratiæ, cuiuſmodi in vtroque Teſtamento fuit, & ad legem eſt adiunctum, veterem pariter, ac nouam, certa ex antedictis conſtituenda ratio eſt: & vtrum generis eiuſdem attributa ſit; ac, ſi diſcriminis aliquid interceſſit, quæ cuiuſque nota & proprietas fuerit. In quo nihil priùs faciendum eſt, quàm vt id animo repetatur, quod capite ſuperiori docuimus: ſi lex eatenus ſpectetur, vt eſt præceptum aliquod, & mandatum, facere iubens quippiam, aut vetans, nihilo plus nouam, quàm veterem ſuppeditaſſe gratiæ. Quod inter alios [a] Dominicus Soto fuſiùs exponit. Qui nonnullos redarguit, aſſerentes in illo [b] Ioannis Euangeliſtæ loco, *Lex per Moyſem data eſt, gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt*, hoc diſcrimen inter legem illam vetuſtam,

a In 4. Diſt. 2. qu. 1. art. 4. pag. 93.

b Ioan. 1

Digitized by Google

& noſtram conſtitui, neque verò aliud, quàm Sacramentorum: quòd ſcilicet illa non conferrent gratiam, noſtra verò illam efficerent. Similiter cùm ait,[a] *Arbitramur iuſtificari hominem per fidem, & non ex operibus legis, non intendit*, inquit, *peculiare interſtitium inter legem veterem, & noſtram conſtituere,* &c. *Itaque non conſtituebat differentiam inter legem, & legem: ſed inter opera cuiuſcumque legis, ſiue naturalis, ſiue ſcripta, quamuis diuinitus condita, ſiue humanæ; & fidem Chriſti.* Atque vt paullo antè ſcripſit, *Hoc à lapſu primi hominis commune ſemper fuit omni legi, & ſeculo, vt nonniſi per vnicam fidem Mediatoris, magis minúſue implicitam, vel explicitam, pateret vlli vnquam mortalium ſalus.* Quare lex nulla, ne Chriſtiana quidem per ſeſe, & vt lex, ac præceptum eſt, gratiam, ac vires bene agendi ſufficit: ſed adiuncta illi auxilia, quæ dicuntur, gratiæ ſufficientis, & idoneæ ad præſtanda legis officia per fidem *implicitam aut explicitam*, vt Sotus loquitur, atque aut venturi, aut iam miſſi, functíque munere ſuo Mediatoris Chriſti Domini.

a Rom 3. 28

II. QVOD igitur dici interdum audimus, *nouam legem* gratiam repræſentaſſe, cuius inops antiqua fuerit: id non de lege ipſa noua, quà lex eſt, intelligi debet: ſed vt noui Teſtamenti ſtatum ſignificat, atque eius auctorem, & incluſas in illo, ac comprehenſas opes amplectitur. Eſt enim vtriuſque Teſtamenti auctor quidem, & artifex Ieſus Chriſtus (quem *populum de terra Ægypti ſaluaſſe*, ait[b] Iudas Apoſtolus) verùm prioris per miniſtros, & officiales ſuos: poſterioris verò per ſeſe: vti Paulus initio Epiſtolæ ad Hebræos docet. Itaque tametſi Chriſtus tanquam viuus ſit, perenníſque fons quidam, largiſſimè manans, & in omnes omnium temporum homines, gratiæ ac donorum cæleſtium copiam vſquequaque diffundens, quia[c] *nullum aliud nomen eſt ſub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri:* nihilominus noui Teſtamenti peculiaris fructus ille cenſetur, tam Chriſtus ipſe, quàm eius merita, & horum pretio comparata, auxiliorum gratiæ inexhauſta, & affluens vbertas: præfer-

b Iud. 5.

c Act. 4. 12.

Digitized by Google

tim quia nouâ ratione, & ſuperioribus inuſitatâ temporibus, poſt aduentum, mortémque Chriſti communicari cœpit; vt non efficientia ſola, quemadmodum anteà, ſed ſubſtantia ipſa ſancti Spiritus ſanctificandis, adoptandiſque iuſtis, & regni cæleſtis heredibus applicata fuerit. De quo ſingulari Dei beneficio, ac noui Teſtamenti proprio, nihil hîc addam ad ea, quæ in [a] octauo libro de Trinitate affatim expoſita ſunt.

[a] Cap. 4. & ſeq.

III. Hac itaque de cauſsâ, quòd auctor & fons gratiæ Chriſtus, eiúſque Spiritus ſanctus in Teſtamenti noui, ſiue legis nouæ cenſu numeratur, factum illud videmus, vti Spiritus ipſe ſanctus interdum noua lex appelletur, *digito Dei* noſtris cordibus inſcripta. De quo luculenta iſta ſunt Auguſtini in libro de ſpiritu & littera, capite XXI. *Quid ſunt ergo leges Dei ab ipſo Deo ſcripta in cordibus, niſi ipſa præſentia Spiritus ſancti, qui eſt digitus Dei, quo præſente diffunditur caritas in cordibus noſtris, quæ plenitudo legis eſt, & præcepti finis?* Quibus iſta ſubiicit valde ad rem ſpectantia: *Nam quia veteris Teſtamenti promiſſa terrena ſunt, licèt (exceptis ſacramentis, quæ vmbra erant futurorum, ſicut eſt circunciſio, & ſabbatum, & alia dierum obſeruationes, & quarundam eſcarum cærimonia, & multiplex ſacrificiorum, ſacrorúmque ritus, quæ vetuſtati carnalis legis, iugóque ſeruili congruebant) talia contineant præcepta iuſtitiæ, qualia nunc quoque obſeruare præcipimur,* &c. *Tamen quia in eo, ſicut dixi, promiſſa terrena, & temporalia recitantur, quæ bona ſunt huius corruptibilis carnis; quamuis eis ſempiterna, atque cæleſtia, ad nouum ſcilicet Teſtamentum pertinentia, figurarentur; nunc ipſius bonum cordis promittitur, mentis bonum, ſpiritus bonum, hoc eſt intelligibile bonum, cùm dicitur, Dabo [b] leges meas in mente eorum, & in cordibus eorum ſcribam eas. Vnde ſignificauit eos non forinſecus terrentem legem formidaturos, ſed intrinſecus habitantem ipſam legis iuſtitiam dilecturos.* Hic Auguſtini locus vtriuſque legis diſcrimen, & indolem; ac præſertim nouæ vim, & proprietatem pulcherrimè deſcribit. Simul illud affirmat, quod paullo antè

[b] Ierem. 31. 33.

dixi, legem nouam plerumque non præceptum ipſum ſignificare, ſed gratiam, & huius fontem, & originem, hoc eſt Spiritum ſanctum, qui in nouo Teſtamento, velut in paradiſo conſtitutus, quadrifariam inde ſectas aquas in omnes mundi partes, hoc eſt ætates omnes humani generis emittit. Hoc ſenſu interpretandum illud eſt, quod interdum dicitur, Legem nouam, ſiue Teſtamentum nouum, non ſolùm monſtraſſe, iuſſiſſéque quid fieri oporteret, ſed etiam vires ad agendum, auxiliúmque præbuiſſe.

IV. QVAMOBREM Chriſti Domini, eiúſque Spiritus virtus & efficientia, non ſic attributa eſt, propriáque facta noui Teſtamenti, vt non in vetus porrecta fuerit. Tam enim latè patuit gratia Chriſti, quàm eius merita. Ea verò per omnia tempora, etiam anteriora propagata ſunt. *Non enim nouo conſilio* (ait [a] Leo) *Deus rebus humanis, nec ſera miſeratione conſuluit: ſed à conſtitutione vnam, eandémque omnibus cauſam ſalutis inſtituit. Gratia autem Dei, qua ſemper eſt vniuerſitas iuſtificata ſanctorum, aucta eſt Chriſto naſcente, non cœpta. Et hoc magnæ pietatis Sacramentum, quo totus iam mundus impletus eſt, tam potens etiam in ſuis ſignificationibus fuit; vt non minus adepti ſint, qui in illud credidère promiſſum, quàm qui ſuſcepère donatum.* [a] Serm. 3. de Natiu.

Bene quod ſcribit Leo, *auctam eſſe Chriſto naſcente*, hoc eſt nouo Teſtamento patefacto, *non cœptam gratiam*. Nam reuera copioſior & affluentior in nouo cœpit eſſe, quàm in antiquo fuerat. Etenim diuina Sapientia ita gratiæ ſuæ munera, & humanæ imbecillitatis auxilia diſpenſauit, vt pro modulo cuiuſque ſtatus, & pro fine ac ſcopo, in quem propria ſingulorum officia dirigebat, conſentaneum iis adiumenti genus, & idoneam copiam deſtinarit. Itaque in nouo Teſtamento, cui & finis præſtantior, & excellentiora propoſita ſunt præcepta, ſingularis cuiuſdam tum dignitatis, tum vbertatis attributa gratia eſt. Finis Teſtamenti noui, cæleſte regnum eſt, ac plena ſummi boni poſſeſſio: quæ in claro Dei contuitu, & perfecto

Digitized by Google

eius amore conſiſtit. Quæ res ad animum, ac ſpiritum potiùs, quàm ad corpus pertinet. Ideò exquiſitior quædam, &, vt ita dixerim, magis ſpiritualis illis gratia debetur; quæ ab corporis, ac rerum terrenarum commercio homines auocans, totos in cælum, ac cæleſtium bonorum curam, cogitationémque transferat. Summa igitur, & perfectio adiumentorum gratiæ, quæ noui Teſtamenti propria cenſentur, ad fidem per ſupremam, & eximiam caritatem operatam refertur.

V. In vetere Teſtamento, proximus; & vt loqui ſolent, *immediatus* finis, abundantia fuit externarum commoditatum, & eorum, quæ ad fructum vitæ præſentis attinent; terra præpinguis, ac ferax; eiúſque frugum, ac prouentuum ad victum & voluptatis amœnitatem perpetua, & ſecura perceptio: ſalubritas aëris, & corporum ſanitas; tranquillitas pacis; cetera denique id genus, quorum in Moſaïcis, & Propheticis Scripturis conſtans, & crebrò repetita fit mentio. Hæc verò mortalis vitæ commoda, non abſolutè, ac propter ſe à Deo Iudæis oſtenſa ſunt: ſed vt eſſent imagines, & figuræ futurorum, ac tanto meliorum bonorum, quanto animus corpori, cæleſtia terrenis, æterna caducis, & fugacibus antecedunt; de quo ſuperiori capite diximus.

Vt igitur per bonorum iſtiuſmodi præſentem copiam, & illecebram, ad potiora, & in illis adumbrata præmia paullatim ſpem ſuam, & deſiderium attollerent, quibuſdam acceſſionibus gratiæ excultus illorum, & præparatus eſt animus. Ac primis rudimentis iſtis, velut lineamentis ſanctitatis & iuſtitiæ, quam primò proximéque per legem informabat tam huius auctor, quàm gratiæ, Spiritus ſanctus, conſentanea reſpondebant, & addebantur auxilia, ſine quibus coli Deus ex qualicumque fide, & eius mandatis obtemperari non poterat. Hæc gratia, legis, vt dixi, peculiaris, ſed nonniſi per Chriſti parta merita, *initialis & inchoata* iure nominabitur; cuius proprium munus fuit fidem aſpirare, ac notitiam Dei, aliquanto clario-

Digitized by Google

clariorem expreſſioremque, quàm in lege naturæ: cùm illum agnoſcerent, & profiterentur non ſolùm creatorem omnium rerum; ſed vindicem inſuper ac liberatorem, aſſertorémque populi ex omnibus nationibus electi, & aſciti; tum ampliſſimorum largitorem munerum, ac præſtantiorum per illa monſtratorem & promiſſorem. Ex quo voluntas illorum accendebatur, tum certa ſpe, ac deſiderio potiundorum huiuſmodi commodorum, ſiue præſentium, ſiue per ea ſignificatorum: tum amore in largitorem eorumdem; eiúſque venerandi, & mutuis officiis remunerandi deſiderio: itidémque metu ne violanda lege, offenſum illum haberent, ac tam præſentibus illis, quàm adumbratis per ea, & propoſitis vtcumque bonis exciderent.

VI. NEQVE verò legis lator, & conditor Deus, eo conſilio Iudæis illam dabat, vel ei conſentaneos per gratiam ſuam ingenerabat affectus, ac motus animi, quibus aut amaretur propter externa illa commoda, aut propter generis eiuſdem cauenda incommoda metueretur, vt in illis ſiſterent, nec vltra hos limites, impetus ſuos & conatus extenderent. Verùm hæc initia ſcilicet erant, & quaſi **lineamenta, vti dixi, prima, quibus ad excellentiorem, ac robuſtiorem gratiam promerendam expolirentur**: ac ſi in eo quod acceperant uſurpando, & excolendo fidelem operam nauarent, celſiorem in gradum caritatis, & iuſtitiæ, vberiore, præſtantioréque affuſa illa gratia, promoueri poſſent.

Interim dum in priore illo ſtatu adhuc hærebant, quem ad legis propriè pertinere ſpiritum oſtendimus, non malè hoc ipſo cum iis agebatur, tametſi nondum perfectè, abſolutéque ſancti erant, nec eximium, ac diuinum illum gradum iuſtitiæ, ac caritatis erant adepti. Itaque malus, ac vitioſus ex ſeſe non fuit ſtatus iſte Iudaïci populi, quo ex proprio legis affectu, id eſt initiali gratia illa, Deum colebant, eiúſque mandatis obtemperabant, promiſſæ ſpe mercedis, aut pœnarum metu præcepta ſer-

Digitized by Google

uantes: quamuis nondum iuſti, ac ſancti forent, hoc eſt iuſtificante gratia præditi; ſi in eodem illo gradu ſimpliciter, ac præcisè conſiderentur.

a To. i. lib. 10. cap. 27. parag. 11. & ſeq.

VII. Qvam rem ſcitu pernceſſariam [a] alio in loco declarauimus, ad ídque ſimilitudine vſi ſumus cumprimis aptâ; quam hoc loco paucis commemorare, valde ad inſtitutam diſputationem attinet. Vt igitur medici malè affectis corporibus curam adhibentes, duplici vtuntur remedio: altero leuiore, ac minùs valido, quo veluti præparant, & ad firmiora, ſolidioráque viam muniunt: vt ſunt antegreſſæ purgationes, alui ſubductiones, balnea, ciborum delectus, fomenta corporum: quæ προκαθαρτικὰ, id eſt *præmedicationes* appellantur: altero fortiore, & quaſi decretorio, quo morbus ipſe proximè depellitur. Sic ad animorum ſanationem duplex à Deo medela comparata eſt: vna rudis, & inchoata, quæ nondum peccati labem abſtergere poteſt, ſed antè præparat, & obſtinatæ mentis rigorem præmollit, ac viam aditúmque facit ad inſequentem gratiam. Hanc *primam medelam* Proſper nominat ita ſcribens: [b] Amat *ergo languores ſuos, & pro ſanitate habet, quòd ægrotare ſe neſcit, donec prima hæc medela conferatur ægroto, vt incipiat noſſe quòd langueat, & poſſit opem medici deſiderare, qua ſurgat.* Altera eſt medicina, qua & peccatum propulſatur, & iuſtitia reſtituitur. Harum prior, *gratia præueniens, & excitans* vulgò dicitur: poſterior, *gratia ſanctificans, & iuſtificans*, ſiue *auxilium gratiæ iuſtificantis*, quo peccatoris animus ad Deum omninò conuertitur, & ex peccatore fit iuſtus, & ſanctus.

b Proſ. cap. 4. Gall.

VIII. Iam in ſuperiore corporum medela, qui nondum à morbo liberatus eſt, & in primis verſatur adhuc curationis initiis, nondum ille quidem ſanus eſt, ſed non hoc ipſo malè cum eo agitur, quòd curari, ac ſanitatem recuperare incipit, etſi nondum eius compos eſt factus: nec prima illa tentamenta, ac medendi principia, morbi acceſſiones eſſe, iure aliquis dixerit: neque ſtatum iſtum ægri corporis, curari iam incipientis, morbidum, ac pe-

ticuloſum putet; cùm tanto magis ad ſanitatem appropinquet, cuius iam ei pars aliqua, cum illius, quod reſtat, ſpe bona, repræſentari cœpit. Non igitur, propter antegreſſa iſta medicationis exordia, malè ac periculosè affectum corpus eſſe perſeuerat; ſed propter antiquam valetudinem, cui propulſandæ, ac ſanandæ penitus prima illa medicamenta, & quaſi præparationes non ſufficiunt. Sic cùm ab letalis ſtatu peccati, tranſitus fit ad iuſtitiam, quę *iuſtificatio* dicitur, fit quædam, præuenientis ope gratiæ, voluntatis commotio, & inchoatio caritatis, quæ nondum ſufficit ad ſalutem, perfectámque ſanitatem. De qua præclarè [a] Auguſtinus ad Simplicianum ita ſcribit: *Sed in quibuſdam tanta eſt gratia fidei, quanta non ſufficit ad obtinendum regnum cælorum, ſicut in catechumenis*, &c. Ac ſubinde, *fiunt ergo inchoationes quædam fidei, conceptionibus ſimiles: non tamen ſolùm concipi, ſed etiam naſci opus eſt, vt ad vitam perueniatur æternam. Nihil horum tamen ſine gratia miſericordiæ Dei*, &c. Et [b] in libro de ſpiritu, & littera, capite XXXIV. *Viſorum*, inquit, *ſuaſionibus agit Deus vt velimus, & vt credamus, ſiue extrinſecus per Euangelicas exhortationes; vbi & mandata legis aliquid agunt, ſi ad hoc admonent hominem infirmitatis ſuæ, vt ad gratiam iuſtificantem credendo confugiat: ſiue intrinſecus, vbi nemo habet in poteſtate, quid ei veniat in mentem: ſed conſentire, vel diſſentire propriæ voluntatis eſt.* Agit [c] hac de re pluribus Tridentinum Concilium in ſexta Seſſione, vbi de iuſtificatione, id eſt progreſſione ad iuſtitiam, & ſanctitatem diſſerit.

a Aug. 1. ad Simp. qu. 2. p. 167. To. 4

b To. 3 p. 319

c Cap. 5.

IX. In hac igitur affectione animi ac ſtatu, quo nondum perfectè iuſtitiam eſt adeptus homo, hæret adhuc in peccato, ac damnatione, necdum plenè cum Deo in gratiam rediit: ſed ad eam paullatim adducitur, ac diſponitur. Nemo tamen iſtum ipſum, quem dixi, damnationis, & inimicitiæ cum Deo ſtatum, primordiis illis ſanationis, & iuſtificationis imputare, niſi ſtolidè, ac ſacrilegè poteſt. Siquidem contra peccatum faciunt illa quod poſſunt; ac pro modulo ſuo fractos, & collapſos erigunt ad bene de

Digitized by Google

Deo ſperandum, eiúſque tum implorandam, tum verò promerendam vberiorem opem, & gratiam. Quod quidem benè [a] Auguſtinus explicauit in Tractatu ad Pſalmum quinquageſimum. *Eſt*, inquit, *Spiritus ſanctus in confitente. Iam ad donum Spiritus ſancti pertines, quia tibi diſplicet, quod feciſti. Immundo ſpiritui peccata placent, ſancto diſplicent. Quamuis ergo adhuc veniam depreceris, tamen ex alia parte, qua tibi diſplicet malum, quod commiſiſti, Deo coniungeris. Hoc enim & tibi diſplicet, quòd & illi. Iam duo eſtis ad expugnandam febrem tuam, tu, & medicus.* Quo in loco tum ad illam, qua ſum vſus ſuprà, medici, ac morbi ſimilitudinem alludit: tum ante peccati depulſionem, perfectámque reconciliationem, nonnullas agnoſcit impulſiones gratiæ, & opitulationes, quæ ad deteſtanda, & confitenda delicta peccatores incitant, & ad veniam eliciendam validiore impetrato præſidio gratiæ prouehunt. Ex his omnibus, quæ pro inſtituto parciùs explicata, copioſiùs alio loco pertractabimus, intellectum ſatis arbitror, quæ ſit natura, conditióve gratiæ, & auxilij illius, quòd Teſtamenti veteris alumnis attributum propriè; nec tamen ſine Chriſti meritis, fuiſſe diximus; quibúſque finibus circunſcribenda ſit illius efficacitas, & quantum conferre ac nauare potuerit ad peccati ſanationem, & iuſtitiam aſſequendam, ſi talibus adiumentis rectè vti vellent homines, ac ſeſe morigeros, & tractabiles præberent. Nunc eadem illa parata nobis, & in promptu poſita eſſe debent ad Lutheri, & Caluini frenandam licentiam; qui partim rerum illarum inſcitia; partim temeritate; partim melioribus ac doctioribus obtrectandi libidine, haud pauca iactarunt tum aliena communi hominum ſenſu; tum verò cum Chriſtianæ fidei ſalubritate pugnantia: quæ nos deinceps, vt inſtituimus, exponere, ac refutare conabimur.

[a] To. 8. pag. 100 C.

Digitized by Google

CAPVT IX.

1. Ex dictis lux admouetur Anomorum dogmati. 2. Quid ſit Synagoga, vt Synagoga, & quæ vis reduplicatiui termini. 3. Synagoga χαρακτηριστικὸν ἰδίωμα, fœdus antiquum, & Moſaica lex erat. 4. Conſentaneis gratiæ per Chriſtum auxilijs non caruit.

I. REVOCETVR imprimis, ac retrahatur in medium oſtentum illud, quod ſuperiùs exagitauimus, & ad eam lucem admoueatur, quæ ex proximè antecedentibus capitibus exiſtit. Ita enim clariùs nobis illius importunitas, ac falſitas conſtabit.

Synagogam ait[a] Armacanus, *conſideratam vt Synagogam, non fuiſſe aliud, quàm terreni populi turbam, hominúmque carnalium ſolis terrenis, & carnalibus incubantium, & propter illa ſola colentium vnum Deum*: & eiuſdemmodi cetera, quæ primo capite ex illo deſcripta ſunt: in quibus perſpicuè ſentit, ſtatum ipſum Synagogæ, ſub Teſtamento veteri, per ſe, & ex legis, ac Teſtamenti veteris inſtituto, vitioſum, ac damnabilem extitiſſe:[b] quia *carnali*, vitioſæque cupiditati *fomentum ac præmium lex illa ex profeſſo promittebat*, hoc eſt cupiditatem, & concupiſcentiam malam dedita opera prouocabat, & incitabat. Hinc *ſynagogæ, vt ſynagoga erat, conſiderata, ſtatum illum tenebras, & vmbram mortis* appellari ab Auguſtino putat, ita ſcribente,[c] *Vetus Teſtamentum tenebris, & vmbra mortis datum eſſe.* Quibus ſubiungit iſtud, quo eundem illum *ſynagogæ, vt ſynagogæ, ſtatum*, ex animo ſuo, & ſententia deſcribit. [d] *Nempe hominibus ex magna cæcitate cordis nihil omninò niſi carnalia diligentibus, ſectantibus, expectantibus, cogitantibus, ideóque quantumcumque legem ſibi datam obſeruare videren-*

a To. 3. lib. 3. cap. 6. p. 115. C 2.

b Ib. p. 116. E 2.

c Aug. Annot. in Ier. cap. 28.

d Loco cit. pag. 115. D 2.

tur, & in legis iuſtitia ſine querela ambularent, à vera cordis iuſtitia, & regno cælorum aſſequendo valde remotis. Cuius incontinenti rationem ſubtexit: *Animum enim creaturæ rationalis*, inquit, *ſolis rebus terrenis*, *Deóque propter ſola terrena inhærere, valde vitioſum eſt, puritatíſque cæleſtis regni adipiſcendi neceſſariæ ex diametro contrarium.*

II. Qvocirca, vt iam antè collegimus, cùm Deum propter ſola terrena colere, eíque inhærere, vitioſum ſit, & ſaluti adipiſcendæ contrarium; hoc autem lex *ex profeſſo* egerit, vt talem affectum Iudæis ingeneraret: apparet ex eius opinione, qui priora illa duo poſuit, id etiam affirmandum eſſe, quod neceſſariò cum antecedentibus nectitur, Legem Moſaicam vitioſum ex ſe aliquid, ac ſaluti contrarium iuſſiſſe. Eiuſdemmodi eſt hoc etiam, de *ſynagoga, vt ſynagoga eſt*, quod paullo antè memini. Expendatur enim modus iſte ſermonis, cùm in enuntiando repetimus, & congeminamus aliquid, quem *reduplicatiuum terminum* Dialecticorum ſcholæ nominant, vt ſunt *homo, vt homo; album, vt album*, & alia ſimilia. Ea cùm ſic efferuntur, rem ipſam per ſe ſpectatam, ac ſecundùm naturam ſuam, propriámque rationem ſignificant, hoc eſt ſecundùm ea, quæ in eius definitione ponuntur, ceteris omnibus circumſcriptis, quæ aduentitia ſunt, & ad ſimplicem, ac germanam illius notionem minimè pertinent. Sic homo conſideratus vt homo eſt, nec diues eſt, aut pauper, nec bonus, id eſt virtute præditus, aut vitioſus eſt: nihil habet denique, præter ea, quæ humanæ naturæ propria cenſentur. Hic mos eſt, vſúſque communis loquendi, ad quem vocem ſuam dirigunt non eruditi ſolùm, & philoſophi; ſed etiam qui humano vtcumque modo ſapiunt, & ridiculi eſſe nolunt.

III. Itaqve generalis eſt iſtarum enuntiationum regula, quæ huiuſmodi conduplicationem habent, vt qui ſenſum earum capere velit, priùs *termini*, vt vocant, *ſimplicis* naturam, & proprietatem intelligat. Quid *ſynagoga* ſit, *quà ſynagoga eſt*, ex Synagogæ natura, & definitione

indicandum eſt. Ea porrò ſic inſtitui poteſt: Synagoga eſt Iſraëlitici populi cœtus, pacto cum Deo fœdere, ac certis ab eodem per Moſem obligatus legibus, ac ritibus, quibus, velut figuris, noui Teſtamenti veritas adumbrata fuit. Hæc prorſus eſt Synagogæ, quatenus Eccleſia eſt vetus, ac veteri obnoxia Teſtamento, propria ratio. Cuius velut forma, &, vt Græci loquuntur, χαρακτηριστικὸν ἰδίωμα, fœdus antiquum, & Moſaica lex erat: quæ Iudęos in officio continebat, propoſitis hinc terrenis præmiis, inde pœnis & ſuppliciis, quibus futurorum, ac ſempiternorum arcanæ ſignificationes inerant.

Quamobrem ſynagoga conſiderata vt ſynagoga, nihil erit aliud, quàm multitudo Iudaïci populi, quâ fœdere iſto, & Moſaica lege tenetur. Hoc verò modo ſpectata perinde eſt habenda, vt eſt fœdus, ac lex huiuſmodi; adeóque duo inter ſe iſta reciprocantur, vt ſi bona, vel mala lex eſt, bona ſit, vel mala ſynagoga: & ſi hæc bona vel mala eſt, bona lex item, vel mala cenſenda ſit. Eſt autem, vt ſuprà dixi, bona vel mala lex eatenus, quòd bonum eſt id, aut malum, quod illa præcipit; & ad quod agendum, vel cauendum, præmiorum, ac pœnarum denuntiatione compellit. Hinc ergo directò, ac manifeſtè ſequitur, Legem Moſaïcam, vetúſque Teſtamentum, cuius propria lex fuit, malum quippiam, & vitioſum, ac damnabile fuiſſe, ex Anomorum decreto: quandoquidem malam vitioſámque cupiditatem, hoc eſt terrenam & carnalem concupiſcentiam alebant ex profeſſo, eíque fomenta miniſtrabant.

IV. IN hanc opinionis, doctrinæque prauitatem, ſacramentum dixêre noui Theologi. [a] Qui Teſtamentum vetus negant in eum finem à Deo Iudæis oblatum fuiſſe, vt eorum ſalus æterna in tuto locaretur: ſed vt ne terrena, & caduca bona, vitioſo ab illis amore concupiſcenda, & perſequenda, aliunde, quàm à Deo ſperarent, & caperent. Quorum abſurda ratio, [b] & in ſemet incurrens, ſeſéque collidens, ex iis, quæ ſunt antecedenti

a To. 3. lib. 1. c. 11. pag. 114. C

b Vide ſup. pag. 3.

diſputata capite, labefactatur, & euertitur. Hinc enim conſtat, Legem Moſaicam, vetúſque Teſtamentum, non caruiſſe neceſſariis auxiliis gratiæ, eíque fini conſentaneis, quem in ſtatu illo conſtituendo diuina ſibi ſapientia præſtituerat. Quibus adiumentis ſi rectè, ac prudenter vti vellet populus iſte, paullatim ad maiora, & perfectiora proueheretur. Atque hæc auxiliorum gratiæ largitas non ab alio, quàm ab meritorum Chriſti fonte profluxit. Quippe *ab exordio generis humani* (ait[a] Auguſtinus) *quicumque in eum crediderunt, eúmque vtcumque intellexerunt, & ſecundum eius præcepta piè, & iuſte vixerunt, quandolibet, & vbilibet fuerint, per eum proculdubio ſalui facti ſunt. Sicut enim nos in eum credimus & apud Patrem manentem, & qui in carne iam venerit: ſic credebant in eum antiqui, & apud Patrem manentem, & in carne venturum.* Et [b] alio loco: *Proinde cùm omnes,* ait, *iuſti, hoc eſt veraces Dei cultores, ſiue ante Incarnationem, ſiue poſt incarnationem Chriſti, nec vixerint, nec viuant, niſi ex fide Incarnationis Chriſti, in quo eſt gratiæ plenitudo: profectò quod ſcriptum eſt,*[c] *non eſſe aliud nomen ſub cælo, in quo oporteat ſaluos fieri nos, ex illo tempore valet ad ſaluandum genus humanum, ex quo in Adam vitiatum eſt.* Leo item Papa Sermone XIV de Paſſione. *Vna,* inquit, *fides iuſtificat vniuerſorum temporum ſanctos, & ad eandem ſpem fidelium pertinet quidquid per mediatorem Dei & hominum Ieſum Chriſtum, vel nos confitemur factum, vel patres noſtri adoptauere faciendum.* Ceterùm illam ipſam Chriſti gratiam, ex fine, ac propoſito legis, hoc eſt ſi ad eum fructum, effectúmque reſpicias, ad quem Teſtamentum vetus, ac legis lationem retulit Deus, prorſus attributam, & annexam illi fuiſſe res ipſa loquitur; eodem prorſus modo, quo idoneam, & ſufficientem opem gratiæ nullis vnquam defuiſſe temporibus, Theologus nemo dubitat, qui quidem hac ſit appellatione dignus.

a Aug. ep. 49. qu. 2 p. 75.

b Epiſt. 157. pag. 271.

c Act. 4. 12.

CAPVT

CAPVT X.

1. Inſcita Anomi conuitia in ipſum recidunt. 2. Suæ in legem calumniæ patronum falsò inſcribit Auguſtinum. 3. Cuius teſtimoniis conuincitur iiſdem, quæ pro ſe laudat 4. Synagoga, vt Synagoga, verè fuit Dei Eccleſia.

1. HIc conuiciis ac probris ſaturum in nos ſtilum acuit, ſolitóque fertur impotentiùs[a] Apologetici ſcriptor, & *prodigioſam inſcitiam* hanc nominat, quod Patriarchæ ſui dictum illud *de ſynagogâ conſideratâ vt ſynagoga eſt*, in inuidiam adduxerim Manichæi furoris, & hoc etiam deteſtabilius eſſe dixerim. Non enim intellexiſſe me ait id quod Auguſtinus tam frequenter inculcat, reuera talem fuiſſe ſynagogam, qualem ſententia illa ſua deſcripſit Armacanus.

a Lib. 2. c. 8. pag. 181.

Verùm *portentum* illud, quod in alios conferunt, *inſcitiæ*, eruditus lector iudicet, an non magis in illos recidat, cuius partim communis eos ſenſus, & hominibus inſita ratio; partim ipſa ſua vox, & confeſſio conuictos, ac damnatos tenet. Imprimis enim quæ frons erit illorum, ſi aut capere ſe negent, aut inficiari audeant, quod capite præſertim antecedente docui; *ſynagogam, vt ſynagogam* extra crimen, & infamiam eſſe, cùm Dei ſit opus ipſius, nec illis infecta maculis, quæ in Iudaïcum populum eius culpa redundarunt? Fuerit gens Hebræa maiori ſui parte, *carnalis*, impura, terrenis immerſa cupiditatibus, nihil cæleſte ſapiens: immo tota ipſa, ſi iſtis videbitur, vitio hoc, tanquam ſcabie, & elephantiaſi contabuerit: adeò vt nemo ſanus, nemo fide, moribúſque probatus

Digitized by Google

ſynagoga in illa repertus ſit: an iccirco *ſynagoga, vt ſynagoga* tali dedecore, & ignominia notanda fuit? An cùm Eccleſia Chriſtiana in eum ſtatum redigetur, quem aliquando fore prædixit in Euangelio Dominus his verbis: [a] *Verumtamen Filius hominis veniens putas inueniet fidem in terra?* quibus perpaucos ſub tempus nouiſſimi iudicij fore fideles ſignificat; vſurpare tum illud fas erit, Eccleſiam, conſideratam vt Eccleſiam, cœtum eſſe perditorum, ac nefariorum hominum? Quis ſic loqui, niſi impius, ac fanaticus audebit? Atqui *Synagoga, conſiderata vt Synagoga,* quod ſæpe dicendum eſt, non minùs quàm Eccleſia Chriſtiana, [b] *Dei ædificatio eſt*: quantumuis mole, ac ſtructura ſit inferior; neque cum illa comparanda.

a Luc. 18. 8.

b 1. Cor. 3. 9

II. Iam quòd illius in legem veterem, auctorémque legis iactæ contumeliæ patronum inſcribunt Auguſtinum; hoc inuitiſſimo, ac repugnante prorſus illo faciunt: neque, quod vel mediocris eſt ingenij, mentem eius, ac ſententiam aſſequuntur. Relegat, & ſingillatim excutiat diſſimilis iſtorum, hoc eſt paullulum acutus Lector, quantum eſt locorum Auguſtini, quod vel falſus huius interpres attulit, vel ex eo corraſit Apologetici conſarcinator. Nihil ad rem facere cognoſcet. Omnium locorum iſtorum ad duo ferè capita ſumma redigitur: quorum alterum ad legem pertinet: alterum ad eos, qui ſub lege viuebant. Prius eſt huiuſmodi: Vetus Teſtamentum, legémque Moſaïcam terrenorum, & temporalium ſpe bonorum, ac malorum generis eiuſdem metu, Iudæos in officio continuiſſe: vtraque verò, futurorum, & ſempiternorum figuras & imagines fuiſſe: adeóque totum ipſum Teſtamentum vetus arcanis quibuſdam ſignificationibus nouum adumbraſſe. Caput alterũ eſt; duplex in Hebræo populo hominum genus extitiſſe: alios terrenos, & carnales; [c] *qui non illic amplius, quàm promiſſa temporalia cogitata concupiſcebant* (ait Auguſtinus) *in quibus æterna figurata, & prophetata non intelligebant*: alios *qui intelligebant quod agebant, vel quod per eos agebatur*, hoc eſt nouum

c Aug. 15. cont. Fauſt. Man. c. 2.

Teſtamentum, eiúſque præmia per vmbras illas, & figuras *intelligebant, ac diligebant*: quales erant *ſancti Patriarchæ, & Prophetæ.* Ad hæc duo planè reuocantur omnia, quæ ex allatis Auguſtini ſententiis conficere voluit Anomorum ſignifer Armacanus, eiúſque patronus, in Apologetico ſecundo.

III. ATQVI eadem iſta pronuntiata duo, tum ad id probandum quod intendimus, & quod hactenus pugnamus; tum ad illorum labefactandam cauſam, erroremque conuincendum apprimè conferunt: vt mihi, ne quid aſperius dicam, nimis ſecuri, ac parum attenti fuiſſe videantur, cùm ex Auguſtini libris illa deſcriberent. Age enim videamus quid ex illis conſequens ſit, & cum decretis iſtis Auguſtini, ſententiiſque connexum. Nimirum ſi quid ſapimus, hoc nos docent; legem Moſaïcam, vetúſque Teſtamentum per ſe, & ex inſtituto, hoc eſt ex mente latoris & ſcopo conſideratum, tale fuiſſe, ac pro eo habendum & iudicandum eſſe, quale poſterioris generis, hoc eſt iuſtorum & ſanctorum animis, & ſtudiis obuerſatum dicitur: non autem, cuiuſmodi priores, id eſt carnales & terreni illud idem ſpectabant, ac ſibi propoſitum habebant. Sanè legis antiquæ, ac Teſtamenti Moſaïci ſtatus ex eo metiendus, & æſtimandus eſt, quod illi naturale eſt, & ἐντιᾶδες, non ex eo quod eſt aduentitium, & ex accidenti conuenit. Legis autem propria, & natiua qualitas ex mente Legiſlatoris, & fine conſtituitur. Quare cùm ideo data lex Iudæis ab Auguſtino dicatur, vt per illius figuras, & imagines ad potiora, & æterna, nouíque propria Teſtamenti bona tenderent, quod pios ac ſanctos illorum temporum intellexiſſe, & obſeruaſſe demonſtrat idem: prorſus Teſtamentum vetus, quà huiuſmodi fuit; hoc eſt, *conſideratum vt vetus erat Teſtamentum*, extra inuidiam carnalis eſt, ac terreni, vitioſique ſtatus: à quo ſancti iſti Patriarchæ ac Prophetæ longiſſimè diſtabant eo ipſo, quod illum legis, & Te-

Digitized by Google

ſtamenti veteris ſcopum, & primarium inſtitutum vita & factis ſuis expreſſerant.

IV. QVOD de lege, ac Teſtamento dixi, idem & *de ſynagogâ conſideratâ vt eſt ſynagoga* ſentiendum eſt. Hæc enim Teſtamenti veteris Eccleſia fuit. quod Auguſtinus, ex eóque [a] Beda, & [b] Amalarius Fortunatus obſeruant. [c] Nimirum *quamuis propriè dicatur ſynagoga Iudæorum, Eccleſia verò Chriſtianorum* (verba ſunt Auguſtini) *tamen & illam dictam inuenimus Eccleſiam.* Falsò igitur tum Anomorum princeps *Synagogæ, conſiderata vt ſynagoga eſt*, vitioſum fuiſſe ſtatum, ac damnabilem docuit: tum eius ſuffragator, & patronus in [d] Apologetico, ſynagogam ab Eccleſia vera, quæ Teſtamenti veteris tempore fuit, adeo diſtinguit, vt illam ex ſeſe malam & probroſam: hanc verò non aliam quàm noui Teſtamenti peculiarem, & Chriſtianam fuiſſe ſignificet. Atqui *Synagoga*, vtique *conſiderata vt ſynagoga*, hoc eſt legi Moſaïcæ, & huius auctoris Dei fini, ac voluntati conſentanea, Eccleſia fuit Dei viuentis, vt teſtatur Auguſtinus. Et qui hunc vt dixi, ſecutus eſt, Beda, [e] alibi duas Saülis filias, Merob & Michol, allegoricè ſignificare dicit, priorem quidem & primogenitam, ſynagogam: poſteriorem autem, Eccleſiam. *Quibus etiam nominum*, inquit, *etymologia congruit. Nam quia ſynagoga electorum, non de cunctis latè nationibus, ſed de multitudine ſolius eſt Iſraeliticæ ſtirpis collecta, Eccleſia autem omnibus eſt ad fidem conuocata de gentibus; rectè primogenita filia de multitudine: ſecunda ex omnibus interpretari perhibetur.* Hîc Beda Merob *ex multitudine*, hoc eſt מרוב: Michol autem *ex omnibus*, hoc eſt מכל interpretatur, & electos aſſignat vtrique, tanquam præcipua illius membra peregrinantis adhuc, ac bonos intra ſe piſces malóſque colligentis: vel electos ob fidem ac veri Dei notitiam & cultum, atque ex omnibus gentibus in peculiarem populum aſſumptos vocat. Sic vtrâuis de cauſa Clemens

[a] Beda lib. 2. in Luc. To. 5. col. 261. & in cap. 5. Prouer. To. 4. col. 650.
[b] Amalar. lib. 1. de Of. To. 10. Bib. col. 330.
[c] Aug. in Pſ. 77 p. 348.
[d] Lib. 1. cap. 8. p. 181. & ſeq.
[e] Beda in 2. Samu. cap. 10. Tom. 4. col. 238.

Digitized by Google

Alexandrinus in [f] ſeptimo Stromateon, Eccleſiam ap-pellat ἄθροισμα τῶν ἐκλεκτῶν, *congregationem electorum.* Non igitur *ſynagoga, vt ſynagoga eſt*, carnalis, & inuiſi Deo, ac damnati populi nomen eſt, extra Eccleſiam, & æternæ ſpem ſalutis procul poſiti: cùm in illa etiam Teſtamenti veteris electi contineantur.

f Pag. 514. edit. Hein.

Quinetiam [a] Ambroſius *Chriſtum*, ait, *fuiſſe caput veteris ſynagogæ, quam Moyſes fundauit & condidit.* Anne alia fingi iſta poteſt, quàm *Synagoga conſiderata, vt ſynagoga?* Huius ergo caput Chriſtus fuit: atque adeo carnalium, terrenorum, perditorum, deſperatorúmque caput hominum; ſi nonniſi tali ex fæce ſynagoga conſtabat: quæ eſt Armacanorum, & Anomorum opinio.

a Ambr. in Pſ. 43. To. 2. col. 798. G

Digitized by Google

Capvt XI.

Explicatur fons & origo illius erroris, quo Legis & Teſtamenti veteris ſtatus vitioſus ab Anomis ſtatuitur. Duo in vetere Teſtamento genera hominum, bonorum, & malorum: è quibus longè plures iſti fuerunt. ac ſic interdum de Iudæis ſcripturæ loquuntur, quaſi nemo in illis iuſtus eſſet. 2. Quod imitatus eſt Apoſtolus. 3. Ex quo regulam interpretandæ Scripturæ Patres conſtituunt. 4. Vnde commodè loca multa conciliantur. 5. Anomorum improbum dictum. 6. Perperam in Apologia defenſum: cuius auctor adeò occæcatus fuit, vt conflictum ſententiæ ſuæ cum iis teſtimoniis, quibus eam fulcire conatus eſt, non animaduerteret.

1. MAximi nunc & inauditi illius erroris, quo recens iſta laborat Anomorum ſententia, cauſam, & originem ediſſeram. Iudæorum populus, eorúmque ſynagoga, vel Eccleſia ex duplici conflata erat hominum turba, bonis, videlicet, ac malis; vt ex Auguſtino ſuperiori capite memini. Malorum cœtus, vti fit, multis partibus bonorum ſuperabat numerum, vt etſi vacua, & inanis ab iſtis ætas nulla decurrerit, perpauci tamen iidem fuerint, & improborum comparatione pæne nulli. Cuius rei fidem faciunt illius gentis hiſtoriæ ſacræ pariter, & profanæ: tum Prophetici libri crebris, ac vehementibus querelis huiuſmodi referti. Ac ſic plerumque de illo populo loquuntur, quaſi nemo ibi bo-

nus, ac iuſtus extiterit: nemo Dei cultor, & legis obſeruans. Sed tanquam inueterato languore confectum corpus diffuſa per omnia membra tabes, ac peſtis exederit. Quem Iudaicæ ſynagogæ ſtatum graphicè deſcribit Eſaias præſertim in primo capite: nec non in aliis ſequentibus. Tum Ieremias, Ezechiel, & alij paſſim. Nec ſic tamen generalem hanc corruptelam temporum ſuorum, & orbitatem deplorant bonorum virorum; vt non identidem reſtare aliquos ſignificent, quorum in virtute, ac meritis diuina bonitas acquieſcat. Sed propter iſtorum, præ illis, vti dixi, paucitatem, infinitam verò ceterorum copiam, ſic de Iudæis, eorúmque cœtu, & ſynagoga ſermonem interdum faciunt, vt niſi aliundè ſecus ſtatuendum intelligas, putes neminem illic non peſſimum, deprauatiſſimúmque vixiſſe.

II. HVNC ſcripturæ veteris, & propheticæ morem imitatus eſt Paulus Apoſtolus, maximè in ea, quam ad Romanos ſcripſit, epiſtola. Nam cùm hoc in illa ſpectaret, vt Iudæos Legi Moſaicæ, & operum ſuorum merito præfidentes ab tam arroganti, & periculoſa de ſe opinione deduceret, doceretque nihil eos ſine Chriſti gratia poſſe facere: vt ſuprà capite quinto demonſtrauimus: neceſſe habuit ex ipſo rerum vſu, & exemplis illorum, atque factis argumentum capere; vt agnoſcerent, quod legis ſolius beneficio conſecutos ſe eſſe iactarent, vt iuſtè ſanctéque viuerent, adeò non obtinuiſſe, vt vel corruptiſſimis eſſent, perditiſſimíſque moribus, atque ipſis etiam, quos præ ſe contemnebant, gentilibus deteriores. Vide caput ſecundum illius epiſtolæ, in quo Iudæos cum gentibus contendens, commodiores has fuiſſe docet illis, qui ſibi interim magiſterium arrogabant humani generis; de quibus ita: [a] *Si autem tu Iudæus cognominaris, & requieſcis in lege, & gloriaris in Deo; & noſti voluntatem eius, & probas vtiliora, inſtructus per legem, confidis teipſum eſſe ducem cæcorum*, &c. Mox quales iſti, & quàm legis obſeruantes declarat ſic: *Qui ergo alium doces, teipſum non doces:* [a] Rom. 2. 17

qui prædicas non furandum, furaris: qui dicis non mœchandum, mœcharis: qui abominaris idola, ſacrilegium facis: qui in lege gloriaris, per præuaricationem legis Deum inhonoras. Nomen[a] *enim Dei per vos blaſphematur inter gentes; ſicut ſcriptum eſt.* Hinc apparet Apoſtolum in exemplum adduxiſſe Iudæorum peſſimos, qui per omnem ætatem plurimi in iſto populo fuerunt, fures, adulteros, ſacrilegos, legis præuaricatores: cuiuſmodi ab Iſaia, & Ezechiele Prophetis notantur. Eiuſmodi tum fuiſſe cunctos in illa gente nemine excepto, credibile non eſt; immo falſum eſt. Etenim nullum tempus afferri poteſt, vt vel corruptiſſimum deligas, in quo non peſſimis admiſti fuerint aliqui boni: certè quidem, qui neque fures, neque mœchi, nec tam praui eſſent denique, quàm erant illi, quos in medium produxit Apoſtolus. Iuſti ergo erant nonnulli, nec iſti pauci, vt ex iiſdem Prophetis, & hiſtoriis ſacris, aliiſque temporum illorum annalibus conſtat.

a Iſa. 52. 5 & Ezech. 36. 23

III. Hic igitur valet illa regula interpretandæ ſcripturæ, quam tanti faciunt Auguſtinus, Hieronymus, aliique Patres: quæ quàm neceſſaria ſit, Anomœorum, contra quos pugnamus modò, lapſus oſtendit. Hos enim illius inſcitia regulæ, ad iſta, quæ dudum nos exercent, opinionum portenta compulit. Atqui nec operoſa, nec abſtruſa valde, ſed in propatulo poſita, & parabilis eſt illa regula, quam ſic explicat Auguſtinus.[b] *Scripturæ mos eſt ita loqui de parte, tanquam de toto, ſicut Corinthios in primis epiſtolæ ſuæ partibus ita laudat, tanquam omnes tales ſint, cùm eſſent laudabiles quidam eorum; & poſteà in nonnullis epiſtolæ ipſius locis ita reprehendit, tanquam omnes culpabiles eſſent, propter quoſdam, qui tales erant. Iſtam diuinarum ſcripturarum conſuetudinem per omne corpus litterarum eius creberrimè ſparſam quiſquis diligenter aduerterit, multa diſſoluit, quæ inter ſe videntur eſſe contraria.*

b Aug. epiſt. 59. p. 115 A2.

Et in libro de vnitate Eccleſiæ, capite XIII eandem commendat regulam, ac multos in vtroque regno Iudaico fuiſſe ſanctos & iuſtos in medio impiorum aſſerit.

Digitized by Google

ſcrit Hieronymus in [a] Epiſtola CXLVI, illum ipſum canonem *ſcripturarum* commemorat: *Omnia non ad totam referenda eſſe; ſed ad partem maximam*: vt ibi, [b] *Omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt*. Et alibi: [c] *Omnes qui venerunt ante me, fures ſunt, & latrones*. Et [d] Paulus ad Corinthios: *Omnibus*, inquit, *omnia factus ſum, vt omnes lucrifacerem*: Et ad Philippenſes: *Omnes enim quæ ſua ſunt, quærunt, non ea, quæ ſunt Ieſu Chriſti*.

a To. i col. 1104. A

b Pſ. 13

c Ioan. 10.

d 1. Cor. 9

Ita Proſper in libro primo de vocatione gentium, capite nono, eandem loquendi conſuetudinem Scripturæ familiarem notat, *qua ita locutionem ſuam diuinus ſtilus ordinat, vt ea, quæ de quadam parte dicuntur, ad omnes homines pertinere videantur*. Quod iiſdem ferè, quibus Hieronymus, probat exemplis.

IV. Ad hunc canonem pleraque dirigenda ſunt eorum, quæ Paulus in illa epiſtola de Iudæorum corruptela, & eorum deprauatiſſimis moribus diſputat; capite nimirum ſecundo; vbi mœchos & fures, & quiduis aliud appellare videtur vniuerſos: idque capite ſequenti confirmat ſic: [e] *Cauſati enim ſumus Iudæos, & Græcos omnes ſub peccato eſſe, ſicut ſcriptum eſt*: [f] *Quia non eſt iuſtus quiſquam, non eſt intelligens, non eſt requirens Deum: Omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt: non eſt qui faciat bonum, non eſt vſque ad vnum*. Hieronymus certè, ac Proſper locum illum Pſalmi decimi-tertij, quo vtitur Apoſtolus, ad illam regulam pertinere dicit: adeóque de parte Iudaici populi, non de toto, quod idem ſcribit Apoſtolus, intelligendum eſſe demonſtrat. Par eſt idémque de Auguſtino iudicium illis omnibus in locis, quibus Armacani Karrainitæ commentum ſuum fulciunt. Non enim alio ex fonte, quàm ex Apoſtolo, hauſit Auguſtinus quæ in Iudaici populi, Synagogæque Iudaicæ labes, ac vitia declamat: quæ ſic delingunt noui iſti Dogmatiſtæ, & ad eorum voces apicéſque ſic mordicus adhærent, vt ne vnum quidem eximi ab communi illa peſte, ac perditiſſimo ſtatu patiantur: quoniam generatim Au-

e Rom. 3. 9

f Pſ. 13. 1. & ſeq.

guſtinus, ne vno quidem excepto, comprehendit omnes. Verùm ſapere deinceps incipiant, & Auguſtino ipſo præeuntè diſcant, per omne ſcripturæ corpus ſparſam illam eſſe conſuetudinem ſermonis, vt quod de parte eſt intelligendum, de toto pronuntiari videatur.

a Apol. lib. 2. c. 7. p. 175

b Præf. Arnal. lib. de Freq. com. p. 40. edit. 1.

c Cap. 12

V. Hinc [a] Apologetici falſa & inſulſa de nobis querela, & virulenta criminatio diluitur: tanquam latentem illum ſub Arnaldi perſona neſcio quem immeritò reprehenderim, quòd exactam legis veteris obſeruationem apud Deum fuiſſe mercedis expertem his verbis docuit: [b] *Nam ſi Iudaicus quondam populus, in tam accurata illa Legis obſeruatione, ac tam numeroſis religionis officiis nihil apud Deum merebatur, propterea quòd ſine huius ſpiritu illa omnia præſtabat: ac ne verum quidem finem nouerat, ad quem ea referri oportebat*, &c. Hanc nos ſententiam & ſcripturis ſacris aduerſam, & tot ſanctorum virorum, qui in veteri Teſtamento ſanctitate celebres habiti ſunt, exemplis conuictam, ac profligatam, vti par erat, damnauimus in [c] ſexto libro operis illius, quod contra Arnaldum nuper edidimus. Cuius me gratia reum ignorantiæ, ac temeritatis poſtulat Apologetici ſcriptor, & vadimonium denuntiat, teſtes appellans contra me tum ſacros & Canonicos ſcriptores; tum antiquos Patres; qui de Iudæis vniuersè illud idem prædicant, quod in illa ſententia continetur. Verùm, vti dixi, falsò in nos iſta calumnia confertur. Nam ex ſuperiore illa Auguſtini, ceterorúmque regula conſtat; non rigidè præfractéque de Iudæis omnibus intelligendum eſſe, quod generatim de gentis iſtius prauitate, ac corruptela dicitur.

VI. Hîc verò operæ pretium eſt animaduertere, quàm ſtupenda ſit in expoſtulatione iſta cæcitas Aduerſarij, qui in ſemet incurrit, ac ſuo ſe gladio conficit. Quid eſt enim, obſecro, commune cum illis, quæ nobis opponit, ſcripturæ Patrúmque teſtimoniis, ludij,

illius Anomi ſententiæ, quam reprehendimus? Illi quos acriore cenſura caſtigant, nefarios ac perditos, & legis contemptores, ac violatores adeo fuiſſe demonſtrant, vt & hoc ipſum notent, quod immania ſcelera, & ab lege interdicta committerent: Iſte *Iudaicum populum profert accuratum legis obſeruatorem.* Amabo te, quiſquis es Apologetici ſcriptor, qui ſub aliena larua delitefcis; vel nuſquam potiùs appares; vnum mihi reſponde ſi potes: Satin' quadrare iſta videntur Scripturæ, ac Patrum antiquorum dicta & placita, cum illo magiſtri tui, & ſectæ antiſtitis effato, [a] cuius illa purgandi gratia contuliſti? a Apol. 1. c. 7 pag. 176

VII. VT à ſacris libris incipiam, Ieremiam affers nobis de Iudaico populo ita conquerentem: [b] *Hoc*, inquit, *verbum præcepi eis, dicens, audite vocem meam, & ero vobis Deus; & vos eritis mihi populus: & ambulate in omni via, quam mandaui vobis, vt bene ſit vobis.* Legis ecce præcepta Iudæis tradita, & præſcripta dicit, vt illa *ſeruarent, & facerent*: quod tanto poſtea de Scribarum, Phariſæorúmque reſponſis, legi vtique conſentaneis, Chriſtus ipſe præcepit. Illi verò quid? Num *accuratè* legem, vt mandatum erat, *obſeruarunt? Et non audierunt* (pergit Propheta) *nec inclinauerunt aurem ſuam, ſed abierunt in voluntatibus, & in prauitate cordis ſui mali, factique ſunt retrorſum: & non in ante, à die, qua egreſſi ſunt patres eorum de terra Ægypti, vſque ad diem hanc.* Ergo illi tantum abeſt legem vt obſeruaſſe dicantur; vt contra ipſam omninò commiſerint, & vt [c] alibi Propheta idem loquitur, *pactum irritum fecerint.* Sic [d] Apoſtolus, quem & ipſe profers, in epiſtola ad Hebræos: *Vituperans*, inquit, *eos dicit:* [e] *Ecce dies veniunt; & conſummabo ſuper domum Iſrael, & ſuper domum Iuda, Teſtamentum nouum, non ſecundùm Teſtamentum, quod feci patribus eorum*, &c. Tum veteris Teſtamenti cauſam hanc ſubiicit: *Quoniam ipſi non permanſerunt in Teſtamento meo, & ego neglexi eos.* Sic apud [f] Ioannem Chriſtus: *Nonne*

b Ierem. 7. 23

c Ierem 31. 32

d Hebr. 8.

e Ierem. loco cit.

f Ioan. 7. 19

Moyſes dedit vobis legem ; & nemo ex vobis facit legem?
a Act.7.51. Actorum [a] denique ſeptimo, *Dura ceruice, & incircuncisi cordibus: vos ſemper Spiritui ſancto reſiſtitis, ſicut patres veſtri, ita & vos.* Et, [b] *Qui accepiſtis legem in diſpoſitione Angelorum, & non cuſtodiſtis.* Hæc ſcripturæ teſtimonia, quæ in Apologia proferuntur, Iudæos arguunt, non qui legis officiis omnibus exactè ſatisfacerent: ſed qui illam violarent, ac peſſumdarent.

b Ib. ver. 53

VIII. Similes ſunt antiquorum Patrum ſententiæ, quas idem Apologetici auctor ad negotium ſuum accommodauit. Velut iſte eſt Ambroſij: [c] *Nullus enim fructus extitit Iudæorum, nullus vineæ huius prouentus, de qua Dominus ait, expectaui vt faceret vuas, fecit autem ſpinas.* Ita etiam [d] Gregorius Papa in Homilia xl, vbi diuitis illius ſumptuoſi, ac ſplendidi epulatoris figuram Iudaicum populum adumbrare dicit, *qui accepta legis deliciis ad nitorem vſus eſt gloriæ, non ad neceſſitatem.* Eadem & Auguſtini mens eſt, vbicumque de corruptela populi veteris agit: quem ſanè minimè legis obſeruantem inducit, [e] ſed eiuſmodi vt etſi Dei præcepta non ſeruaret, ſeruare tamen ſibi videretur, itáque videri vellet. Quales erant Scribæ, & Phariſæi, quos tamen Chriſtus legem obſeruaſſe negat, vt & Stephanus.

c Ambr in in Luc.lib.9 ad cap. 20 Luc. ver. 9 Apol. p 175
d cit. Apol. p.176
e Aug.cont. Adim. c. 17 cit. Apol. pag. 180.

Iam horum omnium ſubducta ratione, prorſus agnoſcimus nullam rem magis eſſe contrariam alteri, quàm ſunt illa omnia Scripturæ, Patrúmque teſtimonia, Armacano illi decreto, cuius tuendi gratia ſunt in Apologiâ illa quæſita. Nam *exacta legis obſeruatio*, qualem iſte Iudæis tribuit, ab legis violatione diſtat, cuius reos fuiſſe Iudæos, omnia illa Scripturæ, ac Patrum oracula teſtantur.

Verùm vt hoc demus, ab ſuis teſtibus non diſſentire Arnaldum, vtque ab generali Iudaici nominis labe, ac vituperatione, quam ſententiæ illæ prædicant, ne vnum quidem virtute vlla redemptum, exceptúmque velimus (quod & eſſe falſiſſimum, & allatæ iiſdem ex Patri-

Digitized by Google

bus regulæ aduerſari liquet) ſed vt hoc concedamus, Iudæos ad vnum omnes contaminatiſſimos, & ſceleratiſſimos fuiſſe: nemo tamen illos ipſos tales extitiſſe dixerit, quatenus Iudæi erant, vel quatenus veteri Teſtamento, ac lege obligati tenebantur: ſiue Eccleſiam illorum, & *ſynagogam, conſideratam vt ſynagogam, cœtum fuiſſe perditorum ac vitioſorum huiuſmodi hominum.* Quod Apologia tueri tanquam rectè vſurpatum inſtituit: nec tamen hactenus potuit; cùm ne vlla quidem litterâ id ſignificent loca omnia, quæ ad eludendam reprehenſionem noſtram tanto ſtudio congeſſit.

CAPVT XII.

De cauſis, propter quas Deus cum Iudaico populo fœdus antiquum iniit. 1. Falſa Anomorum ratio, qui fœdus illud in crimen vocant. 2. Refelluntur quæ ex Auguſtino perperam colligunt contra ſtatum antiquæ legis. 3. Abſurda illorum opinio, & falſa Auguſtini loci interpretatio, in quo Teſtamentum vetus comœdiæ inſtar fuiſſe dicitur.

1. EADEM damnandi erroris labe maculata ſunt illa, quæ in nonum ac decimum caput libri ſecundi Apologiæ ſcriptor contulit. Prioris hæc quidem eſt inſcriptio: *Rationes ex Auguſtino petitæ propter quas Deus Teſtamentum vetus inſtituit; ita vt fœdus iniret cum populo carnali, qui nonniſi carnaliter, & præmiorum ſpe temporalium illi ſeruiturus eſſet.* Hoc lemma capitis obſcurè, ambiguéque de induſtria conceptum eſt, vt ſub eo periculoſi dogmatis virus occultatum falleret. Deum fœdus icere cum carnali, infectóque peccatis, ac vitiis populo; quem

Digitized by Google

ſciret in poteſtate ſua minimè fore, peſſiméque victurum; non eſt bonitate, ac ſanctitate illius alienum: nec auctoritatem ei nefariæ rei, & ſceleris adſcribit. Sed non eſt hac decreti ſalubritate ſecta iſta contenta. Aliud ſatagit, ac molitur, quod nonniſi tectè, ac diſſimulanter, & quaſi furtim iniicit. Nam fœdus ipſum crimincſum fuiſſe vult, & pactionem eo factam eſſe culpæ ac flagitij; cuius perpetrandæ neceſſitatem ſtipulatione quadam populo ſuo Deus impoſuerit. Quid enim aliud crocitant, qui & legis, ac Teſtamenti veteris conditorem nō negant eſſe Deum, ſi Chriſtiani ſunt: & eandem legem, idémque Teſtamentum, malum & vitioſum ex profeſſo aliquid præcepiſſe

a Cap. 1. & ſeq. docent: quod [a] iam ſæpe, ſed non plùs quàm neceſſe eſt repetendo demonſtrauimus?

II. Hoc ſectæ nouæ arcano dogmate, & in eo occultando calliditate, inſidiiſque patefactis; cautior factus eruditus Lector, ad illa deinceps adiungat animum, quæ aduerſus Illuſtriſſimum, & doctrina, pietatéque præſtantiſſimum Vabrenſem Epiſcopum, ac meipſum quoque, ad illam certiſſimam propugnandam hæreſim oppoſuit Apologetici ſcriptor: ac iudicet, quàm bellè cum rationibus iis, quas ex Auguſtino confecit iſte, do-

b Apol. lib. 1. c. 9. p. 103. ctrina illa conſentiat. [b] Primam cauſam fuiſſe refert ex Auguſtino, cur carnalibus Iudæis legem peræquè carnalibus armatam promiſſis, ac minis obtulerit Deus.

c Auguſt. Conc. 1. in Pſ. 34. Nempe [c] *vt oſtenderet ad ſe pertinere iſta omnia, & in ſua eſſe poteſtate non ſolùm æterna, quæ in futurum promiſit; verumetiam temporalia, quæ in terra dat, quibus voluerit.* Ac *ne*, quod anteà dixit, *ab idolis, & dæmonibus iſta peterent, vtiliter à Domino Deo illa pollicita ſunt carnalibus hæc amantibus, & nondum capientibus promiſſa cæleſtia.* Rectè hoc quidem Auguſtinus. Sed nihil ad Anomorum, & Apologetici negotium. Immo ex illa ipſa ſanctiſſimi Doctoris auctoritate, falſi arguitur illorum nouitas. Quid enim? Nonne ex illo concluditur, vitioſum non eſſe, nec damnandum animi hunc affectum, quo terrenorum bono-

Digitized by Google

rum, præſertim à Deo promiſſorum, ſpe, & amore mandatis illius obtemperatur? Nam ſi Deus legem edidit, quâ lege habitum hunc animi, & affectum elicere, & *ex profeſſo fomentis ac præmiis*, vt iſti loquuntur, eblandiri, atque alere ſtuduit: profectò nec impurus, nec *vitioſus*, ſed licitus eſt, & cum honeſtate, meritóque coniunctus. Vide quæ ſuprà de hac re dixi, capite præſertim primo: vbi, ex Anomorum opinione, grauius in lege veteri, ac Teſtamento ſcelus imperatum eſſe docui, cùm hoc effecit, vt à Deo terrena illa commoda peterentur, quàm ſi à diabolo ſperata eadem, poſtulatáque fuiſſent.

Verùm, etſi id, quod temerè ſecta iſta perſuaſit ſibi, etiam Auguſtino viſum eſſe concederem, amorem illum, & ſpem terrenorũ, & carnalium à Deo conſequendorum bonorum, quibus ad obſequendum allecti ſunt Iudæi, in malis vitioſis eſſe numerandum; nihilo ex eo fieret Anomorum cauſſa melior. Non enim inde conſequens eſſet, quod Apologia probandum ſumpſerat, talem *ſynagogæ, quà ſynagoga eſt*, affectum proprium fuiſſe; vel *Teſtamenti, quà Teſtamentum eſt*, hoc eſt, vt à Deo inſtitutum eſt, qui mali ac vitioſi nihil nec præcipere poteſt, nec in præcipiendo ſpectare.[a] *Mundi enim ſunt oculi tui* (ait ad [a Habac. 1. 13.] Deum Propheta) *ne videas malum, & reſpicere ad iniquitatem non poteris.*

III. [b] ALTERA eſt ratio, propter quam dici ab [b Apol. lib. 2. c. 9. p. 183.] Auguſtino contendit Apologia, vetus inſtitutum eſſe [& Armac. p. 116.] Teſtamentum: vt in eo *magnam quandam quaſi Comœdiam* præberet, *quæ non tam propter ſeipſam, quàm propter id, cui præfigurando ſeruiebat, hoc eſt propter Teſtamentum nouum, cui que principem, & heredem Eccleſiam, ab illa gente, tanquam ad hoc idonea aretetur.* Hoc ſi verè dictum eſt, Comœdiæ illius vt actores Iudæos, ſic auctorem, inſtitutorem, & κωμῳδιδάσκαλον ipſummet fuiſſe Deum oportet. Nam quid agerent, Iudæi ipſi neſciebant, hoc eſt quem in finem fabula iſta decurreret; ac cuiuſmodi futurarum rerùm ſignificationibus lex illa ſeruiret. *Quandoquidem*

Digitized by Google

enim (ait Armacanus) *carnalibus implicata ſtudiis & amoribus* gens, illa *terrenaque felicitati venandæ dedita, cœleſtium, atque ſpiritualium incapax eſſet cogitationum, quid congruentius, quàm vt illa, quæ inutilis eſſet saluti ſuæ, ſaltem alienæ figurandæ procurandæque ſeruiret?* Cùm ergo brutarum more pecudum quid agerent, & quorſum illa, quam agebant, comœdia pertineret, Iudæi funditus ignorarent, tota eius adminiſtratio, & οἰκονομία, & ad futurorum ſignificationem accommodatio, auctori, vti dixi, & magiſtro tribuenda eſt Deo, qui agendæ illi, docendæque præerat, & concordiam iſtam figurarum, atque ſignorum, cum veris & expreſſis, ac futuris olim rebus intelligebat, ac regebat. Atqui comœdia ipſa, actióque fabulæ ab hiſtrione geſta populo, turpis, & flagitioſa per ſeſe fuit, vt Anomorum princeps exiſtimat: qui totam illam ludicram fabulę geſtionem hac vna re definit, quam lex Moſaica, & Teſtamentum vetus *ex profeſſo* ingenerare, ac fouere ſtudebat; vti Deo terrenorum, & carnalium auctoramento bonorum obſtricti illectíque ſeruirent. Quod obſequij, ac ſeruitutis genus, cùm inhoneſtum, & irreligioſum, ac vitioſum eſſe idem ille pronuntiet, eò demum rem deducit, vt pudendæ actionis auctorem, ſuaſorem, & artificem faciat Deum. Vt ſi quis ſcortationem in ſcena palàm exhibeat,

[a] *Nuptias nefandas in artem introducens.*

quo nomine Euripides ab Græco Comico notatus eſt: tametſi rei hoc honeſtæ adumbrandæ cauſa facere ſe dicat: velut ad ſacroſanctum Chriſti fœdus cum Eccleſia ſignificandum: profanus nihilominus, ac deteſtandus habeatur. An non eâdem in cauſa ſunt Anomi magni ac minuti; qui conditorem Teſtamenti veteris affirmant nouo fœderi flagitioſâ, & obſcenâ fabulâ præluſiſſe, & ad futurorum ſignificandam ſanctitatem, figuræ loco nefariam, & ſacrilegam cupiditatem adhibuiſſe?

a Ariſtoph. in Ran. Γάμους ἀνοσίους εἰσφέρων εἰς τὴν τέχνην.

IV. Nihil igitur iſtos Auguſtinus adiuuat. Non adiuuat autem? Immo peræquè nullus aduerſatur, vel illis,

lis adeo in locis ipſis, quæ pro ſe afferunt. In quo illorum hallucinatio ſe prodit. Ad caput nonum libri [a] ſecundi, Apologeticus Auguſtini Concionem primam citat ad Pſalmum XXXIV. cuius verba ſuprà reddidimus. In his illud extat, *vtiliter à Domino Deo temporalia iſta pollicita eſſe carnalibus hæc amantibus. Si ab ipſo Domino Deo promiſſa eſſe terrena & carnalia bona, terrenis & carnalibus hominibus*, tantummodo dixiſſet, ſatis hoc eſſet ad purgādum Dei mandatum, & promiſſum, ne turpem, & *vitioſam cupiditatem ex profeſſo fouere* putaretur. [b] *Non enim Deus volens iniquitatem tu es:* quanto minus præcipiens, ac deditâ operâ eliciens, & inſtigans? Sed eo non contentus Auguſtinus, tanquam Anomorum iſtorum ſententiam tanto antè præuidens, *vtiliter promiſſa illa* eſſe ſcripſit. Atqui nihil *vtiliter à Deo* promittitur, quod malum eſt, & ipſimet promittenti Deo odioſum, & execrandum: cuiuſmodi eſt quod lex illa directè, ac per ſeſe iubebat fieri: & ad quod præmiis ac terroribus incitabat: ſi vera eſt Anomorum opinio. Eadem eſt ceterorum Auguſtini locorum ratio; quæ iſti contra ſe imprudentes, & aliud agentes proferunt.

a Pag. 185.

b Pſ. 5. 5.

V. AGE enim procedat in ſpecimen eiuſdem Auguſtini locus alter, ex libro tertio ad Bonifacium, capite IV. vbi ita ſcribit: *Et vetus igitur Teſtamentum Deus condidit, quia Deo placuit vſque ad plenitudinem temporis promiſſis terrenis, tanquam in præmio conſtitutis, promiſſa velare cæleſtia, & populo terrenis bonis inhianti, & propterea durum cor habenti, quamuis ſpiritalem, tamen in tabulis lapideis, legem dare.* Ecce tibi Teſtamentum vetus à Deo conditum, fatetur Auguſtinus: in eóque terrena præmia conſtituta, quibus cæleſtia velarentur. Volo mihi reſpondeat quantum eſt in illo grege coniuratorum capitum, vtrumnam parêre legi, intuentem in illa terrena præmia, quibus cæleſtia repræſentabantur, crimen ac ſcelus fuerit. Si nullum fuiſſe dixerint, eo id animo, & eum ob finem facere, quem lex rectà, & ex profeſſo præcipiebat, cùm & Teſtamen-

Digitized by Google

tum vetus, quà Teſtamentum vetus erat, ſtatus fuerit legis menti, ac propoſito conſentaneus, & ſynagoga, ſiue Eccleſia Iudaica, quatenus ſynagoga, illo ipſo ſtatu, ac Teſtamento vetere cenſeatur: neutrum hæret in vitio: nec inuidia damnandæ, ac nefariæ cupiditatis onerandum eſt; ne ad vtriuſque conditorem, & exactorem iniuria iſta pertineat. Nam ſi impurum, & ſceleratum iſtud obſequium eatenus fuiſſe putant, quâ in ſolis terrenis commodis ſiſtebat Iudæorum animus, ſine vllo ſenſu cæleſtium, ac per obductas vmbras, & figuras tranſlucentium bonorum; nihil hoc ad Teſtamentum vetus, & ſynagogam; ſi vtrumque vt Teſtamentum, aut vt ſynagoga conſideretur. Hæc enim ſic enunciata & concepta, id præcisè ſignificant, quod ex inſtitutione ſuâ, & auctoris, ac Legiſlatoris voluntate illis conuenit: non quod hominum prauitas, & corruptela bonæ legi mala mente ſeruientium, ex accidenti illis importare potuit. Quemadmodum lex ipſa Chriſtiana, nouúmque Teſtamentum non iccirco vituperanda ſunt; nec Eccleſia, *conſiderata vt Eccleſia, non eſſe aliud* dicenda eſt, *quàm terreni populi turba, hominúmque carnalium congregatio ſolis terrenis, & carnalibus incubantium*; aut huiuſmodi alia, quæ in Eccleſiam veterem Armacani ſtili licentia congeſſit: quamuis multo plures hodie ſint, qui ſub Chriſtiano nomine turpiter viuunt, & quouis ex perdita illa antiquitate Iudæo digniores ſunt, in quos probra iſta, plenáque dedecoris elogia conferantur.

CAPUT XIII.

1. *De Anomorum errore, qui hominibus ſub lege, non* ſufficientem, *ſed* impedientem *gratiam affuiſſe dicit. Hanc meritò ab Illuſtriſſ. D. Haberto Vabrenſi Epiſcopo fuiſſe reprehenſam.* 2. *Qui aduerſus illorum calumnias defenditur.* 3. *Duobus modis impedire aliquid poteſt, per ſe, aut ex accidenti.* 4. *Vtro modo in Teſtamento veteri impedientem dicas affuiſſe gratiam, nihil Anomorum opinioni commodare. Quo ſenſu lex peccatum dici intelligitur: déque eo ſacrilegus Anomorum error.* 5. *Eodem atque illi modo legem veterem accuſant, Chriſtianam quoque damnari poſſe: nec non quæ in ea ſunt ſanctiſsima.*

1. SI ad illa, quæ antecedenti capite dicta ſunt, intelligenda, ſanam & integram mentem aduerterent Anomi: iam inter nos negotium eſſet omne confectum. Sed non ita faciunt: & rixarum, ac iurgiorum cupidi magis, quàm veræ, ſolidæque doctrinæ; omnia commiſcent, nec peræquè quidquam laborant, ac ne id quod reuera ſunt, plùs æquo periculoſæ cupidi nouitatis habeantur. Volo hîc illorum indolis exemplum, ac ſpecimen extare. Abſurdum illud Armacani dictum meritò reprehenderat Illuſtriſſimus Vabrenſis Epiſcopus D. Habertus, quòd ille titulo cuiuſdam capitis inſcripſerat: [a] *Non adfuiſſe hominibus ſub lege viuentibus gratiam ſufficientem ſeruandi legem, vel vllum præceptum eius:* Tum hoc alterum: [b] *Status veteris Teſtamenti figuratiuus, & Propheticus non afferebat Iudæis gratiam ſufficientem, ſed po-*

a To. 3. lib. 3 cap. 7. p. 117

b Ib. c. 8. pag. 119.

Digitized by Google

tiùs impedientem. Quod vtrumque Catholicis auribus inuſitatum hucuſque diſputando refellimus Ac D. Habertus illam vocum indecoram, vt in re graui atque ſanctâ, conflictionem nominatim redarguit, quòd *impedientem* vllam *gratiam* diuinitus illi populo tributam auſus eſt aſſerere.

a Lib. 2. c. 3.

b Ib. p. 135.

c Apol pag. 137.

II. Contra hunc[a] Apologeticus repugnans, moroſæ & enectæ ſubtilitatis argutia fucum imperitis facere conatur. [b] Negat de eo gratiæ genere locutum Armacanum, quod D. Habertus intelligi voluit: ſed de altera, legiſque propriâ, non Chriſti, gratiâ, quæ peculiaris eſt Teſtamenti noui: nec ad vetus vllo modo pertinet. Quam[c] enim hoc afferebat, non eam propriè conferri gratiam, ſed quiddam fuiſſe impediens potiùs, ac retardans ab obſeruatione legis, quàm in eam aliquid conferens, aut ad iuuandum ſufficiens. Vt iſta ſit litigioſi illius tituli ſententia, ex Anomorum principis mente: *Non afferebat Iudæis gratiam ſufficientem vetus Teſtamentum. ſed id quod illis afferebat, erat potiùs impediens, quàm ſufficiens.* Nam quæ verè dicta eſt gratia, Chriſti Redemptoris, & noui Teſtamenti propria, ea perpetuò eſt adiuuans, nec vnquam impediens haberi poteſt. Ita ſcriptor Apologetici. De cuius ſuperuacaneâ μικρολογίᾳ dicam ex parte paullo pòſt. Nunc illud præſtare hominem iſtum, quicumque tandem eſt, iubebo, quod ait, vetus Teſtamentum nullam prorſus adiuuantem, adeóque manantem ex meritis Chriſti, tribuiſſe gratiam. Hoc enim ab Armacani placitis abhorret. Siquidem, Teſtamentum aliquod afferre, ac ſuppeditare gratiam, cùm dicimus, ſi rectè ac ſobriè loquimur, hoc ipſum volumus, legi ac mandato Teſtamenti illius, attributum & annexum eſſe diuinitus auxilium aliquod gratiæ, quo ad legem obſeruandam, hominum, qui lege iſta tenentur, imbecillitas adiuuatur. Quod ex fine potiſſimum æſtimandum eſt, quem in edenda lege, lator ipſius propoſitum habuit. Atqui Moſaica lex ideo data eſt, vt homines ſuperbi ſe ad exequen-

Digitized by Google

da mandata idoneos non eſſe cognoſcerent, *ac multitudine præuaricationum confuſi, ac territi, ipſáque confuſione, ac timore humiliati, diſcerent ad gratiam, quam non habebant, implorandam fugere: vt gratia adiuti poſſent implere, quod anteà accepta duntaxat lege non poterant*, ait [a] Armacanus. [a] To. 3. lib. 3. c. 4.
Porro illi ipſi motus animorum, hæc agnitio primùm infirmitatis, egeſtatíſque ſuæ, confuſio, ac terror ex delicti conſcientia: tum verò *humiliatio*, & ad Deum recurſus, imploratióque gratiæ, ſine antecedente Chriſti ſaluatoris gratia exprimi nequeunt. Neceſſe eſt igitur vnà cum lege, ac Teſtamento verere deſtinatum à Deo fuiſſe opitulantis gratiæ ſubſidium, ex Chriſti meritis; ſine quo primarius ac velut natiuus, ex Dei ordinatione, finis legis obtineri non poſſet. Ita prorſus acuti iſti Theologi in id, quod minimè volunt, inuiti recidunt, vt annexam fuiſſe Chriſti gratiam legi Moſaïcæ fateantur. De quo legenda ſunt quę ſuprà, capite quinto, & ſexto: [b] tum alio in opere, pleniori ſermone diſputauimus. [b] To. 1. lib. 10 c. 19 § 6 & ſeq. & cap. 21. & ſeq.

III. Hinc apparet, iure ab Illuſtriſſimo, & doctiſſimo Præſule notatum fuiſſe Anomorum principem, quòd auſus ſit dicere, *ſufficientem nullam gratiam ſeruandi legem* (ſic enim Latinè iſtos loqui delectat) *hominibus ſub lege viuentibus affuiſſe*. Item *ſtatum Teſtamenti veteris non attuliſſe Iudæis ſufficientem gratiam, ſed potiùs impedientem*. Nam cùm vnà cum lege, ad hanc ipſam ſeruandam, Chriſti gratiam præſto fuiſſe Iudæis ex Anomorum decretis, ac Scripturæ, Patrúmque ſententia certiſſimè conſtet: profectò qui *impedientem* illam vocant gratiam, quæ legi ac Teſtamento veteri eſt adiuncta, non aliam quàm Chriſti gratiam, appellationis iſtius probro, inuidiæque ſubiiciunt. Fruſtrà eſt autem, neque quid dicat intelligit Apologeticus, dum qualemcumque gratiam veteris Teſtamenti, *impedientem* nominat. Quod etſi probabili aliquo ſenſu dici poteſt, vt paullo pòſt patebit: tamen, qua mente hoc vſurpat Anomorum ſchola, próque ceteris illorum decretis ac principiis, nonniſi falsò ac per-

Digitized by Google

uerſè dicitur. Etenim duobus modis impedire, ac reuocare ab officio, & ſalute poteſt quidquid extrinſecus oblatum eſt, & iniectum: primùm ex ſeſe, ac deſtinato conſilio eius, à quo iſtud immittitur: vt ſunt illecebræ malarum cogitationum, & inſtinctus, qui humanis in cordibus opera dæmonum excitantur: quas *tentationes* vocant. Deinde ex accidenti, & eorum vitio atque culpa, quibus malè affectis importunè illud obiicitur, quod eſt alioqui ſuapte natura minimè pernicioſum.

IV. Volo mihi nunc reſpondeant, qui *ſtatum veteris Teſtamenti impedientem Iudæis attuliſſe gratiam* exiſtimant: aut *eundem ſtatum, vt talem, non fuiſſe iuſtitiæ, aut ſalutis; ſed potiùs peccati & mortis:* Vtrumnam priori modo, hoc eſt per ſeſe, & ex inſtituto ſuo, hoc habuerit, vt à iuſtitia, & ſalute Iudæos impediret; atque ad peccatum, ac mortem illos traheret: an poſteriori, hoc eſt eorum vitio duntaxat, quos lege ac ſtatu illo Teſtamenti veteris obligauit Deus. Non eos arbitror ſic oblitos ſui, & à ratione, ſenſúque Chriſtiano derelictos, vt ex duobus primum eligant. Eſt enim apertè iſtud impium, & Manichæorum, aut his etiam deteriorum ſchola dignum, legem ac Teſtamentum huiuſmodi datum à Deo Iudæis dicere, quod per ſe, & *vt tale eſt*, eorum ſaluti impedimentum afferret, atque in peccatum mortémque præcipitaret. Tum huic perfidæ, ac ſacrilegæ opinioni reſiſtit Apoſtolus in epiſtola ad Romanos, præſertim in ſeptimo capite: vbi cùm *legem mortis* eam appellaſſet, quam Moſes tulerat, quo id ſenſu dixerit, ſubinde quæſtione ita poſita declarat: [a] *Quid ergo dicemus, lex peccatum eſt?* Et reſpondens ipſe ſibi, *Abſit*, inquit: quæ vox deprecandi, ac deteſtandi gratia in abſurdis, ac nefariis adhibetur. Scire velim quemadmodum hoc ipſum lex, quod eam eſſe negat Apoſtolus, *peccatum eſſe* potuerit. Quis autem in eo cunctetur, ac non ſtatim reſpondeat; *peccatum* tunc futuram intelligi legem, ſi peccatum facere præcipiat, hoc eſt rem aliquam inhoneſtam, ac-

[a] Rom. 7. 7.

Digitized by Google

damnabilem imperet? Ita [a] Theodoretus dictum illud accepit; cùm ait, Apoſtolum *primò blaſphemam hanc percontationem eſſe docuiſſe, cùm negatiua vſus eſt voce, Abſit.* Deinde in ſequentibus oſtendiſſe, *non ſolùm legem peccati magiſtram non eſſe: ſed è contrario accuſatricem eſſe peccati. Quippe quid ſit malum non cognouiſſem, niſi illa docuiſſet.* Quod igitur per ſe, ac directè lex operatur, id bonum, ac ſanctum eſſe teſtatur Apoſtolus; & icirco [b] *legem ſanctam* nominat, *& mandatum ſanctum, iuſtum & bonum*: quatenus ſcilicet peccatum detegit, & ab eo committendo quoad poteſt abſterret. Quòd autem occaſionem illa eadem delinquendi præbuerit, id ex accidenti, prætérque legis, & latoris eius mentem accidiſſe confirmat. Quod ſi lex ad id hortaretur, & impelleret, quod malum, ac vitioſum eſt; tunc reuera lex *peccatum eſſet*, id eſt auctor peccati. Atque hoc Photius quoque in commentario ſecutus eſt, qui *peccatum eſſe legem* interpretatur, [c] *ad peccatum compellere.* Quamobrem tanquam blaſphemum hoc execrandúmque condemnat Apoſtolus; ſi quis legem aſſerat, imperare, præcipere, ac mandare aliquid, quod peccatum ſit. Atqui hoc ipſum quod abominando auerſatur Apoſtolus, expreſſis, & conceptis verbis Armacani docuerunt. Quod latè [d] ſuperiora capita declararunt.

V. QVOD ſi horrenda illa, & perſpicuè blaſphemâ voce, ac ſententiâ commotus Apologetici ſcriptor, eiurare modò hanc præoptet: vt, quod Apoſtolus ipſe, communíſque ſenſus, ac ſua cuique ratio præſcribit, ex accidenti duntaxat, & occaſione præter mentem oblatâ, effectricem peccati fuiſſe legem ſentiat; nihil agat omnino. Etenim non magis veteri, ac Moſaïcæ, quàm Chriſtianæ, legi; quàm ei omni, quod hæc habet præ illa ſanctiſſimum; quàm ipſimet denique fonti auctorique ſanctitatis, & gratiæ Chriſto Domino; tribui iſtud poteſt, vt peccati, & exitij cauſſa dicatur. [e] *Si enim Apoſtoli* [f] *quibuſdam quidem odor mortis ad mortem ſunt, quibuſdam autem odor vitæ ad vitam* (ait Euſebius Cæſarienſis) *ſi illi, qui per*

[a] Theodor. in cap. 7. ad Rom. Tom. 3. pag. 53. καὶ πρῶτον μὲν βλάσφημον ἔδειξε τὴν ἐρώτησιν, καὶ τὸ ἀπαγορευτικὸν τέθεικε λόγον, [μὴ γένοιτο] εἶτα διδάσκει τοῦ νόμου τὸ χρήσιμον. [ἀλλὰ τὴν ἁμαρτίαν οὐκ ἔγνων, εἰ μὴ διὰ τοῦ νόμου] οὐ μόνον, φησίν, ὁ νόμος οὐκ ἔστιν ἁμαρτίας διδάσκαλος, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον, ἁμαρτίας κατήγορος. οὐ γὰρ ἂν ἔγνων τί τὸ κακόν, εἰ μὴ ἐκεῖνος ἔδειξε.
[b] Ib. ver. 12.
[c] Phot. apud Oecumen. καὶ γέγονεν εἰς ἁμαρτίαν αἴτιον.
[d] Cap. 1. 2. & ſeq. maximè 8. & hoc ipſo.
[e] Euſ. lib. 2 Opuſc. p. 35
[f] 2. Cor. 2. 16

Chriſtum ſal ſunt, & qui per Chriſtum luminaria, efficiuntur, ad mortem, & ad vitam his qui credunt, & qui non credunt habentur, quanto magis is qui donauit hæc hominibus Chriſtus? Itaque perinde noui Teſtamenti gratia *impediens* appellari debet; ac quidquid illud eſt, quod ad dedecorandam Moſaïcam legem, in eam confert Anomorum imperita natio, totum in Chriſtianam redundabit. Siqui-
a Tract. 6. dem *& ſancta poſſunt obeſſe*, ait [a] Auguſtinus. *In bonis*
in Ioan. p. *enim ſancta ad ſalutem inſunt, in malis ad iudicium.* Quod
23. C2. ipſorum exemplo ſacramentorum probare pergit, Euchariſtiæ, atque Baptiſmi. Hæc enim perinde vt ſunt affecti, quibus iſta conferuntur, ita commoda, aut noxia: impedientia, aut adiuuantia dicuntur. Chriſtus ipſe, quo nihil melius, nihil ſanctius, nihil ex ſeſe commodius eſt hominum generi, tamen maiori horum parti damnum
b Luc. 2. 34 affert ac perniciem: vſque adeo vt [b] *in ruinam poſitus mul-*
c Iſa 8. 14 *torum*, ab Euangeliſta dicatur. Et à Propheta, [c] *in lapidem offenſionis, & in petram ſcandali duabus domibus Iſraël; in laqueum, & in ruinam habitantibus Ieruſalem.* Ecquod veteri de lege tam diſertum expreſſúmque teſtimonium proferre poſſunt Anomi, ex quo impeditam ab illa potiùs, quàm expeditam ſalutem approbent; quàm ſunt iſta de Chriſto iiſdem è ſcripturarum oraculis deprompta? Cur non igitur, itidem vt de veteri Teſtamento, ſic de nouo, ac de eius latore Chriſto Domino, ſentiunt, ac prædicant; vtrumque hoc ad impediendam magis, quàm explicandam; & in tuto collocandam ſalutem, Chriſtianis eſſe conceſſum? atque eiuſdemmodi cetera, quæ ad Moſaïcæ legis inuidiam trahunt, iiſdem freti teſtimoniis & argumentis, quæ non minùs ad infamandam Chriſtianam valere debent, ſi quid ex illis rectè colligunt. Tantáne eſt iſtorum hominum ἀσυλλογισία, vt quid ſit ex oratione, ratiocinationéque ſua conſequens, non videant?

VI. Iam ſi Chriſtus, qui eſt ipſa ſanctitas, & iuſtitia, illo, quem diximus, ſenſu hoc eſt ex accidenti, & occaſione præter mentem & conſilium ipſius ab iis arrepta,

qui

qui vitio ſuo malè bono ſunt vſi, pleriſquè mortalium exitioſus eſt,[a] *& odor mortis in mortem*: multo magis illa ipſa quæ dicitur, gratia Chriſti, qua & homines à peccatis eximuntur, & ad iuſtitiam perducuntur, iiſdem fiet, eorum culpa, letalis ac peſtifera. Addit enim contempta mox, & abiecta ad infelicitatis illorum cumulum, & incrementum affert damnationis, calamitoſiorémque reddit eorum ſtatum. *Terra quippe*, vt ait[b] Apoſtolus, *ſæpe venientem ſuper ſe bibens imbrem, & germinans herbam opportunam illis, à quibus colitur, accipit benedictionem à Deo: proferens autem ſpinam & tribulos, reproba eſt, & maledicto proxima, cuius conſummatio eſt in combuſtionem.* Ad hoc igitur valuit illorum culpâ abundantia illa gratiæ Chriſti, vt grauiore quàm dudum maledicto, pœnâque plecterentur. a 2. Cor. 2. b Hebr. 6. 7

De iiſdem fidei gratiæque Chriſti deſertoribus, ac cæleſti dono abutentibus, ſimilis eſt querela Petri Apoſtoli.[c] *Si enim refugientes*, inquit, *coinquinationes mundi, in cognitione Domini noſtri, & Saluatoris Ieſu Chriſti, his rurſus implicati ſuperantur, facta ſunt eis poſteriora deteriora prioribus. Melius enim erat illis non cognoſcere viam iuſtitiæ, quàm poſt agnitionem retrorſum conuerti ab eo, quod illis traditum eſt, ſancto mandato.* c 2. Pet. 2. 20

An non eo, quem attigi ſuprà, modo ac ſenſu Chriſti gratia detrimento illis fuit, quorum deterior illo ipſo conditio facta eſt, quòd eius aliquando compotes fuerunt, ac quibus ſatius fuiſſe dicit Apoſtolus, ſi illa perpetuò caruiſſent? *Sic nimirum*, vt ait[d] Bernardus, *de magnis bonis mala oriri non minima ſolent, cùm facti eximij de bonis Domini, vtimur donis, tanquam non datis, non damus gloriam Deo. Ita profectò qui maximi videbantur pro accepta gratia, pro non redhibita minimi reputantur apud Deum.* Iam ergo ex Anomorum, & Apologetici decretis, *impediens* potiùs quàm *adiuuans*, Chriſti gratia cenſebitur; perinde ac Moſaica lex. Nam vtraque ſancta, & iuſta, & bona per ſeſe, non aliam ob cauſam fraudi illis, & noxæ fuit, qui illam acceperunt, quàm quod peſſimè affecti, & com- d Serm. 84. in Cant.

M

Digitized by Google

parati, in peſtem exitiúmque ſuum ſalutaria dona verterunt.

Capvt XIV.

1. Excutitur altera calumnia Anomorum Apologiſtæ, qui ex Pelagiana hæreſi inuidiam facit veteris Teſtamenti defenſoribus. 2. Anomos abhorrere ab Auguſtini ſententia. 3. Qua ratione Pelagiani veteris Teſtamenti ſanctos laudare inſtituerint. 4. Longè ab his diuerſum fuiſſe propoſitum Illuſtr. D. Vabrenſis Epiſcopi. 5. Sub lege eſſe, & ſub lege viuere, diuerſa ſunt. 6. Quid ſit ſub lege eſſe. 8. Non id ſemper in malam partem accipi, vt Apologiſta credidit. 10. Idipſum de noua etiam vſurpari lege, quod de antiqua dicitur. 11. Hinc Anomorum fallacia, & fucus diſcutitur.

I. CVm erroris Pelagiani tam apertè conuictus ſit cum Armacanis ſuis Apologetici ſcriptor, taménne Pelagianiſmi accuſare alios audebit, & hoc crimen alieniſſimis ab illa peſtilentia, & immerentibus impingere? Non impunè hanc quidem ille tantam calumniam feret. Ac vide obſecro, Lector, quæ ratio ſit hominis iſtius.[a] Mea hæc iuſtiſſima querela de Arnaldo fuerat, quam decimo capite libri huius expoſui: quòd *Iudaicum populum in accurata legis obſeruatione, nihil apud Deum meruiſſe* dixerat. Quod ego in ſexto libro de Pœnitentia publica, illorum potiſſimùm exemplis refellere inſtitueram, qui ſub veteri lege ſumma virtutis, ac ſanctitatis laude floruerunt: vti Moſes, Aaron, Phinees,

a Lib. 6. c. 12 de Pœnit. publ.

Samuel, Dauid, Ezechias, Ioſias, Elias, Eliſeus, Prophetæque ceteri; vt innumerabiles alios omittam; quos omnes nihil accurata legis obſeruatione meriti conſecutos eſſe nemo niſi perinde impius, atque inſanus dixerit. Eodem contra D. Iprenſem argumento vſus eſt Reuerendiſſimus D. Vabrenſis Epiſcopus. At [a] ſcriptor Apologetici falsâ & ludicrâ exceptione petitionis illius vim & impetum conatus eludere, obiicit, itidem nos argumentari, vt olim Pelagiani aduerſus Catholicos conſueuerant. Qui lege commendanda, & ſanctis appellandis viris, quos egregiè, ac laudabiliter acta ſub illâ ætas memorabiles fecerat, hoc efficere ac perſuadere ſtudebant; non minùs Moſaïcam legem, ac vetus Teſtamentum, quàm Chriſtianum, & nouum, ad promerendam ſalutem contuliſſe. [b] Errare deinde nos eius inſcitia, quod ab Auguſtino ſæpius traditum eſt, *non idem eſſe, legis tempore vixiſſe, quod eſt ſub lege fuiſſe, ac ſanctos illos Patriarchas, & Prophetas, etſi decurrentibus adhuc legis, veteriſque Teſtamenti temporibus* extiterint, *non tamen ſub lege, id eſt legi obnoxios fuiſſe; ſed ad nouum pertinuiſſe Teſtamentum.*

a Lib. 1. c. 7 pag 173.

b Ibid. & cap. 8.

II. Sed multum in illa ſtruenda calumnia Apologiſta caligauit. Nam & Armacani hæreſis, cui ille patrocinatur, incredibiliter diſtat ab Auguſtini ſententia; & longè aliter exemplis ſanctorum veterum vſi ſunt Pelagiani aduerſus Catholicos, ac nos contra nuperos iſtos, tam horum, quàm aliorum fautores erroris, & inſtauratores adhibemus. Imprimis Armacanus, cui & Apologeticus cum tota ſua ſchola ſubſcribit, Iudaïcum populum, quem ab communione gratiæ, ac ſalutis excludit, non magis culpa ſua, quàm legis ipſius, ac Legiſlatoris vitio, in tantam prauitatem, & calamitatem impoſitum fuiſſe defendit. Quippe quem lex ipſa minis, ac pœnis propoſitis, tum etiam præmiis, ad peccandum incitabat ex profeſſo, dum vitioſum ab illo impiæ, ac facinoroſæ ſeruitutis affectum exprimeret, ac fomentis prauæ cupiditatis elicerет. Quod diſertè ab Magiſtro ſectæ proditum, & defen-

Digitized by Google

ſum fuiſſe ſuperioribus ferè omnibus capitibus oſtendimus. Auguſtinus verò, immò quidquid Catholici nominis vſpiam extitit, procul abfuit ab illa impuritate dogmatis. Nos [a] alio in loco multa ex Auguſtino, aliíſque Patribus, &, quod amplius eſt, ex diuinis ſcripturis, teſtimonia congeſſimus, quorum pondere obtritus, & eliſus iſte nouitius error eſt. Ea repetere hîc, odioſum & ſuperuacaneum arbitror. Certè vel vnus ille locus Auguſtini, quem in capite octauo ſecundus Apologetici liber plus ſemel inculcauit, ad illorum refrenandam, caſtigandámque licentiam ſufficere potuit: in quo ita ſcribit: [b] *Quis enim Catholicus dicat, quod nos dicere iactitant, Spiritum ſanctum adiutorem virtutis in veteri Teſtamento non fuiſſe?* Quæ Auguſtini verba, cum illis [c] Iſaiæ congruunt, quæ in Græca editione leguntur, *legem in auxilium datam eſſe*, vel cum illis Apoſtoli, quibus [d] *legem propter tranſgreſſiones poſitam eſſe* dicit: hoc eſt *tranſgreſſiones prohibituram*, ex Hieronymi interpretatione. Ecquod verò adiutorium ab illa lege manauit in Iudaicum populum: aut quomodo in auxilium à Deo conceſſa credi poteſt; ſi *ex profeſſo* data fuit in eum finem, vt vitioſam aleret, fouerétque cupiditatem; hoc eſt peccare iuberet, immo cogeret; dum terrenis propoſitis hinc præmiis, inde pœnis, illorum amore pariter, atque horum metu, & vtroque, vt Armacani cenſent, vitioſo, ac nefario, Iudæos ad obſequium compelleret? Hæc ſunt à nobis ſuprà diſputata copioſiùs: necnon in decimo libro Tomi primi Dogmatum Theologicorum, qui eſt de Deo, poſtremis capitibus ſeptem.

III. Qvòd autem Pelagianos, ſimiliter ac nos facimus, exempla ſanctorum ex Teſtamento vetere ſumpſiſſe, eáque Catholicis intentaſſe, Apologeticus obiicit, perquàm ineptè hoc facit, ac ridiculè. Nam aliud hæreticorum illorum propoſitum fuit, ac longè diſſimilis argumentandi ratio. Auguſtinum audiamus eorum mentem, & inſidioſum conſilium verbis iſtis explicantem. [e] *Iſti*, inquit, *inimici gratiæ Dei, quæ data eſt puſillis & magnis per*

a Vide cap. 24. lib. 10. de Deo.

b Aug. 3. ad Bonif. c. 4.

c Iſa. 8. 20

d Gal. 3. 19.

e Lib. 1. ad Bon. cap. 7

Digitized by Google

Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum, ideo dicunt antiquos homines Dei perfectæ fuiſſe iuſtitiæ, ne Chriſti Incarnatione, paſſione, reſurrectione, cuius fide ſalui facti ſunt, eguiſſe videantur. Ergo ideo Sanctorum veterum exempla iactabant, quos abſque gratiæ Chriſti præſidio ad tantam iuſtitiæ perfectionem euolaſſe credebant, vt illam ipſam Chriſti gratiam minimè eſſe neceſſariam oſtenderent.

Ac rurſus capite viceſimo primo eiuſdem libri, contra illa Pelagianorum verba diſputans, *Dicimus Sanctos veteris Teſtamenti perfecta hinc iuſtitia ad æternam tranſiſſe vitam*, &c. ita reſpondet Auguſtinus: *Quantælibet fuiſſe virtutis antiquos prædices iuſtos, non eos ſaluos fecit, niſi fides Mediatoris, qui in remiſsionem peccatorum ſanguinem fudit.* Tum paucis interiectis, *Hoc vos non vultis*, inquit, *inimici gratiæ Chriſti, vt eadem gratia Ieſu Chriſti ſalui facti credantur antiqui: ſed diſtribuitis tempora ſecundùm Pelagium: in cuius libris hoc legitur. & ante legem dicitis ſaluos factos eſſe per naturam, deinde per legem; poſtremò per Chriſtum, quaſi hominibus duorum ſuperiorum temporum, ante legem ſcilicet, & in lege, ſanguis Chriſti non fuerit neceſſarius, euacuantes quod dictum eſt, vnus enim Deus, vnus & mediator Dei, & hominum homo Chriſtus Ieſus.*

Fuit & alia cauſa Pelagio commemorandorum ſanctorum, qui ſub lege vixerunt; vt alterum ſuum decretum illorum auctoritate probaret; poſſe homines in hac vita ſine vllo eſſe peccato. De quo vide Auguſtinum [a] in libro de Natura & Gratia. [a] Cap. 36.

IV. SATIN' ex iis de Apologiſtæ, ac ſimilium iniqua obtrectatione conſtat? Ecquis enim noſtrûm (Illuſtriſſimum D. Vabrenſem Epiſcopum, méque ipſum intelligo) ad eum finem exempla iſta Sanctorum retulit, cuius gratia Pelagianos iis abutentes reprehendit Auguſtinus? Quiſquámne noſtrûm ſanctos illos Patriarchas, & Prophetas vel *ante legem ſaluos eſſe factos per naturam;* vel *per legem* poſtea, ſine Chriſti gratia, dixit vnquam, ac vel littera ſignificauit? aut ἀναμαρτήτους illos fuiſſe docuit;

Digitized by Google

hoc eſt peccati funditus expertes? Quid habet ratio noſtra commune cum Pelagiana cauſa? aut quid hominibus iſtis facias, qui talibus conuiciis quoſcumque libitum eſt aſpergere ſolent, ac pro Pelagianis, & Semipelagianis temerè traducunt? Quarum appellationum vim, ac proprietatem adeò neſciunt, vt, quod ſuperiori capite demonſtratum eſt, in illorum hæreſi toto ipſi corpore voluteentur.

Equidem, vt de me potiſſimùm agam, duo ſum, quæ volui, ex illa commemoratione veterum ſanctorum aſſecutus, quę Armacanorum, atque vnius horum Apologiſtę, capita totidem erroris euertunt. Horum prius eſt, quod ex illis cognoſcimus, non defuiſſe Teſtamenti veteris, ac legis Moſaïcæ temporibus auxilia gratiæ; non alterius vtique, quàm Chriſti partæ meritis, & conceſſæ: neque *ſtatum ipſum veteris Teſtamenti figuratiuum, & Propheticum, impedientem potius attuliſſe Iudæis, quàm ſufficientem gratiam.* Alterum eſt, eundem illum legis, & Teſtamenti veteris ſtatum, quatenus eiuſmodi fuit, hoc eſt ex inſtituto ſuo, & Legiſlatoris conſilio, ac deſtinatione, non excluſiſſe meritum operum bonorum, nec infructuoſum Iudæis fuiſſe, ex vi ſtatus illius, legis obſeruandæ ſtudium. Quod vtrumque tota antecedente diſputatione patefactum, & inuictis rationibus concluſum, atque ab inconſultę nouitatis calumniis extricatum eſſe confidimus. De poſteriori verò præſertim, legenda ſunt, quæ in decimo capite diximus.

V. At enim [a] aliud eſt legis vixiſſe tempore; aliud, ſub lege vixiſſe: Sancti autem illi, quos in exemplum adduximus, etſi legis, & Teſtamenti veteris tempore floruerunt, ſub lege tamen non erant, nec ad eam, ſed ad nouum Teſtamentum pertinebant. Ita enim Apologetici ſcriptor: qui Reuerendiſſ. D. Vabrenſi, ac mihi pariter inſultat, tanquam diſcriminis illius ignoratione, vterque noſtrûm ad ridicula quædam, & abſurda delapſus fuerit. Etenim quicumque in Iudaïco illo populo legis

[a] Apol. lib. 2. c. 6. p. 171 172. & cap. 7 pag 173. 177 & toto cap. 8.

obſeruantes, ac iuſti, ſanctíque olim extiterunt, vtique non ad vetus, ſed ad nouum Teſtamentum pertinebant. Non enim ſub lege erant, neque ſeruili ſtatu, ſed Chriſti, & gratiæ libertate cenſebantur: vt paſſim docet Auguſtinus, præſertim in libro contra Adimantum capite XVII, & in epiſtola XIX, aliiſque locis, quos[a] alibi commemorauimus. Quocirca perperam ratiocinari nos ait, dum quid veteri Teſtamento conueniat, illorum exemplis demonſtrare inſtituimus, qui ab hoc alieni Teſtamento in nouum Teſtamentum, ac ſtatum gratiæ tranſlati fuerant.

a Tom. 1. Dog. Theo. lib. 10. cap. 21. par. 14. & ſeq.

VI. VERUM hæc arguta cauillatio nihil præter inanem pompam, ac ſpeciem habet; atque in vocis ambiguitate latebram captat. Siquidem hoc ipſum quod dicimus, *ad vetus Teſtamentum pertinere*, vel, quod idem eſt, *ſub lege eſſe*, duobus modis intelligitur. Primùm abſolutè, ac ſimpliciter, vt ſit legi eſſe ſubiectum, vel vt[b] Apoſtolus loquitur, *debitorem eſſe legis faciendæ*. Et hoc eſt ad mandata ſeruanda obligatione quadam teneri; quæ ex pacto ac fœdere, vel ab vnoquoque viritim ſuſcepto, vel à maioribus inito, ac tranſmiſſo naſcitur. Hanc enim vim *Teſtamenti* vox habet: quod & *fœdus* appellatur. Id autem deuinctione mutua paciſcentium inter ſe conſtat, & officiorum lege, ac conditione, quorum præſtandorum fides vtrimque pactione ſancitur. Ea cuiuſmodi in Iudaico fœdere, ac vetere Teſtamento fuerint, antiquæ ſcripturæ libri omnes paſſim ac diſertè loquuntur, Moſaici præſertim, & Prophetici. Ex quibus apparet in certas eáſque mutuas functiones, ac præſtationes, Deum inter, & Iſraëlitas velut ſtipulationem quandam eſſe factam, vt & populus vniuerſus editis à Deo per Moſem legibus, ac præceptis obtemperaret; ac ſeſe, poſteróſque ſuos omnes, excepto nemine, ſeruandis illis in perpetuum obſtringeret, hoc eſt illorum obſequio, quadam ſe ſeruitute ſubiiceret: & viciſſim Deus præſentis vitæ commoda, ſoſpitatem, opulentiam, pacem, ac tranquillitatem; tum verò

b Gal. 5. 3.

Digitized by Google

peculiarem in illos benignitatem, curam, prouidentiam amorémque polliceretur.

Sic Leuitici capite xxv, 3. *Si in præceptis meis ambulaueritis, & mandata mea cuſtodieritis, & feceritis ea, dabo vobis pluuias temporibus ſuis, & terra gignet germen ſuum, & pomis arbores replebuntur*, &c. *Dabo pacem in finibus veſtris: dormietis, & non erit qui exterreat. Auferam malas beſtias, & gladius non tranſibit terminos veſtros. Perſequemini inimicos veſtros, & corruent coram vobis*, &c. *Reſpiciam vos, & creſcere vos faciam: multiplicabimini, & firmabo pactum meum vobiſcum.* Et Iſaias,[a] *Si volueritis, & audieritis me, bona terræ comedetis. Quòd ſi nolueritis, & me ad iracundiam prouocaueritis, gladius deuorabit vos.*

VII. Hoc eſt ergo ſub lege eſſe; id eſt legi ſubiici, & ad eam ſeruandam obligari. Non enim *ſub lege eſſe* perpetuò in deteriorem partem, ac de malis, & ſceleratis Iudæis accipitur, ſed ſimpliciter de Iſraëlitico omni populo, qui Moſaica lege cenſetur, & eius præceptis, ac ſacramentis alligatus eſt. Nam vt generatim omnibus tam bonis, quàm malis Iacobi poſteris impoſita lex eſt, ſic ſub lege, hoc eſt adſtricti, & obnoxij legi erant vniuerſi. Etenim *priùs*[b] *quàm veniret fides*, ait Apoſtolus, *ſub lege cuſtodiebamur concluſi, in eam fidem, quæ reuelanda erat. Itaque lex pædagogus noſter fuit in Chriſto, vt ex fide iuſtificemur.* Quibus[c] *cuſtodiendi, concludendíque* verbis, quæ in Græco *arcis, ac ſepti cuiuſdam cuſtodia coërcere* ſignificant, demonſtrari putat Chryſoſtomus, *ſecuritatem, quam legis mandata præſtabant, quæ illos in tuto collocabant:* (Id enim ἀσφάλεια deſignat.) *Quippe lex metu, ac vita inſtituto, quod præſcribebat, tanquam in munito caſtello, detinens illos, fidei reſeruabat.* Qui locus Chryſoſtomi contra nouam doctrinam antidoti inſtar eſſe poteſt. Nam[d] *Teſtamentum vetus, in quo ſola terrena promitterentur, non ea de cauſa datum eſſe* ſecta iſta defendit, *vt per huiuſmodi Teſtamenti promiſſiones, & obſeruationem, eorum ſalus in tuto locaretur.* Cui manifeſtè contradicit Chryſoſtomus. Idque pædagogi, quam Apoſtolus

a Iſa. 1. 19.

b Gal. 3. 23.

c Chryſoſt. pag. 742. τὸ γὰρ ἐφρουρούμεθα, καὶ συγκεκλεισμένοι, οὐδὲν ἕτερον δηλοῦντός ἐστιν, ἢ τὴν ἐκ τῶν ἐντολῶν τοῦ νόμου γινομένην ἀσφάλειαν. ὥσπερ γὰρ ἐν τειχίῳ τινὶ τῷ φόβῳ κατέχων αὐτοὺς, καὶ τῷ βίῳ τῷ κατ' αὐτὸν ὁ νόμος ἐτήρει τῇ πίστει.

d To. 3. lib. 3. c. 6. p. 114.

ſus adiungit, ſimilitudo declarat. Etenim pædagogus puero in eum finem præficitur, vt ſub illo tutus iſte ſit, & in eius cura, & præſidio infirma huius ætas acquieſcat. Vide quæ de hac cum pædagogo comparatione legis, aduerſus Armacanos iſtos [a] alio in loco diſputauimus. a Tom. I. Dogm. lib. 10. c. 16.

VIII. SED vt ad illud redeam, quod probare cœperam; apparet ex illis Apoſtoli verbis, quod dicitur, *ſub lege eſſe*, non ita ſemper accipi, vt Apologiſta credidit: ſed ſimpliciter legis ſtatum, ac vitæ genus deſignare illius mandatis alligatum, & adſtrictum.

Simile eſt & illud eiuſdem Apoſtoli: [b] *factus ſum Iudæis tanquam Iudæus, vt Iudæos lucrarer: iis qui ſub lege ſunt, quaſi ſub lege eſſem, quum ipſe non eſſem ſub lege: vt eos qui ſub lege erant, lucrifacerem.* Perſpicuum eſt, eos qui ſub lege erant, hîc illos vocari, qui legi parebant, eiúſque præcepta, & ſacramenta ſeruabant: ad quorum ſe morem, vſúmque finxit Apoſtolus, dum & Timotheum circumcidit; & Nazaræum ſe fecit, ac caput totondit, & ſacrificium obtulit: idque κατ' συγκατάβασιν, & οἰκονομίαν egit, vt Græci loquuntur. Ita Chryſoſtomus, Græcique Interpretes reliqui; vt & Latini, Sedulius, Primaſius, aliíque vulgò. Igitur *ſub lege eſſe*, nihil aliud eſt, quàm obſeruare legem, ac Moſaicos ritus, & inſtituta ſectari. Hoc eſt Iudæum eſſe. Huic enim opponit ex aduerſo gentiles, qui Iudaica lege minimè tenebantur, proximè ſequentibus verbis: *His qui ſine lege erant, tanquam ſine lege eſſem:* τοῖς ἀνόμοις ὡς ἄνομος. Ergo vt *ſub lege eſſe*, idem eſt atque ἔννομον vel ὑπὸ νόμον eſſe: ſic *extra legem eſſe*, vel legis nexibus ſolutum, eſt eſſe ἄνομον, non vtique *exlegem*, & *iniquum*, ac *ſceleratum*: ſed immunem à Moſaicæ, ſcriptæque legis cultu: quales erant gentiles, ad quorum captum, morémque, quoad fas fuit, ſeſe accommodauit Apoſtolus. Sic Græci Latiníque, quos nominaui, hunc locum enarrant. b 1. Cor. 9. 20.

Rurſus in epiſtola ad Romanos eodem ſenſu dixit, *in lege eſſe*, quo *ſub lege* illis in locis. [c] *Scimus*, inquit, *quoniam* c Rom. 3. 19

quæcumque lex loquitur, iis qui in lege ſunt loquitur. Nempe quia Iudæis ſolis lex eſt data, vt adnotat Chryſoſtomus, iccirco ἐν νόμῳ ſunt, id eſt legi ſubiecti. Vt enim Atticis legibus Solonis, Attici ſoli; Lycurgi legibus, Lacedæmonij: ſic Moſaicis, ſoli tenebantur Hebræi, tam iuſti, atque ſancti, quàm carnales, ac ſceleſti.

IX. Alias *ſub lege eſſe* dicuntur, qui legi non obtemperant, ſed eam violant. Quos Auguſtinus *damnabiliter* dicit *eſſe ſub lege*, in [a] epiſtola XIX; vbi duplicem illum modum, quo *ſub lege fuiſſe* Iudæos diximus, egregiè confirmat. Imprimis enim, *ſub lege eſſe* quempiam adnotat, non ſolùm qui circunciſionem, & Iudaïca ſacrificia retinet; ſed etiam qui quod lex iubet, *Non concupiſces*, obſeruare tenetur: quod etiam Chriſtianos comprehendit: qui eatenus ſub lege ſunt, ſed modò Chriſtianâ, & Euangelicâ, quæ Decalogi pleraque mandata complectitur. Poſtea modum alium ſubiicit Auguſtinus, quo Apoſtolus. *Hos damnabiliter dicit eſſe ſub lege, quos reos facit lex non implentes legem.* De quo pleniùs [b] alibi diſſeruimus: eiúſque locutionis cauſſam & originem patefecimus. Nimirum *cùm* lex Moſaica ab Apoſtolo & Auguſtino conſideratur, quatenus pœna violatoribus illius propoſita eſt; ex quo *lex mortis* eidem Apoſtolo nominatur; *ſub lege*, ac legi obnoxij dicuntur eſſe, [c] qui contra legem committunt, eiúſque vi, & ſeueritate coërceri merentur. Hoc ſenſu, vt ſcribit [d] Auguſtinus, *ſub lege eſſe dicuntur, quibus dominatur. Eis autem dominatur, quos punit. Punit autem præuaricatores omnes.*

X. Neqve verò ad Moſaicam tantummodò legem iſtud attinet, vt peccatores, & criminoſi poſteriore hoc modo ſub lege eſſe dicantur: ſed etiam in noua, & Chriſtiana locum habet. Quemadmodum in libro de Natura & Gratia, capite LVII, declarat Auguſtinus. Quippe *iam baptizatis etiam dictum eſt;* [e] *caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem, vt non ea quæ vultis faciatis:* deinde ſubiungit. *Quod ſi ſpiritu ducimini, non eſtis*

a Pag. 30. B, C, 2.

b Li. 10 To. 1. c. 22. maximè §. 10.

c Rom. 7. 6.

d Lib. 1. ad Simpl qu. 1. pag. 166.

e Gal. 5. 17.

Digitized by Google

ſub lege. Igitur carnales etiam Chriſtiani, quales erant inter Corinthios, de quibus loquitur Apoſtolus, [a] *Adhuc enim carnales eſtis. quum enim ſit inter vos zelus, & contentio, nónne carnales eſtis, & ſecundùm hominem ambulatis?* Carnales item Galatæ, [b] *qui inuicem mordebant, & conſumebant:* ideóque *ſpiritu non ambulabant*, quia *deſideria carnis perficiebant:* & quicumque alij Chriſtianam legem profeſſi, *ſpiritu non ambulabant*, ſed opera carnis faciebant, ſub lege eſſe dicebantur. Atque iſti quidem duplici illa ratione *ſub lege erant*, hoc eſt legi ſubiiciebantur: quia & legis obſeruandæ debitores erant, quod commune cum bonis habebant; & propter violatum legis mandatum, conſtitutis ab ea pœnis erant obnoxij, hoc eſt vim illius, ac ſeueritatem ſentire cogebãtur. At boni & iuſti, priore tãtùm modo ſub lege cenſebantur; quoniam ex præſcripto legis eos oportebat viuere. Ceterum in quocumque ſtatu, adeóque ſub nouo Teſtamento, qui malè viuunt, & prauis cedunt concupiſcentiis, ſub lege eſſe, teſtatur idem Auguſtinus in libro de Continentia, capite tertio. *Qui verò per legem,* inquit, *cognouerunt eas,* [c] *per legem enim cognitio* [d] *peccati, Et concupiſcentiam*, inquit, *neſciebam, niſi lex diceret, Non concupiſces, & earum tamen oppugnatione vincuntur; qui ſub lege viuunt, quia iubetur quod bonum eſt, & non datur: non viuunt ſub gratia, quæ dat per Spiritum ſanctum quod per legem iubetur.*

a 1. Cor. 3. 3.
b Gal. 5. 15.
c Rom. 3. 21
d Rom. 7. 7

XI. His demum animo perſpectis, manifeſta eſt Apologiſtæ, adeóque totius Anomorum ſectæ fallacia; qui Iudaicum omnem populum, quamlibet acri, & ſedula legis obſeruatione, meriti nihil aſſecutum eſſe dicunt, eo quod ſub lege eſſent, & ad vetus Teſtamentum pertinebant. Latet enim prępoſtera & inſidioſa fraus illorum ſub ambigua notione locutionis iſtius, *eſſe ſub lege*, vel *ſub vetere Teſtamento*. Nam qui primo de duobus ſenſu ſub lege fuerunt, merito minimè caruerunt, neque gratia; vt Armacani, & horum vnus Apologiſta fatentur. Atque illi ſanè ad Synagogam, *vt ſynagoga eſt*, hoc eſt ad veram, &

antiquam Eccleſiam propriè ſpectabant, & ad Dei Teſtamentum antiquum, quà Teſtamentum erat. Nam ad primarium legis inſtitutum, & auctoris legis Dei in hac danda propoſitum, & voluntatem vitam ſuam accommodabant: quæ vtique voluntas huiuſmodi erat, qualem ſcripturæ omnes antiquæ prædicant: ac nominatim Propheta in Pſalmo CXVIII his verbis commendat: *Tu mandaſti mandata tua cuſtodiri nimis*. Cùm igitur exactè legem ſeruarent boni illi, & ſancti viri legi ac Teſtamento veteri ſubiecti, neque gratia, neque merito, & mercede vacui erant: quam *retributionem* vocat idem Propheta, eiúſque gratia ſe ad Dei mandata capeſſenda propenſo animo fuiſſe teſtatur. Nam quod in eodem illo populo, & ſynagoga, longè diuerſa conditione complures extiterunt, quibus non auxilium quidem gratiæ, vt pòſt paullo demonſtrabitur, ſed meritum, meritóque reſpondens merces defuit: cuiuſmodi fuerint iſti, illa ipſa ſcripturæ, Patrúmque teſtimonia declaranr, quæ ad inuidiam legi Moſaicæ, ac Synagogæ, Iudaïcóque populo veteri parandam, Armacani patronus contulit in ſeptimum, & octauum caput libri ſecundi. De quibus copioſè dixi ſuprà capite decimo: vbi oſtenſum eſt, nihil ad rem noſtram iſtorum exempla pertinere: quandoquidem ſcelerati omnes, & perditi fuerunt, de quibus illis in locis mentio fit: ac partim nihil ad Teſtamentum vetus, quà Dei Teſtamentum erat; aut ad ſynagogam, vt erat ſynagoga, hoc eſt antiqua Dei Eccleſia, ſpectabant, quia nullum in illis inerat fidei, ſpei, charitatiſque veſtigium; neque cultus patriæ legis, & religionis; quam idolorum ritu, & gentili ſuperſtitione mutauerant: partim etſi fidem, & nonnullam veri adorandi præ ſe Dei ſpeciem ferrent; animum gerebant grauiſſimis, horrendiſque criminibus infectum, & illi ipſi, quem colebant, exoſum Deo, atque ab eius lege ac mandatis alieniſſimum. Itaque ſub lege poſteriore illo modo duntaxat erant; vt legis ſententia, & ſeueritate plecterentur; non autem

priore, in quo Teſtamenti veteris legis, & ſynagoga, quà Teſtamentum, lex, & ſynagoga fuerunt, ratio, inſtitutióque conſiſtit. Tantum abeſt, vt exactè lex ab illis obſeruata fuerit: de quo genere lis inter nos, id eſt Catholicos, & horum aduerſarios eſt orta. Sed de iis ſuperiora relegenda ſunt capita, maximè decimum: in quo preſſiùs & accuratiùs eſt illa tractata quæſtio.

CAPVT XV.

Hominibus ſub lege degentibus, & infidelibus affuiſſe gratiam Chriſti demonſtratur argumento longè validiſſimo, & Anomorum inſcita hallucinatio conuincitur.

I. NVNC quod huius diſputationis reliquum eſt exequar; & illis etiam, qui ſub lege quoquo modo, id eſt ſecundo, ac deteriore fuerunt, affuiſſe gratiæ præſidium oſtendam: ex quo iſtud neceſſariò ſequetur, falſiſſimè iactatum hoc ab Armacanis, nihil prorſus veteri ſub lege, ac Teſtamento, adiuuantis gratiæ Iudæis attributum: reliquáſque nænias, in quibus refutandis non ſine tædio hactenus occupamur. Nam cùm duo genera Iudæorum hominum extiterint, pro duplici illa ratione ſub lege degendi, quam expoſui antecedenti capite; ſi de poſteriori, eóque deteriore probari poteſt, non ab eo Chriſti gratiam abfuiſſe; quia de priori, propter illos, quos in exemplum pietatis ac ſanctitatis attuli, dubitari non poteſt; de vniuerſa gente, ac ſynagoga confecta res erit; liquidóque conſtabit, nulli eius parti gratiam, & idoneum auxilium defuiſſe. Hoc ſi vel ipſos, contra quos mo-

dò diſputamus, fateri & aſſentiri etiam inuitos cogimus, quid erit vi veritatis iſta potentius? Atqui & hoc facile eſt factu; & nuſquam aliàs certiùs euidentiúſque conſtitit, quantis tenebris oppreſſa ſit hæc Anomorum factio, & quàm in oppugnanda Catholica veritate iudicij, ac conſtantiæ parum adhibuerit.

II. Non *affuiſſe hominibus ſub lege viuentibus gratiam ſufficientem ſeruandi legem, vel vllum præceptum eius*, Anomorum eſt decretum, capite ſecundo libri huius à nobis expoſitum: quod Apologetici ſcriptor acerrimè propugnat. Huius dicti quæ ſententia ſit imprimis conſtare debet. Poteſt autem eſſe duplex. Aut enim ſic intelligitur, vt ex vi, & efficientia propriâ legis, nulla manaſſe gratia dicatur, nec vllum auxilium, quo interiùs roboratus animus, ad ſeruandam legem, & exequenda mandata conualeſceret. Aut ita, vt Chriſti parta meritis nulla in legis ac Teſtamenti veteris alumnos & heredes gratia redundarit. Non poteſt priore ſenſu illud eorum effatum niſi putidè ac ridiculè accipi. Ecquis enim Chriſtianus hodie dubitat, ex quo Pelagij extincta eſt hæreſis, quin gratiæ fons totius, quæ quidem propriè gratia dicitur, Chriſtus ſit Dominus; & vnius illius meritis ad ſalutem neceſſaria omnium temporum auxilia gratiæ tribuenda ſint. Nemo Iudæis in lege veteri nullam gratiæ ſtillam adſperſam fuiſſe niſi per Chriſtum, aut neſcit, aut negat. Poſteriore itaque ſenſu *gratiam illam ſufficientem ſeruandi legem*, vt politè elegantérque loquuntur, ab Iudæis abiudicant: tanquam ita prædicent: *Non affuiſſe hominibus ſub lege viuentibus auxilium vllum gratiæ ad legem ſeruandam, vel aliquod præceptum eius ſufficientis, ac neceſſariæ, Chriſti meritis imputandum.* Hîc verò repetẽdum eſt, quod [a] ſuprà

a Parag. 5. capite antecedente docui: *ſub lege eſſe*, vel *ſub Teſtamento veteri*, propriè illos intelligi, qui iuſti non erant, ac ſancti. Huiuſmodi enim Apologiſta, vt ibidem oſtenſum eſt, ad nouum pertinere Teſtamentum exiſtimat. Soli ergo vitiis ac peccatis irretiti, hoc eſt carnales Iudæi, quemad-

Digitized by Google

modum ſub lege, ita gratiæ penitus expertes, Anomorum, & pattoni horum Apologiſtæ opinione fuerunt.

III. ATQVI ſi hoc dixerint, quod ab iis dici omninò neceſſe eſt, his ſeſe laqueis irretient, quibus extricati & expediri nulla ſua cauillatione poterunt. Sumamus enim quempiam vetere ex illo populo impium, ac nefarium hominem; aut eum denique, qui grauiore aliquo commiſſo crimine fidem à ſe, cum charitate, vel hanc ſolam excuſſerit; velut Manaſſes fuit, & ante hunc Propheta Dauid. Quorum ille cùm nullum impietatis, & flagitij genus intentatum reliquiſſet, poſtea reſipuit, & cum Deo in gratiam rediit: hic autem minoribus aliquanto perpetratis criminibus, eâdem Dei benignitate reuocatus à lapſu, ac reconciliatus eſt. Iſti proculdubio quamdiu in culpa, & Dei inimicitia iacebant, carnales erant, *quia* [a] *hic dicitur eſſe in carne, qui aliquid ſequitur, quod lege prohibetur.* Et *omnis incredulus in carne eſt, id eſt carnalis,* ait Ambroſio tributus commentarius ad illa verba Apoſtoli, quæ hoc ipſum ſignificant: *Cùm enim eſſemus in carne, vitia peccatorum quæ per legem oſtenduntur operabantur in membris noſtris, vt fructificarent morti.* Iidem ſub lege, ac veteri Teſtamento cenſebantur peſſimo illo modo, & eo quem intelligunt Armacani, cùm aſſerunt *non affuiſſe hominibus ſub lege degentibus auxilium vllum gratiæ ſufficientis ex Chriſti meritis profectæ.* Ex quo tria neceſſariò conſequuntur, è quibus vnum ab illis eligi, velint nolint, oportet: quod qualecumque tandem optauerint, effugere non poterunt, quin vel in ſacrilegi mendacij, vel in nefandæ hæreſis notam, & ignominiam incidant; vel ſecum ipſi turpiſſimè diſcordent. Aut enim ambos illos negabunt à ſceleribus ſuis, & eo ſtatu, quo ſub lege tenebantur, per pœnitentiam ad Deum eſſe conuerſos, contra diuinæ Scripturæ fidem: aut illam ipſam pœnitentiam, conuerſionémque ſine Chriſti gratia dicent eſſe conſecutos, vt germanos ſe Pelagianos oſtentent: aut ſi neutrum fateri audent; *affuiſſe iis hominibus, qui ſub lege erant, ſuf-*

[a] Ambr. ad cap. 7. ep. ad Rom. ver 5.

Digitized by Google

ſicientem gratiam, inficiari deſinent. Etenim quæ Dauidi, ac Manaſſi aſpirauit Chriſti gratia, hæc illos ſub lege, hoc eſt ſub peccati iugo, ac dominatu reperit.[a] *Virtus enim peccati lex* (ait Apoſtolus) atque vt Ambroſio inſcriptus commentarius adnotat, [b] *Mori legi, Deo viuere eſt: quia lex dominatur peccatoribus. Cui ergo dimittuntur peccata, moritur legi.* Quare affuit ipſis ſoſpitatrix gratia in ipſo ſtatu legis, & ſub lege, ac Teſtamento veteri poſitis: vt falsò ab Armacanis, & Apologiſta iactatum ſit; nullam ſub lege ac Teſtamento conſtitutis Iudæis ſufficientem affuiſſe gratiam.

a 1. Cor. 15. 56.
b In cap. 7. ad Rom. 178. E.

IV. Qvod de Manaſſe, ac Dauide dixi, idem de ceteris ſignificare volo, qui iuſti in lege veteri ex peccatoribus facti ſunt. Cuiuſmodi fuerunt omnes, & illi adeò quorum exemplo vſi ſumus, Illuſtriſſimus D. Vabrenſis Epiſcopus, & ego, vt Anomorum licentiæ intercederemus: qui gratia prorſus omni deſtitutum fuiſſe Teſtamentum vetus, ac ſtatum legis exiſtimant:[c] nóſque, qui ex illis ſanctis contra ipſos argumentum caperemus, inclementer appellant. Quos quidem pudere iam debet, cùm ſe deprehenſos his in anguſtiis abſurdi, & inextricabilis dogmatis ſenſerint, homines ſui pluſquàm veritatis, & catholicæ ſalubritatis amantes, & in tam perdita cauſa

c Apol lib. 2. c. 7. pag. 179. Vide ſup cap. 14.

φυσῶντες οὐ σμικροῖσιν αὐλίσκοις ἔτι,
Ἀλλ' ἀγρίαις φύσαισι, φορβειᾶς ἄτερ.

Eadem vis argumenti valet etiam in infidelibus, [d] *quos omni carere gratia ſufficiente ad ſalutem, tam proxima, quàm remota, & omnibus principiis eius*, Armacanorum natio deprædicat. Nam qui præueniente, & opitulante Chriſti gratia in illo ſtatu reperti vocantur ad fidem, gratiam vtrique ſufficientem obtinent, & eius auxilio qualicumque tandem niſu emergere incipiunt ex tenebris, & ad lucem aſpirare. Igitur in ſtatu illo damnabili affuit illis ſufficiens gratia. Non ergo carent infideles omni penitùs ſufficienti ad ſalutem auxilio.

d To. 3. lib. 3. cap. 11.

V.

V. ATQVE vt nondum ab vlceris huius curatione digrediar: ſed vt tanquam ſcalpello in vomicam altiùs impreſſo, purulentia omnis excernatur; agedum dicti ab illis ſui, & ſententiæ repoſcamus rationem. Reſpondeant nobis quid ſibi velint, cùm ita pronuntiant: *Non affuiſſe Iudæis ſub legis ſtatu degentibus ſufficientem gratiam: ſed nec infidelibus adeſſe*. Hoc enim altero de duobus intelligi, explicarique modo, ac ſenſu neceſſe eſt, vt paullo antè dixi, & nunc paucis repetendum eſt. Primus eſt eiuſmodi, vt neuter ſtatus ſufficientem gratiam ſuapte vi, & indole pariat. Poſterior, vt ex meritis Chriſti, quaſi aduentitius nullus gratiæ fructus in vtrumque ſtatum redundet. Horum duorum alterum eligant oportet, ſi humano more loqui volunt. At vtrumque ridiculum eſt, & impeditum adeo, vt ipſi ſe explicare nequeant. Nam ſi priorem optent, quid ineptius, quàm de hoc contra Scholaſticos tanta contentione pugnare profiteri ſe, quod nemo vnquam iſtorum ne cogitauit quidem; neque verò quiſquam mortalium, niſi amens, & furioſus, perſuadere ſibi poteſt? Etenim[a] *ſtatum veteris Teſtamenti, vt talem, non fuiſſe iuſtitiæ, & ſalutis, ſed potiùs peccati, & mortis* cenſent Armacani, itidem vt *ſtatum infidelitatis*: & vtrumque in æquo ſtatuunt, quod ad gratiæ penuriam & egeſtatem attinet. Quiſquámne igitur adeo ab communi ſenſu derelictus hactenus fuit, qui *peccati ſtatum* vllum per ſe gratiæ feracem eſſe defenderet? Vt ſi quis meretricium vitæ ſtatum ex ſeſe gratiam ſubminiſtrare diceret, & idonea eius auxilia, ad peccatum delendum, hoc eſt ad ſui ipſius interitum, & perniciem? An quiſquam Doctorum, & Theologorum, quos ſectæ ſignifer allatrauit, gratiæ fontem, & efficientiam in tanta prauitate conſtituit? Nemo vtique: nec ea proinde mens Armacanorum in abiudicanda ſufficiente gratia ab vtroque illo ſtatu eſſe poteſt.

[a] To. 3. lib. 3. c. 9.

VI. RESTAT ergo ſecundum illud, vti nullam ex

O

merito Chriſti gratiam affuiſſe Iudæis olim, nec adeſſe modò infidelibus eo ſenſu diſputent, vt quamdiu in ſuo illo ſtatu Iudaïſmi, aut infidelitatis manent, nulla ipſis gratiæ adiumenta ſuppetant. Atque ita ſentire demum iſtos ex eo cognoſcitur, quòd cùm iis obiectum eſt; adeo non defuiſſe Iudæis antiquis gratiam Chriſti, vt inter illos complures eximia vitæ ſanctitate, integritatéque vixerint, quod ſine gratia Chriſti aſſequi nequiuerint: aduerſus hoc excipiant, iccirco nihil argumento iſto contra ſe nos efficere; quod iuſti omnes illi, eo ipſo, quod gratia donati fuerint, & iuſtitiam adepti, à priore illo ſtatu Teſtamenti veteris, ad Noui ſtatum tranſlati, & Chriſtianis accenſiti fuerint. Prorſus itaque ſic diſſerunt, iccirco ſe nihil gratiæ in Iudaïcum ſtatum, aut infidelium transfuſum aſſerere, quòd eo momento in vtrouis eſſe ſtatu deſierint, quo primus illos gratiæ motus excitare cœpit. At hoc ipſum non ſolùm falſum, & hæreticum eſt; ſed etiam inextricabile. Fingamus, primum gratiæ impetum eam habere vim, vt peccatorum omnium abſterſa labe, ſtatim hominem reconciliet Deo, eúmque iuſtum ex impio, & peccatore faciat: certè cùm primùm aduenit, & torpentem, immo verò mortuum afflare, & illuminare cœpit, nonniſi ad infidelem, & in deplorato illo ſtatu iacentem hominem venit; antequam ad alterum, melioremque tranſiiſſet. Cùm igitur nondum ad Chriſtum conuerſum, & in priore ſtatu adhuc hærentem animum occuparit, ac præuenerit gratia ſufficiens, affuit vtique homini ſub lege poſito, vel infideli.

VII. Ac perinde argutantur nuperi iſti Theologi, vt ſi quis aut viuentes homines mori neget; aut mortuos ad vitam eſſe reuocatos à Chriſto, vel in extremo rerum occaſu reuocandos; & ita ratiocinetur: quandoquidem eodem puncto temporis, quo mors illis accidit, viuentes eſſe deſinunt, non viuentibus ſuperue-

Digitized by Google

nire mortem : ſed neque mortuis vitam reſtitui, quia cùm viuere incipiunt, mortui ampliùs non ſunt. Par enim & eadem eſt illorum argumentatio, qui infidelibus, atque in Iudaïſmo deprehenſis, negant adeſſe gratiam; quoniam tum demum, cùm adeſſe incipit, alterum in ſtatum tranſcribuntur. Quamobrem vt eſt inſulſa prior illa de mortuis in vitam reſtitutis calumnia; ſic Armacanorum ludicrum eſt & ioculare commentum.

Quid quod ad primum gratiæ præuenientis appulſum, non ſtatim ab eo, quo ſub lege eſſe dicuntur, ſtatu peccatores ad alium transferuntur, qui *noui Teſtamenti*, vel *gratiæ* vocatur? Soli quippe iuſti, ac ſancti tam in Iudaïſmo veteri, quàm in Chriſtianiſmo ad hunc pertinent: vt Armacanos ſentire ſuperiùs oſtendimus. Nam iſti eos duntaxat interpretantur *ſub lege eſſe*, ex Apoſtoli, & Auguſtini ſententia, qui peccatis irretiti ſunt: de quibus hic illum loqui aſſerit, his verbis: [a] *Tandiu enim dicit* (Apoſtolus) *ſub lege eſſe hominem, quamdiu viuit peccato: quemadmodum tamdiu mulier ſub lege viri eſt, quamdiu viuit vir.* Quoniam igitur, ex Armacanorum opinione, nullus *è ſtatu legis*, qui eſt *peccati ſtatus*, ad *noui Teſtamenti*, ſiue *gratiæ ſtatum*, quandiu eſt *ſub peccato*, traducitur: nemo autem à peccato, niſi per infuſionem iuſtitiæ, & gratiæ ſanctificantis eximitur; profectò qui hanc antecedit ſtatus, dum ad iuſtitiam opportunis auxiliis paullatim peccator adducitur; *legis eſt*, & *peccati ſtatus*. Ex quo conſequens eſt, falsò dici ab Armacanis, nullum hominibus ſub lege degentibus ſufficientis adeſſe præſidium gratiæ, quandiu ad nouum Teſtamentum nondum pertinent: ſed adhuc ſub veteri, qui idem eſt cum *peccati ſtatu*, continentur.

a Aug. lib. 83. qu. 66.

Poſtremò quemadmodum de iis qui ſub Iudaïſmo vixerunt, & infidelibus perabſurdam illorum rationem eſſe demonſtrauimus, cùm vtriſque ſufficientem gra-

tiam funditus detrahunt , eo quòd ſimulatque gratia illos afflare cœpit, ſtatum mutant: ita prorſus ex eorumdem decretis ſequitur, nullam omnino ſufficientem gratiam adeſſe Chriſtianis in peccatum letale lapſis; quòd, vbi præuenientis gratiæ prima illos aura perſtrinxit, ad nouum ſtatum ab veteri, qui *legis*, & *peccati* dicitur, repentina mutatione tranſitum faciunt.

Digitized by Google

DIONYSII PETAVII AVRELIANENSIS E SOCIETATE IESV:

DE LEGE ET GRATIA, LIBER SECVNDVS.

CAPVT I.

1. *Explicatur nouorum Dogmatiſtarum opinio de gratia Chriſti.* 2. *Quam illi ſolam eſſe caritatis inſpirationem aſſerunt.* 3. *Apologetici auctor huic doctrinæ conſentaneus.* 4. *Nullum eſſe opus bonum ex illorum ſententia, niſi fiat ex amore iuſtitiæ.* 5. *Iidem virtutes omnes ſola caritate metiuntur.*

I. SÆPE mihi de Armacanis, ac de errorum, qui ab illis vulgati ſunt, prauitate cogitanti, venit in mentem quærere, quo præſertim ex fonte, ac ſeminario peſtilentis illa doctrinæ venena propagata ſint. Ac tandem illud, quod eſſe certiſſimum arbitror,

Digitized by Google

occurrit, malè intellectam, vel penitus ignoratam potiùs Chriſti gratiam fraudi illis fuiſſe, eóſque per hæc nouarum opinionum prærupta deuios, ac præcipites egiſſe. Nam qui aliter, atque oportuit, de illa ſentire, ac loqui inſtituiſſent, hos ipſos minimè mirum eſt, tam neceſſariæ rei occæcatos inſcitia, in reliquis, quæ inde ducuntur, tradendis, ac definiendis non lapſu, ſed ruina eſſe proſtratos. Itaque qui in conſtituenda medica Chriſti ope ac gratia capitalem illorum labem erroris conuicerit, is & in arcem ſectæ iſtius inuaſerit, & eius machinationem omnem vno ictu, impetúque diſiecerit.

Quod equidem, auctore legis, in quam hoſtili animo iſti ſunt; & gratiæ, cui plurimum detrahunt, aſpirante Deo; deinceps aggrediar facere. Sed illorum antè de Chriſti gratia declaranda eſt opinio; hoc eſt, perinde nobis aduerſarius, ac fidei Chriſtianæ inimicus error: contra quem velitari tantiſper hîc decreui: donec iuſta cum illo acie, prælióque contendam: quod ſuo loco reſeruabitur.

II. Gratiam Chriſti Saluatoris, quam *medicinalem* vocant, de qua cum Pelagianis Auguſtino propriè controuerſia fuit, quæque ab ſcientia diſtinguitur, ſolius eſſe caritatis inſpirationem, Anomorum eſt opinio. Quod ipſum ſectæ illius antiſtes multis ex Auguſtino depromptis locis, & poſitis ab eo principiis affirmat. Primùm, quòd gratia illa Chriſtiana eiuſmodi ab Auguſtino conſtituitur, *qua fit, vt homo qui antè fuit voluntatis malæ, habeat voluntatem bonam*: ſiue *qua in homine inchoatur voluntas bona, vt per gratiam bonum velit*. Quam *bonam voluntatem* aiunt, *ex illius ſententia, nihil aliud eſſe, quàm veram illam, & propriè dictam Dei caritatem.*

Deinde, *quia ſanctus Auguſtinus aduerſus Pelagianos diſputans ſemper gratiæ illius confeſſionem poſtulat, qua fit vt operemur iuſtitiam, ſeu bonum opus, quod Deus præcipit nobis; atque adeò qua legem, quam propter carnis infirmitatem implere non poſſumus, voluntate, atque actione impleamus.*

Digitized by Google

Tertiò probat ex eo, quia *ſuauitatem eam, qua fit vt diligamus Deum*, Auguſtinus docet *eſſe veram & vnicam gratiam adiutorij medicinalis Dei.*

Quartò, quòd *illud ſit verum adiutorium Chriſti, quo diuinitus adiuuamur, vt in declinando à malo, & faciendo bono, quibus duobus vniuerſa iuſtitia hominis comprehenditur, ipſa rectitudine, ipſáque iuſtitia, quæ in præceptis emicat, delectemur: hoc eſt vt illa faciamus non timore pœnæ, ſed amore iuſtitiæ. Nam niſi ſic operemur, nec bene operamur, nec alieni ſumus à voluntate peccandi.*

Quintò denique, *quòd illud ſolum ſit vnicum & verum gratiæ Chriſti, & gratiæ noui Teſtamenti adiutorium, quo dilectio iuſtitiæ, ſiue caritas diffunditur in cordibus noſtris, vt ex iſta Dei dilectione præcepta faciamus.*

III. Hæc Anomorum ſectæ princeps; quibus [a] Apologetici ſcriptor aſſentitur: vt ex illius verbis perſpicuè a Apol. lib. 2. c. 4. p. 140
cognoſcitur. Scribit enim *gratiæ nomen propriè, ac ſpeciatim in hoc vnum competere, quod Patres, & Scripturæ ſanctæ vocant gratiam Ieſu Chriſti.* Exinde pagina [b] ſequenti eandem b Pag 140.
Chriſti gratiam explicans, *nihil aliud eſſe* dicit, *præterquam amoris & caritatis impulſum, quem in cordibus noſtris Spiritus ſanctus efficit. Hæc ſola*, inquit, *propriè dicta gratia eſt: quandoquidem bonum quoddam eſt diuini ordinis, penitúſque cæleſtis. Itaque ſola prærogatiuam hanc habet, vt nunquam ſit impediens, & vt ipsâ nemo abuti poſſit: quoniam peculiare huius effectum iſtud eſt, impedire ne homo ceteris abutatur omnibus. Nam vt Apoſtolus ait*, [c] *Caritas non agit perperam: atque vt* c 1. Cor 13. 4
ex eſſentia ſua [d] *plenitudo legis eſt, vt idem Apoſtolus docet, &* d Rom. 13.
Auguſtinus pleriſque in locis, fieri non poteſt, vt homines lædat, & eorum noceat animarum ſaluti; quoniam vita eſt ipſamet illorum & ſalus. Cetera autem dona, gratiæque ceteræ, ac beneficia, quæ hominibus à Deo tribuuntur, nihil ipſis proſunt, ſed obſunt potiùs, ſi à vera Chriſti gratia ſeparentur, quæ fidem, ſpem, & caritatem Chriſtianam includit. 10.

Hæc Apologetici verba ſunt è Gallicis ſumma fide Latina facta. In quibus gratiam illam, quæ Chriſti propriè

Digitized by Google

vocatur, & quam contra Pelagianos, & Maſſilienſes horum reliquias ſtrenuè propugnauit, & illuſtrauit Auguſtinus: illam, inquam, gratiam, quam hoc potiſſimum auctore ac vindice, hodiéque Catholica tuetur Eccleſia, Apologiſta cum ſuis Armacanis, & Anomis, perfectam vult eſſe caritatem: nec aliam, præter hanc, Christi gratiam agnoſcit. Quod ex illius verbis cognoſcitur, dum eam ſolam Chriſti eſſe gratiam aſſerit, *quæ fidem, ſpem, & caritatem continet*: & eam quidem caritatem, *quæ plenitudo legis eſt*, & ab Apoſtolo capite illo decimo-tertio prioris ad Corinthios epiſtolæ deſcribitur. Quam inſuper fidei, ſpei, ceteriſque virtutibus, ac martyrio ipſi, adeóque donis omnibus, & Spiritus ſancti chariſmatibus anteponit: quæ cum letali peccato ne puncto quidem temporis poteſt conſiſtere: vt quæ *vita ſit animarum, & ſalus.* Adde reliqua illius capitis Apologetici; quæ ne longiores in deſcribendo ſimus, hîc ſunt à nobis omiſſa. Ex iis enim arcanum, & myſticum iſtius ſectæ dogma proditur; nullam Chriſti eſſe gratiam, præter impulſum veræ, ac perfectæ caritatis, quæ expulſo peccato, vitam animæ, iuſtitiámque reſtituit.

IV. Rvrsvs Anomorum coryphæus explicare pergit, *quo pacto ſola inſpiratio caritatis ſit illa gratia, quæ ad velle, & operari,* (ſic enim illi loqui placuit) *ad declinandum à malo, & faciendum bonum, ad iuſtè rectéque viuendum, & conſequenter ad omnia bona opera facienda, & mala vitanda, totámque legem implendam, contra Pelagium neceſſaria eſt.* Cuius rationem hanc generatim reddit; quia omne opus, vt bonum ſit, debet fieri non formidine pœnæ, ſed amore iuſtitiæ; quam Auguſtini eſſe ſententiam confirmat. Qui autem diligit iuſtitiam, diligit Deum; adeóque amor ille iuſtitiæ caritas eſt: vt idem [a] ſcribit Auguſtinus. Ergo *quidquid Auguſtinus toties dixit de inſpiratione dilectionis, & caritatis, quæ per Spiritum ſanctum diffunditur in cordibus noſtris, non de alia intelligit caritate, quàm de caritate iuſtitiæ.*

[a] Serm. 17. de ver. Apoſt. c. 3.

Admo-

Admonet tamen poſteà, caritatem iſtam, ſiue *dilectionem, ex qua naſcitur fides*, & quam ſolam Chriſti eſſe gratiam dixerat, *non ſemper ita ſumi ab Auguſtino, quemadmodum hoc tempore paſſim, & ferè ſemper in ſcholis vſurpari ſolet. Nunc enim per caritatem nihil aliud intelligimus, quàm virtutem illam dilectionis in tam perfecto gradu, vt ſuper omnia diligatur Deus.* At Auguſtinus *caritatem accipere plerumque ſolet pro dilectione, qua verè, ſincerè, & gratis, ex animo, propter ſeipſum, nullius creaturæ, ſed ipſius ſolius intuitu diligitur Deus; ſiue ad illam pertingat perfectionem, vt ſupra omnia creata diligatur, ſiue in ſimpliciori, & inferiori affectu hæreat. Nam talis amor, quantumcumque remiſſus, exilis, ac tenuis, eſt veriſſimus, & caſtiſſimus fructus caritatis Dei, ſiue dilectionis amicitia, nulla concupiſcentia ad ſe reflexa peruerſitate diſtorius.*

V. IDEM porro virtutes omnes nihil præter caritatem eſſe putat: adeóque *ſpem*, vnam ex iis, quas Theologicas vocant. Quam quidem non ex amore concupiſcentiæ, vt vulgò Theologi perſuaſum habent, ſed ex eâdem illa caritate proficiſci docet: quatenus beatitudinem deſiderantes, hanc ipſam ad Deum referimus, & huius amore concupiſcimus. Quocirca Deo mercedis, etiam æternæ, gratia ſeruire, cùm hoc propter Deum, & eius amore non facimus, vitioſum, ac turpe eſſe iudicat: multóque magis ſi metu ſempiterni ſupplicij ad Deum conuertimur, & in eius poteſtate ſumus; niſi hoc Dei, ac iuſtitiæ amore ſuſcipimus.

Hæc Armacanorum, & Anomorum opinio eſt de vera, propriéque dicta Chriſti gratia; cuiuſmodi aduerſus Pelagianam hæreſim, & ab ea conſtitutum gratiæ genus acerrimè defendit Auguſtinus. Quo ex illorum principio exiſtit illa, quam hoc in libro depellimus, nefaria Teſtamenti veteris, & ſacrilega criminatio. Etenim qui Deum promiſſarum ſpe commoditatum, ac deſiderio colere, & ei obſequi, peruerſum & vitioſum exiſtimant: quíque hunc ipſum animi affectum ex profeſſo legem veterem

elicere, ac fouere ſtuduiſſe prædicant, quid vel dicunt aliud, vel dicere omninò poſſunt, ſi ſibi conſentanei eſſe velint; niſi legem iſtam peccati ac vitij conciliatricem, ac lenam, prauam itidem, ac peruerſam fuiſſe? Quod abundè toto hoc opere patefactum, & conuictum, ne ipſos quidem negaturos eſſe confido, qui ſe imprudentes, & incautos in laqueos parum ſanæ opinionis induerint. Nunc eorumdem propoſita hoc in capite decretorum flagitia perſequar, & quantum ab Chriſtianæ fidei ſalubritate diſtant, in ſequentibus oſtendam.

Capvt II.

Explicantur nonnulla ad hanc controuerſiam diſceptandam neceſſaria. 1. Amorem generalem affectum eſſe fuſum per omnes virtutes: quem & caritatis nomine afficit Auguſtinus. 2. Duplex gratia, ſiue caritas; inchoata, & robuſta. Vtriuſque varios eſſe gradus: quod in priori ſpecie monſtratur. 3. Hos ipſos gradus in Tridentino Concilio deſcribi. 4. Qui quidem iuſtificationem antecedunt, vt eadem Synodus declarat.

I. SED antequam graſſanti publicam in perniciem erroris illius morbo mederi aggredior, pauca quædam præmuniendis Lectorum animis explicare ſtatui; ac velut antidoti loco, ex ipſis Catholicæ fidei principiis, & ſaniore, quàm illa eſt Armacanorum, Theologiâ conficere.

Quorum primum illud eſt, quod ad amorem pertinet, quo in affectu conſiderando tota ferè de gratia hæc diſputatio noſtra conſiſtet. Hunc igitur generalem, pérque omnes diffuſum, eſſe virtutes animi motum, meritò S.

Digitized by Google

Thomas [a] aſſerit his verbis: *Amor*, inquit; *non determinatur ad aliquod genus virtutis, vel vitij. Sed amor ordinatus includitur in qualibet virtute. Quilibet enim virtuoſus amat proprium bonum virtutis: amor autem inordinatus includitur in quolibet peccato. Ex amore enim inordinato procedit inordinata cupiditas.* Atque idem [b] alibi obſeruat; *licèt caritas ſit amor, non tamen omnem amorem eſſe caritatem*, cùm ad omnes virtutes amor pertineat; eo quod *quælibet virtus ordo eſt amoris*, vt [c] Auguſtino placet.

a S. Tho. 1. 2. qu. 125. art. 2.

b In 1. 2. qu. 62. art. 2. ad 3.

c Lib. 1. de mor. Eccleſ. cap. 15.

Nonnunquam tamen cum amore vniuersè ſumpto caritatis nomen adæquatur; itáque vſurpat [d] Auguſtinus dum *caritatem* vocat *amorem boni*; necnon *bonam voluntatem*; vt [e] ſuprà ſignificauimus, capite ſeptimo libri antecedentis.

d Lib. 8. de Trin. c. 10.

e Cap. 7. § 3.

II. QVO quidem in capite duplicem ab eodem Auguſtino conſtitui gratiam, hoc eſt caritatem illam, ſiue bonam voluntatem, oſtendimus. Nam vna eſt rudis adhuc, & infirma, qua tantùm volumus etiam cùm nondum poſſumus: altera eſt firmior, & robuſtior, qua quod volumus opere ipſo præſtamus. Vtramque deſcribit Auguſtinus in libro de Gratia, & libero arbitrio, capite XV. *Gratia verò Dei*, inquit, *ſemper eſt bona; & per hanc fit, vt ſit homo bonæ voluntatis, qui priùs fuit voluntatis malæ. Per hanc etiam fit, vt ipſa bona voluntas, quæ iam eſſe cœpit, augeatur, & tam magna fiat, vt poſſit implere diuina mandata quæ voluerit, cùm valdè, perfectéque voluerit.* Vide & caput XVII, ex quo locum quendam ad inſtitutum noſtrum vtilem capite illo ſeptimo deſcripſimus. De hoc duplici gratiæ, caritatíſque genere, legenda ſunt illa, quæ in Tomo primo Theologicorum Dogmatum [f] libro decimo ſcripſimus.

f Cap. 10. paragr. 8.

Ceterùm duo illa gratiæ genera multiplices gradus ſingula continent. Quorum vt ad negotium noſtrum vſus, & officia partiamur; placet ad primum genus auxilia omnia gratiæ referre, quæ iuſtificationem antecedunt, & cum peccati ſtatu conſiſtunt. Poſteriori verò eiuſdem

gratiæ adiumenta cetera tribuere; quibus homo Deo reconciliatus, actuoſam, & mandatis ſeruandis operatam exercere caritatem incipit, & quotidianis incrementis ad maiora proficere.

Prior gratia diuiditur in primam, ſiue initialem, quæ merita omnia prorſus antecedit, & gratuita Dei liberalitate in nobis ſine nobis efficitur: & in ſequentem, quæ illius bono, & voluntario vſu, tanquam merito, comparatur. Etenim qui à peccato ad iuſtitiam conuertitur, primùm diuinitus illuminata mente, & ad credendum impulſa voluntate fidem concipit: atque ita ſempiternæ pœnæ, quam peccatis à Deo conſtitutam eſſe ſciuit, metu perterritus; aut felicitatis itidem æternæ potiundę ſpe, ac deſiderio ſuccenſus, emergere ex miſero, perditóque ſtatu, & letali ab morbo recreari cupere incipit. Hæc eſt prima illecebra diuinæ bonitatis, & miſericordiæ, ac bonæ voluntatis initium, quod nullo noſtro merito, improuiſis, ac ſæpè reluctantibus, & adhuc recentis flagitij labe calentibus nobis iniicitur. Cui ſi eâdem opitulante gratiâ obſecundare pergimus, deinceps motiones animi reliquæ conſequuntur, nonnullo piæ voluntatis partæ merito, quibus obdurata conſuetudine ſcelerum, & peruicacia pectora paullatim emolliri, fingíque ad capeſſendam iuſtitiam ſolent.

II. Hvivsmodi impulſiones animorum, quæ orientis initia gratiæ conſequuntur, & ex qualicumque merito pendent, continuatione quadam, ac ſerie nectit Tridentina ſynodus Seſſione ſexta, capite ſexto. Quo in capite docet, quemadmodum ante iuſtificationem, & ad hanc, excitante, ac iuuante Dei gratia diſponi, præpararique ſolent homines; quod iis verbis explicat: *Diſponuntur autem ad ipſam iuſtitiam, dum excitati diuina gratia, & adiuti, fidem ex auditu concipientes, liberè mouentur in Deum, credentes vera eſſe, quæ diuinitus reuelata, & promiſſa ſunt: atque illud imprimis, à Deo iuſtificari impium per gratiam eius, per redemptionem, quæ eſt in Chriſto Ieſu.* Hic pri-

Digitized by Google

mus eſt liberè mouentis ſe cum initialis auxilio gratiæ voluntatis affectus, quo ad aſſentiendum iis, quæ ſunt propoſita, ſponte ſuâ, & interiore quodam impulſu cietur. Ab hac velut ſtirpe, ac radice, quæ nullo prorſus ex merito, ſed liberali & gratuita adſpirantis ope gratiæ prouenit, piæ cæteræ motiones oriuntur, illius merito conceſſæ, vt ſæpius inculcat Auguſtinus: qui fide ait mereri nos reliqua, quibus ad iuſtitiam prouehimur, vt antè dixi, & iterum paullo pòſt repetam. Quas quidem voluntatis permotiones Tridentina ſynodus ita pertexit: *Et dum peccatores ſe eſſe intelligentes, à diuinæ iuſtitiæ timore quo vtiliter concutiuntur, ad conſiderandam Dei miſericordiam ſe conuertendo, in ſpem eriguntur, fidentes Deum ſibi propter Chriſtum propitium fore; illúmque tanquam omnis iuſtitiæ fontem diligere incipiunt: ac propterea mouentur aduerſus peccata per odium aliquod, ac deteſtationem, hoc eſt, per eam pœnitentiam, quam ante Baptiſmum agi oportet. Denique dum proponunt ſuſcipere Baptiſmum, inchoare nouam vitam, & ſeruare diuina mandata.* Igitur poſt primam illam effectionem gratiæ, quâ voluntas ad credendum impellitur, eiúſque pij affectus merito, exiſtit in peccatoribus *diuinæ iuſtitiæ timor, quo vtiliter concutiuntur:* deinde ſpes & fiducia de Dei miſericordia, meritíſque concepta Chriſti Domini: tùm initium quoddam dilectionis Dei, tanquam auctoris iuſtitiæ. Pòſt odium ac deteſtatio peccati, & pœnitentiæ motio, cuiuſmodi Baptiſmo præire debet. Poſtremò Baptiſmi capeſſendi voluntas; & nouæ inſtituendæ vitæ, ac diuinæ ſeruandæ legis certum, firmúmque conſilium.

IV. TOT animi voluntatíſque motionibus, quæ iuſtificationem antecedunt, ad plenam perfectámque cum Deo gratiam ineundam peccatori aditus aperitur. Siquidem tota illa ſeries piorum affectuum nondum habet iuſtitiæ fructum; ſed ad eum capiendum *præparatio* quædam eſt, vt Tridentini Patres loquuntur, ac *diſpoſitio*. Sic enim capite ſequenti eadem ſynodus explicare pergit:

ã Trid. Seſſ. 6. cap. 7.

Hanc[a] diſpoſitionem, ſeu præparationem iuſtificatio ipſa conſe-quitur: quæ non eſt ſola peccatorum remiſſio, ſed & ſanctifica-tio, & renouatio interioris hominis, per voluntariam ſuſceptio-nem gratiæ, & donorum; vnde homo ex iniuſto fit iuſtus, & ex inimico amicus.

Ergo perfectam caritatem, ac Dei amicitiam, in qua vera eſt ſita iuſtitia, tot illi præcedunt voluntatis boni, & laudabiles motus, quorum radix, & principium eſt *initialis*, vt vocant, gratia, vti nullis impetrata meritis; ſic meriti totius caput, quod gradatim acceſſionibus illis augetur ac perficitur: adeo vt antecedentis cuiuſque, poſt primam omnium, gratiæ ſit, operiſque fructus ac merces conſequens gratia, ad perfectam vſque iuſtitiam, quæ proximè præcedentis, & iam robuſtioris voluntatis merito comparatur: vt Auguſtinus paſſim aſſerit, *meriti* nomine, non abſolutum, &, vt vocant, *condignum* intelligens; ſed quod *congruum* dicitur. De quo tota illi ferè de gratiâ diſputanti contra Pelagianos, maximéque contra Semipelagianos eſt contentio. Animaduertimus autem capite illius libri ſeptimo, omnes illas voluntatis affectiones, quibus à prima inchoatione gratiæ, ad perfectam, expultricémque peccati iuſtitiam peccator adducitur, aliàs fidei, aliàs caritatis apud Auguſtinum vocabulo cenſeri; cùm non ſint propriè caritatis; non modò veræ, quâ propter ſe Deus diligitur; ſed ne illius quidem communis, quam ex mente Anomorum principis expoſui antecedenti capite; & quam ille putat dilectionem eſſe iuſtitiæ propter ſeipſam. Etenim inter motus illos voluntatis, timorem diuinæ iuſtitiæ, hoc eſt ſempiternæ pœnæ, ac gehennæ metum, ſecundo loco ponit Tridentina ſynodus, proximéque poſt piam voluntatis inclinationem, qua fides impetratur, quæ ab initiali oritur gratiâ: tum poſt metum iſtum, initium illud caritatis & dilectionis iuſtitiæ recenſet: quam Anomorum coryphæus caritatis, immo gratiæ Chriſti titulo ſolam afficit. Ex quo quid ſit conſequens poſteà videro.

Digitized by Google

CAPVT III.

Motum omnem gratiæ ex Chriſti prouenire meritis latè ex Auguſtino probatur.

I. NVNC eorum ſecundum, quæ ad præmuniendos Lectores propoſitæ diſputationi præuertenda dixeram, explicare aggredior. In quo docendum iſtud eſt, motus illos omnes, & affectiones animi, quibus ad perfectam gratiam perducimur; ſiue inchoationes illas gratiæ ſuperiori expoſitas capite, vnius Mediatoris Dei atque hominum Chriſti meritis imputari; & ad medicinalem, quam vocant, Chriſti, ac noui Teſtamenti gratiam pertinere: hoc eſt in eo gratiæ genere cenſeri, quod aduerſus Pelagianos, Auguſtinus, & cum eo Catholicum deinceps nomen omne defendit.

Id adeo ex Auguſtini pæne omnibus libris intelligitur, quos contra Pelagianas iſtas peſtes elucubrauit; multo verò clariùs ex poſtremis, quibus reliquias hæreſis illius euertit.

Cùm enim extitiſſent aliqui, qui Pelagij perfidiam eatenus damnarent, vt neminem iuſtitiæ, ac ſalutis compotem fieri poſſe crederent, ſine Chriſti gratia: nec ad *vllum opus vel incipiendum, nedum perficiendum quenquam ſibi ſufficere poſſe conſentirent:* vt ad Auguſtinum ſcribit Hilarius: iidem tamen voluntatem recuperandæ ſanitatis, & fidem, ac credulitatem naturalibus cuiuſque viribus imputarent; quæ inter opera minimè numerabant. *Neque enim alicui operi curationis eorum* (ait idem Hilarius) *annumerandum putant, exterrita, & ſupplici voluntate, vnumquemque ægrotum velle ſanari.* Cùm igitur Maſſiliæ, aliiſque Galliæ locis ita plerique ſentirent, vt initia bonæ voluntatis, ac fidei, motúſque

ceteros, quibus ad iuſtitiam paullatim prouehimur, citra Chriſti gratiam, in poteſtate eſſe cuiuſque dicerent; *vt eo merito, quo voluerint, & crediderint, à ſuo morbo ſe poſſe ſanari, & ipſius fidei augmentum, & totius ſanitatis ſuæ conſequantur effectum:* de his certior à Proſpero, & Hilario factus Auguſtinus, libros duos edidit. Quorum in priore, qui eſt de Prædeſtinatione Sanctorum, illum ipſum de initiis bonæ voluntatis luculentiſſimè caſtigat errorem.

II. Imprimis capite ſecundo, fidei ipſius initium, non autem ſolum eius incrementum, à Deo eſſe, Chriſtíque gratia demonſtrat: ne verum ſit illud, quod dicebat Pelagius, *quódque in Epiſcopali iudicio Palæſtino damnare compulſus eſt; gratiam Dei ſecundùm merita noſtra dari, ſi non pertinet ad Dei gratiam, quòd credere cœpimus: ſed illud potiùs, quod propter hoc nobis additur, vt pleniùs, perfectiùſque credamus.* Igitur talis eſt Auguſtini iudicio initialis illa gratia, voluntáſque credendi, adeò licèt exigua, & obſcura, vt eam Maſſilienſes naturæ quamlibet originali labe corruptæ viribus attribuerint, vt qui illam Chriſti eſſe gratiam neget, in Pelagianam incurrat hæreſim, quæ *gratiam Dei ſecundùm merita noſtra dari* contendit. Nullam autem gratiam Dei aliam, *niſi per vnum Mediatorem Dei & hominum, hominem Ieſum Chriſtum generi humano impertitam de fidelium cordibus creditam delere* ſtudebat, oppugnabátque Pelagius, vti ſcribit Auguſtinus initio Epiſtolæ CVI. Quare gratia Chriſti, illa eſt ipſa rudis & inchoata, necdum perfecta voluntas, & fides, cuius merito vberior, ac robuſtior gratia poſtmodum obtinetur: *vt ſit merces fidei cœpta fides aucta;* quod eodem capite ſecundo libri de Prædeſtinatione Sanctorum ſcribit Auguſtinus. *Quia ipſa prima datur, ex qua impetrentur cetera, quæ propriè opera nuncupantur, in quibus iuſtè viuitur.* (ait idem capite ſeptimo.)

III. Rursvs in libro ſecundo ad Bonifacium, capite octauo, idem Auguſtinus Pelagianos arguit, qui boni cupiditatem, quamlibet exilem, ſine gratiæ ope, prouc-

Digitized by Google

prouenire volebant ſolis naturæ viribus. *Iſti enim volunt,* inquit, *in homine ab ipſo homine incipere cupiditatem boni, vt huius cœpti meritum etiam perficiendi gratia conſequatur.* Ac ſubinde reprehendit eos, quòd ſaltem *imperfecti boni cupiditatem* ſine gratia obtineri crederent. *Verùm & ſic,* ait, *gratiam Dei dicunt ſecundùm merita noſtra dari: quod in Oriente Pelagius Eccleſiaſticis geſtis damnari timendo damnauit. Si enim ſine Dei gratia per nos incipit cupiditas boni, ipſum cœptum erit meritum, cui tanquam ex debito, gratiæ venit adiutorium: ac ſic gratia Dei non gratis donabitur, ſed ſecundùm meritum noſtrum dabitur. Dominus autem vt reſponderet futuro Pelagio, non ait, Sine me difficilè poteſtis aliquid facere: ſed ait,* [a] *Sine me nihil poteſtis facere. Et vt reſponderet futuris etiam iſtis, in eâdem ipſa Euangelica ſententia, non ait, Sine me nihil poteſtis perficere, ſed facere.* a Ioan. 15.

Accedat ad hunc locum etiam iſtud, quod illa Chriſti verba idem Auguſtinus enarrans Tractatu in Ioannem octogeſimo ſcribit: *Ne quiſquam putaret ſaltem paruum aliquem fructum poſſe à ſemetipſo palmitem ferre: cùm dixiſſet, Hic fert fructum multum, non ait, Quia ſine me parum poteſtis facere: ſed, Nihil poteſtis facere. Siue ergo parum, ſiue multum, ſine illo fieri non poteſt, ſine quo nihil fieri poteſt.*

IV. SED pergit in eodem illo capite octauo ſecundi libri ad Bonifacium Auguſtinus, & admonet, *Dominum, cùm ait, Sine me nihil poteſtis facere, hoc vno verbo initium, finémque comprehendere.* Quod intelligens Apoſtolus, dixit, [b] *Quoniam qui in vobis opus bonum cœpit, perficiet vſque in diem Chriſti Ieſu.* Item illud, [c] *Non quia idonei ſimus cogitare aliquid quaſi ex nobiſmetipſis: ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt. Cogitare, ait, aliquid; vtique bonum. Minus eſt autem cogitare, quàm cupere;* &c. *Quomodo ad id, quod minus eſt, id eſt, ad cogitandum aliquid boni, non ſumus idonei, tanquam ex nobiſmetipſis; ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt; & ad id, quod eſt amplius, id eſt ad cupiendum aliquid boni, ſine diuino adiutorio idonei ſumus ex libero arbitrio?* b Phil. 1. c 2. Cor. 3.

Præterea capite ſequenti, id eſt nono libri eiuſdem

Digitized by Google

ſecundi ad Bonifacium, vberrimè declarat, præparationem qualemcumque cordis ad bonum, hoc eſt inchoationem boni, ſine adiutorio gratiæ Dei non poſſe fieri; nempe ſine illius gratia, qui dixit, *Sine me nihil poteſtis facere*; quæ non alia fingi poteſt, quàm *medicinalis*, & propriè dicta gratia Chriſti. [a] *Præparatur enim voluntas à Domino*. Et quod ſcriptura dicit, [b] *Hominis eſt præparare cor, & à Domino præparatio linguæ*, id eo ſenſu dictum ait, *Quia in vno iſtorum cooperatur homini facienti, alterum ſolus facit. Quapropter multa Deus facit in homine bona, quæ non facit homo: nulla verò facit homo, quæ non facit Deus, vt faciat homo. Proinde cupiditas boni non homini à Domino eſſet, ſi bonum non eſſet. Si autem bonum eſt, nonniſi ab illo nobis eſt, qui ſummè atque incommutabiliter bonus eſt.* Et paullo pòſt: *Ergo benedictio dulcedinis eſt gratia Dei, qua fit in nobis, vt nos delectet, & cupiamus, hoc eſt amemus quod præcipit nobis: in qua ſi nos non præuenit Deus, non ſolùm non perficitur, ſed nec inchoatur ex nobis. Si enim ſine ipſo nihil poſſumus facere, profectò nec incipere, nec perficere.*

a Prouer. 8. ex 70.
b Prou. 16.

V. Item capite decimo: *Hominis autem propoſitum bonum*, ait, *adiuuat quidem ſubſequens gratia: ſed nec ipſum eſſet, niſi præcederet gratia*, &c. *Nec omninò incipit homo ex malo in bonum per initium fidei commutari, niſi hoc in illo agat indebita, & gratuita miſericordia Dei.*

Ad hæc in libro de Correptione, & gratia, capite primo, *Deſiderare auxilium gratiæ*, inquit, *initium gratiæ eſt*. Nam vt alibi dicit idem [c] Auguſtinus, *Nondum inhabitans* Spiritus S. adiuuat vt ſint fideles; *inhabitans adiuuat iam fideles*.

c Aug epiſt. 105. p. 177. A 1.

[d] Proſper item ex Innocentij primi ad Mileuitanum Concilium Epiſtola probat, *neminem niſi per Chriſtum, libero bene vti arbitrio*. Et eodem in loco ex Zoſimi Papæ litteris colligit, *Omnem motum bonæ voluntatis ex Deo eſſe*.

d Proſp. in epiſt. Cœl. cap. 7.

Sic idem [e] Proſper in libro contra Collatorem, *Omnia*, inquit, *quæ ad vitam, & pietatem pertinent, non per naturam*,

e Proſp. p. 190.

Digitized by Google

quæ vitiata eſt, habemus; ſed per gratiam, qua natura reparatur, accepimus. Denique Arauſicana ſecunda Synodus, multis canonibus, quorum plerique ex Auguſtini ſcriptis excerpti ſunt, eidem fidei dogmati auctoritatem addit. Nam Canone tertio decernit, *Ipſam gratiam facere, vt inuocetur à nobis Deus.* Et Canone quarto ſtatuit, *etiam vt purgari velimus, per Spiritus ſancti infuſionem in nobis fieri.* Et quinto canone, *Sicut augmentum, ita etiam initium fidei, ipſúmque credulitatis affectum, quo in eum credimus, qui iuſtificat impium, per gratiæ donum fieri*, dicit. Idem & in pleriſque aliis canonibus ſignificat. Inſigniter autem Canon XXII ex Auguſtino ita ſciſcit, *Nemo habet de ſuo, niſi mendacium, & peccatum.* Quod & in Sententia CCCXXIII, Proſper poſuit.

VI. Ex his omnibus locis id, quod probare inſtituimus, apparet, motum omnem bonæ voluntatis, quo ab ſtatu peccati ad Deum, ac ſalutem attrahimur, quamlibet exiguum, & imbecillum, ex vera, propriéque dicta medicinali eſſe Chriſti gratia: ipſúmque adeo velut rudimentum, & inchoationem bonæ voluntatis, qua ſanari volumus, aut credere incipimus: ac non tantùm firmiorem illum caritatis affectum, quo iuſtitiam vtcumque diligimus. Hoc enim quæ allata ſunt Auguſtini loca perſpicuè ſignificant. Quibus nunc vnum alterúmve ex eodem adiiciemus. Primus erit ex duodecimo capite libri de Prædeſtinatione Sanctorum; vbi poſt longam aduerſus Maſſilienſes diſputationem; qui primam bonæ voluntatis impulſionem, qua ſanitatem appetimus, aut credere volumus, ex Chriſti gratia prouenire non putabant; vniuersè declarat, qualem aduerſus illos gratiam neceſſariam eſſe defenderit. Sed omnis, inquit, *hæc ratio, qua defendimus gratiam Dei per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum, verè eſſe gratiam, id eſt, non ſecundùm merita noſtra dari, quamuis euidentiſſimè diuinorum eloquiorum teſtimoniis aſſeratur*, &c. Igitur gratia illa, de qua hactenus contra Maſſilienſes potiſſimùm certauerat, non eſt alia, quàm

Digitized by Google

Chriſti gratia, & hæc ipſa proinde primam, de quâ hîc nos agimus, gratiam, & initium fidei, ac bonæ voluntatis amplectitur.

a To. 1 pag. 170. B 2.

Item in Epiſtola [a] cv docet neminem liberari ab vllo peccato, vel originali, vel proprio, *niſi gratia Dei per Ieſum Christum Dominum noſtrum, non ſolùm remiſſione peccatorum; ſed prius ipſius inſpiratione fidei, & timoris Dei, impartito ſalubriter orationis affectu, & effectu.*

b Profp. pag. 368.

VII. IDEM docet & Auguſtini diſcipulus Proſper variis in locis, è quibus paucos hîc referam. [b] In libro contra Collatorem, hunc ipſum redarguit, quod diceret; *Non poſſe quidem hominem per ſemetipſum apprehendere ſanitatem; ſed habere eum à ſemetipſo deſiderium ſanitatis, & ſua tantùm ſponte venire ad medicum; non etiam hoc ipſum medici eſſe quod veniat.* Hoc illud primum ſalutis eſt initium, & primus ægræ voluntatis conatus, quem cùm Maſſilienſes, vt in epiſtola ſua Proſper alius ad Auguſtinum ſcribit, Chriſti gratiæ non imputarent, ſed naturæ viribus; Auguſtinus ad eandem gratiam pertinere contendit, vt initio capitis dixi. Cui conſentaneus eſt Proſper ille contra Collatorem ſcribens; ac tam initia, quàm incrementa gratiæ vni eidémque medico tribuit. *Cuius* (peccatoris) *ſalus prima eſt,* inquit, *vt ſibi incipiat diſplicere, & vetuſtatem ſuæ debilitatis odiſſe. Sequens verò eſt, vt & ſanari deſideret, & à quo ſananda ſit, nouerit. Quæ curationem ipſius ſic præcedunt, vt ei ab illo, qui ægram ſanaturus eſt, inſerantur. Ne cùm ei vllo modo hæc ineſſe poſſint, merito videatur ſiluata, non gratia.*

Et in Reſponſione ad capitulum ſextum Gallorum, hominem ait *ex impio pium factum nullo præcedente bono merito accipere donum. quo medio adquirat & meritum: vt quod in illo inchoatum eſt per gratiam Chriſti, per induſtriam liberi augeatur arbitrij.*

c Ib. p. 385. d 1. Cor. 3.

Rurſus in [c] libro contra Collatorem adſtruit, *humanam animam ſic ædificari in Dei templum, vt non accipiat [d] fundamentum, præter quod aliud nemo poteſt ponere, quod eſt Chriſtus*

Digitized by Google

Ieſus. Quando autem hoc fundamentum incipitur, niſi quando fides in audientis corde generatur? Ac ſtatim idipſum probat, nimirum nullam virtutem, neque bonum animi affectum aliunde initium habere, quàm ex gratia; quia timor Domini donum Dei eſt, & ſapientiæ principium. *cùm ergo timor Dei principium ſit ſapientiæ; quæ virtus haberi poteſt ſine ſapientia, cuius ex timore principium eſt?*

CAPVT IV.

Auguſtinum ſæpe, cùm de gratia Chriſti medicinali loquitur, ſolam intelligere robuſtam & actuoſam, non autem initialem, & rudem. Ex quo Anomorum ingens ortus eſt error.

TERTIVM nobis ſupereſt caput ad conſequentis vſum diſputationis imprimis opportunum: Plerumque Patres, maximè verò omnium Auguſtinum, cùm de gratia Chriſti medicinali, ac noui Teſtamenti propria, & à Pelagianis negatâ contra eos diſputant, ſolam exprimere gratiam poſterioris generis ex duobus, quæ a ſuprà conſtituimus; nempe actuoſam, & operis effectricem; non autem prioris generis alteram, initialem, ac rudem; aut ad operandum certè nondum ſatis virium habentem. Quod quidem, vt ad frangendam Armacanorum pervicaciam incredibiliter iuuat, aliquot Auguſtini munitum, corroboratúmque ſententiis, in omnium oculis, & clariſſima quadam luce ſtatuam.

a Lib. 1. c. 7. & huius c. 2.

II. PERSVADENT hoc apprimè loca illius omnia, quæ in libro decimo de Deo, capite vigeſimo ac vigeſimoquinto, & huius libri capite ſeptimo ad hoc attuli,

vt aduerſus nouos Dogmatiſtas oſtenderem, legi veteri auxilium aliquod annexum fuiſſe gratiæ; quod in eum finem lata eſſe diceretur; [a] *vt peccatum agnoſceretur, & ſic aduerſus victoriam peccati ad diuinam gratiam, quæ in promiſſionibus eſt, confugeretur. Vt ad liberationem quærantur promiſſa Dei, quod eſt gratia Dei.* [b] Item, *vt volentes legem ſuis viribus exequi, nec valentes, cogantur ad gratiam.* Rurſus; *Ad hoc data eſt lex*, ait [c] idem Auguſtinus, *vt conuinceretur languidus, & medicum imploraret: vt conuincerentur peccatores, & ad gratiam accipiendam medicum implorarent.* Tum, *Vt creſcente peccato, humiliarentur ſuperbi, humiliati confiterentur, confeſſi ſanarentur.* Necnon, *vt per mandati notitiam infirmitatis ſuæ ſibi conſcius fiat, & adiutorium gratiæ medicinalis expoſcat*, ait [d] Fulgentius. Quibus omnibus ex locis, aliiſque quæ illic excerpta ſunt, & quæ paſſim Auguſtinum legentibus occurrunt, duo illa perſpicuè colliguntur: alterum, legi veteri adiunctam eſſe medicinalem Chriſti gratiam, cuius ope territi, humiliati, confeſſi ſanari vellent, & obtinendæ ſanitatis concepto deſiderio, ad medicum, eiúſque miſericordiam confugerent. Alterum, gratiam illîc ab Auguſtino ſimpliciter nominari pleniorem, robuſtioremque gratiam; ad quam per initialis adiumenta gratiæ peruenitur. Gratiam enim abſolutè poſtulari expoſcique docent illa loca: tum ad gratiam cogi, ac confugere territos, humiliatóſque peccatores: gratiam ab illis quæri, & optari: & his alia ſimilia, quæ de prima, & initiali gratia intelligi ſine Pelagiana labe nequeunt. Neceſſe eſt igitur, vt, quod demonſtrare volumus, gratiæ nomine ſolam complexus ſit Auguſtinus firmiorem, & præcepti operis effectricem.

III. Idipsum innumera loca teſtantur, quibus idem Auguſtinus per fidem, hoc eſt per primum, ac ſine vllis meritis conceſſum auxilium Chriſti, mereri nos, & impetrare gratiam aſſerit. Sic in [e] Epiſtola cvi. *Fidem* ait *mereri gratiam operandi.* Item, *per fidem impetrari gratiam,*

a Aug. epiſt. 95.
b Aug. Ser. 12. de ver. Apoſt Prof. Sent. 321
c Tract. ad Pſal. 101.
d Lib. 1. de verit. Præd.
e Pag. 181.

& iuſtificationem. Plura eiuſdem generis teſtimonia citata ex Auguſtino reperies in libro [a] decimo Tomi primi, & in [b] libro de hæreſi Pelagiana. Quibus in locis gratiam Chriſti ſolam interpretatur operatricem, & valentem, quæ antecedente gratia, & parto per hanc merito comparatur. Ad hæc, ſæpius Auguſtinus, cùm de gratia Chriſti aduerſus Pelagianos diſputat, eam vocat dilectionem, & caritatem, nec qualemcumque, ſed qua operemur, & legem ſeruemus, quod ſine gratia non poſſumus. Huius generis cùm infinita ſint exempla in libris Auguſtini, pauca hîc in ſpecimen afferam. Libro quarto ad Bonifacium capite v, Pelagianam gratiam cum Catholica comparans, illam cognitione ſola, hanc operum efficientia metitur. *Legem quippe diuerſis*, ait, *locutionum modis, & varietate verborum in omnibus diſputationibus ſuis volunt intelligi gratiam; vt ſcilicet à Domino Deo adiutorium cognitionis habeamus, quo ea, quæ facienda ſunt, nouerimus: non inſpirationem dilectionis, vt cognita ſancto amore faciamus: quæ propriè gratia eſt. Nam ſcientia legis ſine caritate inflat, non ædificat.* Hîc Auguſtinus Chriſti gratiam veram, & propriè dictam, quam Pelagiana impugnabat hæreſis, ait eſſe caritatem non tenuem, & imbecillem, ſed vegetam, efficacem, & operatricem.

a Cap. 10. parag. 6.
b Cap. 10. parag. 4. Tom. 3.

Rurſus Auguſtinus in [c] libro de Natura, & Gratia, Pelagianam gratiam refellens, eique Chriſtianam opponens, illam ait in poſſibilitate bene agendi, & cauendi peccandi ab illis conſtitui; ſed naturaliter inſita, hoc eſt in libero arbitrio: alteram verò, in alio genere poſſibilitatis conſiſtere, quæ eſt gratia, Chriſti adepta meritis, ſiue caritas, aut voluntas hominis adiuta per Dei gratiam. *Si [d] enim poſſibilitas naturalis*, inquit, *per liberum arbitrium, & ad cognoſcendum quomodo viuere debeat, & ad bene viuendum ſufficit ſibi, ergo Chriſtus gratis mortuus eſt, ergo euacuatum eſt ſcandalum crucis.* Et capite XLII, *Neque de ipſa poſſibilitate contendo*, inquit, *cum ſanata, & adiuta hominis voluntate, poſſibilitas ipſa ſimul cum effectu in ſanctis proue-*

c Cap. 11. & 40. & aliis.
d Ibid. cap. 40.

Digitized by Google

niat; dum caritas Dei, quantum pleniſſimè natura noſtra ſana, atque purgata capere poteſt, diffunditur in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum. Vides vt propriè dictam, & germanam Chriſti gratiam in bene viuendi, & operandi poſſibilitate ſitam, caritatem eſſe cenſeat, quæ eſt plenitudo legis, & in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum diffunditur.

a Vide cap. 3. & ſeq.

b Ib. cap. 3.

IV. Sic in [a] libro de gratia Chriſti, de eâdem poſſibilitate diſputat; Pelagiana ſcilicet, quæ in naturali rectè viuendi poteſtate poſita eſt; & Catholica, quæ eſt [b] gratia *hominem adiuuans, vt declinet à malo, & faciat bonum, non ſolùm reuelando, & oſtendendo quid fieri debeat, ſed etiam cooperando, & dilectionem inſpirando, vt id quod faciendum eſſe cognouerit, faciat.* Ergo talis ab illo definitur Chriſti gratia, quæ non ſolùm demonſtrat quid facere oporteat; ſed etiam adiuuat vt poſſit fieri.

Et in libro de Spiritu & Littera, capite XXV, de veteris, ac noui Teſtamenti differentia, & vtriuſque proprio adiumento loquens; *Cùm igitur hæc appareat*, inquit, *diſtantia veteris & noui Teſtamenti, quòd lex ibi in tabulis, hîc in cordibus ſcribitur; vt quod ibi forinſecus terret, hîc delectet intrinſecus; ibíque fiat præuaricator per occidentem litteram; hîc dilector per viuificantem ſpiritum: non ideò dicendum eſt, quòd Deus adiuuet nos ad operandam iuſtitiam, atque operetur in nobis & velle, & operari pro bona voluntate, quia præceptis iuſtitiæ forinſecus inſonat ſenſibus noſtris; ſed quia intrinſecus incrementum dat, diffundendo caritatem in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum qui datus eſt nobis.* Talem ecce noui Teſtamenti gratiam definit, qua per viuificantem ſpiritum dilectores ſumus, & ad operandam iuſtitiam adiuuamur, *diffuſa caritate in cordibus noſtris.*

Et in eodem libro, ſub finem capitis XXVI, *Hoc eſſe* dicit *pertinere ad Teſtamentum nouum, legem Dei habere, non in tabulis, ſed in cordibus ſcriptam: hoc eſt, intimo affectu iuſtitiam legis amplecti, vbi fides per dilectionem operatur, quia ex fide iuſtificat gentes Deus.* Itaque propria noui Teſta-

Digitized by Google

Teſtamenti gratia, eſt fides, quæ per caritatem operatur.

Item [a] in libro de Fide & Operibus, capite XXIII, *Ab hoc*, inquit, *reatu grauiore liberat gratia Spiritus ſancti per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum, quæ diffuſa caritate in cordibus noſtris, donat iuſtitiæ delectationem, qua immoderatio concupiſcentiæ ſuperetur.* Non minùs hîc plena, fortis, ac victrix denique concupiſcentiæ gratia perhibetur. Tum in libro de gratia Chriſti, capite XXVI. *Ac per hoc*, inquit, *gratiam Dei, qua caritas Dei diffunditur in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis, ſic confiteatur, qui vult veraciter confiteri, vt omninò nihil boni ſine illo, quod ad pietatem pertinet, verámque iuſtitiam, fieri poſſe non dubitet.*

a To. 4 pag 34.

Sic [b] Concilium Africanum, quod Mileuitanum perperam inſcribi ſolet, canone IV. *Quiſquis dixerit*, inquit, *eandem gratiam Dei, per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum, propter hoc tantum nos adiuuare ad non peccandum, quia per ipſam nobis reuelatur, & aperitur intelligentia mandatorum, vt ſciamus quid appetere, quid vitare debeamus, non autem per illam nobis præſtari, vt quod faciendum cognouerimus, etiam facere diligamus, atque valeamus, anathema ſit.* Vide vt gratiam Chriſti talem conſtituat, qua mandata ſeruare Dei, & operari valeamus.

b Tom. 1. Conc p. 866

Sed infinita propè eſt ſimilium teſtimoniorum copia, tam apud Auguſtinum, quàm in Proſperi, aliorúmque libris, qui Pelagianam hæreſim oppugnarunt, ac de Chriſti gratia commentati ſunt.

V. QVO quidem in loco, mira eſt Apologiſtæ, totiúſque adeò ſectæ Armacanorum incogitantia; qui in Chriſti definienda gratia fœdo, & inextricabili errore ſunt lapſi, ac denſiſſimas ſibi nebularum tenebras obduxerunt, è quibus eluctari, ac proripere ſe, ſine manifeſto fidei Catholicæ periculo, ac diſpendio nequeunt. Quam enim vnicam, & propriè dictam Chriſti gratiam eſſe iubent, eam iis Auguſtini ſententiis, & huiuſmodi argu-

Digitized by Google

mentis approbant, quæ hoc affirmare cogunt; nullam eſſe gratiam noui Teſtamenti præter robuſtam, & actuoſam illam, qua mandata Dei ſeruare, & quæ iis præcipiuntur proximè exequi poſſimus. Ex quo quæ in illos recidunt incommoda, & abſurda, poſteà demonſtrabimus. Nunc iſtorum rationes expromendæ ſunt, & ad catholicam regulam exigendæ.

Capvt V.

Armacanos nullam Chriſti gratiam medicinalem agnoſcere aliam quàm caritatem, hoc eſt perfectam, demonſtratur ex quinque argumentorum locis, quos in eam rem afferunt.

I. QVINQVE locos argumentorum ſuprà capite primo percenſuimus, quibus Armacani gratiæ Chriſti medicinalis in eo ſitam eſſe rationem probant, vt ſit *caritatis inſpiratio, qua fiat, vt Deum verè, ſincerè, & vt oportet diligamus*. Ex illis primus locus eas Auguſtini ſententias colligit, *quæ gratiam, de qua S. Auguſtinus ſatagit, & de qua propriè cum Pelagianis controuerſia fuit*, eam eſſe demonſtrant, *qua fit vt homo, qui antè fuit voluntatis malæ, habeat voluntatem bonam*. Hanc porrò malam, bonámque voluntatem ita deſcribit citatus ibidem Auguſtinus libro ſecundo de peccatorum meritis, & remiſſione, cap. XVIII. *Quocirca quòd à Deo nos auertimus, noſtrum eſt; & hæc eſt voluntas mala: quòd verò ad Deum nos conuertimus, niſi ipſo excitante, & adiuuante non poſſumus; & hæc eſt voluntas bona.* Hinc eſſe conſequens dico, gratiam, ſiue adiutorium medicinale gratiæ Chriſti, de quo lis inter Auguſtinum, & Pelagianos fuit, nullum aliud eſſe, quàm perfectam

caritatem, quâ ſuper omnia diligitur Deus, quæque peccandi voluntatem, & affectum excludit omnem. Etenim ſi nulla eſt alia Chriſti gratia, præter eam, quâ Deum, *verè, ſincerè, & vt oportet diligimus*; quæ eſt caritas, ſiue bona voluntas: cùm eadem *bona voluntas* ſit eiuſmodi, quâ à peccato nos auertimus, & ad Deum nos conuertimus; quemadmodum mala voluntas eſt, qua nos à Deo auertimus, & ad creaturam conuertimus; ſequitur hanc ipſam auerſionem à peccato, & conuerſionem ad Deum, ab ea effici gratia, quæ ſola medicinale Chriſti auxilium dicitur: & quæ illo caret effectu, non eſſe Chriſti gratiam: hoc, inquam, Armacana iſta doctrina, & ratiocinatione neceſſariò concluditur. Atqui *vera, ſincera, & qualem eſſe oportet*, auerſio à peccato, & conuerſio ad Deum, omnem peccati affectum, ac malam voluntatem ex animo eiicit. Si enim peccare adhuc delectat, & peſtiferæ cuiuſpiam voluptatis nexibus irretitus, ac conſtrictus tenetur, neque verè, ac ſincerè, nec vt oportet aut à peccato eſt auerſus, aut ad Deum conuerſus. Quare nondum vera eſt adiutus Dei gratia; quæ ſola veram iſtam conuerſionem efficit; cùm nulla ſit, ex nouo illo dogmate, quæ non reuera hoc efficiat, hoc eſt efficax ſit. Quicumque ergo motus eſt animi, qui peccatorem ad Deum perfectè non conuertit, nec auertit à peccandi affectu: quod plenæ eſt ac perfectæ voluntatis, id eſt caritatis: alienus eſt à medicinali adiutorio Chriſti.

II. RVRSVS ad eiuſdem conſtituendam gratiæ proprietatem, quæ eam à Pelagiana diſtinguit, Auguſtini teſtimonium affert, quod illam eſſe bonam voluntatem indicat, ſiue caritatem. Cùm enim Pelagius [a] *poſſibilitatem non peccandi*, ſiue [b] *gratiam, ſine qua nihil boni poſſumus facere*, quæ eſt Chriſti medicinalis gratia, in natura, & libero arbitrio collocaret, vt refert [c] Auguſtinus: hic ex aduerſo pro catholica fide ſtans, eam *poſſibilitatem* [d] contendit eſſe *Chriſti gratiam*, ſiue *voluntatem hominis adiutam per Dei gratiam*. Quod latiùs diſſeruimus in libro [e] decimo Tomi

a Auguſt. de geſt. Pelag. cap. 10.
b Idem de hær. c. 88. To. 6. p. 14. B
c Li. de Nat. & Grat. c. 10 & 11. & 45, & 51. Item lib. de Gr. Chr. cap. 4.
d Auguſt. de Nat. & Gr. cap. 42.
e To. 1. lib. 10. cap. 16. § 14. & ſeq.

Digitized by Google

primi de Deo. Iam verò gratiam illam, ſiue poſſibilitatem, quam Pelagianæ veram, & catholicam opponit, idem Auguſtinus eiuſmodi eſſe declarat, *qua quæ ſunt facienda facimus*. Sic enim loquitur in libro de hæreſibus, capite LXXXVIII, *Illam verò gratiam Dei, ſine qua nihil boni poſſumus facere, non eſſe dicunt niſi in libero arbitrio, quod nullis ſuis præcedentibus meritis ab illo accepit noſtra natura; ad hoc tantùm exiſtimantes ipſum adiuuantem per ſuam legem atque doctrinam, vt diſcamus quæ facere, & quæ ſperare debeamus. Non autem ad hoc per donum Spiritus ſancti, vt quæ didicerimus eſſe facienda faciamus.* Hîc ergo gratiam Chriſti ita definit, vt ſit efficiens operum bonorum; vel quæ poſſibilitas eſt [a] *vt à malo declinemus, bonúmque faciamus.* Quam cùm naturæ, ac liberi arbitrij viribus imputaret Pelagius, hoc eſt gratiæ, quam ſolam neceſſariam putabat, & quæ Pelagiana propterea vocatur; Auguſtinus veræ & Catholicæ gratiæ tribuendam exiſtimat: hoc eſt interiori auxilio, & motioni voluntatis, quæ ex Chriſti meritis confertur. Quidquid enim illud eſt boni, & ad ſalutem pertinentis, ad quod neceſſarium Dei auxilium, & gratiam Pelagius ſolam hominis naturam eſſe dicebat; ad hoc ipſum aſſequendum, præter naturam, propriè dictam Chriſti gratiam requiri, pugnabat Auguſtinus. Quare cùm Pelagius boni operis effectionem nominatim determinet, cùm vſum illius, quam agnoſcebat, neceſſitatémque gratiæ commendat: Auguſtinus ex aduerſo illam eandem boni operis efficientiam Chriſti gratiæ ſubiicit, pleriſque omnibus iis locis, vnde argumenta petunt Armacani, quibus genus conſtitutæ à ſe gratiæ, ac proprietatem approbant.

[a] Lib. de Grat. Chr. cap. 5.

III. Hoc ipſum ſuadet etiam locus alius, qui ex libri de gratia Chriſti capite XVIII ab iiſdem Armacanis profertur. Ibi Pelagium refert, poſſibilitatem boni vel mali faciendi à Deo inſitam, in natura, & voluntate poſuiſſe; *velut quandam radicem fructiferam, atque fecundam, quæ ex voluntate hominis diuerſa gignat, & pariat, & quæ poſſit ad*

Digitized by Google

proprij cultoris arbitrium, vel nitere flore virtutum, vel ſentibus horrere vitiorum. En Pelagianæ gratiæ conditio, efficientiáque propria, & illud ipſum, ad quod neceſſariam eam eſſe ſentiebat: nempe laudabiles actiones, & opera virtutum. Hunc reprehendit Auguſtinus, *quòd vnam, eandémque radicem conſtituit bonorum & malorum, contra Euangelicam veritatem, doctrinámque Apoſtolicam. Nam & Dominus,* [a] *nec arborem bonam dicit poſſe facere fructus malos,* a Mat. 7.17
nec malam bonos. Et [b] *Apoſtolus Paulus, cùm dicit radicem ma-* b 1.Tim.6.
lorum omnium eſſe cupiditatem, admonet vtique intelligi radi- 10.
cem bonorum omnium caritatem. Tum quid vera ſit gratia contra Pelagium explicans, ait duas illas arbores eſſe duos homines, *bonum & malum.* Porro *quid eſt bonus homo,* ait, *niſi voluntatis bonæ, hoc eſt arbor radicis bonæ? Et quid eſt homo malus, niſi voluntatis malæ, hoc eſt arbor radicis malæ?* Eſt igitur gratia Chriſti, Pelagianæ oppoſita, *voluntas bona,* quæ eſt caritas, eadémque *bona* eſt *arbor, quæ fructus bonos facit. Fructus autem harum radicum, atque arborum* (ait Auguſtinus) *facta ſunt, dicta ſunt, cogitata ſunt, quæ bona de bona voluntate procedunt, & mala de mala.* Quare gratia Chriſti, quantum ex illo Auguſtini loco colligitur, ex quo veræ Chriſti gratiæ naturam, & proprietatem Armacani probare ſtudent, ſola eſt ea, quæ opus bonum efficit; non illa imperfecta, & inchoata, quæ in ſola rudi adhuc, & imbecilla voluntate conſiſtit. Nam & Chriſtus in illo Matthæi loco, vbi arboris bonæ meminit, quam gratiam & caritatem cum Auguſtino interpretãtur Armacani, fructus illi tribuit bonos, & ad vſum vtiles, nec ſolis eſt floribus, quaſi rudimentis fructuum, initiiſque contentus, nedum foliis; ſed maturis, & edulibus pomis, quæ ſine vllo temporis diſcrimine requirere ſe & exigere, in c Mat.21.19
figuratâ [c] illa fici damnatione ſignificat. Inſtar enim fo- & Mar.11.13
liorum, quæ ſola in fico reperit, aut ad ſummum florum, primus ille eſt voluntatis impetus, nonnulla boni capeſſendi, vel peccati fugiendi cupiditate perſtrictæ; quale eſt initium bonæ voluntatis, ac fidei, quod in naturæ, ac

Digitized by Google

liberi arbitrij poteſtate Maſſilienſes conſtituebant: contra quos in libro de Prædeſtinatione Sanctorum diſputat Auguſtinus. Hoc enim primum eſt ac rude deſiderium recuperandæ ſanitatis: quales ij ſunt arboris fructus, qui hanc ab exciſione, & incendio liberare nequeunt: de quibus in illo ipſo capite, ac ſermone de arbore bona & mala, ita loquitur[a] Chriſtus: *Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum.* Ecquis ergo fructus bonæ arboris proprius? *Sed qui facit*, inquit, *voluntatem Patris mei, qui in cælis eſt.* Itaque gratia illa Chriſti, de qua loquitur Auguſtinus iis in locis, quos citat Armacanus, non eſt quælibet motio voluntatis, ſed efficax, actuoſa, vegeta, firma, operúmque bonorum, ac perfectorum ferax.

a Mat. 7.21.

IV. Tertius eſt locus argumentandi, quo gratiam Chriſti medicinalem Armacani probant veram eſſe propriéque dictam caritatem; quòd Auguſtinus *gratiam Chriſti medicinalem docet eſſe ſuauitatem, qua fit vt diligamus Deum.* Quippe *gratiæ illius confeſſionem à Pelagianis quærit, qua fit vt peccata caueantur, tentationéſque ſuperentur.* Hinc autem, & ex omnibus Auguſtini ſententiis, quas ad illud adſtruendum colligunt, idipſum, quod hactenus pugnamus, efficitur, nullam eſſe medicinalem Chriſti gratiam, præter robuſtam, firmam, & operum molitricem caritatem; initialem autem animi affectum, qui in ſola voluntatis, eáque rudi, & imbecilla motione conſiſtit, non eſſe gratiam Chriſti. Etenim talem iſti caritatem quærunt apud Auguſtinum, eiúſque verbis, & auctoritate conficiunt, *qua & peccata cauentur, & tentationes ſuperantur.* Quod profecto non cuiuſcumque caritatis officium eſt, ſed actuoſæ, ac Deum omnibus anteponentis, non inchoatæ, nec perfectum adhuc robur adeptæ. Nec aliud Auguſtini teſtimonia præ ſe ferunt, quæ ab illis citantur. Vt quod in Epiſtola LXXXIX ſcribit: *Qui autem ſic audiunt quod ait lex; Non concupiſces, vt hoc quia didicerint, ſufficere ſibi arbitrentur, nec adiutorio gratiæ Dei*

Digitized by Google

ad faciendum quod iuſſum eſt dari ſibi virtutem credant, & petant, ad hoc eis lex ſubintrauit, vt abundaret delictum. Quodnam aliud gratiæ, ac caritatis genus indicatur his verbis, niſi perfectæ, & ad operandum efficacis, ac ſtrenuæ? Tum paucis interiectis, eiuſmodi *gratiæ benignum adiutorium* opponit Pelagianę gratię, *quod ad faciendam iuſtitiam, dato legis præcepto neceſſarium eſt.* Inde hanc ipſam *caritatem* ait *eſſe plenitudinem legis.* Eôdem pertinet quod ex initio epiſt. XCIV ab illis profertur, vbi ait Auguſt. *nouam quandam hæreſim, & inimicam gratiæ Chriſti contra Eccleſiam Chriſti conari inſurgere, hominum ſcilicet, qui tantum audent infirmitati humanæ tribuere poteſtatis, vt hoc ſolum ad Dei gratiam pertinere contendant, quòd cum libero arbitrio, & non peccandi poſſibilitate creati ſumus, & Dei mandata, quæ à nobis implerentur, accepimus. Ceterum ad eadem mandata ſeruanda & implenda nullo diuino adiutorio nos egere.* Et hic locus gratiam Chriſti ſolam hanc exprimit, qua mandata ſeruare, & implere poſſumus.

V. Ita quartum genus argumenti eandem commendat gratiam, actuoſam ſcilicet, & operum effectricem, cùm ex Auguſtino probare ſtudent Armacani, illud eſſe *verum adiutorium Chriſti, quo diuinitus adiuuamur, vt declinemus à malo, & faciamus bonum, quibus duobus vniuerſa iuſtitia hominis comprehenditur.* Idque omnes Auguſtini ab illis prolatæ ſententiæ confirmant. Vt quæ ex libro de Spiritu & littera, fine capitis XIV proponitur. *Mandatum ſi ſit timore pœnæ, non amore iuſtitiæ, ſeruiliter fit, non liberaliter: & ideo non fit. Non enim fructus eſt bonus, qui de caritatis radice non ſurgit. Porro autem ſi adſit fides, quæ per dilectionem operatur, incipit condelectari legi*, &c. Hîc ſi gratia Chriſti *in amore iuſtitiæ*, & *fide per dilectionem operante* ab Auguſtino ſignificatur, & *in fructum ferente caritate*: profectò quæcumque hoc ex loco, & ceteris, quæ ſunt ſimilibus concepta verbis, medicinalis gratia Chriſti, ac Pelagianæ oppoſita conficitur, operatrix eſt, & fructifera; nec alia dici Chriſti gratia debet, niſi quæ operis

Digitized by Google

eſt effectrix, hoc eſt adulta iam & robur adepta. Sic qui ab iiſdem Armacanis affertur locus ex Epiſtola Auguſtini c x x, nullam aliam, niſi perfectam caritatem ſonat, expultricem timoris, & concupiſcentiæ domitricem, ac legis obſeruantem, id eſt præceptorum operum executricem, vt & alia ex Auguſtino eodem adiuncta loca demonſtrant.

VI. Idipsum quinto ex argumentorum capite, & ad hoc adſcriptis Auguſtini teſtimoniis apud Dogmatiſtas, oſtenditur. Siquidem *illud ſolum, vnicum, & verum gratiæ Chriſti, & gratiæ noui Teſtamenti adiutorium, contra naturam, legem, doctrinam, præcepti cognitionem, peccati remiſſionem diſtinctum; illud, inquam, quo dilectio iuſtitiæ, ſeu caritas diffunditur in cordibus noſtris, vt ex iſta Dei dilectione præcepta faciamus*, quærere ſe, & ex Auguſtini locis demonſtrare profitentur. Hoc autem non quodlibet eſt auxilium gratiæ, vel voluntatis impulſio; ſed eiuſmodi planè, quod vegetum ſit, ac firmum, atque perfectum.

Non aliud ſignificant Auguſtini ſententiæ omnes, quibus ad huiuſmodi probandam gratiam vtuntur, quæ partim ex libro de ſpiritu, & littera; partim ex libro de gratia Chriſti petitæ ſunt: paucæ ex aliis libris excerptæ. Omnes autem eò conſpirant, vt Chriſti gratia ſit adiutorium validum ac perfectum, quo non ſolùm velimus quod bonum eſt, ſed etiam operemur. Sic enim in libro de ſpiritu & littera, capite xxv, gratia Chriſti, ſiue noui Teſtamenti, in eo poſita dicitur, *quod Deus adiuuet nos ad operandam iuſtitiam*, &c. *diffundendo caritatem in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis.* Et capite xxvi, *Eandem gratiam in eo definitam ait, vt ſcribantur leges Dei in cordibus hominum*, &c. *Hoc donum Spiritus ſancti eſt, quod diffundit caritas in cordibus noſtris: caritas non qualibet, ſed caritas Dei de corde puro, & conſcientia bona, & conſcientia non ficta.*

In libro porro de gratia Chriſti, Pelagium redarguit,

guit, quòd Deum neget adiuuare hominem, [a] *dilectionem inſpirando, vt id quod faciendum eſſe nouerit faciat.* Et in quinto, ac ſexto capite, talem deſcribit eandem gratiam, qua adiuti reipſa, & *actu ipſo*, vt loquuntur, operamur. *Qua gratia* (inquit capite XII) *agitur non ſolùm vt facienda nouerimus, verumetiam vt cognita faciamus.* Hoc idem *adiutorium bene agendi adiunctum naturæ, atque doctrinæ, per inſpirationem flagrantiſſimæ, & luminoſiſſimæ caritatis*, in ſcriptis Pelagij *non apparère omnino* queritur capite XXXV. Tale, inquam, auxilium, *quo adiuuetur mens hominis vt id, quod faciendum eſſe didicerit, etiam dilectione, & actione perficiat*, ait capite XLI. Cui conſentanea ſunt ab illis prolata cetera Auguſtini teſtimonia: tum verò Concilij Carthaginenſis canon quartus, qui falsò Mileuitano tribuitur; in quo *gratia Dei per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum propter hoc adiuuare nos* dicitur, *vt quod faciendum cognouerimus, etiam facere diligamus, atque valeamus.*

a Lib. de Gr. Chr. cap. 5.

eſt effectrix, hoc eſt adulta iam & robur adepta. Sic qui ab iiſdem Armacanis affertur locus ex Epiſtola Auguſtini cxx, nullam aliam, niſi perfectam caritatem ſonat, expultricem timoris, & concupiſcentiæ domitricem, ac legis obſeruantem, id eſt præceptorum operum executricem, vt & alia ex Auguſtino eodem adiuncta loca demonſtrant.

VI. Idipsum quinto ex argumentorum capite, & ad hoc adſcriptis Auguſtini teſtimoniis apud Dogmatiſtas, oſtenditur. Siquidem *illud ſolum, vnicum, & verum gratiæ Chriſti, & gratiæ noui Teſtamenti adiutorium, contra naturam, legem, doctrinam, præcepti cognitionem, peccati remiſsionem diſtinctum; illud, inquam, quo dilectio iuſtitiæ, ſeu caritas diffunditur in cordibus noſtris, vt ex iſta Dei dilectione præcepta faciamus*, quærere ſe, & ex Auguſtini locis demonſtrare profitentur. Hoc autem non quodlibet eſt auxilium gratiæ, vel voluntatis impulſio; ſed eiuſmodi planè, quod vegetum ſit, ac firmum, atque perfectum.

Non aliud ſignificant Auguſtini ſententiæ omnes, quibus ad huiuſmodi probandam gratiam vtuntur, quæ partim ex libro de ſpiritu, & littera; partim ex libro de gratia Chriſti petitæ ſunt: paucæ ex aliis libris excerptæ. Omnes autem eò conſpirant, vt Chriſti gratia ſit adiutorium validum ac perfectum, quo non ſolùm velimus quod bonum eſt, ſed etiam operemur. Sic enim in libro de ſpiritu & littera, capite xxv, gratia Chriſti, ſiue noui Teſtamenti, in eo poſita dicitur, *quod Deus adiuuet nos ad operandam iuſtitiam*, &c. *diffundendo caritatem in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis.* Et capite xxvi, *Eandem gratiam in eo definitam ait, vt ſcribantur leges Dei in cordibus hominum*, &c. *Hoc donum Spiritus ſancti eſt, quod diffundit caritas in cordibus noſtris: caritas non qualibet, ſed caritas Dei de corde puro, & conſcientia bona, & conſcientia non ficta.*

In libro porro de gratia Chriſti, Pelagium redarguit,

guit, quòd Deum neget adiuuare hominem, [a] *dilectio-* [a] Lib. de Grã
nem inſpirando, vt id quod faciendum eſſe nouerit faciat. Et Chr, cap. 3.
in quinto, ac ſexto capite, talem deſcribit eandem gratiam, qua adiuti reipſa, & *actu ipſo*, vt loquuntur, operamur. *Qua gratia* (inquit capite XII) *agitur non ſolùm vt facienda nouerimus, verumetiam vt cognita faciamus.* Hoc idem *adiutorium bene agendi adiunctum naturæ, atque doctrina, per inſpirationem flagrantiſſima, & luminoſiſſima caritatis*, in ſcriptis Pelagij *non apparêre omnino* queritur capite XXXV. Tale, inquam, auxilium, *quo adiuuetur mens hominis vt id, quod faciendum eſſe didicerit, etiam dilectione, & actione perficiat*, ait capite XLI. Cui conſentanea ſunt ab illis prolata cetera Auguſtini teſtimonia: tum verò Concilij Carthaginenſis canon quartus, qui falsò Mileuitano tribuitur; in quo *gratia Dei per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum propter hoc adiuuare nos* dicitur, *vt quod faciendum cognouerimus, etiam facere diligamus, atque valeamus.*

Digitized by Google

Capvt VI.

1. *Repetuntur ſummatim quæ in prioribus capitibus diſputata ſunt, ac peſſimè de gratia Chriſti ſentire Anomos oſtenditur, qui eam perfecta caritate circunſcribunt.* 2. *Idque perperam Auguſtini auctoritate defendere.* 3. *Quod vt probetur, explicatur paucis Pelagiana hæreſis.* 4. *Tum Semipelagiana.* 5. *Contra priorem diſputans Auguſtinus gratiam ea notione ſumpſit, quâ eſt operum effectrix.* 6. *Contenduntur inter ſe gratia ab Auguſtino tradita, & Pelagiana.* 7. *Et illuſtrantur.*

I. DVo ſunt, quæ ſuperioribus libri huius quinque capitibus explicare, ac non indoctis hominibus probare volui; & quod volui, prorſus confido me eſſe conſecutum. Alterum fuit, Auguſtini teſtimonia, quæ ab Armacanis antiquæ legis hoſtibus ad declarandam veram,& vnicam Chriſti gratiam in medium allata ſunt, pleraque omnia gratiam illam ſignificare, ac prædicare Chriſti, quæ operum bonorum efficientiam, & eorum, quæ lege præcepta ſunt, exequendorum vim homini, robúrque ſufficiat. Alterum, peſſimè iiſdem ex locis ratiocinari Armacanos iſtos, qui *propriè dictam Saluatoris gratiam, prout gratia propriè dicta Chriſti à ſcientia diſtinguitur, de qua ſanctus Auguſtinus ſatagit, & de qua propriè cum Pelagianis controuerſia fuit*, ſolam eſſe volunt gratiam iſtam, quam ex illis Auguſtini locis eruere, & aduerſus communem Theologorum ſenſum vindicare profitentur: nempe, vt ipſi dictitant, *ſolam caritatis inſpirationem, qua fit, vt Deum verè, ſincerè, & vt oportet diliga-*

mus. Hanc enim, quod & ipſi non diſſimulant, Auguſtini teſtimonia illa, quibus vtuntur, apertè, vnicéque demonſtrant. Atqui falſam, & hæreticam eſſe opinionem iſtam, ſatis conſtare arbitror ex [a] antecedentibus capitibus: vnde eam Semipelagianorum eſſe propriam, vel horum potiùs errore deteſtabiliorem oſtenditur: quoniam primis initiis, rudimentiſque voluntatis, quæ ab Christi gratia excipere dimidiati iſti Pelagiani ſolebant, multo præſtantiora, & robuſtiora ſunt effecta illa, quæ ab eo remouentur genere gratiæ, quod Armacani ſolum eſſe propriè dictum ex Auguſtini ſententiis aſſeuerant: vt in ſecundo, ac tertio capite docuimus. a Cap. 2. 3. 4

II. NEC ad ſubleuandos nouos Dogmatiſtas, & ab conſortio Semipelagianæ fæcis eximendos iuuat illud, quod [b] interdum caritatem iſtam, cui ſoli gratiæ Christi medicinalis nomen inſcribunt, non eiuſmodi eſſe dicunt, *qua ſuper omnia diligitur Deus*; ſed nonnunquam tenuem, & ſimpliciorem eſſe, *qua in inferiori affectu hæreat*: Nihil hoc, inquam, illos adiuuat. Nam qualemcumque hunc dilectionis affectum, in quo ſolo propriè dictam Christi gratiam conſtituunt, aſſerunt eam eſſe caritatem, *qua verè, ſincerè, & gratis, ex animo, propter ſeipſum, nullius creaturæ, ſed ipſius ſolius intuitu diligitur Deus.* Atqui plures voluntatis motiones, quas ad iuſtificationem obtinendam ſynodus Tridentina *diſpoſitiones* nominat, affectum illum perfectæ dilectionis antecedunt; & eædem nihilominus ad veram Christi gratiam, & auxilia propriè dicta pertinent, vti [c] ſuprà demonſtrauimus. b Vide ſup. cap 1 par. 4. c Cap. 2. & 3.

Deinde quamuis Armacanus igniculos iſtos inchoatę, necdum perfectæ dilectionis in cenſum referat medicinalis gratiæ Christi, & vtcumque aliis in locis de vera Christi gratiâ loquatur, & ſentiat; tenetur tamen in hoc ipſo, quod quam vnicam docet eſſe gratiam Christi, & quam ex Auguſtini dictis informare, ac probare ſtudet; ex illis ipſis Auguſtini ſententiis talis ea conficitur, & exiſtit, quæ non rudis, & inchoata ſit, primúſque veluti co-

Digitized by Google

natus & impetus emergentis ex peccati ſtatu voluntatis: ſed robuſta & ad operandum efficax, & vegeta illius impulſio. Quam in pleriſque citatis ex Auguſtino teſtimoniis appellari vidimus, *fidem quæ per caritatem operatur*; vel *dilectionem* illam, *quæ eſt plenitudo legis*. Cuiuſmodi ſanè non quicumque eſt *caritatis* affectus, nec exiguum, & quaſi adumbratum medicinalis gratiæ lineamentum: ſed maturus iam & adultus gratiæ vigor; qui plenis ac perfectis viribus ad agendum hominem inſtruat, vt ad obſeruanda Dei præcepta, & exequenda virtutum officia conualeſcat.

Quamobrem cùm alterutrum horum neceſſe ſit; vel abſurdiſſimè de Chriſti gratia ſcripſiſſe, ac ſibi ipſi contradicere ſanctum Auguſtinum, ſi Armacani bona fide mentem eius interpretati ſunt; vel iſtos ad hæreſim ſuam roborandam illius auctoritate abuſos eſſe, ſi is in rectè ſentiendo conſtans ſibi fuerit: quis non poſterius hoc præoptet, ac præponat alteri; facilèque det iſtos nihil ad Auguſtini tractationem præter occupatum ſtudio partium animum, ac veritatis inſcitiam attuliſſe? quod ego planum ac perſpicuum, vti ſpero, deinceps omnibus faciam; certa potiſſimum notatione, animaduerſionéque tradenda, qua quidem ad Auguſtini intelligentiam non vtili tantùm, ſed etiam neceſſariâ, funditus illi caruerunt.

III. Eorum, qui in oppugnanda Chriſti gratia aduerſantem ſibi nacti ſunt Auguſtinum, duplex genus omninò fuit: Pelagiani, & qui Maſſilienſes, ac Semipelagiani poſteà vocati ſunt. Sed cum prioribus antiquius, & diuturnius, adeóque pertinacius certamen ille ſuſcepit: cum poſterioribus verò, inclinante iam ætate cœpit confligere; cùm à Proſpero, & Hilario de ſuborta hæreſis Pelagianæ noua illa propagine eſſet admonitus. Quo tempore libros elucubrauit duos; vnum *de Prædeſtinatione Sanctorum*; alterum, *de dono Perſeuerantiæ*: quibus ea complexus eſt, quæ ad Semipelagianos iſtos propriè per-

tinebant. Igitur vt erant duarum illarum dogmata factionum, & principia, quibus innitebantur; ita quæ aduerſus ſingulos diſputauit, ad eorum vſum temperare ſtuduit; & gratiæ Chriſti, de qua contendebatur, qualitatem, efficientiam, ac proprietatem conſtituit. Pelagius gratiæ Chriſti, quæ quidem propriè ſic vocatur, neceſſitatem funditùs, & vniuersè ſuſtulit; aſſerens abſque illa poſſe hominem non conuerti ſolùm ad Deum; verumetiam perfectum tam honeſtæ, quàm Chriſtianæ vitæ ſtatum, adeóque ſempiternam ſalutem adipiſci: tametſi tum ad regni cæleſtis obtinendam gloriam, Chriſti notitia abſolutè neceſſaria illi viſa ſit: tum ad idem illud aſſequendum, reliqua omnis gratia magis vtilis, quàm neceſſaria. Hanc Pelagij hæreſim fuiſſe, teſtis eſt qui id vbique prædicat Auguſtinus. Vt cùm in Epiſtola XCIV, *nouam quandam*, ait, *hæreſim inimicam gratiæ Chriſti contra Eccleſiam Chriſti conari exurgere, hominum ſcilicet, qui tantum audent infirmitati humanæ tribuere poteſtatis, vt hoc ſolum ad Dei gratiam pertinere contendant, quòd cum libero arbitrio, & non peccandi poſſibilitate creati ſumus, & Dei mandata, quæ à nobis implerentur, accepimus. Ceterum ad eadem mandata ſeruanda, & implenda nullo diuino adiutorio nos egere.* Sic Epiſtola Synodica Concilij Carthaginenſis, quæ inter Auguſtinianas nonageſima cenſetur, aſſerit, hæreſim eandem nullam *aliam Dei gratiam* agnoſcere, præter *voluntatem* hominis *propriam, quâ legem Dei poſſit implere.* Et, *nullum relinquere locum gratiæ Dei, qua Chriſtiani ſumus.* Et [a] Hieronymus Pelagianos ait negare, *liberum arbitrium, Dei niti auxilio, illiúſque per ſingula ope indigere.*

[a] Hier. ad Cteſiph. col. 814.

IV. SEMIPELAGIANI verò ad bene operandum, & ad ſalutem conſequendam neceſſariam confitentes eſſe gratiam, eandem ad initium fidei, ac bonæ voluntatis minimè requirebant. Verùm vnumquemque putabant inditis à Deo liberæ voluntatis, ac naturæ viribus poſſe ſalutis deſiderium, & initium aliquod fidei concipere: vt ad gratiam conferendam Deus non *opera quærat;*

Vide Tom. noſtrum 3. lib. de Pelag. hær. cap. 2.

Digitized by Google

ſed fidei noſtræ deuotione contentus ſit; vt ait Fauſtus Rhegienſis libro primo de libero arbitrio, capite ſeptimo, &c. *Sicut enim ad Deum largitio remunerandi, ita ad hominem deuotio reſpicit inquirendi*, ait idem. Et paullo pòſt: *Prima itaque vocatio compendium fidei requirit à nobis. Sequentis verò temporis gratia redemptis, ablutis, innouatis, ſedulitatem operis, & curam laborioſæ ſeruitutis indicit.* Et, *fidem expectat à paruulis: opera etiam cum fide à confirmatis requirit: ita tamen vt credulitatis affectum proficientibus augeat, & laborantibus adiutor quotidianus aſſiſtat:* Tum capite decimo, diſertiùs expreſſiúſque errorem eundem explicat: vbi inter cetera ſcribit, *ſicut dextram in omni homine ipſe formauit; ſed in poteſtate hominis poſuit, vt eam quô vellet extenderet, & ad diuerſa opera conferret: pari modo ſenſum rationis, & arbitrium voluntatis in vnamquamque animam inſeruit, inſpirauit, infudit; ſed eam in manu humani conſilij, moderandam, & exercendam reliquit, eiúſque officia iuri hominis dominióque commiſit, vt ſi malum deprauatus appeteret, in arbitrij libertate permiſſum ſibi ſciret, licere neſciret. Si autem bonum caperet, actionem, & perfectionem eius à conditore depoſceret, ad mercedem verò illius officioſa deuotio pertineret. Et ideo hominis formator, & rector, bonæ voluntatis homini deputauit vſum, ſibi reſeruauit affectum. Non ergo æquum iuſtúmque vni velle conceſſit, & alteri denegauit. Sed ſicut omni homini manum, oculum, greſſúmque donauit, ita ſimiliter omni homini voluntatem, vt eam in quamlibet partem verſaret, indulſit.*

V. Adversvs vtroſque diſputans Auguſtinus, de gratia non eodem modo locutus eſt. Sed contra Pelagianos contendens, gratiam Chriſti generatim, & quàm amplè, latéque patet accepit. Nam qui totam funditus gratiam abnegabant, nec eam ad bona opera, vel ſalutem conſequendam, immo ne ad perfectionem quidem Chriſtianæ virtutis obtinendam, neceſſariam eſſe dictitabant, ſic eos retundendos ſtatuit, vt quod in illorum hæreſi peſtilentiſſimum, ac pernicioſiſſimum erat, id po-

tiſſimum euerteret; cùm hoc probaret, ac doceret, neque bonum opus vllum, nedum perfectum, ſine gratia fieri, nec ad vitam æternam ſine gratiâ Chriſti peruenire poſſe. Satis illud conſtat, Pelagium, vt ſine auxilio gratiæ affatim in libero arbitrio ineſſe virium ad bonam beatámque vitam aſſequendam oſtenderet, eo præſertim argumento vti ſolitum, quòd fruſtrà Deus homini legem, ac præcepta componendæ vitæ, & ad ſalutem comparandam idonea dediſſet, niſi tantum roboris naturæ illius ingenuiſſet, quantum ad ea exequenda ſufficeret. Declarant hoc omnia illa teſtimonia, quæ ex Auguſtino proferunt Armacani, vt qualis ſit gratia Chriſti, illius auctoritate demonſtrent; quorum aliqua ſuperiori capite congeſſimus. Hæc enim gratiæ genus illud oſtentant, quod ad operandum efficax eſt, ac validum: qualis eſt perfecta iam, & corroborata dilectio, non rudis, & initialis, vt ſæpe diximus.

VI. Vt autem meliùs hoc intelligi poſſit, expendendum illud eſt imprimis, quis ſit communis de gratia Chriſtianorum ſenſus; & quæ ſit antecepta illorum mentibus rei iſtius informatio, quam Græci πρόληψιν vocant, cùm de gratia cogitant, aut loquuntur. Nimirum auxilium aliquod Dei ſtatim animo deſcribunt, quo ad vitam laudabiliter inſtituendam, & ad Chriſtianarum officia virtutum, & bona opera præſtanda; ac poſtremò ad æternam vitam comparandam diuinitus adiuuamur: quem ad vſum finémque adeo illam neceſſariam agnoſcunt; vt ſine ea boni neque facere aliquid in vita, neque poſt mortem conſequi poſſimus. Hanc Chriſti gratiæ notionem docti indoctique pariter animo verſant, cùm de ea ſermo illis oritur; nec olim Pelagianos inter & Catholicos vlla fuit de iſta communi gratiæ ſignificatione diſſenſio. Verùm in conſtituendo gratiæ, auxiliíque genere, ſumma inter vtroſque contentione certatum eſt. Ac Pelagius quidem de gratia, eiúſque neceſſitate ſic vniuersè ſentiebat, vt multis audientibus aliquando dixit: [a] *Anathemo*

[a] Pelag. apud Aug. lib. 1. de Gr. Chr. cap. 1.

qui vel ſentit, vel dicit, gratiam Dei, qua Chriſtus venit in hunc mundum peccatores ſaluos facere, nõ ſolùm per ſingulas horas, aut per ſingula momenta, ſed etiam per ſingulos actus noſtros non eſſe neceſſariam: & qui hanc conantur auferre, pœnas ſortiuntur æternas: Cuiuſmodi & Catholicorum erat profeſſio. Sed illi gratiæ nomine vel naturam ipſam, & liberum hominis arbitrium, vel peccatorum remiſſionem; vel legis notitiam, ac ſcientiæ reuelationem intelligebant; ita vt ad ſubleuandam, corroborandámque voluntatem, nullum in eam propriè, ac proximè deriuaretur auxilium, quod illius imbecillitatem erigeret, & ad agendum opitularetur. Catholici verò, præter illa cum Pelagianis communia ſibi præſidia, interiora quædam alia requirebant, quæ caritatis, ac dilectionis, vel fidei per caritatem operatæ nomine complecti ſolet Auguſtinus.

VII. Ambo iſta gratiæ genera declarat, & ſibi mutuò opponit Auguſtinus cùm multis in locis, tum in calce epiſtolæ CXLIII, vbi primùm callidam, & ambiguam de Chriſti gratia mentionem à Pelagio factam queritur in epiſtola ad Demetriadem virginem: in qua non ſatis explicabat, cuiuſmodi gratiam intelligeret, eámne, quæ ad ſolam ſcientiam, aut externam prædicationem, atque eiuſmodi cetera refertur; an potiùs *tantas voluntatis vires, tantum dilectionis ardorem* ex ſpiritu ſapientiæ manantem, *qui ſufficiat ad implendam magnitudinem continentiæ:* qualem à Deo poſtulandam ſciuit, impetrauítque [a] Sapiens. Tum ita pergit ſcribere; *Satis enim dici non poteſt, quantum cupiamus in eorum hominum ſcriptis, qui propter acrimoniam, atque facundiam leguntur à plurimis, apertam confeſſionem illius gratiæ reperiri, quam vehementer commendat Apoſtolus, qui etiam ipſius menſuram fidei, ſine qua impoſſibile eſt Deo placere, ex qua iuſtus viuit, quæ per dilectionem operatur, ante quam, & ſine qua omnino nulla cuiuſquam bona opera exiſtimanda ſunt, quoniam omne quod non eſt ex fide peccatum eſt, Deum dicit vnicuique partitum. Nec ſola reuelatione ſcientiæ nos diuinitus adiuuari, vt piè, iuſtéque viuamus, quæ ſine*

[a] Sap. 8. 21.

Digitized by Google

ſine caritate inflat; verumetiam inſpiratione caritatis ipſius, qua plenitudo legis eſt, & qua cor noſtrum vt ſcientia non inflet, ædificat.

Hîc perſpicuum eſt, Auguſtinum vtramque gratiam Chriſti, quam & Pelagius, & Catholici prædicabant, talem exprimere, qua bona opera fiunt, & virtutum officia præſtantur. Certè veram & Chriſtianam gratiam huiuſmodi Lectoribus obiicit, quæ ad *implendam continentiæ magnitudinem ſufficit: & ex qua iuſtus viuit; qua bona opera noſtra* reddit; *qua plenitudo legis eſt.*

Omitto cetera Auguſtini loca, in quibus duo inter ſe comparantur illa gratiæ genera: quorum haud pauca alibi [a] collegimus. In quibus omnibus talia opponuntur inter ſe adiumenta gratiæ, quæ Pelagius, & quæ Auguſtinus aſſerebant, vt perfectam vtraque caritatem, præ ſe ferant. Meritò id quidem. nam & alioqui vſitata res eſt, & more hominum recepta, vt cùm de naturali aliqua potentia, & facultate, vel de arte, & ſcientia diſputamus, ac naturam illarum, & efficientiam explicare volumus, cum ex multis vſum illarum, & actionem, effectionémve nominemus, quæ eſt omnium præcipua, & ad quam ceteræ tendunt ac referuntur, velut ad vltimum finem, quæ eiuſdem eſſe poſſunt artis, aut facultatis actiones. Sic medicinam definimus eam artem, quæ ægris corporibus ſanitatem reſtituit, ac morbos depellit. Atqui non ea ſola eſt effectio medicinæ, proximè curare morbos, ac ſanitatem reddere: ſed ſunt alia plurima eiuſdem artis opera, quæ in morbum ipſum, aut ſanitatem nihil ex propinquo actionis exercent; ſed ad principalem efficientiam aliqua ratione conducunt: velut eſt herbas legere, & alia neceſſaria comparare ad morborum remedia, idque ſuis temporibus, ac certis opportunitatibus facere, victum quotidianum, ac diætam præſcribere, explorare venam, ſcrutari corporis temperiem; & id genus infinita alia, quæ cùm ex ſcien-

[a] Vt in To. 1. lib de Pelag. hær. cap. 10.

tia, & præſcripto illius artis adminiſtrentur, nihil tamen in morbum per ſeſe, ſed ex longinquo moliuntur; & ad primarium artis opus apparandum, gubernandum, dirigendum, exequendúmque conferunt. Idipſum de architectura, pictura, & reliquis ferè artibus vſurpare licet. Nam ſi architectura quid ſit, ſiue potiùs Græcè, οἰκοδομητικὴ τέχνη, roget aliquis, ſtatim reſpondetur, artem eſſe domus fabricandæ. At quàm multa eiuſdem opera præcedere neceſſe eſt, antequam ad vltimum illud, & principale veniatur! Sic picturæ opus eſſe reſpondebimus, corporearum rerum imagines lineamentis, & coloribus exprimere. Dici vix poteſt, quàm multa priùs efficienda pictori ſint, quàm poſtremum illud proximè attingat, & abſoluat.

VIII. Hoc ſi ad propoſitum transferatur, incredibile eſt quantam lucem afferat, tum ad vniuerſum Chriſtianæ gratiæ genus explicandum; tum ad Auguſtini indagandum, eruendúmque ſenſum; tum poſtremò ad Armacanorum caſtigandam licentiam. Intelligimus enim gratiæ nomen, & efficientiam, hoc eſt medicationem animorum, ſic latè patere, vti corporum curationem: ac præcipuum illius opus, & ad quod adhibentur, comparantúrque reliqua, eſſe, peccati abſterſa labe & ægritudine, animæ ſanitatem reſtituere. Sed vt eò perueniatur, multa priùs agi, efficique oportere; & rudimentis quibuſdam, inchoationibúſque virtutum, ac certa veluti diſciplina paullatim ad ſummum vltimúmque prouehi. Quem progreſſum ſuprà, capite ſecundo, ex Tridentini Concilij auctoritate deſcripſimus.

Quamobrem quod Auguſtinus illis in locis, quæ ad conſtituendam naturam gratiæ Armacani in medium proferunt, iis eam verbis, ac ſententiis circumſcribere videtur, quæ peccati omnis expultricem, & eorum, quæ lex diuina præcipit, effectricem, ac perfectè demum actuoſam illam prædicant, non alio ſenſu prudens quiſque, & non prorſus abſurdus interpretabitur. Minimè

Digitized by Google

omnium, ſi Chriſtianus & Catholicus ſit, ex eo verum putabit eſſe, quod ſoli Armacani ſomniant, nullum aliud Auguſtinum agnouiſſe Chriſti gratiæ genus, vel *medicinale auxilium* noui Teſtamenti; præterquam eximiam ac perfectam dilectionem, qua Deus propter ſe, vel propter ſeipſam iuſtitia diligitur. Nec motus animi ceteros, qui affectum illum antecedunt, atque ipſum adeo gehennæ metum, quo à peccandi voluntate initio abſterrentur homines, alienum ab eodem illo genere gratiæ medicinalis ſtatuet, aut ſolis imputabit naturæ viribus. Quod quidem ab Armacanis fieri, & germanos ideo Pelagianos meritò cenſendos eſſe, in ſequentibus demonſtrare pergam.

CAPVT VII.

De metu gehennæ, quem bonum eſſe Catholica fides docet in Tridentino Concilio ſtatuta. 2. Armacanorum varia, & hæretica de illo ſententia. 3. Quam negans ex Chriſti eſſe gratia. 4. Sed ex Tridentino ipſo decreto refelluntur. 5. Eorumdem æſtus & perplexa ratio. 6. Lutheri de eodem metu, & ex eo ſuſcepto dolore damnata opinio. 7. Planè eadem quam inſtaurarunt Armacani.

I. QVI gratiam Chriſti medicinalem, ſola vera caritatis inſpiratione definiunt, nullum illius effectum eſſe iudicant, præter dilectionem propriè dictam, qua iuſtitia propter ſe, ſiue ſuapte cauſa is, qui iuſtitia eſt, amatur Deus. Ea nouæ ſectæ eſt opinio, quam illius princeps iis verbis complectitur: *Gratia Chriſti tantummodo ad*

Digitized by Google

diligendum in cuiuſuis præcepti impletione Deum, neceſſaria eſt: tum aliis, quæ initio libri huius expoſui. Ex quibus ſequi videtur, pœnæ ac gehennæ metum, & quæ ex eo proficiſcuntur opera, non ex Chriſti gratia deriuari; & eo ipſo bona, & honeſta non eſſe: immo mala eſſe potiùs. Quod enim ex caritate non fit, id ex nulla fit virtute: vt eſt eorumdem Armacanorum ſententia; qui virtutem omnem, eſſe caritatem exiſtimant. Quod autem ſine virtute agitur, ſi ex libera voluntate pendet, in malo ac vitio numeratur.

a Seſſ. 6. can. 8. Atqui[a] Tridentinum Concilium *anathema eſſe* decreuit, *Si quis dixerit, gehennæ metum, per quem ad miſericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus, vel à peccato abſtinemus, peccatum eſſe, aut peccatores priores facere.*

Hæc ſynodalis decreti ſanctio nouæ ſectæ principes non quidem ad ſanitatem, ac bonam mentem reuocare potuit: ſed hoc egit interim, vti ſenſus animi ſui tectiùs, & obſcuriùs expromerent, atque inconſtantia ſermonis, & ambiguitate Lectores in diuerſa diſtraherent; quo minus ad intimum eorum, arcanúmque dogma curarent, poſſéntve pertingere.

II. Certe dux illorum & antiſtes, cùm de ea quæſtione diſputat, ſic impeditus, & perplexus eſt, ac ſecum adeo diſconuenit, vt apud hunc, parturientis feminæ nixum moroſa quædam & ſcrupuloſa verborum anxietas imitata videatur.

Primùm ille *timorem gehennæ, ſiue pœnæ in ſe conſideratum, ſiue paruum, ſiue magnum, ſiue remiſſum, ſiue intenſum, eſſe vtilem ac bonum* fatetur, quòd ita definierit Tridentina Synodus. Verùm paullo pòſt, illam ipſam profeſſionem veri dogmatis quibuſdam additamentis inficit, & ab Synodalis decreti ſententiâ detorquet; quaſi cum aduerſariis, quos illo canone confixit Synodus, colludere, ac præuaricari inſtituerit: quod poſteà demonſtrabitur. Nam timorem iſtum gehennæ, ſi in illo hæreatur; hoc eſt, niſi ex caritate proficiſcatur, inordinatum vitioſúm-

Digitized by Google

que fieri dicit, cùm ex ſe ſit bonus. Quemadmodum *licita, bonáque eſt*, ait, *voluntas aſſumendi cibi, & potus, appetitus tuendæ ſalutis corporalis, concubitus inter coniuges, ſcientiæ comparandæ ſtudium, & infinita ſimilia: quis tamen ignoret, ab iis, qui in huiuſmodi rerum delectationibus hærent, per quas eis tranſeundum erat, gulâ, luxuriâ, curioſitate, vanitate peccari? Nam hoc ipſo, quo in rebus iſtiuſmodi, velut iucundis, ac delectabilibus, animus commoratur, per quas tanquam peregrinus ad patriam, delectationum omnium fontem, tendere debet, nullius alterius malitiæ adiunctione delinquit. Nam iſta, & non alia, eſt omnium peruerſitas, fruentium rebus illis, quibus vtendum eſt.*

Quin idem poſtea quærit, *vtrum timorem ſempiterni interitus & gehennæ Deus immittat homini, an naturaliter ex naturæ viribus fluat.* Cui mox reſpondet: *non videri quenquam poſſe diffiteri, quin Deus eum in animo timentis operetur.* Idque ex [a] Auguſtino probat, qui *Deo molliente cor hominis* oriri illum docet. [a] Lib. Annot. in Iob c.23.

Addit, ſpiritum illum timoris, & ſeruitutis Teſtamenti veteris proprium eſſe, ſicut ſpiritus amoris proprius eſt noui. *Vterque tamen* (ait) *à Deo datus, & acceptus. Immo idem ipſe ſpiritus fuiſſe ſignificatur, qui propter diuerſos effectus vtroque nomine nuncupatus ſit.* Quod ex [b] Auguſtino quoque demonſtrat. [b] Serm. 13. de ver. Apoſt. c. 11. & qu. 55 ſuper Exo.

III. VERVM paucis interiectis, negat ex gratia Chriſti timorem iſtum proficiſci. *Quamuis igitur fatendum ſit*, inquit, *Deum in cordibus hominum timorem pœnarum futurarum operari, nullo tamen modo arbitrandum eſt, quòd eum per illam veram Chriſti gratiam, propter quam infirmis hominibus largiendam crucifixus eſt, operatur. Nam iſta gratia effectum prorſus oppoſitum in voluntate facit. Eſt enim inſpiratio cæleſtis delectationis, qua Deus incipit dulceſcere, quem timebat: quáque dulcedine perfuſus animus, iam non formidine pœnæ, ſed iuſtitiæ dilectione operatur bonum.* Quare *operatur*, inquit, *Deus pœnarum timorem per aliam longè inferioris notæ gratiam: quæ, poſtquam infixa fuerit in animo*

Digitized by Google

iudicij diuini, ſempiternæque pœnæ fides, fortaſſis gratiam peculiaris cuiuſdam, ſiue internæ, ſiue externæ prouidentiæ, & operationis non excedit.

Quocirca eò tandem labitur, vt *timorem pœnæ, & opus iuſtitiæ, quod ex timore imperatur, fidem quidem prærequirere* cenſeat, *ſed ea iam in animo radicata, propriè ſtrictéque dictam Chriſti gratiam non exigere, ſed ex proprij arbitrij viribus poſſe proſilire.*

Quòd ſi Deus timorem iſtum ſua prouidentia in animis peccatorum vel ſemper, vel ſubinde concitet, vel etiam, ſi ita libet, interiùs inſpiret, ea longè alterius rationis eſt, quàm ea Chriſti gratia, de qua hactenus diſſeruimus. Limites enim naturalis prouidentiæ, quantum ad ſubſtantiam non excedit: cuiuſmodi gratiam etiam Pelagiani multis modis agnouerunt, & confeſſi ſunt.

Denique peccatum ex mero timore gehennæ ſic vitari poſſe negat, vt vitando non peccatum aliud admittatur; quandoquidem timori iſti ſemper adiuncta eſt peccandi voluntas, ſi id impunè liceret. Hæc de timore pœnæ ac gehennæ nouæ ſectæ patroni, ac principis eſt opinio; quæ ſemetipſam euertit, ac planè ſibi contraria eſt.

IV. Ex his conſiderandum primò iſtud eſt, quod ſic eſſe timorem illum pœnæ indicat, vt eſt veſcendi, ac bibendi voluntas, quæ nec per ſe bona eſt, nec mala; ſed ex genere τῶν ἀδιαφόρων, quæ pro vtentis affectione, ac voluntate, bonitatem, aut malitiam capiunt: huiuſmodi videlicet, quæ cum honeſtate, vel turpitudine coniuncta ſit, quam *moralem* vocant. Nam ſi de naturali agitur, talis ineſt illis, qualis in naturalibus appetitionibus reliquis cernitur, quæ nec laude per ſeſe, nec vituperatione dignæ ſunt, ſed mediæ, & indifferentes habentur, vt dixi, ac pro voluntatis vſu, & impulſu, ad genus alterutrum pertinent. Iam ſi eandem putat eſſe rationem timoris illius, & operis, quod ex eo fit; vehementer fallitur, ac tam à ſeipſo, quàm ab Catholicæ

Digitized by Google

fidei regula diſſentit, quam ipſe ſibi ex Tridentini Concilij canone præſcripſit. Etenim Tridentini Patres de præparationibus illîc agunt, quibus ad iuſtificationem, id eſt ſanctitatem, ac iuſtitiam capiendam, idonei fiunt homines; quas quidem interiore animi permotione, & inſpiratione conſtare docet,[a] hoc eſt *per excitantem, & adiuuantem Dei gratiam* effici; *qua conuertuntur eidem gratiæ liberè aſſentiendo, & cooperando: ita vt tangente Deo cor hominis per Spiritus ſancti illuminationem, neque homo ipſe nihil omninò agat, inſpirationem illam recipiens; quippe qui & illam abiicere poteſt; neque tamen ſine gratia Dei mouere ſe ad iuſtitiam coram illo libera ſua voluntate poſſit.*

a Trident. Conc. Seſſ. 6 cap. 5.

Quod igitur ex illa gratia, & conſentiente voluntate proficiſcitur, neque naturalis eſt, neque indifferens actio, ſed bona eſt & honeſta. Nihil enim, niſi quod eſt huiuſmodi, ex inſpiratione Spiritus ſancti, & gratia poteſt effici. Multo verò minùs malum ac vitioſum illud eſſe poteſt, quod ex afflatu illo, operationéque gratiæ, ac ſancti Spiritus efficitur.

V. IN quo quis Armacanorum ἀλογίαν pro merito caſtigare poſſit: qui in ſeipſos turpiter incurrunt, & priora decreta poſterioribus, iiſdémque contrariis euertunt? Poſtquam enim timorem gehennæ *in ſe conſideratum, vtilem, ac bonum eſſe* ſtatuerunt, Tridentinæ Synodi auctoritate permoti; mox iſtam ipſam valere iubentes, ac ludibrio habentes auctoritatem ſynodi, eundem, niſi ex caritate prodeat, hoc eſt niſi id quod erat eſſe deſinat, gehennæ metum vitioſum ac damnandum eſſe decernunt. Atqui de timore illo gehennæ propoſita quæſtio eſt, non qui ex caritate ſuſcipitur, & ab ea imperatur, ac dirigitur. Stulta enim eſſet iſta dubitatio, an ſit bonus; cùm quidquid ex caritate fit citra controuerſiam bonum ſit. Sed de huiuſmodi metu dubitatur, ac quæritur, qui citra caritatem, per ſeſe, ac natura ſua, & proprietate cenſetur. Vide enim vnde nata, & quemadmodum concepta ſit ab Armacano iſta quæſtio. Dixerat, & latiſſimè

Digitized by Google

hactenus probauerat, *gratiam Chriſti medicinalem ad opera ſolius dilectionis, quæ in virtutibus omnibus Chriſtianis implicatur, neceſſariam eſſe.* Ex quo quid mouere quempiam poſſit, ita ſubiungit: *Hinc verò dubium alicui ſubnaſci poſſet, quid de operibus ex timore damnationis, ſeu gehennæ profectis exiſtimandum ſit. Nam illa videntur eſſe opera verè bona: quandoquidem attritio ex iſto timore nata, etiam ſit diſpoſitio ad iuſtificationem, dummodo ſit coniuncta Sacramento pœnitentiæ.*

Apparet hîc de timore damnationis inquiri, ac dubitari, non qui ex affectu caritatis oritur; cùm iam deciſum, definitúmque eſſe dicat, ad huiuſmodi opera, quæ fiunt ex dilectione, gratiam Chriſti eſſe neceſſariam: ſed de timore illo per ſe, & in propria ratione conſiderato, quâ pœnæ eſt, ac gehennæ horror, & fuga, tanquam mali, & incommodi proprij. Talis enim intelligitur timor, qui cum Sacramento Pœnitentiæ præparatio eſſe dicitur ad iuſtificationem: non ille qui ex caritate proficiſcitur.

VI. De iſtiuſmodi ergo timore, qui à caritate diuerſus eſt, & eam præcedit, omninò diſputare inſtituit Armacanus: eundémque mox propter Tridentinum decretum, *vtilem ac bonum* eſſe decernit. Nam & Tridentinum Concilium, vt ſuprà demonſtrauimus, de affectu illo timoris canonem ſuum edidit, non qui ex caritate naſcitur; ſed qui, vt dixi, *diſpoſitio* eſt ad caritatem, & iuſtitiam. Nec multum acuti eſt hominis hoc partim ex capite ſexto Seſſionis ſextæ; partim ex canonis octaui verbis colligere. *Si quis dixerit* (ait in Canone) *gehennæ metum, per quem ad miſericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus, vel à peccando abſtinemus, peccatum eſſe, aut peccatores peiores facere, anathema ſit.* Quod decretum nō aduerſus mortales vllos conditum eſt, qui metum gehennæ ex affectu caritatis ortum peccatum eſſe ſtatuerint. Nec enim fando iſtud hactenus eſt auditum. Sed aduerſus recētiores hæreticos, imprimíſque Lutherum; qui de timore gehennæ, déque contritione ex illo ſuſcepta idē prorſus, atque iiſdē propemodū verbis, & argumentis aſſeruit, quibus Armacanus, Lu-

Lutherus [a] enim in articulo ſexto de quadraginta & vno, quos Leo decimus in Bulla ſua damnauit; affirmat iſtud: *Contritio, quæ paratur per diſcuſsionem, collectionem, & deteſtationem peccatorum, qua quis recogitat annos ſuos in amaritudine animæ ſuæ, ponderando peccatorum grauitatem, multitudinem, fœditatem, amiſsionem æternæ beatitudinis, ac æternæ damnationis acquiſitionem; hæc contritio facit hypocritam; immo magis peccatorem*. Quem articulum ab Leone, vti dixi, notatum anathemate, Lutherus in eo libro propugnans, qui *Aſſertio articulorum Martini Lutheri per Bullam Leonis X. damnatorum*, inſcribitur, prorſus idem, quod Armacanus, docet: vt hic ex illo quæ ſcripſit hauſiſſe videatur. Sic enim ſcribit Lutherus: [b] *Primùm hoc nemo negabit, Contritionem quantumlibet magnam*, NISI FIAT AMORE IVSTITIÆ, *&, vt ipſimet dicunt*, IN CARITATE DEI, *non eſt vera, ſed ſimulata. Omnia enim, quæ extra caritatem fiunt, nihil, vana, & falſa ſunt, vt 1. Corinth. 13. docet Paulus, quia non fiunt ex toto corde*, &c. *At contritio per peccatorum collectionem parata*, SINE AMORE DEI, ET IVSTITIÆ, *hoc eſt ſine corde, conterit: de hac enim locutus ſum. Quare neceſſariò ſequitur, vt faciat hypocritam: qui* NEC VOLENTER, NEC AMANTER *conteritur in corde ſuo*. Tum alteram partem, *Quòd ea contritio faciat magis peccatorem*, latiùs demonſtrare pergit, iiſdem, vt dixi, quibus Armacanus, rationibus, vt poſtea videbimus.

[a] Luth. To. 2. fol. 106. pag. 1.

[b] Ibidem.

VII. NVLLA re igitur ab Lutherana hæreſi diſtat Armacanorum opinio; ac pari vtrâque ſententia Leonis decimi, & Tridentini poſteà Concilij decreta damnarunt. Siquidem ambæ timorem gehennæ, & contritionem illo ſolo animatam, & accenſam reſpuunt, & peccati loco habent: ac niſi *ex caritate*, id eſt *amore iuſtitiæ* proficiſcatur, non ſolùm ad emerendam veniam nihil in Sacramento conferre, ſed nouo etiam implicare delicto ſtatuunt. Conferantur cum ſuperioribus Lutheri verbis, quæ Armacanorum princeps eâdem de re ſcriptis prodidit. Hic enim ex Auguſtino pronuntiat, *nullum eſſe bonum, quamdiu*

V

ſit formidine pœna, non amore iuſtitiæ. Ipſa quippe iuſtitia, quæ in præcepto bene viuendi, ſiue affirmatiuo, ſiue negatiuo elucet, ſincerè diligenda eſt, vt eſſe poſſit opus bonum. Qui autem iuſtitiam dilexerit, nihil aliud diligit, niſi verum Deum. Sic in illud incurrit Armacanus, quod in Luthero damnatum eſt; metum illum gehennæ, & dolorem ex eo ſuſceptum, qui non oritur *ex amore Dei ac iuſtitiæ*, non eſſe opus bonum: adeóque malum eſſe opus, ac peccatum. ſiquidem *nullum dari medium inter caritatem, & culpabilem cupiditatem*, eiuſdem principis ſectæ illius eſt effatum.

Huiuſmodi porro, qualis hodie eſt Armacanorum, Lutheri opinionem fuiſſe, & ab Leone X, ac tota Eccleſia pro hæretica damnatam & proſcriptam; fidem faciunt, præter illa, quæ dixi, Theologicarum, vt vocant, Facultatum variis in locis edita iudicia atque decreta: velut Pariſienſium, ac Louanienſium: tum viritim ab ſingulis præſtanti doctrina & ſanctitate præditis, ſcripti de hac re contra Lutherum libri. Inter quos memorandus imprimis eſt Ioannes Fiſcherus Roffenſis in Anglia Epiſcopus, & Martyr, qui aduerſus Lutheri articulos ab Leone damnatos luculentum opus elaborauit; in quo & Lutheri dogma de contritione ex metu gehennæ, quod Armacani modò recoquunt, vberrimè confutat; & eandem, quam nos hîc tuemur, ſententiam, tanquam oppoſitum errori illi Catholicæ fidei decretum, explicat, & affirmat.

Digitized by Google

CAPVT VIII.

1. De Pœnitentia ex metu gehennæ ſuſcepta, Armacanorum error, quo ita bonam illam eſſe fateri videntur, vt tamen non ſit ex Chriſti gratia. 3. De metu gehennæ, Auguſtini ſententiæ in ſpeciem contrariæ: ac primùm eæ commemorantur, quæ illum commendare videntur. 6. Tum quæ damnare. 7. Quadruplex in vniuerſum timor à S. Thoma conſtituitur. 8. Triplex ab aliis. Eiuſdem cauſa duplex. 9. De illo timore apud Auguſtinum obſeruanda duo. Primum, loqui ipſum de eo timore, qui ex natura ortus cum affectu peccandi coniungitur, cùm eum condemnat. 10. Alterum obſeruandum de duplici gratia rudi, & perfectiore. Hinc Armacanorum fucus detegitur.

1. QVANTVS ſit in Armacanis æſtus animi, quámque volubilis & inconſtans illorum opinio, cùm de timore gehennæ, ex eóque ſuſcepta pœnitentia diſputant; puto qui antecedens caput legerit, ignorare poſſe neminem. Nunc eorum ſummatim flagitia colligam, ac quantopere à ſeipſis, & à catholica fide diſſentiant, hoc capite monſtrabo.

Ex iis maximè eſt illud abſonum, & ἀθεολόγητον, quòd metum eundem gehennæ *vtilem*, ac *bonum* fatentur, & à Deo ac Spiritu ſancto in hominibus effici, non tamen ex Chriſti gratia; ſed ex quadam Dei prouidentia, quæ naturæ limites neutiquam excedit. Quod ſine dubio Pelagianam ſapit hæreſim. Nam nullus omninò motus animi, quo ad iuſtitiam capiendam præparantur homines,

aliunde eſt, quàm ex Chriſti meritis & gratia, initio ab ipſa vocatione ſumpto: vti Tridentina docet Synodus: cuius hæc verba ſunt in capite quinto Seſſionis ſextæ. *Declarat*, inquit, *prætereà iuſtificationis exordium in adultis à Dei per Chriſtum Ieſum præueniente gratia ſumendum eſſe: hoc eſt ab eius vocatione, qua nullis eorum exiſtentibus meritis vocantur.* Tum capite ſequenti, particulatim explicat, cuiuſmodi iuſtificationis ſit exordium illud; quam *diſpoſitionem* vocat *ad iuſtitiam;* ac varias animi permotiones enumerat; inter quas *diuinæ iuſtitiæ timorem* poſt fidem recenſet. Hunc igitur timorem *per Chriſtum Ieſum*, & ex eius meritis & gratia ſic exiſtere, & in nobis oriri vult; vti fidem, & alia gratiæ auxilia, quæ etſi perfectiſſimo in gratiæ genere minimè cenſentur; quia nondum peccati labem, ac ſtatum eximunt, ſed cum eo conſiſtunt; pertinent tamen ad eam gratiam, quam contra Pelagianos, & eorum præſertim reliquias tota contentione defendit, & Chriſti meritis vindicat Auguſtinus. Vide caput ſecundum & tertium libri huius, ne eadem hîc repetere neceſſe habeam.

II. Qvocirca non hæreticum ſolùm eſt, ſed etiam qualicumque Theologo penitus indignum Armacanorum dogma, quo aſſerunt, timorem gehennæ, quo ad iuſtificationem præparantur animi, & quià Deo, ac Spiritu ſancto communicatur, non ex Chriſti gratia proficiſci; ſed noui cuiuſdam, & Chriſtianis auribus inuſitati eſſe generis.

Sed hac titubantis ſectæ, nec liberè ſenſum ſuum expromentis, ac cauſæ diffidentis inconſtantia, leuitatéque omiſſa, eam decretorum ipſius partem perſequemur, quæ momenti maioris eſt; quæque penitus inſediſſe illius animo videtur. Nemo quippe eſt adeo parum intelligens, quin ea ipſa, quæ de metu gehennæ commodè ab Armacano dicta memorauimus, non bona fide, nec ex animi prolata ſententia; ſed ingratiis extorta, & ſeruili quodam timore damnationis expreſſa cognorit. Contrà verò quæ

aduerſus eundem illum metum Lutheri conſentanea hæreſi multis capitibus expoſuit; ea ſeriò ac lubenti animo, & vt intus habebat, ab eodem concepta, ſcriptíſque prodita fuiſſe.

Itaque contra hanc peſtilentem, & hæreticam labem, propugnanda nobis eſt Catholici decreti veritas Tridentini canonis auctoritate ſancita; prorſúſque illud adſtruendum; timorem gehennæ, qui nondum ex vera caritate proficiſcitur, malum non eſſe, nec peccati macula ſuffuſum; ſed ad promerendam veniam, ac iuſtitiam, congruentis habere vim meriti: eundem porrò cum Sacramento Pœnitentiæ coniunctum, ad perfectam cum Deo ineundam gratiam idoneæ præparationis inſtar eſſe.

Duo hîc ſunt, vt apparet, diſputationis huius reliqua: quorum in priore demonſtrandum eſt, ex Auguſtini præſertim ſententia, bonum eſſe, nec turpificatum vitio aliquo mentis hunc affectum, quo vitandi ſempiterni ſupplicij gratia laudabile aliquid capeſſimus, aut à peccato deſiſtimus. In poſteriore verò, explicare illud oportet, ex Tridentinæ Synodi placitis, eundem illum animi motum, ac doloris ſenſum, qui ex timore iſtiuſmodi capitur, idoneam eſſe præparationem ad emerendam peccatorum veniam, ſi ad eum Pœnitentiæ Sacramentum acceſſerit.

III. VT à priore ordiar, Auguſtini de timore iſto ſententiam breui hac præſcriptione complectar, in qua enodanda, & enucleanda tota conſequens diſputatio verſabitur. Illum igitur aſſero de affectu iſto, qui propoſitarum à Deo pœnarum metu nos in officio continet, atque ob admiſſa delicta ſenſum doloris affert, ſic interdum loqui, vt bonum vtilémque eſſe declaret; nedum vt nouum eſſe peccatum exiſtimet: aliàs verò cum peccandi voluntate coniunctum, adeóque malum eundem videri dicere. Quæ decretorum ἐναντιοφανία, ne ad vituperationem tanti Doctoris, & inuidiam trahatur; danda

nobis eſt opera, vt apta quapiam interpretatione pacari, & cum catholico dogmate conciliari poſſit. Hoc verò cùm à pleriſque tentatum, nec ſine approbatione perfe-ctum fuerit, eſſet profectò cur Armacanos miraremur rem adeo peruagatam, nec indignam ſcitu vel ignorare, vel ſilentio premere potuiſſe. Sed eorum in ceteris perſpecta diſſimulatio, eò vſque progreſſum habuit, vt illis propemodum ſimilium flagitiorum impunitatem; nobis verò mirandi ceſſationem attulerit. Quamobrem his tantiſper ſepoſitis, paucas ex Auguſtino ſententias in vtramque partem ſeligam, quibus timorem gehennæ commendare aliàs & probare; aliàs infamare, eique peccati notam videtur inurere.

a Tomo 8. pag. 610. D 2. & ſeq.

In enarratione [a] Pſalmi CXXVII, duplicem timorem explicat; vnum, qui nondum eſt caſtus, quo *gehenna timetur, vnde terruit & Dominus*, cùm ſcilicet futura ſupplicia comminatus eſt. *Audiunt*, inquit, *hæc homines; & quia verè futura ſunt impiis, timent, & continent ſe à peccato. Timent quidem; ſed non amant iuſtitiam. Cùm autem per timorem continent ſe à peccato, fit conſuetudo iuſtitiæ, & incipit quod durum erat amari, & dulceſcit Deus: & iam incipit homo iuſtè viuere, propterea non quia timet pœnas; ſed quia amat æternitatem. Excluſus eſt ergo timor à caritate, ſed ſucceſſit timor caſtus.* Tum de eodem illo non caſto timore; *Non timet*, inquit, *ne perdat amplexus pulcherrimi ſponſi, ſed timet ne mittatur in gehennam. Bonus eſt & iſte timor, vtilis eſt.* Habes hîc *bonum & vtilem* eſſe timorem illum.

IV. Rvrsvs in Sermone XVIII de verbis Apoſtoli, de eodem timore agens, quo metu gehennæ continent ſe à peccatis homines, non amore iuſtitiæ, inter alia ſic ſcribit; [b] *Modò cùm dicis mihi, Gehennam timeo, ardere timeo, in æternum puniri timeo: quid dicturus ſum? malè times? vanè times? Non audeo, quandoquidem ipſe Dominus ablato timore ſubiecit timorem; & ait, vbi dixit, Nolite timere eos, qui corpus occidunt, & poſteà non habent quid faciant: ſed eum timete, qui habet poteſtatem & corpus, & animam occidere*

b Aug. Ser. 18. de ver. Apoſt. c. 8.

in gehennam ignis: ita dico vobis hunc timete. Cùm ergo Dominus timorem incuſſerit, & vehementer incuſſerit, & repetendo verbum, comminationem geminauerit; dicturus ego ſum malè times? Iſta non dicam. Planè time, nihil meliùs times, nihil eſt quod magis timere debeas. Sed interrògo te, ſi non te videret Deus, quando facis, nec quiſquam te conuinceret in iudicio illius, faceres? Tu te vide. Non enim potes ad verba omnia mea reſpondere, inſpice teipſum. Faceres? Si faceres, ergo pœnam times, caſtitatem nondum amas, caritatem nondum habes, ſeruiliter times, formido eſt mali, nondum dilectio boni. Sed time tamen, vt iſta formido cuſtodiat te, vt perducat ad dilectionem. Timor enim iſte, quo gehennam times, & ideo mala non facis, continet te: & ſic volentem peccare animum interiorem non ſinit. Eſt enim quidam cuſtos timor, quaſi pædagogus legis, littera eſt minans, nondum gratia iuuans. Cuſtodiat tamen te timor iſte, dum non facis timendo, & veniat caritas: intret in cor tuum, & quantum illa intrat, tantum timor erit. Timor enim id agebat, ne faceres: caritas id agit, ne velis facere, etiamſi impunè poſſis admittere. Dixi quid timeatis, dixi quid appetatis.

V. AD hæc, in [a] Tractatu tertio in Epiſtolam canonicam Ioannis, hortatur fideles, vt ſi *nondum amant* illa præmia, quæ Deus pollicetur, *vel hoc timeant*, quod minatur, æternum ſupplicium. [a] To. 9 pag. 245. C.

Et in [b] Tractatu nono vberrimè timorem hunc eundem commendat. *Cœpit aliquis credere diem iudicij*, inquit. *Si cœpit credere, cœpit & timere. Sed quia timet adhuc, nondum habet fiduciam in die iudicij: nondum eſt in illo perfecta caritas. Nunquid tamen deſperandum eſt? In quo vides initium, cur deſperas finem?* Deinde timoris illius fructus, & commoda deſcribit; ac quemadmodum paullatim nos ad timorem illum caſtum, & caritatem perducit. Tum iſta pertexit: [c] *Ergo incipiat timor, quia initium ſapientiæ timor Domini. Timor quaſi locum præparat caritati. Cùm autem cœperit caritas habitare, pellitur timor, qui ei præparauit locum,* &c. *Maior caritas, minor timor: minor caritas, maior timor.* [b] Ibid. pag. 262. B 1. [c] Ibid. C. 2.

Si autem nullus timor, non eſt quà intret caritas. Sicut videmus per ſetam introduci linum, quando aliquid ſuitur: ſeta prius intrat, ſed niſi exeat, non ſuccedit linum. Sic timor primò occupat mentem: non autem ibi remanet timor, quia ideò intrauit, vt introduceret caritatem.

Sunt & alia quamplurima eiuſdem Auguſtini teſtimonia, quæ gehennæ metum illum *bonum*, *vtilem*, & *ſaluberrimum* eſſe confirment: tametſi non ex caritate, id eſt amore iuſtitiæ profectus ſit, ſed eam antecedat: cuiuſmodi non pauca deſcribuntur ab Armacanis.

At idem aliàs Auguſtinus, timorem illum non ſine peccato eſſe ſignificat; prorſus vt damnare videatur. In libro de ſpiritu, & littera, capite octauo: *Quicumque faciebant* (inquit) *quod lex iubebat, non adiuuante ſpiritu gratiæ, timore pœnæ faciebant, non amore iuſtitiæ: ac per hoc coram Deo non erat in voluntate, quod coram hominibus apparebat in opere: potiúſque ex illo rei tenebantur, quòd eos nouerat Deus malle, ſi fieri poſſet, impunè committere.* Hîc illum mentis affectum, quo vitandi ſupplicij gratia officium facimus, nihil præter ſpeciem habere, neque Deo probari, videtur aſſerere; tanquam verum ſit, quod de eo iactabat Lutherus, *contritionem huiuſmodi, quæ non ex caritate oritur, minimè veram eſſe, ſed ſimulatam.* Sic in capite decimo quarto libri eiuſdem, ſub finem: *Quod mandatum*, ait, *ſi fit timore pœnæ, non amore iuſtitiæ, ſeruiliter fit, non liberaliter; & ideò nec fit.* Non enim fructus eſt bonus, qui *de caritatis radice non ſurgit.*

Et libro de Natura & Gratia, capite LVII, *Sub lege eſt*, inquit, *qui timore ſupplicij, quod lex minatur, non amore iuſtitiæ, ſe ſentit abſtinere ab opere peccati, nondum liber, nec alienus à voluntate peccandi. In ipſa enim voluntate reus eſt, quà mallet ſi fieri poſſet, non eſſe quod timeat, vt libera faciat, quod occultè deſiderat.*

Item Serm. XV de verbis Apoſt. cap. VI multa diſſerit ad eandem ſententiam: vt inter alia; *Qui timore*, inquit, *pœnæ non concupiſcit, puto quia concupiſcit*, &c. *Quid magnum eſt pœnam*

Digitized by Google

pœnam timere? Quis eam non timet? Quis latro, quis ſceleratus, quis nefarius? Sed hoc intereſt inter timorem tuum, timorémque latronis, quòd latro timet leges hominum: tu autem legem eius times, eius pœnam times, quem fallere non potes. Nam ſi fallere poſſes, quid non feciſſes? Ergo & concupiſcentiam tuam non amor tollit, ſed timor premit. Ad ouile venit lupus; latratu canum, & clamore paſtorum ab ouili reuerſus eſt lupus. Ipſe tamen ſemper reuerſus eſt lupus.

Innumera ſunt apud Auguſtinum loca generis eiuſdem, quæ ab Armacanis ſtudioſè conquiſita ſunt: vt minimè ſit neceſſe plura hoc loco deſcribere.

VII. QVAMOBREM cùm ſe ita res habeat, vti timor gehennæ nonnunquam *bonus* & *vtilis*, ac *ſaluberrimus* ab Auguſtino cenſeatur; interdum verò malus ac vitioſus, & cum peccato interiore coniunctus: euidens eſt, nec omnem iſtiuſmodi affectum animi vituperandum eſſe; nec omnem promiſcuè laudandum: ſed diſtinctione illic opus eſſe; quam quidem ex Theologorum ſententia facilè conſtituemus, poſtquam de illius timoris proprietate ac natura conſtiterit.

[a] Quadruplex auctore S. Thoma, vniuerſè diſcernendus eſt timor. Vnus eſt *mundanus*, quo ad temporalia vitanda mala Deum offendimus: ſecundus *ſeruilis*, quo pœnæ metu à peccato deterremur: tertius *filialis*, qui culpæ ipſius metu, & ex Dei amore peccatum cauet: quartus ex vtroque têperatus *ſeruili* & *filiali*, *initialis* ab illo nominatur. Poſt hæc in articulo quarto quæſtionis eiuſdem, quęrit *vtrum ſeruilis timor ſit bonus*. Ac reſpôdet, in timore iſto diſcernenda eſſe duo: aliud enim eſſe timorem ipſum per ſe conſideratum; aliud annexam ei *ſeruilitatem*, vt ipſe loquitur. Hanc autem in eo conſtituit, quod pœnam reſpiciat, eámque cauere ſtudeat, tanquam vltimum malorum: quatenus bonum huic oppoſitum, hoc eſt incolumitatem ſuam, ſummi & vltimi boni inſtar habet: nec ad Deum vllo modo refert. Hic enim ſeruorum illiberalium, & improborum affectus eſt; qui diligenter cauent,

[a] S. Tho. in 2. 2. qu. 19. art. 2.

X

Digitized by Google

ne contra herile mandatum aliquid committant, non heri ipſius cauſa, quem minimè curant: ſed ſui ipſorum gratia, ne malo afficiantur. Qui ergo ſic erga Deum comparatus eſt, vt peccatum declinet, aut de eo admiſſo doleat ob hoc vnum, ne malum ſibi conſciſcat, vel quòd eo perpetrato pœnam commiſerit; ita vt in eo, tanquam fine vltimo, conquieſcat: quod tunc accidit, cùm peccare vult, & contra mandatum facere, ſi impunè poſſit: qui ſic, inquam, habet in voluntate, ac propoſito animi, Deum iſte ſeruiliter timet; éſtque malus, & vitioſus hic timor, ex ſancti Doctoris ſententia. Qui hoc addit: *Seruilitatem non eſſe de ratione timoris ſeruilis, ſicut nec informitas ad ſpeciem fidei informis.* Quocirca *timor ſeruilis*, quà *ſeruilis*, malus ab illo conſtituitur: eo quòd *ſeruilitas* eſt ipſa mala: at verò pœnæ timor in ſe, nec ſeruilitate infectus iſta, bonus eſt. Quod paucis ita demum complectitur: *Timor ſeruilis*, inquit, *ſecundùm ſubſtantiam ſuam bonus eſt; ſed ſeruilitas eius eſt mala.*

VIII. Alii non multùm abhorrentes, & iiſdem principiis innixi paullo iſtud planiùs, & faciliùs explicant. [a] Triplicem ex metu pœnarum de peccatis dolendi modum diſcernunt: quorum primus eſt, cùm pro ſummo, & vltimo fine, illam à pœna liberationem propoſitam habet. Secundus cùm eandem impunitatem reſpicit, tanquam conditionem, ſine qua non illi peccaſſe doleret. Tertius cùm neutro modo afficitur, ſed in pœnas commeritas ſimpliciter intentus, ob id dolore iſto peccati ſui contrahitur, quod illis luendis obnoxius eſt, nec in delicto perſeuerandi interim voluntatem retinet. Horum generum trium priora duo perſpicuè vitioſa ſunt, & cum peccato aliquo coniuncta. Tertium etſi nondum venit ad perfectum, citra criminis eſt notam, ac reprehenſionem.

[a] Ita Val. To. 4. Diſp. 7. quæſt. 1. punct. 3.

Atque vt in rem propoſitam altiùs deſcendamus, animaduertendum eſt, hunc ipſum timoris affectum duabus ex cauſis proficiſci. Aut enim ex natura ipſa, & humanæ

vi & captu rationis oritur. Quemadmodum[a] *diſputante Paulo de iuſtitia, & caſtitate, & de iudicio futuro, tremefactus* eſt Felix Præſes, vt Lucas in Actis refert. Aut ex Spiritus ſancti gratia, Chriſti vtique partâ meritis, animo peccatoris afflatur. a Act. 24. 25

Prior nihil ad ſalutem conſequendam, neque ad præparandam voluntatem, obtinendámque iuſtitiam propriè confert, niſi ex accidenti, & extrinſecus. Sicut qui ruentem in flagitium hominem violenter retinet, & à malè agendo cohibet, poteſt illi mutandi animi, ac reſipiſcendi cauſam præbere: per ſeſe verò peccandi voluntatem non eripit; quamuis præſentis ſupplicij metu propoſito, efficere hoc poteſt, vt actionis perpetrandæ malæ conſilium deponat, quamdiu imminente illo terrore percellitur. Quo amoto, & impunitate oblata, niſi aliud obſtet, quamprimum ad ingenium redibit.

At poſterior metus, qui ex inſtinctu Spiritus ſancti, Chriſtique gratia naſcitur, nullam in ſe, hoc eſt *in ſubſtantiâ*, vt vocant, ſua, peccandi voluntatem includit: tametſi cum peccato, quod *habituale* nominant, adhuc cohæreat. Eſt enim non *proxima*, ſed *remota*, quod dici ſolet, ad gratiam, veniámque percipiendam peccatoris diſpoſitio.

Non eſſe malum, neque peccati inquinatum macula timorem huiuſmodi, ſi vt in ſeſe eſt, interiúſque ſpectetur: ſatis ex eo conuincitur, quod à gratia, & auctore ſancto Spiritu manaſſe illum ponimus. Quod verò tale eſt, prauum, ac vitioſum eſſe nequit: ne in Deum ipſum, quod dictu nefas eſt, vitioſitas illa redundet; iſque malè agendi voluntatem inſpiraſſe videatur.

IX. His velut fundamentis poſitis, duo ſunt illi ſollerter intuenda, qui & Auguſtini mentem capere, & Armacanorum fraudes, atque inſidias cauere; & propoſitæ quæſtionis expedire ſe laqueis volet. Quorum primum iſtud eſt, in pleriſque locis, vbi de ſeruili pœnarum, ac gehennæ timore loquitur Auguſtinus, eum intelle-

Digitized by Google

xiſſe, non qui ex gratia, meritiſque Chriſti, ac ſancti Spiritus afflatu gignitur, ſed qui ex humano, & naturali affectu, & inſito cuique conſeruandi ſui amore procedit. Quem quidem meritò proinde ſtatui nihil ad ſalutem, aut impetrandam Dei gratiam, ac peccatorum veniam conducere: ſed neque peccandi voluntatem detrahere: nec aliud præſtare, quàm vt malè agendi progreſſionem tantiſper inhibeat ac ſiſtat, dum præſentis illius mali formido ſublata fuerit.

De hoc timoris genere loqui Auguſtinum, vbicumque gehennæ metum cum peccandi voluntate coniunctum, ideóque damnandum eſſe ſtatuit, facilè is agnoſcet, qui ab Armacano citata illius teſtimonia diligenter inſpexerit. Etenim horum pleraque diſertè metum illum exprimunt, qui *non adiuuante ſpiritu gratiæ* concipitur: vt eſt in illo loco, quem ex libro de ſpiritu & littera, capite

a Paragr. 6. octauo, [a] paulo antè deſcripſi. Et in libro de gratia Chriſti, capite XIII, *Quamuis multi*, inquit, *quod imperat lex facere videantur timore pœnæ, non amore iuſtitiæ; quam dicit Apoſtolus iuſtitiam ſuam, quæ ex lege eſt, tanquam ſit imperata, non data. Si autem data eſt, non dicitur iuſtitia noſtra, ſed Dei; quia ſic ſit noſtra, vt ſit nobis ex Deo.*

Hîc Auguſtinus quod timore fit pœnę, ex lege fieri dicit, & ad illā refert *iuſtitiam*, quam Apoſtolus *ſuam* nominat:

b Phil. 3. 9. *Vt* [b] *inueniar*, inquit, *in illo non habens meam iuſtitiam, quæ ex lege eſt: ſed illam, quæ ex fide eſt Chriſti Ieſu; quæ ex Deo eſt iuſtitia in fide.* Atqui *legem*, *fidei*, & *gratiæ Chriſti* opponere ſolet Apoſtolus; tanquam quod ex lege fit, non fiat ex gratia: ex quo ſequitur, id quod ex timore pœnæ agitur, quoniam ex lege eſſe cenſetur, non agi ex Chriſti gratia, ſed ex naturæ viribus, quas ad obſequium legis & ſupplicij terror excitauit.

X. Hanc rationem, quæ ex oppoſitione legis & gratiæ petitur, atque ex eo, quod legi ſeruilis accenſetur timor, magno conatu Armacanus intentat, & ingenti Au-

c To. 3. lib. 5. cap. 25. guſtinianorum locorum apparatu inſtruit in [c] capite quo-

dam, cui hoc lemma pręfigit, *Timorem pœnæ non eſſe ex Chriſti gratia, quia facit iuſtitiam inde natam ex lege, & iuſtitiam noſtram, non ex Deo.* Quamobrem illud, quod dixi, certiſſimum eſt, timorem gehennæ, quem omnibus iis locis, quos Armacanus citat, commemorat Auguſtinus, & quem peccandi voluntatem, ſi impune poſſit, implicatam, & incluſam habere dicit, non ex gratia, aut inſtinctu, ac motione ſancti Spiritus oriri: ſed ex naturæ viribus: atque iccirco nihil ad quæſtionem noſtram pertinere. Nos[a] enim hîc de timore illo loquimur, qui ex gratia & inſpiratione Spiritus ſancti prouenit, vt Tridentina Synodus decreuit, quæ inter *diſpoſitiones*, quibus ad iuſtificationem paullatim peccator adducitur, timorem illum numerat, Armacano ſuffragante, qui eundem *ſecundum ſe licitum, bonum, ac rectum eſſe* pronuntiat. Ex quo perſpicuum eſt diſſimilem hunc eſſe metum illius alterius, qui nec ex Chriſti gratia nobis ingeneratur: & peccandi animum, ac voluntatem in ſeſe continet.

a Vide ſup. cap. 7.

XI. Sic illud intelligendum, & ad eundem, qui ex gratia non oritur, ſed ex naturæ viribus, metum gehennæ referendum eſt, quod Armacanus[b] affirmat, *Ex puro timore pœnæ non poſſe ita fugi peccatum, vt nullum aliunde peccatum incurratur.* Atque hoc ille crebris Auguſtini teſtimoniis probare ſtudet, quæ ferè ſunt eiuſmodi, qualia paullo[c] antè deſcripſimus: quibus nimirum docet, eos, qui ſub lege viuebant, ita pœnæ timore conſtrictos à peccando coërcuiſſe ſe, vt peccandi cupiditatem, & conſilium intus voluntate tacita fouerent. Quâ ex *legis* mentione, ſatis, vt paullo antè ſignificaui, timoris genus oſtenditur, non illud, de quo agimus; quod ad perfectam conuerſionem peccatoris, ac iuſtificationem præparat, & ex inſtituto diuinæ ſapientiæ, ac bonitatis, ad inſinuandam caritatem ordinatur; vt ex Auguſtino, & Tridentini Concilij decretis ſuprà declarauimus: ſed alterum, quod gratiæ non debetur ex ſeſe; nec à Spiritu ſancto proficiſcitur; verùm naturali, & humano ex fonte profluit.

b Cap. 17. & ſeq.

c Parag. 6.

X iij

Eſt enim perabſurdum, immo impium, putare, quod Armacani ſentiunt, vllum voluntatis affectum ex Chriſtiana manare gratiâ, hoc eſt ab ea, quam Pelagianis negantibus, Auguſtinus & Catholici omnes adſtruebant; quod cum peccato neceſſariò coniunctum ſit; vel potiùs quod exerceri niſi peccando nequeat. Quid autem iſti nuperi Dogmatiſtæ aliud crocitant, dum gehennæ metum, quia ex caritate non procedit, malum, & nouo implicatum peccato eſſe dictitant, hoc eſt interiori, & tacita voluntate peccandi: & eundem tamen bonum, *licitum, rectúmque*, ſi per ſe conſideretur, ac *ſaluberrimum* eſſe prædicant, ac Tridentinæ de illo Synodi decretum approbant; quo vtique cauetur; metum eiuſmodi præparationem eſſe, quâ ad gratiam, & iuſtitiam peccator adducitur: quod profectò, ſi Catholici eſſe volunt, non aliunde quàm ex Chriſti gratia, & ſancti Spiritus afflatu naſci fateantur? Hinc ergo conſequens erit, prauum, & culpandum voluntatis affectum per ſe, ac directè inſpirari hominibus ab Spiritu ſancto, & ex Chriſti oriri gratia: vt libri huius capite ſeptimo demonſtrauimus.

XII. Alterum de duobus, quæ in hac quæſtione obſeruanda propoſui, ad fucum Armacanorum, & fallaciam deprehendendam mirificè attinet. Eſt verò illud eiuſmodi: Ex illa duplici Chriſtiana gratia, quam ſæpius cogor quàm vellem inculcare, ac repetere; vnâ inchoatâ & initiali; alterâ iam adultâ, & robuſtâ; priorem, ſi per ſe ſolámque ſpectes, non ſufficere ad legis obſeruationem, vel præcepti operis executionem. Huius enim proprium munus eſt, præparare duntaxat, ac mouere voluntatem; vt velle incipiat operari, quamuis necdum operetur. Cui gratiæ ac vocationis initio, ſi opitulante Deo, liberum hominis arbitrium reſpondeat, & quod ſuarum partium eſt conferat, ſuccedit alia operis effectrix, quâ confirmatus animus paullatim ſe peccati laqueis explicat, & ad exequenda Dei mandata roboratur. Iam verò gehennæ metus ille vtilis, ac bonus, de quo hîc diſ-

putamus, ad priorem gratiam pertinet, rudem & initialem: vt in capite ſecundo libri huius, & ſequentibus oſtendimus. Siquidem Tridentina Synodus, quam illîc citauimus, hanc vnam eſſe definit ex iis motionibus, quæ caritatem, ac dilectionem antecedunt, & ad hanc præparant. Eſt autem caritatis peculiare munus, operari, ac præcepta exequi; vt pæne ſingulis paginis repetit Armacanus. Itaque non eſt ad legis opera præſtanda idoneum adhuc gratiæ illud auxilium. ſatis eſt ſi voluntatem excitare, ac mouere incipiat, & ad id, quod nondum perficere poteſt, optandum, ac poſtulandum impellere.

At Armacani, vt hunc ipſum metum ex Chriſti gratia minimè proficiſci; ſed ex humanis viribus adſtruant: immò vt malum, & cum peccato coniunctum eſſe doceant; cuiuſmodi eſſe gratia illa debeat ex iis Auguſtini locis conſtituunt, quæ ad firmiorem, & vegetiorem poſterioris generis gratiam propriè ſpectant: cuius eſt ad opera legis exequenda, præſtandáque virtutum officia vires idoneas conferre: vt ſi minùs hoc per ſe gehennæ timor efficere poſſit, aliunde, quàm ex Chriſti gratiâ, prodire videatur.

Iam enim capite quarto libri huius oſtendimus, Auguſtinum ſæpenumerò, cùm de gratia loquitur, hanc ſecundi generis operatricem intelligere, non rudem, & inchoatam. Quod, ne longum faciam, ex paucis illis ſententiis, quas[a] ſuprà, hoc ipſo capite deſcripſimus, licet animaduertere; in quibus gratiæ Chriſti proprium hunc effectum ſubiicit, implere legem, ac præcepta facere. Vt cùm[b] ſcribit: *Legem timore non poſſe impleri: quoniam cùm verè ſit opus legis, caritate fit, non timore, quæ caritas gratia eſt noui Teſtamenti.* Et[c] libro de ſpiritu & littera: *Ex lege timemus Deum; ex fide ſperamus in Deum. Sed timentibus pœnam abſconditur gratia.* Item illud:[d] *Timor legem non implebat; amor impleuit. Timuerunt homines, & non impleuerunt: & amauerunt, & impleuerunt.* Subdolè igitur, & captioſè ludunt Armacani in ambigua ſignifica-

a Parag. 6.

b Aug. qu. 15. ſup. Deuter. Tom. 4. p. 114. A 2.

c Cap. 28. ſub fin.

d Concione 2. in Pſ. 90.

Digitized by Google

tione gratiæ, dum timorem gehennæ funditus abiudicant à Chriſti gratia, propterea quod non ſufficit ad præcepta ſeruanda, & opera legis exequenda; quod eſſe gratiæ proprium ex Auguſtino dum probant, diſſimulant non de toto gratiæ genere illum loqui, ſed de actuoſo duntaxat, & robuſto: quo timor gehennæ minimè continetur: qui in primo, & adhuc imbecillo gratiæ genere ponitur; quod bonæ voluntatis habet initium. Hæc ſi quis diligenter obſeruet, noui Dogmatiſtæ fraudem ac verſutiam contemnet: nec ſe ab ſalubri, & Catholica doctrina ſophiſtica iſta cauillatione deduci patietur.

Capvt

Digitized by Google

CAPVT IX.

1. Ex dictis colligitur, dolorem ob peccata ex metu gehennæ ſuſceptum bonum eſſe, & ad iuſtificationem præparare. 3. Præcipuum aduerſariorum firmamentum illam eſſe ſententiam, qua nullam aliam putant eſſe gratiam Chriſti præter caritatem veram, & propriè dictam. 4. Fucus illorum in conſtituendo amore ſui, qui quatenus in vitio ponatur, aut ſit honeſtus, & ad inſtitutum noſtrum attineat, exponitur. 5. Amorem hunc ſui non ſe tanquam vltimum finem ſibi proponere, ſed peccandi voluntatem excludere. 6 Vt hoc meliùs intelligatur, duplex ex Auguſtino radix operum ponitur, caritas, & cupiditas. Sed illa non eſt ſola vera & propriè dicta. 7. Quod ex Auguſtino demonſtratur; qui & fidem ex caritate, & tamen ex fide caritatem prouenire dicit. 8. Vnde concluditur, caritatem aliàs latè, aliàs propriè, & ſtrictè accipi. 9. Quomodo ex hac diſtinctione Auguſtinus interpretandus ſit.

I. HVIVS gehennæ timoris, quem antecedenti capite ab Armacanorum calumnia vindicauimus, ſoboles eſt dolor quidam de peccato ſuſceptus, ſed imperfectus adhuc, & rudis; ac velut gratiæ tirocinium, quo ad plenam, vberiorémque iuſtitiam perpolitur, ac præparatur reſipiſcentis animus: dum pœnarum denuntiatione territus, peccandi interim voluntatem abiicit, ac melioris vitæ deſiderio concepto, ad vſur-

Digitized by Google

a Aug. Ser. 214. de Temp.

panda remedia feſtinat. [a] *Cùm enim timetur pœna, quam minatur* (Deus) *diſcitur amari præmium quod pollicetur: ac ſic per timorem pœnæ bona vita retinetur. Per bonam vitam bona conſcientia comparatur; vt per bonam conſcientiam nulla pœna timeatur*, ait Auguſtinus. Et Iſidorus Hiſpalenſis libro ſecundo ſententiarum de ſummo bono, capite VIII, timorem eundem conuerſis ad Deum neceſſarium eſſe docet, vt ab eo incipientes perfectam ad caritatem proficiant. *Antè neceſſe eſt*, inquit, *timore conuerti ad Deum, vt metu futurarum pœnarum carnales illecebræ deuincantur. Deinde oportet abiecto timore ad amorem vitæ æternæ tranſire.* Ac de ſeruili timore loqui Iſidorum, arguunt ſequentia, cùm ſic ſcribit. *Vnde & Apoſtolus, Non enim* (inquit) *accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore; ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis: per quem ſcilicet iam non peccati pœna ſeruos comprimit: ſed amor iuſtitiæ liberos reddit.* Et ſententia quarta: *Neceſſe eſt enim omni conuerſo, vt poſt timorem conſurgere ad caritatem Dei debeat quaſi filius; ne ſemper ſub timore iaceat quaſi ſeruus. Tunc enim amorem noſtræ conuerſionis oſtendimus, ſi denuò vt patrem diligimus, quem priùs ſeruili mente verè vt dominum formidabamus.* Vide Clementem Alexandrinum ſeptimo ſtromateo, pagina 532.

b Trident. Conc. Seſſ. 14. cap. 4.

II. Hvivsmodi pœnarum metum, ex eóque conceptum dolorem citra Pœnitentiæ Sacramentum [b] *per ſe ad iuſtificationem non perducere peccatorem; tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam diſponere*, totidem verbis docent Tridentini Patres: éſtque communi Theologorum conſenſu receptum: immo Chriſtianorum omnium animis iampridem hic ſenſus inſedit: quem magni ſcilicet ac puſilli primis ex elementis Chriſtianæ inſtitutionis acceptum retinent memoria, & ad vſum adhibent vſurpandæ in Sacramento Pœnitentiæ.

Sed extitêre nuper cupidi turbarum, ac nouorum dogmatum homines non valde docti, & acuti, ſed confidentes, & ad quiduis audendum parati: qui ex animis fide-

Digitized by Google

lium hanc eradere notionem, ac firmiſſimam perſuaſionem conarentur euellere. Quorum periculoſus, & maleſanus hic error, vnius, alteriúſve capitis diſputatione coarguendus eſt. Quod erit perfacile, ſi quibus inducti rationibus ad eam opinionem adhæſerint, eas falſas, & inanes eſſe conſtiterit. Hoc igitur agamus.

III. CREDO ex iis, quæ hucuſque ſecundo libro hoc expoſuimus, liquidò id eſſe cognitum, fontem & originem præcipuarum hæreſum, quibus noua iſta diſciplina ſcatet, hoc illorum eſſe decretum, quod hactenus refutauimus: nullam aliam Chriſti eſſe gratiam, præterquàm caritatem, ſiue dilectionem, amorémque iuſtitiæ, quo ſine vllo reſpectu ad id, quod noſtrâ intereſt, hanc diligimus, ac perſequimur: ac quicumque affectus animi non ex illa radice prouenit, non inutilem ſolùm ad Chriſtianam iuſtitiam obtinendam, ſed etiam noxium eſſe, vtpotè vitioſum, & noui macula criminis infectum. Ex hoc velut principio alterum ſtatim eſt conſequens opinionis venenum, tam gehennæ metum, quàm qui ex hoc oritur, dolorem de peccato conceptum, nouum eſſe peccatum, niſi ab vera caritate, ac dilectione Dei proficiſcatur: & iccirco non idoneam eſſe præparationem ad percipiendam in Sacramento delictorum veniam. Quod neque verum eſt, neque veris, ſed fucatis, & fallacibus argumentis ab illis aſſeritur: & à Tridentinę auctoritate Synodi, ac decretis abhorret.

De Tridentino Concilio, eiúſque, quam illi commenti ſunt, abſona interpretatione, paullo pòſt. Nunc eorum rationibus occurremus, quibus dolorem iſtum ad promerendam in Sacramento Pœnitentiæ iuſtificationem negant ſufficere.

Harum rationum, quarum vis in tota ſuperiori diſputatione hebetata eſt, ac retuſa; præcipua eſt iſta, qua ſectæ illius antiſtes multùm vtitur; quòd *dolor iſte cùm ex amore ſuiipſius, & ſalutis ſuæ corporalis oriatur, non maioris pretij eſt apud Deum, neque maiorem ad iuſtitiam acquirendam*

proportionem habet, quàm amor, quo quis integritatem corporis diligit.

IV. Sed callida, & inſidioſa cauillatio eſt, cuius fraus & calumnia latet in *amoris ſui ipſius* vocabulo: quod ſanè medium eſt, & tam in bonam, quàm in deteriorem partem vſurpari poteſt. Etenim qui ſic amat ſe, vt, tanquam vltimum ad finem, ad ſuum commodum, ac fructum omnia referat, idque diuinæ voluntati, ac legi anteponat, ſine dubio peccat, & peruersè ſe amat, ac ſeipſo fruitur. Atque hic amor non ſolùm naturalis eſt motus animi, ſine vlla gratia, vel inſtinctu Spiritus ſancti excitatus in homine: ſed etiam delicti culpâ oblitus, vtpote ab recta, & bene conſulta ratione deſciſcens. Quæ labes in eos affectus redundat, qui ex illo, tanquam vitiata, & peſtilenti radice pullulant: qualis eſt gehennæ metus, & de admiſſis peccatis inde conceptus dolor. De quo amoris, vel doloris genere non hîc agimus: verùm de altero, quem Deus per Spiritum ſanctum operatur in nobis; vt vel [a] Armacanus ipſemet agnoſcit. Hic verò tum ex ſeſe bonus, & honeſtus eſt: tum minimè naturalis, hoc eſt ſolis naturæ viribus excitatus: vtpotè ex fide, ac ſancti Spiritus inſtinctu peculiari nobis inſitus.

[a] Vide ſup. c. 7. paragr. 2.

Hoc amoris affectu non ſeipſum homo ſic diligit, vt naturam ſuam, quæque ad hanc pertinent, tantummodo ſpectet, ac naturali in ſeſe modo, & propenſione feratur: cuiuſmodi ineſt amor in omni animantium genere: cui *hoc eſt à natura tributum* (ait [b] Cicero) *vt ſe, vitam, corpúſque tueatur, declinétque ea, quæ ei nocitura videātur, omniáque, quæ ſunt ad viuendum neceſſaria, inquirat, & paret; vt paſtum, vt latibula, vt alia eiuſdem generis.* Verùm ita ſe diligit, tanquam aliquid ſuperioris ordinis, & naturæ captum, conditionémque præſtans. Nam ſe eatenus amat, non vt ad finem naturalem, ac bonum quodpiam innatis viribus, & humana comparandum induſtria, vel ei contrarium vitandum malum dirigitur: ſed vt ad ſummum, & natura qualibet creata præſtantius adipiſcendum, & fruendum

[b] Lib. 1. de Off.

Digitized by Google

bonum, hoc eſt Deum, refertur; vel ad declinandum quod ei fini aduerſatur malum. Cuius vtriuſque, boni ſcilicet, ac mali cognitio; tum illius appetendi, huius declinandi impetus, & affectus, non ex naturali, & acquiſita marte noſtro ſcientiâ, & inſitis à natura præſidiis oriuntur: ſed excellentiore quadam ex luce fidei, ac diuini inſtructus motione proueniunt.

V. HINC euidens eſt, huiuſmodi amorem non eſſe vituperandum, nec inquinatum peccati vlla macula; ſed honeſtum, & laudabilem: cuius videlicet radix eſt & origo ſancta, auctórque Deus, & eius ſpiritus. Nec enim ſic in ſeipſum eo tendit amore peccator, aut quod malum ſibi eſt ita metuit, ac fugit, vt ſe ſibi tanquam finem vltimum propoſitum habeat; aut vel tacitè, vel palàm Deo præferat. Sed nec habitus ſic eſt, vt niſi tanti adipiſcendi boni ſpes eſſet obiecta; vel ſempiterni mali ac ſupplicij metus inſtaret, libenter peccatum admitteret. Non enim de hoc genere amoris, vel timoris hîc agitur: [a] *qui cogitur in opere habere quod licet; cùm aliud habeat in voluntate: qua mallet, ſi fieri poſſet, licere quod non licet:* vt ait Auguſtinus: qui hanc ſeruilis, & impuri timoris, amoriſve proprietatem crebris ſententiis inculcat. Quibus Armacanorum natio fraudulenter abutitur, dum ex iis imperitè colligit, nullum penitus *amorem*, quem *concupiſcentiæ* vocant Theologi; nec timorem eodem ex fonte manantem agnoſcere ſanctum Auguſtinum, niſi qui ſit hac peruerſitate vitiatus, & infectus. In quo longè illos aberrare, ac decipi ſuprà demonſtrauimus: cùm de tali affectu loquatur Auguſtinus, qui ex naturali, & humana, ſed originali labe corrupta indole proficiſcitur: non autem de eo, qui ex fide, & peculiari inſtinctu vocantis nos, & ad vberiorem gratiam præparantis Dei ſpiritus efficitur.

[a] Aug. lib. de Spir. & lit. cap. 37.

VI. SED vt paullo rem altiùs repetam, & vt in aſſerendo ſibi, hæreſique ſuæ contra Catholicam fidem Auguſtino, fraudem ſectæ illius, ac dolum patefaciam; ſciri neceſſe eſt, duplicem eſſe humanarum actionum radicem, vt ex

a Aug. lib. de Gr. Chr. cap. 18.

Apoſtolo docet Auguſtinus in [a] libro de Gratia, & libero arbitrio, capite XVIII: quem locum ſuperiùs, capite quinto libri huius exſcripſimus. Quo quidem in loco Pelagium in libro primo de libero arbitrio docentem habere nos poſſibilitatem boni & mali à Deo inſitam, velut radicem fructiferam, quæ vel virtutes, vel vitia proferat, hoc eſt liberum arbitrium: hoc, inquam, ſcribentem Pelagium reprehendit Auguſtinus, quòd non ſit eadem radix bonorum & malorum: ſed horum quidem radix ſit cupiditas, vt ait Apoſtolus: bonorum verò, caritas. Quamobtem quidquid ex caritate non oritur, ſi quidem *morali*, vt vocant, qualitate cenſetur, id ex cupiditate prouenit: vt Auguſtinus illîc ſtatuit. Qui ſi *caritatis* nomine eam ſignificat, quam nuperi Dogmatiſtæ fingunt, veram, propriéque dictam Dei dilectionem; cauſam ſuam obtinent. Hoc enim ſequetur, nullã aliam Chriſti eſſe gratiam prætetquàm iſtiuſmodi caritatem. Nam cùm ſine Chriſti gratia nullum bonum ſit opus, Chriſtianum ſaltem, & ad iuſtificationem pertinens, neceſſe erit omne, quod non ex vera, propriéque dicta caritate pullulat, ad malum fructum pertinere, quoniam ex cupiditate proficiſcitur: cùm nulla inter ambas illas, velut media, radix interiecta ſit.

VII. Sed multùm ab veritate, & Auguſtini ſententia recedunt qui ſic diſputant. Atque vt intelligant, quàm parùm in Auguſtini auctoritate præſidij habeant, teſtem ipſum dabimus Auguſtinum, eſſe opera quædam bona, quæ ex tali caritate non oriuntur: neque id omne peccatum eſſe, quod ex illa minimè proficiſcitur. Etenim

b Ioan. 6. 29

fides ipſa opus quoddam eſt; vt Chriſtus docet. [b] *Hoc eſt*, inquit, *opus Dei, vt credatis in eum, quem miſit ill.* Idque

c Cap. 7.

Auguſtinus [c] in libro de Prædeſtinatione Sanctorum ex-

d Pag. 838. ed. Sauil.

plicat, & [d] Chryſoſtomus Homilia LXXXIX Tomi ſexti. At idem Auguſtinus illud ipſum opus bonum fidei non

e Tom. 8. Aug. p. 291. C1.

à dilectione, ſiue caritate proficiſci aſſerit; idque ſæpius repetit. Eſt autem in Tractatu [e] ad Pſalmum CVIII inſignis hac de re locus eiuſdem, nullo modo prætermittendus.

Digitized by Google

Ea ſola bona opera dicenda ſunt, inquit, *quæ fiunt per dilectionem Dei. Hac autem neceſſe eſt, vt antecedat fides; vt inde iſta, non ab iſtis incipiat illa: quoniam nullus operatur per dilectionem Dei, niſi priùs credat in Deum.* Iam ergo repertum nobis eſt apud Auguſtinum opus aliquod bonum, quod non ex caritate prouenit: ac, ſi vera eſt Armacanorum opinio, nec ex gratia quidem Saluatoris exiſtit. Quippe nullam iſti veram, ac propriè dictam Chriſti gratiam, hoc eſt ei, quam vnam admittebat Pelagius, oppoſitam, agnoſcunt, niſi quæ *bonum opus* efficit: vt [a] ſuprà docuimus. Quam quidem fide nos impetrare, eodem ex Auguſtino [b] probauimus alibi. Hic enim [c] per *fidem, impetrari caritatem*, ait, *qua ſola verè bene operamur.* Idémque libro de Correptione, & gratia capite tertio, & quarto, ac ſequentibus docet. Et in libro de Prædeſtinatione Sanctorum, capite ſeptimo, *Ex fide ideo dici* ait *iuſtificari hominem, non ex operibus: quia ipſa prima datur, ex qua impetrantur cetera, quæ propriè opera nuncupantur, in quibus iuſtè viuitur,* Porro idem [d] Auguſtinus alio in loco, *ipſam obedientiam munus eſſe Dei aſſerit, quæ neceſſe eſt vt inſit ei, cui caritas ineſt.*

a Cap. 1. lib. huius, paragr. 2

b To. 1. lib. 10. cap. 20 parag. 6

c Aug epiſt. 106. p. 182

d Lib de Corr. & Gr. cap. 5

VIII. QVOCIRCA cùm ex variis illis Auguſtini locis illud efficiatur; fidem, qua obedimus vtique Deo, cùm quod vult, iubétque facimus; ex caritate proficiſci, ſine qua eſſe non poteſt: & nihilominus fidem eandem impetrare caritatem, & eam antecedere; vt & opera bona, quæ nulla ſunt, niſi ex caritate prodeant: cogimur omninò, vti ſecum conſentientem habeamus Auguſtinum, id fateri, quod non [e] ſemel adnotauimus; caritatis nomen non eodem ab illo modo ſemper vſurpari: ac latiùs interdum accipi pro omni pio, ac religioſo voluntatis affectu, cuicumque tandem Chriſtianæ virtuti propriè tribuatur: aliàs pro vera, & expultrice peccati, propriéque dicta dilectione Dei. Ac prioris generis ſignificationíſque caritas tam imbecillum, initialémque cuiuſcumque virtutis affectum, quàm robuſtum & actuoſum,

e Tom. 1. Dogm lib. 10 cap. 20. parag. 5 & ſeq. & lib. 1 huius operis, c. 2. par. 3. & lib. 2. cap. 2

hoc eſt operis efficacem complectitur. Vt ſit caritas latiùs accepta tanquam γένος γενικώτατον, quod ad omnes pios & Chriſtianos animi motus extenditur: ac primò diuidatur bifariam; nempe in affectus illos voluntatis, qui ex honeſto aliquo, & inſpirato diuinitus per Chriſti merita propoſito, ſiue, vt Scholæ loqui amant, *motiuo* proficiſcuntur: non illo tamen excellente, quo in Deum abſolutè propter ſe, ſine inferioris alterius boni ac finis complexione, ſpectatum animus intenditur: quæ eſt altera, longéque præſtantior caritatis illius generatim ſumptæ ſpecies, quæ perfecta, & Theologica virtus dicitur, princeps omnium, ac regina. Rurſus dupliciter ſpecies vtraque tribuitur, non κατ' εἶδος, ſed κατὰ τὸ ποσόν: hoc eſt non *eſſentiali*, vt vocant, *differentia*, ſed ex accidente, & ſecundùm quantitatem: quatenus vtrobique aliæ motiones ſunt virtutum qualiumcumque rudes, & inchoatæ: aliæ robuſtiores, & perfectæ.

IX. Iam verò *caritatis* omnes illæ vel notiones, vel ſpecies ad Auguſtini varias, & in ſpeciem pugnantes inter ſe ſententias prudenter adhibendæ ſunt: ſi & ſummum virum ab inaudita quadam leuitate, ac decretorum inconſtantia vindicare: & nos ipſos ab multiplicium errorum, & hæreſeon infamia tutos præſtare volumus. Quem ad vtrumque ſcopulum pridem alliſa naue, naufragium fecerunt Armacani. Qui quidem fateri hoc, & agnoſcere vel inuiti cogentur; quibus in locis aſſerit Auguſtinus, [a] *bonam voluntatem* idem eſſe, ac *caritatem*, tum [b] vtramque aliàs *paruam, & inualidam* eſſe; aliàs *magnam & robuſtam*: *caritatis* vocabulum generatim accipi, pro quacumque bona motione voluntatis, adeóque pro initiali affectu credulitatis, ſiue credendi voluntate, quæ fidem ipſam, & multo magis illam quam per fidem mereri & impetrare nos alibi, ac ſæpiſſimè docet, vtique veram, & propriè dictam, antecedit caritatem, quæ bonorum eſt effectrix operum, obſeruatrixque præceptorum. Vbicumque verò hanc ipſam robuſtiorem caritatem merito

[a] Lib. de Gr. Chriſt. c. 21.
[b] Lib. de Gr. & lib. arb. cap. 17.

merito nos ait impetrare fidei; non eandem profectò cum priore illa ſignificat: quæ quamlibet rudis, ac tenuis, & operis nondum efficax, bona eſt voluntas & caritas. Ex quibus euidentiſſimè conſtat, verè illud à nobis obſeruatum caritatis apud Auguſtinum fuiſſe diſcrimen: & in clara meridianáque luce cæcutire noctuas Armacanas; quæ nec illum caritatis apud Auguſtinum varium vſum ac diſſimilem notare ac diſcernere potuerunt: & nullam aliam, præterquàm veram propriéque dictam, ab illo deſignari caritatem tam pertinaciter, quàm imperitè tuentur.

Digitized by Google

Capvt X.

De Iuſtitia, & amore iuſtitiæ, quam vnicam Chriſti eſſe gratiam noui Dogmatiſtæ ſtatuunt. 1. *Explicatur ratio iuſtitiæ communis.* 2. *Quæ eadem cum honeſto, decoro, & legi conſentaneo, vel legitimo.* 3. *Duplex decorum, ſiue honeſtum.* 4. *Amorem iuſtitiæ, quam caritatem vocat Auguſtinus, non eſſe propriè dictam caritatem, ſed cuiuſcumque dilectionem honeſtatis.* 5. *Nec iuſtitiam eiuſmodi eſſe, quæ Deo ineſt: Tum verò reperiri in iis etiam voluntatis motionibus, quæ amorem ſui adiunctum habent, necnon timorem gehennæ.* 6. *In his verò affectionibus, quæ ex fide proficiſcuntur, reperiri piam in Deum propenſionem.* 7. *Item referri ad Deum ipſum vi, non tamen expreſſè.* 8. *Nec eſſe iuſtitiam noſtram, ſed Dei, & ex gratia oriri.* 9. *Et honeſtatis amorem propter ſe continere.* 10. *Duplex ex Auguſtino iuſtitia.*

I. CVM, vt initio ſecundi huius libri diximus, noui, quod impugnamus, Dogmatis fundamentum in conſtituenda gratiæ qualitate verſetur: quòd eam ſola propriè dicta caritate metiuntur; caritatem autem nihil præter amorem propter ſe iuſtitiæ eſſe diſputant; icciřco de iuſtitia, & huius dilectione paucis hoc in capite agere decreuimus. Ita enim confido fore, vti certiùs, liquidiúſque deprehendatur, quàm ineptè iſti, abſurdéque ſentiant, ac bene longa, & loquaci diſpu-

Digitized by Google

ratione nihil omninò dixerint: tùm vt noſtra, id eſt catholica, magis illuſtrata ratio obductas illorúm oculis erroris tenebras clariori veritatis ſuæ ſplendore diſcutiat.

Hoc igitur ante omnia ſtatuendum eſt, iuſtitiæ nomine quandam ſignificari *rectitudinem*, vt [a] S. Thomas loquitur, *ordinis ad alterum:* ſiue, vt alibi [b] dicit, *ad finem debitum, & ad legem diuinam, quæ eſt regula voluntatis humanæ: eáque communis eſt virtus.* Quam iuſtitiæ notionem hauſit ex Ariſtotele ſanctus Doctor. Nam ille [c] quinto libro Moralium ad Nicomachum capite tertio, id iuſtum vniuerſè nominari aſſerit, quod eſt *νόμιμον*, id eſt *legitimum.* Itaque iuſtus *eſt*, inquit, *qui legibus obtemperat. Quæ enim legitima ſunt, ea ſunt iuſta: & quæ ab legum-latrice facultate præſcripta ſunt, legitima dicuntur, & horum quodlibet iuſtum eſſe dicimus. Siquidem leges de omnibus aliquid præcipiunt;* velut fortitudinis officia, & temperantiæ, & quæ ad virtutes ceteras referuntur.[d] Atque hæc *iuſtitia*, inquit idem, *perfecta virtus eſt, non ſimpliciter; ſed vt alterum reſpicit.* Habet enim virtus omnis nonnullam rationem debiti; non vniuſmodi, ſed pro eorum, quibus exhibetur, varietate diuerſum. Siquidem aliter nos erga eos gerimus, qui dignitate nos excellunt: aliter aduerſus æquales, aut inferiores, vt idem [e] S. Thomas alio in loco diſſerit.

II. ET quoniam *rectum* illud *officium* (ita enim [f] Cicero nominat, quod Græci vocant κατόρθωμα) ſiue hominis ad ſeipſum eſt, ſiue ad alium; Deo, ac legi diuinæ quodammodo perſoluitur: ideo valet Ariſtotelis illa præſcriptio; communem illam iuſtitiam, perfectam eſſe virtutem, non vt in ſe conſideratur; ſed vt refertur ad alterum: hoc eſt, quatenus alteri, cui naturaliter obnoxij ſumus, Deo videlicet, eiúſque voluntati, quæ eſt antiquiſſima lex, omnia virtutum omnium officia reddimus.

Rurſus verò, quatenus rectum illud, quod ineſt in rectè atque ex virtute factis, ad finem conſentaneum, & vt

a S Tho. 1.2 qu. 113. art. 3. in corp.
b Ibid. qu. 55. ar. 4. ad 4
c Ariſtot. 5. Eth cap. 3. Ἐπεὶ δ' ὁ παράνομος ἄδικος ἦν, ὁ δὲ νόμιμος δίκαιος, δῆλον ὅτι πάντα τὰ νόμιμά ἐστί πως δίκαια. τά τε γὰρ ὡρισμένα ὑπὸ τῆς νομοθετικῆς, νόμιμά ἐστι. καὶ ἕκαστον τούτων δίκαιον εἶναι φαμέν. οἱ δὲ νόμοι ἀγορεύουσι περὶ ἁπάντων.
d Ibidem. αὕτη μὲν οὖν ἡ δικαιοσύνη, ἀρετὴ μέν ἐστι τελεία, ἀλλ' οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ πρὸς ἕτερον.
e In 1. 2. qu. 60 art. 3.
f Lib. 1. Off. ſub init.

S. Thomas ait, *debitum ordinatur*; ſiue ad legem diuinam: ac tam in ſe, quàm ad alterum bene cõſtitutus homo eſſe debet: iccirco iuſtus ille ex vſu ſacrarum litterarum appellari ſolet, cuius animus, & viuendi ratio cum lege diuina prorſus adæquatur: quo ſenſu *iuſtitia*, à qua iuſti, & ſancti denominantur; eſt adæquatio quædam, & congruentia cum lege, id eſt cum Dei voluntate. Ex quo intelligimus, idipſum eſſe iuſtum, quod honeſtum: niſi quod λόγῳ, id eſt ratione ſic differunt; quoniam *iuſtum*, vti dixi, ad alterum comparatur, quem tanquam debitores reſpicimus: honeſtum verò idem iſtud eſt, quatenus honore, ac laude dignum eſt, nempe [a] quod *etſi à nullo laudetur, tamen eſt laudabile natura.*

a Cic. l. de Off.

Atque hoc ipſum etiam decorum appellari ſolet, *quod Græcè πρέπον dicitur. Cuius vis ea eſt, vt ab honeſto non queat ſeparari. Nam & quod decet, honeſtum eſt, & quod honeſtum eſt, decet:* ait Cicero, & poſt hunc [b] Ambroſius: qui amborum diſcrimen, *quod faciliùs intelligi, quàm explanari poſſe*, cum Cicerone dixerat, ita definit, [c] *vt honeſtas velut bona valetudo ſit, & quædam ſalubritas corporis: decus autem tanquam venuſtas, & pulchritudo ſit. Sicut ergo pulchritudo ſuper ſalubritatem, ac valetudinem videtur excellere, & tamen ſine his eſſe non poteſt, neque vllo ſeparari modo; quoniam niſi bona valetũdo ſit, pulchritudo eſſe, ac venuſtas non poteſt: ſic honeſtas decorum illud in ſe continet, vt ab ea profectum videatur, & ſine ea eſſe non poſſit.* Itaque decorum illud velut florem eſſe dicit, cuius radix eſt honeſtas. *Quid enim eſt honeſtas, niſi quæ turpitudinem, quaſi mortem fugiat? Quid verò inhoneſtum, niſi quod ariditatem, ac mortem afferat? Virente igitur ſubſtantia virtutis, decorum illud tanquam flos emicat, quia radix ſalua eſt.*

b Lib. 1. de Off. c. 45.

c Ambr. ibid.

III. Iam decorũm illud, quod re idem eſt cum honeſto, atque iuſto, duplex à Cicerone deſcribitur. *Nam & generale quoddam decorum intelligimus, quod in omni honeſtate verſatur: & alind huic ſubiectum, quod pertinet ad ſingulas partes honeſtatis.* Quod [d] Ambroſius explicat ſic, *Illud*

d Ibid. c. 46

generale ita eſt, ac ſi æquabilem formam, atque vniuerſitatem honeſtatis in omni actu ſuo habeat concinentem, cùm omnis ſibi eius vita conſentit, nec in vna aliqua re diſcrepat. Hoc ſpeciale, cùm aliquem actum in ſuis habet virtutibus præminentem.

Sic & honeſtas, & iuſtitia, alia eſt generalis, quæ omnia virtutum officia complectitur, & *per vniuerſitatem funditur honeſtatis*, vt loquitur Ambroſius: alia ſpecialis eſt, *quæ in parte aliqua enitet.* Nam alia eſt honeſtas fortitudinis, alia temperantiæ, alia prudentiæ: vt & decorum ineſt omnibus iuſtúmque diuerſum.

Ceterum qui virtutis cuiuſpiam officium eligit, ac præſtare ſtudet, eum neceſſe eſt in formam, ac ſpeciem honeſti eius, ac iuſti, quod ſibi propoſuit, intuentem, idipſum appetere ac diligere. vt qui temperanter aliquid facere vult, amore ducitur honeſtatis illius, ac iuſtitiæ, quæ ineſt in coërcendis moderandíſque voluptatibus, quatenus diuina lex id præcipit: ſi Chriſtiana fungi virtute velit: quod idem in fortitudine, ac prudentia, ceteríſque virtutibus accidit. Similiter qui omnia Chriſtianarum omnium officia virtutum exequi, ac legem vniuerſam obſeruare ſtatuit, animo priùs informat, & voluntate appetit, eligítque generale decorum illud, & honeſtum, ac iuſtum, quod per omnes honeſti, ac legitimi, hoc eſt iuſti partes diffunditur.

IV. Hic ille eſt amor iuſtitiæ, cui caritatis & dilectionis nomen tribuit Auguſtinus, vti [a] ſuprà memorauimus. Non enim ſolam veram, propriéque dictam caritatem huic illum vocabulo ſubieciſſe, copioſè hactenus oſtendimus: ſed amorem recti, honeſti, atque iuſti, quod diuina, & Chriſtiana lege continetur, ac præcipitur. Itaque omnem piæ voluntatis affectum, quo ſiue ex præueniente Chriſti gratia, impius ac peccator ad vitæ melioris deſiderium, & propoſitum accenditur: ſiue iam conuerſus, aut etiam iuſtificatus, ad expreſſiora & firmiora Chriſtianæ legis officia progreditur, caritatis vocabulo afficit Auguſtinus: quoniam amor ineſt honeſtatis in illo,

[a] Lib. 1 c. 7 parag. 3. & lib. 2. cap. 2

Digitized by Google

ac iuſtitiæ. Eſt enim prima motio, & quaſi impetus voluntatis, quam ὁρμὴν Græci vocant, amor, qui eſt inclinatio quædam illius in bonum & propenſio, ſiue *pondus*, vt loquitur Auguſtinus, *quo fertur* ipſa, *quocumque fertur.* Quare quodcumque tandem virtutis opus faciendum eligit, cuiuſmodi nullum, niſi iuſtum, id eſt legitimum, ſiue νομικὸν, & honeſtum eſt, ab amore illius, id eſt appetitione incipit. Sic amor iuſtitiæ initium eſt bonæ, ac laudabilis voluntatis, & actionis.

V. Neqve verò iuſtitia illic intelligenda eſt ea, quæ ineſt Deo, vel potiùs Deus eſt, qui eſt iuſtitia, veritas, bonitas; quod[a] Armacanus Dogmatiſta nouus arbitratus eſt: ſed eſt honeſtas, vel iuſtitia, quæ virtuti cuilibet propoſita eſt, & obiecta. Etenim amor iſte, quo voluntas iuſtitiam expetit, ac proſequitur, actuoſus eſt, ſiue, vt vocant, *practicus*, hoc eſt efficiens eius quod appetit. Amat enim quod reipſa faciendo cupit aſſequi. Cuiuſmodi non eſt diuina, & increata iuſtitia, vel honeſtas, ſed creata, & niſu, actionéque humanæ voluntatis exprimenda. In quo differt amor ille iuſtitiæ à vera, propriéque dicta caritate, qua Deus propter ſe diligitur. Deum porrò cùm dico, iuſtitiam quoque Dei, & bonitatem, & quodcumque tandem ineſt Deo, ſiue Deus eſt, intelligi volo. Nam amare Dei iuſtitiam, quâ bonum eſt Dei, caritatis eſt perfectæ, ac *Theologicæ*, vt appellant, virtutis. Sed non eſt talis amor iſte, de quo nunc agimus, iuſtitiæ; ſed virtutibus communis omnibus: quarum nulla niſi honeſtum, ac iuſtũ nihil perſequitur. Quod de illis adeò dicendum eſt, quæ implicitum habent amorem eius, qui ſic amat, & *amori concupiſcentiæ* vulgò tribuuntur; vt cùm homo ſpe, ac deſiderio felicitatis æternæ potiundæ; vel ſempiternæ vitandæ damnationis, ad Deum conuerti expetit, & odio peccati ac deteſtatione tangitur, aut melioris inchoandæ, ac proſequendæ vitæ; ſiue diuinæ obſeruandæ legis voluntatem ſuſcipit. Cùm enim iuſtum, honeſtúmque ſit obtemperare Deo, & quod hic vult, im-

[a] Vide To. 3. lib. 5. c. 2.

Digitized by Google

perătque, facere; velit autem, ac iubeat Deus *timere illum, qui poteſt & animam, & corpus perdere in gehennam*, & æterna vitare ſupplicia; tum verò iis ipſis ante oculos poſitis, id eſt *nouiſſimis intellectis & prouiſis*, ſapere, ac peccatum odiſſe, virtutémque colere: profectò qui iſtud facit, iuſtum honeſtúmque, id eſt legi & voluntati diuinæ conſentaneum opus facit, & quod per ſe, ac nullum ad finem alium, ac diuerſum actu ipſo redactum, laude approbationéque ſit dignum: quandoquidem eius, cur fiat, honeſta & probabilis afferri cauſa poteſt. [a] Id autem honeſtum, ac propter ſe appetendum dicitur; non quod nullius rei alterius gratia, ſed propter ſe ſolum expetitur: verùm quod ex ſe habet, vnde honeſtè, ac laudabiliter poteſt appeti, etſi de nullo alio cogitetur, tanquam vlteriori aliquo fine.

[a] S. Thom. 2.2 qu. 145. art. 1. ad 2.

VI. Et quoniam nulla eſt ad Chriſtianam honeſtatem, vel iuſtitiam pia voluntatis motio, quæ non ex fide proficiſcatur, vt conſtanter ab Auguſtino traditur: [b] *Fides autem ex auditu eſt: auditus autem per verbum Chriſti*: ideo omnis huiuſmodi per præuenientem gratiam excitatæ voluntatis impulſio, quem *amorem*, & *dilectionem iuſtitiæ* ab Auguſtino vocari ſuprà diximus; habet adiunctum pium & beneuolum neſcio quem ſenſum, & affectum erga Chriſtum Dominum, ac Deum. Nam & hunc dignum eſſe iudicat, cui de rebus occultis, & naturæ captum ſuperantibus aſſeueranti certa fides adhibeatur: & quoniam promiſſa omnia, quibus ad peccati, & diaboli iugum excutiendum, Chriſti verò ſuſcipiendum, allicitur humanus animus, vel æterni ſupplicij comminationes, quibus ſalubriter concutitur, ac terretur, non ſine religioſa de Deo, atque Chriſto cogitatione, & honorifico iudicio, ac placendi deſiderio peccatores commouent, & paullatim conuertunt: neceſſe eſt ineſſe tacitũ quendam illis permotionibus amoris affectum, ac deſiderium tanti, cuius compotes eſſe cupiunt, & quo carere metuunt, boni.

[b] Rom. 10. 17.

Quamobrem illud aduerſus nouam factionem, ante om-

nia retinendum eſt; amorem iuſtitiæ generatim vniuerſéque ſumptæ, quam caritatem, dilectionémque iuſtitiæ, aut etiam Dei, nonnunquam vocat Auguſtinus, ad omnia virtutum Chriſtianarum genera pertinere, atque omnes pios, & honeſtos complecti voluntatis affectus, qui ex Chriſti gratia deriuantur; & hunc ipſum amorem iuſtitiæ aliàs perfectum, aliàs imperfectum, & inchoatum exprimi ab eodem Auguſtino.

VII. Neqve verò, quod iſti falsò exiſtimant, iuſtitia, cuius amorem caritatis nomine afficit Auguſtinus, Deus eſt ipſe propriè, & explicatè, & vt Scholæ loquuntur, formaliter obiectus: ſed confusè, & δυνάμει, ac vi, ſiue, vt eædem barbariſſantes Scholæ dicere amant, *virtualiter*. Quod dupliciter euenit. Primùm quatenus boni omnis, præſertim honeſti, & virtutis proprij, fons & origo eſt Deus, idque peculiari quadam ratione, & voluntate in nobis efficit. Deinde quòd iſtiuſmodi voluntatis impetus, & motiones ex fide, & antecedente Dei, eiúſque mandati notitia; tum affectu in illum pio, ac beneuolo, vti paulo antè diximus, exiſtunt. Vnde conſequens voluntatis electio, qua liberè iuſtitiam illam & honeſtatem qualemcumque arripit, vi præcedentis illius inſtinctus gratiæ in Deum tendit, & adiunctum habet cum honeſti deſiderio, Dei ipſius amorem, ac ſenſum excellentiæ illius, aut indulgentiæ, ac bonitatis, aut ſeueritatis ac iuſtitiæ. Quemadmodum vbi ſemel agitatum eſt ventis mare, etiam illis interquieſcentibus, vndæ tamen adhuc tremulæ ſunt, & earum *poſt ventum quoque volutatio eſt*, vt ait [a] Seneca.

Eſt itaque laudabilis, & honeſtus ille affectus animi, qui & ex Chriſti gratia, non ex propriis naturæ viribus oritur; & ad hoc tendit, quod honeſtum eſt, ac legi, voluntatique Dei conſentaneum: nec vlla peccandi voluntate maculatur. Qua triplici conditione notata & perſpecta, ſcies quid inter timorem illum ſeruilem, ac vitioſum, quem amori iuſtitiæ opponit Auguſtinus, & hunc ipſum interſit,

a Sen. de Br. vitæ c. 2. & de Tranq. c. 2. Gellius lib. 2. c. 30. Syneſ. ep. 4 p. 162.

interſit, quo iuſtitia propter ſe diligitur: & omnes Armacanorum inſultus fractos, debilitatóſque ſenties.

VIII. Etenim quod ad primum de tribus attinet, iam illud præmonuimus, motionem illam voluntatis rudem & inchoatam, qua primitus à peccato reſipiſcimus, & ad Deum nos conuertere volumus, ſi ex diuino inſtinctu, & Chriſti gratia in nobis efficitur, peccandi voluntatem excludere, & initium quoddam eſſe iuſtitiæ, cuius amorem in ſeſe complectitur. Nemo enim iuſtus eſſe cupit, niſi volens, & amans eius, quam deſiderat, iuſtitiæ. Cui contrarius eſt affectus ille, qui propriis viribus nititur, & iuſtitiam non quæ ex Deo eſt, ſed ſuam perſequitur. De quo ita ſcribit Auguſtinus: [a] *Lege Dei propoſita quiſquis timuerit, & ſuis viribus eam implere ſe poſſe putauerit, & ſi fecerit quod lex iubet, non amando iuſtitiam, ſed timendo pænam; fuit quidem ſecundum iuſtitiam, quæ ex lege eſt, homo ſine querela, non furatur, non adulterat*, &c. *Poteſt hoc, poteſt fortaſſis. Vnde? Timore pænæ. quanquam qui timore pænæ non concupiſcit, puto quia concupiſcit. Terrore ingenti armorum, atque telorum, & circundantis forſitan multitudinis, vel obuiam euntis, etiam leo reuocatur à præda: & tamen leo venit, leo redit: prædam non rapuit, non malitiam poſuit. Si talis es, adhuc iuſtitia tua eſt; qua iuſtitia tibi conſulis, ne torquearis.* Tum cetera pertexit, quæ [b] ſuprà capite octauo deſcripſimus. De illo igitur timore, & voluntatis motione loquitur Auguſtinus, quæ eſt *iuſtitia noſtra*, hoc eſt humana, & inſitis à natura viribus acquiſita; non autem Chriſti excitata gratiâ. Cuius tanta vis, & efficacitas non eſt, vt peccandi conſilium, ac voluntatem tollat, ſed vt premat tantùm, ne in actionem prodeat; cùm interiùs, & in animo eadem interim voluntas hæreat, delicti, ſi impune liceret, reipſa perpetrandi.

a Aug. Ser. 15. de verb. Apoſt. c. 6.

b Paragr. 6.

IX. Sic [c] in libro Expoſitionis epiſtolæ ad Galatas, de vtroque animi ſtatu differens, priorem, qui *ſub lege eſt ante gratiam*, ita deſcribit; *quando prohibetur quidem, & conatur à peccato abſtinere ſe, ſed vincitur: quia nondum iuſti-*

c To. 4. pag. 339. D 1.

tiam propter Deum, & propter ipſam iuſtitiam diligit, ſed eam ſibi vult ad conquirenda terrena ſeruire. Itaque vbi viderit ex alia parte ipſam, ex alia commodum temporale, itabitur pondere temporalis cupiditatis, & relinquit iuſtitiam: quam propterea tenere conabatur, vt haberet illud, quod ſe nunc videt amittere, ſi illam tenuerit. Hæc eſt humana, & carnalis iuſtitia; qua cum peccandi deliberata voluntas, & cupiditas manet. Sequitur altera. *Tertia eſt*, inquit, *vita ſub gratia, quando nihil temporalis commodi iuſtitiæ præponitur: quod niſi caritate ſpiritali, quam Dominus exemplo ſuo docuit, & gratiâ donauit, fieri non poteſt.* Huiuſmodi eſt non perfecta ſolùm voluntatis motio, quâ Deum propter ſeipſum, ſiue increatam bonitatem, & iuſtitiam diligit: ſed etiam qualemcumque honeſtatem, & iuſtitiam; hoc eſt virtutis opus, officiúmque conſectatur; non ex proprio, innatóque impetu; verùm ex diuino ſancti Spiritus inſtinctu, atque ex Chriſti gratia. Tunc enim iuſtitiam ipſam propter ſe amat: eo quod illud eligit, & affectat, quod Deus præcipit, & ad quod hortatur ipſum, atque excitat: nec *temporale commodum iuſtitiæ anteponit* iſti. Neque enim Deum offendere vult: ſed ad eum potiùs ſeſe conuertere, & cum illo in bona eſſe gratia: tametſi nondum ad perfectum amor iſte peruenerit: quoniam præter Deum aliquid commodi ſui; non tamen aduerſus Deum, vel ſupra Deum, amando perſequitur.

X. QVIPPE aliud eſt oriens & inchoata iuſtitia, ſiue honeſti amor, & iuſti: aliud robuſta, atque perfecta: cùm tamen vtraque iuſta, & honeſta ſit voluntas, hoc eſt caritas: ac per priorem impetretur poſterior. [a] *Per fidem* enim *confugimus ad miſericordiam Dei, vt det quod iubet, atque inſpirata gratiæ ſuauitate per Spiritum ſanctum faciat plus delectare quod præcipit, quàm delectat quod impedit*, &c. *Vt anima ſanata, non timore pœnæ, ſed amore iuſtitiæ operetur bonum.* Solet autem Auguſtinus *amorem iuſtitiæ* vocare perfectum illum, & robuſtum, ac defæcatum: vt & gratiam: quemadmodum [b] eodem in libro, vnde lo-

a Auguſt. de Spir. & lit. cap. 28.

b Ib. c. 29.

cus ille ſumptus eſt, cùm paullo pòſt, *per fidem impetrari gratiam* aſſerit *contra peccatum*; &, *fidem impetrare gratiam, qua lex impleatur, quæ gratia ſanat voluntatem, qua iuſtitia liberè diligatur.* Et ad [a] Simplicianum, *Niſi vocando* (ait) *præcedat miſericordia Dei, nec credere quiſquam poteſt, vt ex hoc incipiat iuſtificari, & accipiat facultatem bene operandi:* quod ipſum alibi paſſim repetit: vt nos ſuprà demonſtrauimus. Peſſimè igitur ex ſimilibus Auguſtini teſtimoniis argumentantur Armacani, primos illos animi affectus, quando ſpe diuinæ bonitatis erecti, vel metu ſempiternæ mortis excitati, à peccato reſipiſcimus, & ad Deum abiecta peccandi voluntate reuertimur; non eſſe honeſtatis, vel iuſtitiæ dilectionem. Quoniam hæc ipſa dilectio poſteriùs, quaſi fructus, ac merces prioris illius propoſiti conceditur. Qua ex illorum ratiocinatione perinde ſequitur, fidem non ex Chriſti eſſe gratia: quandoquidem per fidem impetrari gratiam non minùs affirmat: quam & iuſtitiæ dilectionem nominat.

a Lib. 1. ad Simpl. qu. 2. To. 4. p. 169. A 1.

Digitized by Google

Capvt XI.

De Tridentini Concilij ſententia, & decreto ſuper Contritione. 1. Nouorum Dogmatiſtarum falſa illius expoſitio. 2. Contritio vniuerſè propoſita, & definita primùm à Synodo, tum in duas ſpecies diuiſa. 3. Deſcribitur caput quartum Seſſionis XIV *illius Synodi. 4. Tum noua ſectæ in eo explicando flagitia deſcribuntur. 5. Quæ quidem refelluntur. 6. Maximè auctoritate Doctorum, qui Tridentino Concilio interfuerunt; vt Dominici Soti. 7. Tum Andreæ Vegæ, 8. necnon aliorum.*

I. Revocanda iam noſtra diſputatio eſt ad id, quod noni capitis initio explicare cœperam; à quo neceſſariis de cauſis paullulum eram digreſſus, vt nonnulla præmolirer ac præſtruerem, quæ noui Dogmatis arcana ſcrutantibus multum lucis allatura videbantur. Quibus expoſitis repetenda ſunt illa modò, quæ de peccati ódio, ac deteſtatione ex gehennæ metu, & ſimilibus de cauſis ſuſcepta, nono illo capite obiter iniecta ſunt: & communis propugnanda Chriſtianorum eſt ſententia; quam & Tridentinæ auctoritate Synodi comprobatam eſſe docui; fruſtrà contradicentibus Armacanis. quorum ſi vlla in re, in illius certè interpretando Concilij decreto, non eſt tolerabilis, neque ſine caſtigatione prætereundus error. Sic enim illi diſputant, in Seſſione XIV, capite quarto; vbi de Contritione, quæ vna eſt de tribus Sacramenti Pœnitentiæ partibus, agitur; docere Synodum illam; Contritionem, qui eſt dolor ob commiſſum peccatum, ex vera, propriéque dicta carita-

te profectus, neceſſariam eſſe præparationem ad veniam delictorum Sacerdotali abſolutione capiendam. Falli verò omnes, ac decipi; qui Attritionem exiſtimant, citra Sacramenti quidem vſurpationem, non impetrare delictorum gratiam: in Sacramento verò, ad eandem obtinendam ſufficere. Siquidem Attritionis nomine, cui tantam vim tribuunt, falsò iſtos intelligere motum illum voluntatis, quo ex timore pœnæ ſempiternæ, vel illecebra quapiam alia, quæ ſinceræ caritatis, ac veræ dilectionis Dei propter ſe propria non eſt, peccatum auerſantur, déque eo perpetrato dolorem capiunt. Nam longè ſecus decreuiſſe Concilium affirmant; ac disertè ſignificaſſe, ſolam Contritionem, quæ ex amore Dei puro, ac vero, & ipſiuſmet gratia, ſine reſpectu ad rem quamcumque creatam, impulſo naſcitur, tum ad Baptiſmum capeſſendum, tum ad Sacramenti Pœnitentiæ fructum emerendum prorſus eſſe neceſſariam.

II. Hæc verò quàm abſurda, & à Tridentinorum Patrum aliena mente ſit opinio, nihil eſt argumentis probare neceſſe. Sola capitis illius quarti ſectionis decimæquartæ lectio vacuis ab liuore ac peruicacia, & vtcumque iudicio, ac ratione vtentibus perſuadere poteſt, alia omnia pronuntiaſſe ſynodum illam; &, vt inueteratus eſt in Eccleſia Catholica fidelium ſenſus, Contritionis genus, quod vniuersè pium omnem, & Chriſtianum dolorem ob commiſſa delicta continet, illîc bifariam diuidi: vt ſit alia contritio nondum caritate perfecta, *quæ ex peccati turpitudine, vel ex gehennæ, & pœnarum metu communiter concipitur, quæ Attritio* vulgò *dicitur:* alia ſit caritate perfecta, quæ commune generis nomen proprium ſibi facit, & Contritio nominatur. Quarum prior citra Sacramentum idonea non ſit ad peccatorum percipiendam relaxationem, ac veniam: in Sacramento verò Pœnitentiæ ſatis eſſe poſſit: poſterior autem etiam extra ſacramentum hominem Deo reconciliet, ſed cum obeundi ſacramenti voto, ac propoſito. Hæc ſumma eſt Tridentini de-

Digitized by Google

creti; quod nuperi iſti Theologi praua, & violenta interpretatione detorquent. Ac tota illorum ratio puerili, & ſophiſtica calumnia fucum facit imperitis, aut parum attentis Lectoribus. Quem vt oculis omnium ſubiiciam, totum ipſum Tridentinæ Synodi caput exſcribam. Non enim aliter aut illorum intelligi fallacia poteſt: aut quæ aduerſus hanc à nobis ſunt dicenda percipi.

TRIDENT. CONCILII SESSIONIS XIV.

Capvt IV.

De Contritione.

III. *Contritio, quæ primum locum inter dictos Pœnitentiæ actus habet, animi dolor, ac deteſtatio eſt, de peccato commiſſo, cum propoſito non peccandi de cetero. Fuit autem quouis tempore ad impetrandam veniam peccatorum hic Contritionis motus neceſſarius: & in homine poſt Baptiſmum lapſo ita demum præparat ad remiſſionem peccatorum, ſi cum fiducia diuinæ miſericordiæ, & voto præſtandi reliqua coniunctus ſit; quæ ad ritè ſuſcipiendum hoc Sacramentum requiruntur. Declarat igitur ſancta Synodus, hanc Contritionem, non ſolùm ceſſationem à peccato, & nouæ vitæ propoſitum, & inchoationem; ſed veteris etiam odium continere, iuxta illud: Proiicite à vobis omnes iniquitates veſtras, in quibus præuaricati eſtis, & facite vobis cor nouum, & ſpiritum nouum. Et certè qui illos ſanctorum clamores conſiderauerit; Tibi ſoli peccaui, & malum coram te feci: Laboraui in gemitu meo, lauabo per ſingulas noctes lectum meum: Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ, & alios huius generis: facilè intelliget, eos ex vehementi quodam anteactæ vitæ odio, & ingenti peccatorum deteſtatione manaſſe. Docet præterea, etſi Contritionem hanc aliquando caritate perfectam eſſe contingat, hominémque Deo reconciliare, priuſquam hoc ſacramentum actu ſuſcipiatur: ipſam nihilominus reconciliationem ipſi Contritioni, ſine ſacramenti voto, quod in illa includitur, non eſſe adſcribendam. Illam verò Contritionem*

Digitized by Google

imperfectam, quæ Attritio dicitur, quoniam vel ex turpitudinis peccati conſideratione, vel ex gehennæ & pœnarum metu communiter concipitur, ſi voluntatem peccandi excludat, cum ſpe veniæ; declarat non ſolùm non facere hominem hypocritam, & magis peccatorem, verumetiam donum Dei eſſe, & Spiritus ſancti impulſum, non adhuc quidem inhabitantis, ſed tantùm mouentis, quo pœnitens adiutus viam ſibi ad iuſtitiam parat. Et quamuis ſine Sacramento Pœnitentiæ per ſe ad iuſtificationem peccatorum perducere nequeat; tamen eum ad gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam diſponit. Hoc enim timore vtiliter concuſſi Niniuitæ ad Ionæ prædicationem, plenam terroribus pœnitentiam egerunt, & miſericordiam à Domino impetrarunt. Quamobrem falsò quidam calumniantur Catholicos ſcriptores, quaſi tradiderint, Sacramentum Pœnitentiæ, abſque bono motu ſuſcipientium, gratiam conferre: quod nunquam Eccleſia Dei docuit, nec ſenſit. Sed & falsò docent, Contritionem eſſe extortam, & coactam, non liberam, & voluntariam.

IV. In illo Tridentini Concilij capite perſpicuè communis illa, quam expoſui ſuprà, ſententia continetur de duplici dolore, altero imperfecto, qui Attritio dicitur, altero perfecto, quem Contritionem vocant, cùm idem ſit & huius ſpeciei, & totius generis vocabulum. At noua Theologia Synodali decreto, eiúſque verbis intolerabili audacia vim faciens, inde iſtud colligit, [a] *Nunquam iuſtificationis gratiam ſiue extra Sacramentum, ſiue in Sacramento tam Pœnitentiæ, quàm Baptiſmi, adultis dari, niſi Contritio antecedat.* Quod ex Concilij verbis probare ſic pergit. Primùm enim materiam Sacramenti Pœnitentiæ Contritionem eſſe ſtatuit. Hanc autem definit ſic, vt ſit *animi dolor, ac deteſtatio de peccato commiſſo, cum propoſito non peccandi de cetero:* cuius etiam *motum quouis tempore ad impetrandam veniam peccatorum fuiſſe neceſſarium* affirmat. Porro *hanc eandem contritionem non ſolùm vitæ nouæ propoſitum, & inchoationem, ſed & veteris odium continere* docet. Quod probat ex illis ſcripturis, quæ poſtulant, *vt faciamus nobis cor nouum, & ſpiritum nouum.* Quibus, & aliis adiunctis

[a] To. 5. lib. 5. cap. 34.

ibidem verbis, veram ab Concilio deſcriptam eſſe Contritionem defendit. *Nam illa eſt*, inquit, *quæ cor nouum, & ſpiritum nouum facit. Illa odium anteactæ vitæ, vehementémque peccati deteſtationem continet.*

His animaduerſis, affirmare Concilium ait, talem à ſe deſcriptam Contritionem, hoc eſt veram *aliquando caritate perfectam eſſe ante Sacramentum, hoc ipſo indicans ſæpe non eſſe caritate perfectam ante Sacramentum. Quod non alia ex cauſa dicit, niſi quia quædam eſt Contritio veri nominis, & rationis, & eſſentiæ, quæ tamen nonniſi cum Sacramento ad iuſtificationem acquirendam ſufficit.* Quam attritionem ſubinde nominat. *Significat ergo* Tridentinum, iſtam *attritionem eſſe veri nominis, & rationis contritionem, ſed, vti nominat, imperfectam. Nam quidquid ad contritionem in definitione requiſiuerat, iſti imperfectæ contritioni, ſiue attritioni conuenit. Duo quippe ad contritionem neceſſaria poſtulauerat, animi dolorem, ac deteſtationem de peccato commiſſo, & propoſitum non peccandi de cetero. Vtrumque verò diſertis verbis iſti attritioni tribuit. Nam primò in eodem loco poſtulat, vt voluntatem peccandi excludat, cum ſpe veniæ: & canone quinto, qui ex illo decreto ſumptus eſt, deteſtationem peccatorum ei tribuit, cum propoſito melioris vitæ. Quæ ſunt ipſiſſima, quæ ad contritionem requiſiuerat, & quibus duabus conditionibus ab huius imperfectæ contritionis, ſiue attritionis eſſentia reiicitur omnis illa attritio, quæ ex ſolo timore pœnæ, ſiue temporalis, ſiue æternæ proficiſcitur.* Hactenus noui Dogmatiſtæ.

V. Atqvi pleniſſimè conſtat, diſtorqueri ab illis Concilij verba, & aliorſum praua, & ludicra interpretatione compelli. Nam Contritio initio capitis illius quarti, tanquam genus conſtituitur; cuius ſpecies eſt duplex, perfecta ſcilicet, & imperfecta. quarum illa propriè Contritio; hæc Attritio paullo pòſt vocatur. Quæcumque ergo de Contritione dicit Synodus, vſque ad illa verba; *Docet præterea*, &c. ad Contritionis genus pertinent, & vtrique ſpeciei conueniunt. Nam & Attritio *animi dolor eſt, ac deteſtatio de peccato commiſſo,*

Digitized by Google

miſſo, cum propoſito non peccandi de cetero: nec aliter à Contritione perfecta differt, quàm obiecto, quod *motiuum* nominant, vt diſertè Concilium in ſequentibus declarat, dum ait, *Attritionem ex turpitudinis peccati conſideratione, vel ex gehennæ, & pœnarum metu communiter concipi, tum voluntatem peccandi excludere*, cùm *ex impulſu Spiritus ſancti* oritur: cuiuſmodi eſt illa, de qua hîc agimus, & quæ ſola pars eſt Sacramenti Pœnitentiæ. Hæc enim *vitæ nouæ propoſitum inchoat, & à peccato ceſſationem; ac vitæ veteris odium continet*: non quidem perfectum, ſed inchoatum, & paullatim perficiendum. Itaque cùm ad Baptiſmum neceſſariam eandem illam eſſe præparationem ex Synodi verbis intellexerit Armacanus, animaduertere debuit, quid Tridentini Patres, cùm de Baptiſmo agunt, ad eum requiri doceant. [a] Nimirum fidem imprimis, tum timorem diuinæ iuſtitiæ: exinde ſpem, & fiduciam; necnon *affectum* illum animi, quo *eundem, tanquam omnis iuſtitiæ fontem, diligere incipiunt*. Incipiunt, inquit, diligere; non perfectè, neque ex caritate propriè dicta diligunt. Poſteà *mouentur aduerſus peccata per odium aliquod, & deteſtationem; hoc eſt per eam pœnitentiam, quam ante baptiſmum agi oportet*. Denique *proponunt ſuſcipere Baptiſmum, inchoare nouam vitam, & ſeruare diuina mandata*. Hæc omnia congruunt Attritioni, ſiue imperfectæ Contritioni. Et quocumque ſe vertant Armacani, efficere non poſſunt, quin, vti dixi, Synodus Tridentina duas illas Contritionis ſpecies ſolâ, vt vocant, mouente causâ, ſiue *motiuo* diſcreuerit.

a Seſſ. 6. cap. 6.

VI. HANC porrò Tridentinorum Patrum fuiſſe mentem ac ſententiam, argumento eſſe debet communis poſt illam Synodum Theologorum conſenſio: præſertim Scholaſticorum; qui tum duplicem Contritionem, & vtramque, cuiuſmodi hoc capite deſcripſimus, paſſim aſſerunt: tum auctorem, ac fundum illius doctrinæ Tridentini Concilij decretum eſſe prædicant. Duos non ampliùs memorabo, qui ei Synodo interfuerunt, & quis illorum Patrum ſenſus eſſet propiùs noſſe potuerunt.

Digitized by Google

Alter eſt Dominicus Soto, qui in Commentariis ad quartum ſententiarum, luculenter omnia illa confirmat, quæ aduerſus Armacanos, pro communi Chriſtianorum omnium πρόληψει, id eſt anticipata, & diuinitus inſpirata ſententia, diſputauimus, & Tridentini decreti confictam ab illis interpretationem, miniméque cohærentem redarguit. Eius verba neceſſariò hoc loco deſcribenda ſunt.

a Dom. Sotus in 4. Diſt. 17 qu. 2. art. 5.

[a] *Nomine attritionis*, inquit, *ſolùm illam deteſtationem intelligimus, quæ per ſe non ſufficit ad delendum peccatum. ſufficit tamen cum Sacramento. Nomine verò ſimpliciter Contritionis, illam, quæ per ſe ſufficit ſine ſacramento: quæ quidem eſt ſimpliciter conuerſio in Deum. Ex his primùm ſequitur, quod Contritio, & attritio conuenire debent non ſolùm in hoc, quòd vtraque ſit deteſtatio peccati ſuper omne deteſtabile: verùm & in abſoluto propoſito nunquam peccandi pro aliqua re mundi. Probatur, quoniam aliàs ille actus neque cum ſacramento ſufficeret. quare non eſt nomine attritionis dignus. Igitur illam velleitatem impœnitentium non eſt cur attritionem appellemus: nam etſi de præterito peccato ſufficiat volitio illa conditionalis, nollem peccaſſe: tamen abſoluta requiritur voluntas exeundi à peccatis, atque adeo nunquam in futurum peccandi.*

Mox vtriuſque differentias colligit: quarum prima *ſumitur*, ait, *ex parte obiecti; quod contritio eſt dolor de offenſa Dei: ſeu, quod idem eſt, propter Deum: Attritio verò dolor peccati ob timorem inferni, aut aliorum nocumentorum temporalium. Secunda ſumitur ex parte cauſæ; quod attritio oritur ex timore ſeruili pœnarum: contritio verò ex timore filiali: vt Diſt. 14. qu. 2. art. 5. monſtrauimus.*

VII. Andreas Vega in libro XIII de Iuſtificatione, ex Tridentini Concilij, cui & ipſe interfuit, ſenſu, de Contritione, eiúſque duplici forma, perfecta ſcilicet,

b Vega lib. 13. c. 17. init.

& imperfecta, copioſam orationem explicat. [b] Ac primùm rationem affert, cur Synodus, cùm de Pœnitentia, eiúſque partibus ageret, *Contritionem* vniuersè *deteſtationem peccatorum* appellauerit, etſi *communius eſt in ſchola Con-*

tritionis vocabulum. Nam ſtatim Patres cor, quod deteſtatur peccatum, cor contritum vocauêre. Sic igitur cauſam illius exponit. *Ea verò ratione, communiori hoc deteſtationis nomine vſi videntur*, NE ATTRITIONEM, QVÆ IMPERFECTVS EST DOLOR DE PECCATIS, A PARTIBVS POENITENTIÆ VIDERENTVR EXCLVDERE.

Idem capite toto XXXIII ſatis indicat, Attritionem in Sacramento Pœnitentiæ idoneam eſſe materiam, ac diſpoſitionem ad recuperandam gratiam & iuſtitiam; quod tunc ſuperueniens Sacerdotis Abſolutio peccatorem iuſtificat, *& ex Attrito facit Contritum extrinſecè propter ſuperueniens ſacramentum.* Sed auctoris integrum locum præſtat hîc deſcribere: *Tunc duntaxat* (ait[a] capite XXXIV libri XIII) *concedendum eſt, primam gratiam conferri in hoc Sacramento, cùm quis dolet de peccatis timore pœna imminentis, vel propter mala alia ex eis ſecuta, vel propter turpitudinem ipſorum, vel denique alia quauis ratione, & non quatenus ſunt offenſa Dei.* [a] Pag. 588. col. 1.

Porro ad hæc conſequens eſt, attritum fieri poſſe contritum per hoc ſacramentum. Nam attritum communiter in ſchola vocamus dolentem imperfectè de peccatis ſuis: contritum verò quemcumque vel perfectè dolentem de ipſis, & quantum ſufficit ad recuperandam gratiam, vel habentem dolorem de peccatis coniunctam alicui, cum quo ſufficit ad gratiam. Et quia concedendum videtur, omnem contritum habere contritionem, quamuis quaſtio ſit de nomine, concedere poſſumus, attritionem fieri contritionem extrinſecè propter ſuperueniens ſacramentum: quia ille actus, qui ante ipſius ſuſceptionem erat attritio, inuariatus manens, dicetur fieri contritio, quoniam ad reparandum lapſum tantum valet cum ſacramento, quantum actus, qui ex ſe, & ſua perfectione ad id ſatis eſſet per Dei miſericordiam, & intrinſecè eſt contritio.

VIII. VIDES quod fuerit Synodi Tridentinæ de Attritione iudicium, quámque ab Armacana nouitate diuerſum; & cum illa, quam aduerſus hanc defendimus, communi opinione conſentiens. Nam dolorem illum,

Digitized by Google

qui de peccatis ex imminentis pœnæ metu capitur, & *non quatenus ſunt offenſa Dei*, Attritionem ab illa nominari ſynodo Vega teſtatur: eandémque Sacramenti Pœnitentiæ idoneam eſſe materiam; hoc eſt ſufficientem eſſe præparationem animi, ad percipiendam Sacramenti, & Sacerdotalis Abſolutionis beneficio peccati veniam, & iuſtificationem: quam per ſe, & extra Sacramentum obtinere non poteſt. Itaque tunc *primam* ait *gratiam*, hoc eſt iuſtificationem, *conferri in hoc Sacramento*, cùm in ſolam cadit Attritionem, & dolorem imperfectum: non vt in altera ſpecie, hoc eſt perfecta contritione accidit, quæ etiam ante Sacramentum primam gratiam repræſentat; ſiue peccati veniam, infuſionémque iuſtitiæ. Ex quo vulgare dictum illud interpretatur, Sacramentum ex attrito reddere contritum: quoniam illius ope Pœnitens, eum attritione ſua, fructum eundem reconciliationis aufert, & iuſtitiæ, quem extra Sacramentum perfecto dolore, ſiue contritione propriè dicta retuliſſet.

Hæc igitur Tridentinorum Patrum ſententia Vega teſte fuit, adamuſſim cum noſtra congruens, & ab Armacano commento tantum diſtans, ὅσον οὐρανός ἐς' ἀπὸ γαίης.

His accedit [a] auctor Commentarij de hiſtoria Concilij
a Pag. 411 Tridentini, Catholicæ alioqui partis apertus hoſtis: qui in libro quarto, cùm de Synodi Decreto agit, déque Contritione, & Attritione, eodem prorſus modo, quo ſuperiores illi duo, & nos adeo, mentem illius interpretatur.

IX. Præter hos adiungi poſſunt eiuſdem ſeculi ſcriptores non pauci: qui contra Lutheri rècens exortam hęreſim eadem armati doctrina dimicarunt. Vt inter alios Ruardus Tapperus Louanienſis olim Doctor, & Academiæ Cancellarius: qui in Expoſitione, ac defenſione Articuli quarti Louanienſis, Attritionem perinde ſufficientem docet eſſe præparationem ad iuſtificationem in Sa-
b Tap. To. 1. p. 110. col. 2. nit. cramento Pœnitentiæ capiendam: [b] *quamuis oriatur ex timore pœnarum ſpiritualium, vel æternarum, quæ lumine fidei*

cognoſcuntur. Hanc enim Doctores Scholaſtici (ait) *propriè Attritionem vocant*. Quam [a] deinde citra Sacramentum negát idoneam eſſe ad peccati veniam obtinendam: verùm accedente ſacramentali abſolutione, gratiam & ſanctitatem infundi: eóque modo intelligendum eſſe, quod vulgò dicitur, ſacramentum ex attrito facere contritum.

Quam tralatitiam Scholarum doctrinam eodem modo explicat, & propugnat aduerſus Lutherum [b] Ioannes Fiſcherus Roffenſis Epiſcopus, pietate vir, & doctrina longè celeberrimus. Quod & anteà ſcriptis prodiderat Ioannes [c] Gerſonius, & ante hunc [d] S. Thomas, [e] Scotus, & his antiquior [f] Alexander Alenſis, tum ex Iuris Canonici conſultis, qui Tridentinorum Patrum æqualis fuit Martinus Nauarrus in Manuali capite primo, §. 42, & 43. Atque hæc, vt iam dixi, vulgò & in Theologorum ſcholis, & in Eccleſiarum pulpitis, & in vſurpatione Sacramenti Pœnitentiæ, apud Catholicos inueterauit opinio.

a Ib. p. 111. col. 1.

b In Aſſert. ſep. Sacram. col. 42. & in Confut. art. 5. Luth. col. 185. & ſeq. necnon art. 6. col. 400. & ſeq.

c Gerſ par. 2. p 35. D.

d S. Tho. in 4. Diſt. 18. qu. 1. art. 3. in corp.

e Scot. in 4. Diſt. 14. qu. 4.

f Alen. To. 4. quæſt 14. Mem. 2. art. 3. p. 468.

Digitized by Google

INDEX
RERVM MEMORABILIVM.

Primus numerus Romanus librum. Secundus librorum caput. Tertius Paragraphum indicat.

Amor.

AMor eſt affectus generalis per omnes virtutes fuſus, & vitia, II. 2:1

Amor eſt pondus, & inclinatio in bonum, primúſque in illud voluntatis impetus, quem Græci ὁρμὼ vocant, II. 10. 4

Amor eſt bonæ voluntatis initium, *ibid.*

Amor concupiſcentiæ.

Diligere Deum amore concupiſcentiæ, eíque propter retributionem ſeruire, aut ipſum tanquam mercedem expectare, vitioſum, indignúmque Chriſtiano Anomi cenſent, I. 5. 5

Eius amorem veteris germanum eſſe legis volunt, cui quo impenſiùs ſeruiebant Iudæi, hoc ſe grauiore ſcelere obſtringebant, *ibid.*

Minis ac promiſſis temporalibus carnalem Deus populum ſuis meritò deuinxit obſequiis, vt temporalia pariter, & æterna ſua eſſe, & à ſe, non à dæmone doceret expectanda, I. 12. 2

Horum ſpe, & amore bonorum Deo ſeruire, vitioſum, & damnabile Anomi pronuntiant; & eum tamen cultum, & amorem à Deo legis auctore, minis, ac promiſſis eſſe extortum, *ibid.*

Inuitum in eam ſententiam Auguſtinum trahunt, *ibid.*

Damnant pariter timorem pœnæ, amorémque proprij commodi, etiam beatitudinis, niſi ex Dei amore proficiſcatur, I. 1. 4

Amor Dei ſuper omnia, *Vide* caritas.

Amor iuſtitiæ. *Vide* iuſtitia.

Anomi.

Doctrinæ Anomorum, hoc eſt veteris obtrectatorum legis, tria ſunt capita. 1. Iudæorum ſub lege veteri, ex eius ſpiritu Deo ſeruientium Synagogam non fuiſſe Dei Eccleſiam, ſed ſolam Chriſtianam. 2. Hanc ſolis conſtare iuſtis,

Digitized by Google

ante, & poſt Chriſtum natum.
3. Iudæos legi veteri obſe-quentes eo affectu, quem au-ctor legis Deus præcipiebat, peccaſſe, & damnationis reos fuiſſe, I.5.1
Iudæos itidem volunt alumnos legis omnibus gratiæ præſi-diis caruiſſe, I.7.1
Refelluntur ex eodem, quem teſtem appellant, Auguſtino, *ibid. & ſeq.*
Errandi cauſa eſt inſcitia dupli-cis generis gratiæ, initialis, & perfectæ, I.7.3
Et, II.1.1
Medicinalem Chriſti gratiam, ſolam eſſe inſpirationem ca-ritatis volunt, II.1.2
Nec poſſe cum peccato letali conſiſtere, II.1.3
Caritatis nomine, omnem com-prehendunt amorem iuſtitiæ, II.1.4
Spem quoque, ac reliquas vir-tutes, II.1.5
Solam gratiam operum effectri-cem, Chriſti, ac noui pro-priam Teſtamenti agnoſcunt, II.4.5
Eam eſſe perfectam caritatem quinque argumentis efficere nituntur, II.5.5
A Chriſti gratia cum Semipela-gianis remouent fidei, & bo-næ voluntatis initia, iiſque longè plura, & præſtantiora, II.6.1
Hæreſis iſtius inuidiam fruſtra à ſe repellunt, II.6.2
Peruersè interpretantur Augu-ſtinum, *ibid.*
Timorem pœnæ Tridentinis probatum Patribus malum, & alienum eſſe cenſent à Chri-ſti gratia, niſi ex caritate oria-tur, II.7.2. *& ſeq.*
In Lutheri conſpirant ſenten-tiam proſcriptam à Leone de-cimo, II.7.6. *& ſeq.*
Negant quidquam eſſe medium inter caritatem, & vitioſam cupiditatem, II.7.7
Cum Pelagio gratiam agno-ſcunt prouidentiæ naturalis, non Chriſti partam meritis, ex qua timor gehennæ à ſan-cto excitatus ſpiritu oriatur, II.8.3
Attritionem ex eo profectam metu, eſſe peccatum, nec va-lere ad veniam in ſacramen-to percipiendam, II.9.2. & II.11.1

Apologiſta.

Apologetici ſcriptor anonymus nefarium D. Haberto veteris legis defenſori bellum indi-cit, I.3.1
Nec fidei, nec inſtituti memor, controuerſiæ caput intactum relinquit, & in alienis à quæ-ſtione ludit operam, *ibid.* c. 5.2
Synagogæ, vt Synagogæ, crimi-nationem repellentes Mani-chæis accenſet, I.10.1
Contumeliarum in veterem le-gem falsò patronum inſcribit Auguſtinum, I.10.2
Eodem teſte refellitur, I.10.3
Non patitur Anonymum repre-hendi præfractè negantem Iudæos quidquã apud Deum accurata, & religioſa legis obſeruatione meruiſſe, I.11.5

Teſtes aduocat Patres, Iudæos de contempta, & violata lege arguentes, I. 11.6. *& ſeq.*
Pari fide, iiſdémque teſtibus capitalem tuetur Anomorum errorem aſſerentium Synagogam, vt Synagogam, cœtum fuiſſe perditorum hominum, I. 11. 8
Deum auctorem facit fœderis criminoſi; quo perpetrandi ſceleris imponitur neceſſitas, I. 12. 1
Et cultus exigitur carnalis, vitioſúſque amor accenditur, ſpe bonorum temporalium oblata, I. 12. 2
Inuectam nouo auſu à Dogmatis principe impedientem gratiam aduerſus D. Habertum propugnat, I. 13. 1
Hanc Chriſti eſſe gratiam negat, ſed veteris propriam Teſtamenti, I. 13. 2
Suis ex principiis refellitur, *ibid.*
Legis defenſoribus ex hæreſi Pelagiana inuidiam facit, I. 14. 1
Ab Auguſtino, quo teſte nititur, prorſus diſſidet, I. 14. 2
In ambiguo vocis, *eſſe ſub lege*, D. Haberto pueriliter inſultat, I. 14. 5
Solos improbos ſub lege fuiſſe putat, & ad vetus pertinuiſſe Teſtamentum, *ibid.*
Quod ex Apoſtolo, Auguſtino, aliiſque refellitur, I. 4. 6. *& ſeq.*
Adiuuantis prę ſidia gratię legis, ac veteris Teſtamenti alumnis abrogat omnia, I. 15. 1. *& ſeq.*
Ex Dauidis, Manaſſis, aliorúmque Pœnitentia refellitur, I. 15. 3
Infidelibus quoque auxilia gratiæ omnia ſubtrahit proxima, & remota, & eorum principia omnia, *ibid.*
Refellitur, *ibid.*
Medicinalem Chriſti gratiam ſola caritatis inſpiratione circumſcribit, quæ tamen fidem, ſpem, ac reliquas virtutes comprehendit, vt minimè à caritate diuerſas, I. 15. 2

Arbitrium liberum.

Valet arbitrium liberum ad opera bona, ſi diuinitus adiuuetur, I. 7. 2
Præcepto dilectionis admonetur, vt quærat Dei donum, I. 7. 3
Nemo habet in poteſtate, quid ei veniat in mentem, ſed Deo extrinſecus, & intrinſecus admonente conſentire, vel diſſentire proprię voluntatis eſt, I. 8. 8
Nemo niſi per Chriſtum libero bene vtitur arbitrio, II. 3. 4
Poſſibilitatem cognoſcẽdi quid ſit agendum, & bene agendi libero Pelagius tribuebat arbitrio, II 4. 3. *&* II. 5. 2

Attritio.

Attritio, ſiue dolor de peccatis ob eorum turpitudinem, pœnarúmve metum conceptus per ſe ad iuſtificationem non ſufficit; cum Sacramento ſufficit, II. 9. 1
Sufficientem eſſe diſpoſitionem ad effectum Sacramentorum Baptiſmi & Pœnitentiæ, negant Anomi; immo peccatum eſſe.

Digitized by Google

eſſe volunt, II. 9. 2
Futilibus id probant argumentis, II. 9. 3. & ſeq.
Aiunt ita iudicaſſe Tridentinos Patres, II. 11. 1
Ad veniam peccatorum promerendam in Sacramento ſufficere Attritionem, Tridentinum Concilium diſertè pronuntiat, II. 11. 2
Eſt communis ſenſus Theologorum, velut Dominici Soti, II. 11. 6
Vegæ, II. 11. 9
Et aliorum veterum pariter & recentiorum, II. 11. 9
Eam fuiſſe Concilij Tridentini ſententiam, fatetur illius hoſtis, Auctor Hiſtoriæ Concilij Tridentini, II. 11. 8
In quo conueniant, differántve ab inuicem Contritio, & Attritio ex Concilio Tridentino, II 11. 3
Ex Doctoribus Catholicis, II. 11. 6. & ſeq.
Sacramentum facit ex attrito contritum, II. 11. 7. & ſeq.

Auguſtinus.

Auguſtini nomine, & auctoritate falsò Anomi gloriantur, I. 7. 1. & I. 10. 2. *ac vbique paſſim.*
Eodem teſte erroris conuincuntur, I. 7. 3. & 10. 3. & 14. 2
Duplex gratiæ Chriſti genus agnoſcit, initialem, quam fidem, & fidei inchoationem vocat; & robuſtam, quam caritatem appellat, I. 7. 2
Solam ferè robuſtam effectricem operum aduerſus Pelagianos tuetur, II. 4. 1. & ſeq.
Contra Maſſilienſes initialem defendit, II. 5. 3
Fugit hoc Anomos, ſolam caritatem, hoc eſt validam, & efficacem operum inſpirationem, Chriſti adſcriptam gratiæ ab Auguſtino, contendentes, II. 6. 2
Pro diuerſis Pelagij, & Maſſilienſium principiis, variam init diſputandi rationem, II. 6. 3. & ſeq.
Nec prædicanda Chriſti gratia vitiorum expultrice, bonorúmque operum efficace, initialem negat, qua præparatur voluntas à Domino, II. 6. 7.
Timorem gehennæ à peccato reuocantem, bonum eſſe docet, II. 8. 3
Ab externo deterrentem actu peccati, manente intus voluntate peccandi, negat eſſe à gratia, aut eſſe bonum, II. 8. 6
Caritatis nomen non vno modo accipit, II. 9. 5. & ſeq.

Bonum.

Nullum bonum facere ex nobis poſſumus, ac ne velle, aut cogitare quidem, II. 3. 4
Multa in nobis facit Deus bona, quæ nos non facimus; nihil boni facimus, quod Deus non faciat vt faciamus, *ibid.*
Bonum eſſe vllum Anomi negant, quod fit formidine pœnæ, non amore iuſtitiæ, II. 7. 7

Caritas.

Gratiam, quâ præcepta ſeruantur, veram eſſe caritatem, quæ eſt plenitudo legis, Ano-

mi opinantur, I. 2. 4
Quod quinque argumentis probant, II. 5. 1. 2. 3. 4. 5. 6
Caritatis nomine ſola interdum auxilia gratiæ robuſta, & valida; pios aliàs motus voluntatis etiam rudes, & inchoatos Auguſtinus comprehendit, II. 7. 5. & II. 2. 2
Caritatem vniuersè appellat Auguſtinus amorē boni, ſiue bonam voluntatem, II. 2. 1
Etiam timorem diuinæ iuſtitiæ, ac gehennæ, II. 2. 4
Inter caritatem, & vitioſam cupiditatem dari medium Anomi negant, II. 7. 7
Caritas vitioſæ oppoſita cupiditati, nō eſt vera, & propriè dicta caritas, ſed latiùs patet, II. 7. 5
Omnes motus diuinitus ex Chriſti meritis inſpiratos comprehendit, II. 9. 7
Variis modis ab Auguſtino vſurpari ignorant Anomi, aut diſſimulant, II. 9. 8

Chriſtus.

Fons totius gratiæ Chriſtus etiam iis, qui incarnationem præceſſerunt, auxilio fuit, I. 2. 1. & II. 8. 1. & ſeq.
Chriſtus Iudæis, ac gentibus Euangelij gratiam gratis obtulit, I. 6. 2. & ſeq.
Vtriuſque Teſtamenti conditor fuit: ſed noui per ſeipsū, cuius in cenſu numeratur, I. 8. 2. & ſeq.
Vetus Teſtamentum magnam fuiſſe Comœdiam Actoribus Iudæis ignotam, & inutilem, Anomi putant, I. 12. 3

Confitens.

Eſt in confitente nondum iuſtificato Spiritus S. I. 8. 9

Contritio.

Concilij Tridentini de Contritione decretum peruersè Anomi interpretantur, II. 11. 1
Contra manifeſtam Concilij ſententiam ad fructus Baptiſmi, & Pœnitentiæ capiendos perfectam Contritionem requirunt; imperfectam valere negant, *ibid. & ſeq.*
Vtramque Contritionis ſpeciem confundunt, quas Concilium re & natura diſtinxerat, II. 11. 4. & ſeq.
Diſtinguunt quoque Theologi antiqui & recentes, II. 11. 6. & ſeq.

Decorum.

Decorum ab honeſto ſeparari non poteſt; differt tamen, velut à corporis ſalubritate pulchritudo, II. 10. 2
Eſt quaſi flos virtutum, *ibid.*

Deus.

Legis Moſaïcæ auctorem malum Deum hæretici veteres confinxerunt, I. 1. 1
Bonum Anomi Deum mali auctorem faciunt, legis conditorem criminoſæ peccata directè imperantis, I. 1. 3. & ſeq. & I. 2. 5. & ſeq. & I. 12. 1
Ex Scriptura, & Patribus refelluntur, I. 3. 4. & ſeq.
Triplicem ſibi Deus in condenda lege finem propoſuit; nullum vitioſum, I. 6. 6. & ſeq.
Deum Anomi faciunt κωμῳδιδάσκαλον turpis fabulæ, vitioſæ cupiditatis inſtructæ illecebris: quod ne in profanis quidem ferendum veteres pu-

Digitized by Google

tauerunt, I. 12. 5
Malum Deus vtiliter promittere non poteſt, I. 11. 4

Eccleſia.

Eccleſiam Dei ſolam quouis tempore fuiſſe Chriſtianam, Anomi volunt, I. 5. 1. *& ſeq.*
Ea ſolos iuſtos comprehendunt, I. 5. 1. *& ſeq.*
Veteris Teſtamenti Synagogam veram fuiſſe Dei Eccleſiam Patres agnoſcunt, I. 10. 4. eiúſque caput fuiſſe Chriſtum, *ibid.*

Euripides.

Euripides iure notatus eſt ab Ariſtophane, quod nefandos amores in ſcenam induxiſſet, I. 12. 3

Fides.

Perire quouis grauiore peccato cum caritate Fidem, aut eâ ſaluâ peccantem deſinere eſſe membrum Eccleſiæ, hæreſis eſt Wicleffi, Lutheri, & Caluini, I. 5. 4
Bonæ voluntatis initium, ſiue gratiam initialem, Fidem Auguſtinus appellat, I. 7. 2. *& ſeq.*
Ad exequenda legis Naturæ, Moſaicæ, aut Euangelicæ mandata auxilia gratiæ nulli vnquam data ſunt, niſi per fidem Chriſti Mediatoris, I. 8. 1. & I. 9. 4
Inchoatio fidei, qualis eſt in catechumenis, non ſufficit ad obtinendum regnum cœlorum, eſt tamen gratia miſericordiæ Dei, I. 8. 8
Prima Chriſti gratia fidem in nobis parit, ex qua deinde timor, ſpes, &c. conſequuntur, II. 2. 3
Fidei initium libero arbitrio, augmentum gratiæ Chriſti Maſſilienſes tribuebant, II. 3. 1
Quem errorem damnare coactus eſt Pelagius in Concilio Palæſtino, II. 3. 2
Cœptæ fidei merces eſt fides aucta, *ibid.*
Fides meretur, & impetrat gratiam operandi, & iuſtificationem, II. 4. 3
Fides inchoata forinſecus terrens, & inſonans præcepta iuſtitiæ, veteris eſt propria Teſtamenti; noui verò, fides per dilectionem operata, II. 4. 4
Caritatem fides antecedit, eámque impetrat, II. 9. 6
Homo iuſtificatur ex fide, non ex operibus; quia bonorum operum prima eſt fides, qua cetera impetrantur, *ibid.*
Omnis pia voluntatis motio ad iuſtitiam Chriſtianam ex fide Chriſti eſt, eiúſque implicitum in ſe amorem continet, II. 10. 6

Fœdus.

Fœdus eſt mutua paciſcentium deuinctio, certa officiorum lege, ac conditione ſancita, I. 14. 6
Vetus Teſtamentum verum fuit fœdus Deum inter, & Iſraëliticum populum, *ibid.*

Gentiles.

Gentilibus Anomi defuiſſe aiunt gratiam ad ſalutem ſufficientem proximam, & remotam,

omniáque gratiæ principia, I. 2. 3. & ſeq.
Etiam cogitationem vitando peccato vtilem, *ibid.*
Gentilibus Euangelij gratiam Iudæi inuidebant, tanquam ſibi ex operibus legis debitam, I. 6. 1
Vtriſque gratis oblatam Euangelij gratiam probat Apoſtolus in epiſtola ad Romanos, I. 6. 2
Gentilibus Euangelium prædicant Apoſtoli, monente Deo, nec ipſis imponi ſinunt iugum antiquæ Legis, *ibid.*

Gratia.

Gratia eſt auxilium Dei, quo ad vitam rectè inſtituendam, bona opera exequenda, mala cauenda, ſalutem conſequendam, diuinitus adiuuamur, II. 6. 4
Gratiæ propriè dictæ auctor, & largitor quouis tempore vnus eſt Chriſtus, I. 2. 1
Omni Chriſti gratia veteris alumnos Teſtamenti penitus caruiſſe, idque ex vi, naturáque ſtatus, Anomi opinantur, *ibid.* & I. 7. 1
Itaque Iudæis ſub veteri Teſtamento gratiam defuiſſe volunt ad ſalutem ſufficientem, proximam, & remotam, & omnia illius principia, I. 2. 3. & ſeq.
Etiam cùm Legem, aut aliqua eius præcepta obſeruabant, I. 2. 3
Chriſti enim gratiam, ſine qua præcepta non ſeruantur, veram eſſe putant caritatem, quæ eſt plenitudo Legis, I. 2. 4
Huius gratiæ incapaces veteris alumnos Teſtamenti fuiſſe aiunt, ſine qua nullum præceptum meritoriè ſeruari poteſt, ac ne ita quidem vt peccatum vitetur, *ibid.*
Veteris Teſtamenti filios gratiæ ignaros, immo & contemptores Anomi faciunt, I. 2. 5
Euangelij gratia Iudæis peræquè ac Gentilibus gratis à Chriſto eſt oblata, I. 6. 2
Gratiæ Chriſti eſt, ſuæ infirmitatis conſcium, ad opem gratiæ confugere, I. 7. 1
Duplex genus gratiæ agnoſcit Auguſtinus, alterum initialis, quâ conamur reſurgere: alterum robuſtioris, quâ ad boni operis effectum aſſurgimus, I. 7. 2
Primum genus appellat fidem; ſecundum, caritatem, quo nomine genus vtrumque aliquando complectitur, I. 7. 3
Gratiæ ſufficientis auxilia ſub quacunque Lege per fidem in Chriſtum mediatorem collata ſunt, I. 8. 1
Vberius in nouo Teſtamento, in quo ipſa ſancti Spiritus ſubſtantia regni cœleſtis heredibus adoptandis applicatur, I. 8. 2
Gratia Chriſti ad vtrumque porrecta eſt Teſtamentum, I. 8. 4
Gratia Chriſti fini proximo, & ſtatui cuiuſque Legis accommodatè data eſt, perfecta in noua Lege, initialis in vete-

Digitized by Google

ri, *ibid.* & I. 8. 5
Initialis gratia eſt velut præmedicatio præparans ad perfectam ſanitatem, I 8. 7
Gratia fidei datur inchoantibus nouam vitam nondum ad ſalutem ſufficiens, I. 8. 8
Noui dogmatis princeps iure à D. Haberto notatus, quòd veteri Legi gratiam ſufficientem abroget, impedientem tribuat, I. 13. 1
Perperam ab Apologiſta defenditur, I. 13. 2
Chriſti gratiam ſemper adiuuantem eſſe ait, veteríque defuiſſe Teſtamento, *ibid.*
Qua ratione vetus Teſtamentum gratiam habuerit, ſitque ea Chriſti gratia, & quomodo impediens dici poſſit, I. 13. 3
Non per ſe, ſed ex accidenti, I. 13. 4
Quo etiam modo noui gratia Teſtamenti, ipſéque Chriſtus, & creatæ res omnes impedientes dici poſſunt, I. 13. 5
Immo & damnationis acceſſio, I. 13. 6
Iudæis ſub Lege viuentibus non defuerunt auxilia gratię, ne prȩuaricatoribus quidem, I. 15. 1
Proſcripto Pelagio gratiam propriè dictam Chriſtianus orbis nullam agnoſcit, niſi per Chriſtum, I. 15. 2
Dauidi, & Manaſſi ſcelerum reis ſub Lege viuentibus ad reſurgendum Chriſti gratia non defuit, I. 15. 3. & *ſeq.*
Infidelibus quoque non deeſt Chriſti gratia ſufficiens, & adiuuans, *ibid.*
Prima Chriſti gratia nemini datur, niſi iniuſto, I. 15. 6
Medicinalem Chriſti gratiam Anomi ſola caritatis inſpiratione metiuntur, II. 1. 2
Ex qua negat Apologiſta Chriſti gratiam vel ad punctum temporis poſſe cum peccato letali conſiſtere, II. 1. 3
Latiùs tamen patere Dogmatis auctor fatetur, quàm quæ vulgo Caritas in ſcholis nominatur, II. 1. 4
Gratiæ Chriſti genera ſunt duo, 1. rudis, quæ & initialis dicitur, qua volumus, quod nondum poſſumus. 2. perfecta, qua poſſumus quod volumus, II. 2. 2
Ad primum genus pertinet prima gratia, quæque inde proximè oritur fides, tum timor, ſpes, &c. quæ nondum iuſtificatis ineſſe, & ad eam præparare Synodus Tridentina decreuit, II. 2. 3. & *ſeq.*
Prima gratia nullis meritis præcedentibus datur; reliquæ etiam ante iuſtificationem, non ſine qualicunque merito bene vtentibus prima gratia. II. 2. 4
Chriſti gratiæ eſt non ſolùm ſanitas, ſed & ſanati velle, & precari, vt credere velimus, & purgari, II 3. 1. & *ſeq.*
Gratiæ validioris eſt, & ſecundi generis ad meliora progreſſio, II. 4. 1
Solam fere ſecundi generis exprimit Auguſtinus, vbi de

Chriſti gratia medicinali cum Pelagianis diſputat, II. 4. 2. *& ſeq.*
Hinc Chriſti gratiam Noui propriam Teſtamenti ſolam illam robuſtam & operum effectricem agnoſcunt Anomi, II. 4. 5
Idque quinque argumentis efficere nituntur, II. 5. 1. *& ſeq.*
Bene agendi poſſibilitas ad Chriſti gratiā pertinet, II. 4. 3
Gratia Chriſti adiuuat ad vitandum malum, & faciendum bonum, reuelando quid ſit faciendum, & dilectionem inſpirando, II. 4. 4
Primi voluntatis impetus ad bonum aſpirantis ſunt ex Chriſti gratia, non, vt volebant Maſſilienſes, à natura, II. 5. 3
Gratiæ Chriſti neceſſitatem ex toto Pelagius, Maſſilienſes ex parte ſuſtulerunt; Auguſtinus cum Eccleſia Catholica ſine vlla exceptione admittit, II. 6. 3. *& ſeq.*
Gratia eſt auxilium Dei, non tantùm illuminans, vt ſciamus quid ſit agendum, ſed caritatem inſpirans, ſine qua ſcientia inflat, II. 6. 5
Gratia ex operum effectione, velut ex fine primario æſtimanda eſt; vti Medicina ex ſanitate; ars ædificatoria ex domus conſtructione, *ibid.*
Gratiam Chriſti ad hoc ſolum neceſſariam eſſe Anomi definiunt, vt in præcepti cuiuſuis impletione diligatur Deus, II. 7. 1
Timorem pœnæ æternæ ex gratia eſſe volunt, non Chriſti, ſed prouidentiæ naturalis, II. 7. 3

D. Habertus.

Illuſtriſſimum D. Habertum Vaurenſem Epiſcopum iniuria ſcriptor Anonymus Apologetici reprehendit, I, 3. 1
Meritò reprehenſus à D. Haberto noui auctor dogmatis, quod ſufficientem gratiam Iudæis ſub Lege viuentibus affuiſſe neget, impedientem affingat, I. 13. 1
D. Haberto, quod ad Legis defenſionem veteris Patres & iuſtos Teſtamenti laudauerit, de hæreſi Pelagiana inuidiam facit, I. 14. 1
Calumnioſè, I. 14. 2
Hoc enim intereſt inter eius, & Pelagij laudationem, quòd hic Patres antiquos ad ſanctitatem comparādam Chriſti Mediatoris gratia non eguiſſe contenderet: ille omnem eorum ſanctitatem Chriſti gratiæ acceptam ferat, I. 14. 3
Pelagius, veteres ſanctos culpæ prorſus omnis expertes vixiſſe diceret: D. Habertus aliter & ſenſerit, & docuerit, I. 14. 4
Ludit in ambiguo vocis, *eſſe ſub lege*, Apologiſta, & D. Haberto pueriliter inſultat, I. 14. 5

Honeſtum.

Honeſtum eſt, quod laude dignum, II. 10. 2
Iuſtum, & honeſtum re idem

ſunt, II. 10. 2
Decorum quoque ab honeſto ſeparari non poteſt; vti neque venuſtas à corporis ſalubritate, *ibid.*
Honeſtum eſt, quod ex ſe habet, vnde honeſtè appeti poſſit, ſiue vlterius referatur, ſiue nullum alium ad finem reſpiciat, II. 10. 5

Hydrargyrum.

Hydrargyrum præſenti veneno additum, præter ſpem, & cõſilium ſalutem affert, I. 4. 2

Iaſon Pheræus.

Iaſon Pheræus ab inimico vulnetatus, imminentis ex latente vomica mortis periculum euaſit, I. 4. 2

Incarnatio.

Incarnationis neceſſitatem probant adhibita curandis hominum morbis tot irrita remedia, Legis præſertim Moſaicæ, I. 6. 6

Iudæi.

Iudæos piè Deum colentes ob temporalia bona, fuiſſe bonos Auguſtinus ait; negant Anomi, ſed minùs aiunt eſſe malos, quàm Gentiles, qui eadem à Dæmonibus expectabant, I. 1. 3. *& ſeq.*
Iudæi de meritorum principatu cum gentilibus contendentes, occaſionem Apoſtolo dederunt ſcribendi epiſtolam ad Romanos, I. 6. 1
Non ſibi gratis oblatam Euangelij gratiam à Chriſto putabant, ſed ſuis redditam meritis ob Legis prærogatiuam, *ibid.*
Iudæi Euangelium inuidebant gentibus; nec niſi Legalibus initiatis ritibus communicari patiebantur, I. 6. 2
Quod Apoſtoli in Concilio Hieroſolymitano improbarunt, *ibid.*

Iuſtitia. & Iuſtum.

Iuſtitia eſt rectitudo ordinis ad alterum, ad finem debitum, & ad Legem diuinam, II. 10. 1
Eſt communis virtus, *ibid.*
Eſt perfecta virtus, non ſimpliciter, ſed vt eſt ad alterum, *ibid.*
Iuſtitia eſt adæquatio cum Lege, & voluntate diuina, II. 10. 2
Iuſtum, & honeſtum re idem ſunt, ratione differunt, *ibid.*
Idem etiam eſt cum decoro, *ibid.*
Iuſtitia generalis per omnia virtutum officia funditur, ſpecialis in parte, velut fortitudine, temperantia, &c. II. 10. 3
In omni virtutis officio iuſti, & honeſti forma eſt illud legitimum, quod Lege diuina præcipitur, II. 10. 3
Amor iuſtitiæ, quem Auguſtinus caritatem appellat, eſt quilibet piæ voluntatis affectus, & inclinatio in illud iuſtum, & honeſtum, quod diuina Lege præcipitur, II. 10. 4
Amori iuſtitiæ non ea iuſtitia, quæ ineſt ipſi Deo, & Deus eſt, ſed honeſtas, & iuſtitia propoſita eſt, quæ Lege diuina præcipitur, II. 10. 5
A qua nec gehennæ timor excludi debet, *ibid.*

Digitized by Google

Omnis pia voluntatis motio ad Chriſtianam iuſtitiam ex fide Chriſti eſt, & implicitum eius amorem in ſe continet, II. 10. 6

In amore iuſtitiæ Dei quoque amor implicitè continetur, non formaliter, II. 10.7

Ad amorem iuſtitiæ tres conditiones requiruntur: 1. Vt ſit ex fide, & gratia Chriſti: 2. Vt iuſtum Legi diuinæ conſentaneum proſequatur: 3. Vt peccandi voluntatem excludat, *ibid.*

Noſtra iuſtitia, iuſtitiæ Dei oppoſita, caret iſtis conditionibus, II. 8. 9. *&* II. 10. 8

Amor honeſtus nihil temporalis commodi iuſtitiæ anteponens, ſine Chriſti gratia eſſe non poteſt, II. 10. 9

Iuſti, honeſtique amor ſiue rudis, & inchoatus; ſiue perfectus, amor eſt iuſtitiæ, & Caritas dicitur: vt plurimum tamen ſolus perfectus operum efficax eo nomine cenſetur ab Auguſtino, II. 10. 10

Lex.

Mali principem Deum auctorem faciebant Legis Moſaïcæ tanquam nefariç, veteres hæretici, I. 1. 1. *& ſeq.*

Eandem vt malam infamant recentes Anomi, I. 1. 3

Eam vitioſæ cupiditati fomentum, ac præmium ex profeſſo præbuiſſe aiunt, *ibid. &* I. 2. 5

Legis veteris ſtatum non iuſtitiæ, & ſalutis; ſed peccati ac mortis fuiſſe volunt, I. 1. 3

Nec permiſiſſe ſolùm, ſed præcepiſſe malum, I. 1. 4

Triplex hæreſis criminatorum Legis, I. 1. 5

Veteris alumnos Legis non ſuâ culpâ, ſed ex vi ſtatus illius Legis, omni gratiæ Chriſti auxilio ad peccata vitanda, & ſalutem conſequendam caruiſſe Anomi docent, I. 2. 1 *& ſeq.*

Etiam Legem ſeruantes, aut aliqua eius præcepta, I. 2. 4

Quinetiam in optimis Legis cultoribus ſpem, & caritatem in Deum carnalem, & vitioſam exiſtimant fuiſſe, idque ex ipſius Legis natura, & ſtatu, I. 2. 5. *&* 6

Immo Legem ipſam volunt impedimento fuiſſe gratiæ, eámque funditus ſuſtuliſſe, I. 2. 6

Legem veterem ex propria ratione bonam; ex accidente & vitio malè vtentium noxiam fuiſſe docet Apoſtolus in epiſtola ad Rom, I. 3. 3

Cui gnauiter aduerſantur Anomi, totíque nomini Chriſtiano, I. 3. 4

Imperata Lege veteri mala plurima à Chriſto abrogata fuiſſe, veterum hæreticorum calumnia eſt, à Patribus, præſertim Auguſtino, confutata, I. 3. 5

Epiphanij contra Manichæos præſcriptio, veteris auctorem Legis concupiſcere prohibentem, non eſſe incentorem cupiditatis, noui dogmatis iugulum petit, I. 3. 6

Le-

Legem per ſe bonam, ex accidẽti pernicioſam Anomorum princeps agnoſcit: vult tamen ex profeſſo nefariæ cupiditati fomentum promiſiſſe, ac præmium, I.4. 1. *& ſeq.*

Quomodo Lex intrauit, vt abundaret delictum; ita Chriſtus in multorum ruinam poſitus eſt; & Euangelium aliis eſt odor vitæ in vitam, aliis odor mortis in mortem. I.4.3

Chriſtus Legis, & Euangelij vnus eſt auctor, I.4.4

Irrogata legi calumnia, quod ex profeſſo vitioſam fouerit cupiditatem; quia eius occaſione Iudæi carnales in omnem exarſerunt cupiditatem: poteſt Chriſto, Euangelio, & rebus creatis omnibus importari, *ibid.*

Lex mala non eſt, etiam cùm nocet inanibus gratiæ; ſicut neque ſcientia, quia inflat inanes; aut ſol quia ægros oculos lædit, I.4.5

Iudæos veteris legis mandatis obſequentes eo affectu, quẽ legis auctor Deus præſcribebat, peccaſſe Anomi volunt, I.5.1

Ad comprimendam ſuperbiam Iudæorum, ſuis meritis ex operibus legis redditam gloriantium Euangelij gratiam, Epiſtolam ad Rom. ſcribit Apoſtolus; in qua legem componit cum gratia, & expendit quid cuique, ſine alterius communione, conueniat, I.6.1. *& ſeq.*

Legis officium eſt per ſe, quid agendum, cauendúmve ſit, pœnæ comminatione ſancire; vires ad implendam legem non legis iuſtitia, ſed Chriſti fides, & gratia ſufficit, I.6.3

Legis per ſe vim conſiderans Apoſtolus, non excludit auxilia gratiæ: vti neque concurſum primæ cauſæ, qui ſecundæ per ſe naturam ſeorſim à prima conſiderat, I.6.4

In omni lege eſt mandatum, & pœna, ſiue ſanctio: cui qui ſunt obnoxij, dicuntur *eſſe ſub lege*. Sicque legem mortis, miniſtrationem mortis, ac damnationis, iram operari, Apoſtolus ait, I.6.3

Triplex legis finis Deo propoſitus, 1. per ſe, ac directè, iuſtos homines facere, & à peccato deterrere. 2. Per accidens, maior ex prohibitione in peccata vetita pronitas. 3. vt ſuæ infirmitatis conſcij, & pœnarum metu concuſſi Liberatoris gratiam expeterent, I.6.6. *& ſeq.*

Primum finem legis vt ſaluaret, contra Manichæos aſſerit Auguſt. reliquos duos contra præſumentes de ſuis viribus Pelagianos oſtendit, *ibid.*

Ad auxilia gratiæ pertinent veteris effecta legis ex Auguſtino ab Anomis recenſita, I.7.1

Legis nomine non ſolùm mandata; ſed & ſtatus populi legis fœdere, inſtitutóque ſociati ſolet intelligi; velut legis veteris, ac nouæ vocabulis, Synagoga, & Eccleſia Chri-

ſtiana, I. 7. 4
Eadem, aut fere eadem omnia eſſe vtriuſque legis præcepta ait Auguſtinus, I. 7. 7
Finis proximus vtriuſque legis longè diuerſus; veteris, temporalis æterna præfigurans; Nouæ, ſpiritualis à promiſſione incipiens regni cælorum, I. 7. 8. & I. 8. 4. & 5
Nulla lex, ne Chriſtiana quidem, quâ lex eſt, & præceptis conſtat, gratiam aut benè agendi vires ſufficit, I. 8. 1
Noua lex gratiam confert, non quâ lex eſt, ſed quâ ſtatus noui Teſtamenti ſuum auctorem Chriſtum complectitur, I. 8. 2
Noua lex dicitur ipſe Spiritus ſanctus, I. 8. 3
Scribitur digito Dei in cordibus diligentibus habitantem in ſe legis iuſtitiam, in quo differt à veteri terrente forinſecus, *ibid.*
Lex non eſt æſtimanda eorum amentia, qui aberrant à lege: ſed bonorum intelligentia, obſequentium legi, eiúſque mentem, & ſcopum aſſequentium, I. 10. 3
Legi veteri ſufficientem gratiam negant Anomi, impedientem tribuunt, I. 13. 1
In eo vim, fructúmque legis antiquæ ponunt, vt eius obſeruatores Deo potiùs auctore, quàm Diabolo peccarét, I. 1. 6
In exponendo legis inſtituto, & fine longiùs aberrat à mente Auguſtini Apologiſta, I. 14. 2
Legis defenſores neſciſſe ait, quid ſit *eſſe ſub lege*, I. 14. 5
Eſſe ſub lege duobus modis intelligitur, I. 14. 6
Nec in deteriorem ſemper partem accipitur, I. 14. 7
Lex velut Pædagogus infirmis præſidio fuit, *ibid.*
Eſſe in lege, idem eſt, ac *eſſe ſub lege*, ſeu lege teneri, I 14. 8
Eſſe ſub lege, in malam interdum partem accipitur, éſtque reum eſſe violatæ legis, & pœnæ lege ſancitæ, I. 14. 9
Etiam Chriſtianos *ſub lege eſſe* vtroque illo modo, Auguſtinus affirmat, I. 14. 9. & *ſeq.*
Religioſi legis obſeruatores Patres antiqui ſub lege fuerunt, pertinuerúntque ad ſynagogam, vt erat ſynagoga. Præuaricatores legis non pertinuerunt, I. 14. 11
Legi veteri, ex ratione ſui ſtatus, adiuncta fuit medicinalis Chriſti gratia; non robuſtior effectrix operum; ſed initialis, quâ territi, humiliati, confeſſi, ſanari vellent, & ad medicum confugerent, II. 4. 2
Diuina lex eſt regula voluntatis humanæ, II. 10. 1
Voluntas diuina lex eſt antiquiſſima cui virtutum omnium officia perſoluuntur, II. 10. 2

Malum.

Vero Deo boni totius auctori, Principem mali Deum oppoſuerunt antiqui hæretici, Cerdones, Valentini, Marciones, Manichæi, Priſcillianiſtæ, Waldenſes, I. 1. 1
Eundem boni, malíque, ſeu

Digitized by Google

ſceleris principem Deum Lutherus, Caluinúſque agnoſcunt, I. 1. 2
Quibus libenter ſubſcribunt Anomi, nec dubitant vitioſæ cupiditatis lenonem facere Deum, ne iſtas ſibi partes diabolus occupet, *ibid.* & I. 1. 6

Meritum.

Iudæos accurata, & religioſa legis obſeruatione nihil apud Deum meruiſſe, Anomi docent, I. 11. 5
Quem errorem ruetur acriter Apologiſta, I. 11. 6
Prima Christi gratia omne noſtrum meritum antecedit, éſtque principium totius meriti, II. 2. 4
Ante iuſtificationem nullum eſt condignum meritum; eſt aliquod congruum, de quo tota fere Auguſtino cum Semipelagianis cōtentio fuit, *ibid.*

Opera.

Vim operum inchoandorum, ac perficiendorum Christi gratiæ tribuebant Maſſilienſes; fidei, & bonæ voluntatis initium libero arbitrio, II. 3. 1
Vtrumque gratiæ Chriſti acceptum refert Catholica fides, II. 3. 2

Ordo.

Quælibet virtus eſt Ordo amoris, II. 2. 1

Pelagius.

Veteris Teſtamenti ſanctos non eguiſſe Chriſti gratia; hominémque poſſe in hac vita eſſe ſine peccato, Pelagiani docuerunt, I. 14. 3
Gratiam ſecundùm merita noſtra dati docuit Pelagius, quod in Concilio Palæſtino damnare coactus eſt, II. 3. 2
Solam gratiam Chriſti partam meritis impugnauit, *ibid.*
Gratiam cognitionis, quæ per legem habetur, admiſit: inſpirationem dilectionis reiecit, II. 4. 3. & II. 5. 2. & *ſeq.*
Neceſſariam eſſe negabat ad vlla virtutum officia, & ſalutem, Chriſti gratiam; vtilem tamen eſſe fatebatur ad faciliùs operandum, II. 6. 3
Gratiæ neceſſitatem ſubdolè interdum commendabat, II. 6. 5. & *ſeq.*

Pœnitentia Sacramentum.

Attritio pars eſt ſufficiens ſacramenti Pœnitentiæ, II. 9. 1. & II. 11. 1
Sacramentum Pœnitentiæ facit ex attrito contritum, & confert primam gratiam, II. 11. 7

Radix.

Vnicam boni & mali radicem agnoſcebat Pelagius liberum arbitrium: Auguſtinus boni radicem eſſe caritatem defendit; mali, cupiditatem, II. 5. 3

Reduplicatiuus terminus.

Ea vis eſt Reduplicatiui termini, vt rei per ſe, & ſecundùm ſuam naturam ſpectatæ ſimplicem notitiam ingeneret, I. 9. 2

Semipelagiani.

Initium bonæ voluntatis, & fidei naturæ viribus tribuebant; opera virtutum, tentationum victoriam, & ſalu-

tem gratiæ Chriſti, II. 3. 1. & II. 6. 3

Ab Auguſtino refelluntur, II. 3. 2

Sol.

Peccantes quidam, aut debita non reddentes ad ſolem poni iubentur à Iudicibus, I. 4. 5

Spiritus ſanctus.

Eſt iam Spiritus ſanctus in confitente nondum iuſtificato, ſed adhuc veniam deprecante, I. 8. 9

Eſt in bonis noui Teſtamenti, & adoptandis regni cæleſtis heredibus ipſa eius ſubſtantia applicatur, I. 8. 2

Nondum inhabitans adiuuat vt ſint fideles; inhabitans adiuuat iam fideles, II. 3. 4

Synagoga.

Synagoga, vt ſynagoga, fuit Iudaici populi cœtus pacto cum Deo fœdere, certiſque per Moſem legibus, ac ritibus obligatus, figuratam adumbrantibus noui Teſtamenti veritatem, I. 9. 3

Propria eius ratio fuit fœdus antiquũ, & lex Moſaïca, *ibid.*

Synagoga, vt ſynagoga, ſtatus fuit Iudaïci populi legis, ac Dei legiſlatoris menti, ac propoſito cõſentaneus. I. 12. 5

Vera fuit Dei Eccleſia, eiúſque caput Chriſtus, I. 2. 5, & I. 10. 4

Per ſe, & ex intrinſeca ratione bona, Deòque digna auctore fuit; ex accidente, & vitio malè vtentium, noxia, I. 3. 2

Quod vtrumque ab Apoſtolo diſertè affirmatur in Epiſtola ad Rom. I. 3. 3

Adſcribenda non ſunt ſynagogæ, vt ſynagogæ, vitia Iudæorum à legis ſcopo aberrantium, vti neque modò Chriſtianæ Eccleſiæ, quod in ea pleriqueperditè viuant, I. 10. 1. & I. 14. 11

In ſynagoga, vti modò in Eccleſia, pauci erant boni ſpiritum legis ſequentes, comparatione malorum: vnde Prophetæ ex maiori parte ſtatum illius perditum deſcribunt, tanquam nulli penitus in ea boni eſſent, I. 11. 1

Et Apoſtolus in Epiſtola ad Rom. I. 11. 2

De maiori parte, velut de toto loqui Scriptura ſolet: Idque ab ea vſurpatum in vituperanda ſynagoga Patres obſeruant, *ibid.*

Eum morem obſeruat Auguſtinus Apoſtolo præeunte, I. 11. 4

Fugit Anomos ea regula, qui de generali vituperatione ſynagogæ partem vllam demi non ſinunt, I. 11. 5

Synagogam, vt ſynagogã, aiunt terreni populi turbam, hominúmque carnalium congregationem fuiſſe, ſolis terrenis incubantium, & propter illa colentium verum Deum, I. 1. 3. & I. 2. 5

Synagogam veteri legi ſeruientem eo affectu, & ſpiritu, quem lex ipſa, legíſque auctor Deus præcipiebat, Eccleſiam Dei fuiſſe negant, I. 5. 1. & ſeq.

Immo reos feciſſe damnationis, qui eo ſpiritu, fine, & ſcopo Deo accuratè ſeruirent, *ibid.*

Digitized by Google

& ſeq. & I. 9. 1

Anomum legis antiquæ obſeruatoribus omne apud Deum meritum detrahentem reprehendi Apologiſta non ſinit, I. 11. 5

Eique tuendo ſcripturæ, ac Patrum teſtimonia corrogat, præuaricatores Iudæos arguentium, de contempta, & violata lege, I. 11. 6

Vetus, ac nouum Teſtamentum.

Vetus Teſtamentum datum Iudæis negant Anomi, vt eorum ſalus in tuto locaretur, vel de propinquo curaretur, I. 1. 3

Negant ſtatum veteris Teſtamēti ex ſeſe fuiſſe iuſtitiæ, aut ſalutis, ſed damnationis, ac mortis. quod hæreticum eſt, I. 1. 5

Ex ipſa ſtatus illius natura gratiæ Chriſti quouis auxilio caruiſſe volunt, I. 2. 1. *& ſeq.*

Eius obſeruantiam veteris hominis ſeruitutem appellant, I. 2. 2

Veteris alumnos Teſtamenti legem, aut eius aliqua mandata obſeruantes caruiſſe dicūt ſufficiente Chriſti gratia, cuius ignari, contemptoréſve fuerūnt, I. 2. 4

Viros ſanctos, qui veteris Teſtamenti tempore vixerunt, negant ad vetus Teſtamentum, ſed ad Eccleſiam Chriſtianam pertinere, I. 5. 2

Vetus Teſtamentum figura noui fuit, tam in ſacramentis, quàm in præceptis, I. 7. 5

Idcirco vetus eſt appellatū, I. 7. 6

Vetus Teſtamentum interdum propriè dicitur lex per Moſem data in monte Sina, I. 7. 8

Latiùs ſumitur pro toto veteri inſtrumento, ſicque promiſſionem regni cæleſtis continet, *ibid.*

Vtriuſque Teſtamenti auctor eſt Chriſtus; ſed veteris per ſuos miniſtros, noui per ſeipſum, I. 8. 2

Vtriuſque alumnis gratiæ cæleſtis opes communicauit; vberiùs & ſingulari quodam modo in nouo, I. 8. 3

Vtrique pro finium, & officiorum varietate, diuerſa gratiæ auxilia contulit, I. 8. 4

Noui teſtamenti finis proximus eſt regnum cæleſte, cui auxilium conuenit fidei per dilectionem operantis: Veteris finis erat terrena felicitas præfigurans cæleſtem, cui dabatur initialis gratia, I. 8. 5

Ad perfectam iuſtitiam præparans, I. 8. 6.

Hærens in proprio veteris Teſtamenti gradu, ac ſpiritu, non erat in ſtatu gratiæ ſanctificantis; ſed præparatoriis auxiliis, velut præmedicatione, ad eam diſponebatur, I. 8. 7

Status ille non erat damnationis, ac mortis, ſed vtilis curationis, & ſpei recuperandæ ſanitatis, I. 8. 8. *& ſeq.*

Gratiæ Chriſti non caruit opportunis auxiliis, I. 9. 4

Quod temerè Anomi aiunt, & ex ſuis principiis refelluntur, I. 13. 2

Digitized by Google

Laudatos à legis defenſoribus veteris Teſtamenti Sanctos Anomi Pelagianiſmo tribuunt, I. 14. 1
Mala vtique fide. nihil enim cum Pelagio commune habent, I. 14. 2. *& ſeq.*
Laus Sanctorum veteris Teſtamenti geminum errorem Anomorum elidit, I. 14. 4
Vetus Teſtamentum forinſecus ſonabat ſenſibus præcepta iuſtitiæ; Nouum præbet intrinſecus incrementum, II. 4. 4

Timor.

Timor pœnæ ſeruilis eſt, nec præceptum implet, II. 5. 5
Non tamen peccatum eſt, nec peccatores peiores facit, II. 7. 1
De timore pœnæ ita ambiguè Princeps Anomorum loquitur; vt videatur in Caluini, quam Tridentini ſententiam propenſior, II. 7. 2
Negat timorem pœnæ ad Chriſti gratiam pertinere; fatetur tamen eſſe à Deo, & ex gratia prouidentiæ naturalis, II. 7. 3
Pœnæ timore vitari poſſe peccatum negat, quin aliud committatur, *ibid.*
Bonum eſſe, & ex Spiritus ſancti inſpiratione per excitantem, & adiuuantem gratiam, liberè cooperante voluntate effici, Tridentini Patres definiunt, II. 7. 4
In damnando timore caritatem antecedente Anomorũ princeps auctorem Lutherum ſequitur, à Leone decimo, Tridentina Synodo, & orbe Chriſtiano proſcriptum, II. 7. 6. *& ſeq.*
Timorem gehennæ vt bonum, & vtilem introducendæ caritati, ac neceſſarium commendat Auguſtinus, II. 8. 3. *& ſeq.*
Idem timorem ſeruilem non excludentem voluntatem peccandi, damnare videtur, II. 8. 6
Quadruplex timor à D. Thoma numeratur, in iiſque ſeruilis ſecundùm ſubſtantiam, bonus: ſecundùm ſeruilitatem, quæ non eſt de eius ratione, malus, II. 8. 7
Triplex ab aliis pœnæ æternę timor ſtatuitur; nec alius bonus, quàm qui excludit voluntatem peccandi, II. 8. 8
Timor pœnæ purè naturalis, eſt indifferens; excitatus à Spiritu ſancto bonus eſt, *ibid.*
Neque alium vituperat Auguſtinus, quàm qui peccandi voluntatem habet implicitam, ſi impunè liceret, II. 8. 9. *& ſeq.*
De timore illo pœnæ purè naturali concedi poteſt; non vitari per illum peccatum, ſine alio peccato, II. 8. 11
Timor pœnæ etiam ex fide, & Chriſti gratia conceptus, initialis eſt, nec ad exequenda mandata per ſe idoneus; donec introducat caritatem, II. 8. 12
Timor pœnæ bonam vitam, hæc bonam conſcientiam parit, vt nulla pœna timeatur, II. 9. 1

Digitized by Google

Vetus homo.

Obſeruantiam legis antiquæ, veteris hominis ſeruitutem Anomorum Apologiſta vocat, I. 2. 2

Vetus homo eidem eſt corrupta peccato natura, peccati ſtatus, & corpus peccati, *ibidem.*

Virtus.

Virtus eſt ordo amoris, II. 2. 1

FINIS.

Corrigenda quædam.

In epiſtola pag. 2. *ver.* 12. *ſcrib.* excellentem tuum. *Libri primi pag.* 13. *ver.* 14. *leg.* vtrumque, *pag.* 15, *ver.* 16. *leg.* natio.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google